

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

BILETENS

NR.8 / 2014 APRĪLIS

LATVIJAS
SENĀTA
95. GADADIENATIESĪBU PRAKSE:
SENĀTA
JUDIKATŪRAPUBLISKAIS PĀRSKATS
PAR AUGSTĀKĀS TIESAS
DARBU 2013. GADĀ

Aministratīvā procesa likumam un administratīvajām tiesām februārī apritēja 10 gadi. Novērtējot šo Latvijas tiesu sistēmai nozīmīgo notikumu, Augstākā tiesa atbalstīja Administratīvo lietu departamenta priekšlikumu to atzīmēt ar publisku konferenci „Tiesas juridiskās kultūras telpā”. Konference notika 14.aprīlī Latvijas Universitātes Lielajā aulā, un tajā piedalījās vairāk nekā 300 klausītāji.

Konferenci Augstākā tiesa organizēja sadarbībā ar LU Juridisko fakultāti, Tieslietu ministriju un „Jurista Vārdu”. Diskusija par juridisko kultūru bija organizēta trīs virzienos – tiesu un politiķu attiecības, tiesu un mediju attiecības, tiesu un sabiedrības attiecības. Konferences materiālus publicēsīm nākamajā „Augstākās tiesas biļetenā”.

Administratīvo tiesu vadītāji: (no kreisās) Administratīvās rajona tiesas priekšsēdētāja Ilze Freimane, Administratīvās apgabaltiesas priekšsēdētājs Māris Vīgants un Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa

Administratīvo tiesu tiesneši – tagadējie un bijušie – svētku kopbildē. No pirmā administratīvo tiesu tiesnešu „iesaukuma” 2004.gada 1.februārī šobrīd administratīvajās tiesās strādā 14 tiesneši

LATVIJAS SENĀTA 95.GADADIENAI VELTĪTĀ SVINĪGĀ SĒDE

2013.gada 19.decembris

Augstākās tiesas vadība kopā ar bijušajiem tiesnešiem un Latvijas Senāta senatoru radniekiem. 1.rindā no kreisās: bijušais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo, senatora Jāņa Ankrava mazmeitas Granma un Sigma Ankravas, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, bijusī tiesnese Astrīda Kazārova. 2.rindā: senatora Jēkaba Grota mazdēls Andris Grots, Anna Žīgure no senatora Pētera Stērstes dzimtas, bijušie tiesneši Vilnis Vietnieks un Valda Eilande, senatora Jāņa Skudres meita Balva Gūtmane, Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervīns Kušķis. 3.rindā: bijušais tiesnesis Pāvels Gruziņš, Civillietu departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs, Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars, Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, senatora Jāņa Skudres mazmeita Vera Mihejeva, bijušais tiesnesis Eduards Pupovs

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Augstākajai tiesai piešķirto Papiniāna balvu pasniedz Juridiskās fakultātes profesore Jautrīte Briede

Augstākās tiesas priekšsēdētāja pateicība Skrudas TV žurnālistiem Ievai Benefeldei un Alenam Paškevičam par kopdarbu, kurā tapusi videofilma par Latvijas Senātu

Senāta gaita vijusies līdz ar latviešu tautas likteni, ko izdzied vīru kopa „Vilki”

Svinīgās sēdes vadītāji – Senāta kancelejas vadītāja Elīna Majore un Civillietu departamenta senatora palīgs Andrejs Stupins

BILETENS Nr.8 2014. gada aprīlis

ISSN 1691-810X

Izdevējs
**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA**
Brīvības bulvāris 36, Rīgā, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redkolēģija
Zigmants Gencs, Pēteris Dzalbe,
Veronika Krūmiņa
Redaktore Rasma Zvejnice

Foto: Augstākā tiesa,
Valsts prezidenta kanceleja,
Boriss Koļesņikovs

Iespiests SIA Dardedze hologrāfija
Metiens 300 eks. Rīga, 2014

I	AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMI	2
	21.02.2014. Nr.3. Par kasācijas instances nosaukumu	2
	21.02.2014. Nr.4. Par Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāja ievēšanu	2
	21.02.2014. Nr.2. Par kandidāta izvirzīšanu Satversmes tiesas tiesneša amatam	2
II	INFORMĀCIJA	3
	AKTUALITĀTES	3
	Likumu grozījumi maina tiesvedības kārtību	5
	Satversmes tiesas aktuālie spriedumi	5
	Augstākās tiesas darbības stratēģija 2014.–2016.gadam	6
III	TIESLIETU PADOMES LĒMUMI TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLOS JAUTĀJUMOS	8
IV	LATVIJAS SENĀTAM – 95	10
	Augstākā tiesa godina Latvijas Senāta 95.gadadienu un atvadās no vēsturiskā nosaukuma	10
	Ivars BIČKOVIČS. Latvijas Senāts uzskatāmi iezīmējis tiesneša misiju demokrātiskā un tiesiskā valstī	11
	Jānis BORDĀNS Senāta nosaukuma maiņu atzīst par kļūdu	12
	Anna ŽIGURE. Neatminoties bijušo un nenovērtējot esošo, nākotnes ēka var izrādīties nestabila	13
	Gvido ZEMRĪBO. Vai Senāts vienmēr paliks 95 gadus jauns?	14
	Andris GULĀNS. Katrai paaudzei noteiktā vēstures posmā ir savi izaicinājumi un uzdevumi	17
	Zigmants GENCS. Izcili juristi, kas godam veica tiesneša svarīgos un grūtos pienākumus	18
	Pēteris DZALBE. Senātam klinšakmeni neveliet un pieminieki neceliet	20
	Veronika KRŪMIŅA. Vērtības, kas liktas Senāta darba pamatos	21
	Apsveikumi	22
V	PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS	23
	Informē Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars BIČKOVIČS, tiesneši Rudīte VĪDUŠA, Jautrite BRIEDE, Zane PĒTERSONE, Jānis NEIMANIS, tiesneša palidze Inga BĒRTAITE	26
	Augstākās tiesas pārstāvji apmeklē Eiropas Cilvēktiesību tiesu un Eiropas Savienības Tiesu	26
VI	TIESĪBDOMAS: REFERĀTI, PUBLIKĀCIJAS	27
	Kalvis TORĢĀNS. Mierinājuma naudas noteikšanas pamats un apmērs. <i>Raksta pamatā referāts, nolasīts LU 72. zinātniskajā konferencē, 12.02.2014.</i>	27
	Jautrite BRIEDE. Publisko lietu sevišķā lietošana. <i>Referāts nolasīts LU 72. zinātniskajā konferencē, 20.02.2014.</i>	33
	Jautrite BRIEDE. Juridiskās interpretācijas un tulkošanas problēmas un risinājumi. <i>Referāts nolasīts konferencē „Valodas un tiesības – tradīcijas, attīstības virzieni un perspektīvas”, Bjalistoka, 14.06.2013.</i>	37
	Jānis NEIMANIS. Konkurences likuma pārkāpuma pierādīšana zaudējumu atlīdzības prasījumā. <i>Raksts publicēts „Jurista Vārds”, 04.03.2014.</i>	39
VII	TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA	42
	2013.gada judikatūras kopsavilkums Senāta nolēmumu krājumā	42
	Augstākās tiesas mājaslapā publicēto Senāta 2013. gada nolēmumu rādītājs	48
	Senāts maina judikatūru – Senāta 2013.gada nolēmumu tēzes	63
	Tiesu prakses apkopojumi	64
	• Tiesu prakse noziedzīgu nodarījumu kvalificēšanā, ja lieta izskatīta bez pierādījumu pārbaudes	64
	• Tiesu prakses apkopojums teritorijas plānošanas, būvniecības un vides lietās	66
	• Tiesu prakse par tiesībām uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un soda noteikšanu, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā	69
VIII	PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2013.GADĀ	71

I

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMI

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.3

2014.gada 21.februārī

Par kasācijas instances tiesas nosaukumu

Ņemot vērā, ka ar 2013.gada 13.jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” no kasācijas instances tiesas nosaukuma izslēgts vārds „Senāts”,

- ievērojot, ka „Senāts” ir vēsturiskais Latvijas augstākās tiesu instances nosaukums, kas tika noteikts ar Latvijas tiesu sistēmas pirmo pamatlikumu – 1918.gada 6.decembra Latvijas Tautas padomes „Pagaidu nolikumu par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību” – un pastāvēja visu Latvijas pirmsokupācijas laiku līdz 1940.gada 26.novembrim,
- ievērojot, ka atjaunotajā Latvijas Republikā 1992.gada 15.decembra likumā „Par tiesu varu” kasācijas instancei Augstākajā tiesā tika atjaunots tās vēsturiskais nosaukums „Senāts”,
- ievērojot, ka Senātam kā kasācijas instances tiesai ir plaša tiesu prakse un judikatūra – Latvijas Senāts 22 gados (1918 – 1940) izšķīris vairāk nekā 65 000 lietu, bet Augstākās tiesas Senāts 18 gados (1996 – 2013) 34 563 lietu, tas ir, kopā vairāk nekā 100 100 tiesas spriedumu un lēmumu pieņemts ar Senāta vārdu,

Augstākās tiesas plēnumš **nolēma:**

- aicināt Saeimu atjaunot un saglabāt Latvijas Republikas augstākajai tiesu instancei tās vēsturisko nosaukumu Senāts.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs
Plēnuma sekretāre I.Garda

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.4

2014.gada 21.februārī

Par Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāja ievēšanu

Augstākās tiesas plēnumš, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 44. panta 2.daļu, nolēma:

- ievēlēt Ervīnu Kušķi par Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāju.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs
Plēnuma sekretāre I.Garda

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.2

2014.gada 21.februārī

Par kandidāta izvirzīšanu Satversmes tiesas tiesneša amatam

Augstākās tiesas plēnumš, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49. panta 5.daļu, nolēma:

- izvirzīt par Satversmes tiesas tiesneša kandidātu Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesi Aldi Laviņu.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs
Plēnuma sekretāre I.Garda

SAEIMA ALDI LAVIŅU APSTIPRINA SATVERSMES TIESAS TIESNEŠA AMATĀ

Saeima 3.aprīlī apstiprināja Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesi Aldi Laviņu Satversmes tiesas tiesneša amatā.

Par Alda Laviņa kandidatūru balsoja 75 deputāti, pret bija viens, bet atturējās četri deputāti.

Satversmes tiesas tiesneša amatā Aldis Laviņš stāsies 25.aprīlī. Viņa pilnvaru termiņš ir desmit gadi.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs
21. februāra plēnumā apsvēic Aldi Laviņu (no labās)
pēc viņa kandidatūras izvirzīšanas
Satversmes tiesas tiesneša amatam

II INFORMĀCIJA

DARBU AUGSTĀKAJĀ TIESĀ BEIDZ PROFESORS KALVIS TORĢĀNS

31.martā likumā noteiktais tiesneša pilnvaru termiņš beidzās Civillietu departamenta tiesnesim Kalvim Torģānam.

„Meistars – augstākās raudzes profesionālis juridiskajā laukā” – tā juridisko zinātņu doktoru, habilitēto profesoru Kalvi Torģānu raksturo Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, uzsverot, ka tiesnešiem tā ir bijusi vērtīga skola – strādāt blakus civiltiesību lielākajai autoritātei, mācoties no viņa domām, darba metodēm, diskusijām.

Departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs Kalvi Torģānu sauc par Civillietu departamenta spožāko zvaigzni, kaut arī viņa laiks tiesneša amatā bijis salīdzinoši neilgs – sešus gadus. Torģāna zināšanas, pieredze un autoritāte bijuši labākie argumenti gan diskusijās par tiesu lietām, gan judikatūras veidošanā un likumprojektu darba grupās.

Apbrīnojamas ir profesora darba spējas un enerģija – viņš ir vairāk nekā 35 grāmatu un ap 250 citu publikāciju autors. Arī savu 75.dzīves jubileju profesors atzīmēja ar jaunas grāmatas – „Saistību tiesības” – atvēršanu.

Kalvis Torģāns par Augstākās tiesas Civillietu departamenta senatoru kļuva 2008.gadā. Sasniedzot maksimālo tiesneša amata vecumu, 2009.gadā viņa pilnvaras atbilstoši tā brīža likumā noteiktajai iespējai tika pagarinātas par pieciem gadiem.

Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni, Tieslietu sistēmas I pakāpes Goda zīmi. Saņēmis Latvijas Universitātes gada balvu zinātnē par zinātniskās

skolas izveidi civiltiesībās, bet Augstākajā tiesā – Temidas balvu nominācijā „Gada cilvēks–2013”.

VALSTS PREZIDENTS TIEKAS AR AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJU

20.februārī Valsts prezidents Andris Bērziņš savā pagaidu rezidencē Melngalvju namā tikās ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču.

Sarunā Valsts prezidents saņēma informāciju par tiesas darba rezultātiem 2013.gadā, kas liecina – Augstākajā tiesā izskatīts vairāk par 5000 lietām, saņemto lietu skaits nesamazinās, līdz ar to aizvien palielinās arī neizskatīto lietu skaits.

Ar Valsts prezidentu pārrunāta arī viena no Augstākās tiesas aktualitātēm – tās reorganizācija sakarā ar tiesu reformu, kas paredz tiesu palātu likvidāciju.

Amatpersonas pārrunājušas arī kārtību, kādā no tiesnešu vidus tiek virzīts Satversmes tiesas tiesneša amata kandidāts, kā arī jautājumu par vēsturiskā Senāta nosaukuma zaudēšanu kasācijas instancei.

TIESNEŠA AMATA KANDIDĀTI IEPAZĪST AUGSTĀKO TIESU

Piecpadsmit tiesneša amata kandidāti, kas stažējas rajona tiesās, 19.martā iepazinās ar Augstāko tiesu. Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, uzrunājot topošos tiesnešus, vērsa uzmanību tam, ka jaunais tiesnesis, uzvelkot tiesneša mantiju, kļūst daļa no tiesu sistēmas, un katra atbildība ir arī tiesu sistēmas taisnīgums, efektivitāte un autoritāte. Priekšsēdētājs akcentēja, kam pievēršama jauno tiesnešu uzmanība, arī no tiesnešu disciplinārbildības un ētikas viedokļa.

Savukārt Komunikācijas nodaļa topošos tiesnešus izveda virtuālā *ekskursijā* pa Augstākās tiesas mājaslapu, parādot

tajā sadaļā, kurās rajonu tiesneši varētu atrast darbam noderīgu informāciju. Noslēgumā topošie tiesneši noskatījās videofilmu par Senāta vēsturi un šodienu, apmeklēja Augstākās tiesas muzeju un vēsturisko Senāta zāli.

Augstākās tiesas apmeklējumu tiesneša amata kandidātiem organizēja Latvijas Tiesnešu mācību centrs topošo tiesnešu apmācības programmas ietvaros. Programmā piedalījās tiesneša amata stažieri no Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas, Zemgales priekšpilsētas, Latgales priekšpilsētas un Kurzemes rajona tiesām, Rīgas rajona tiesas, Jelgavas tiesas, Jēkabpils, Tukuma, Dobeles un Ogres rajonu tiesām.

NĪDERLANDES MIERA PILS BIBLIOTĒKA SAŅEM LATVIJAS JURIDISKO LITERATŪRU

11.martā Latvijas vēstnieks Nīderlandē Māris Klišāns svinīgā ceremonijā Miera pils bibliotēkai Hāgā pasniedza Latvijā izdotas juridiskās literatūras grāmatas, tostarp arī Augstākās tiesas izdevumus – „Augstākās tiesas Biļetena” visus numurus un brošūru par Augstāko tiesu.

Par godu Miera pils simtgadei Kārnegi fonds aicināja visas 89 Hāgā rezidojošās vēstniecības piedalīties projektā „Vēstniecības ziedo grāmatas Miera pils bibliotēkai”. Latvijas vēst-

niecība Hāgā sazinājās ar Latvijas vadošajiem juridiskās literatūras izdevējiem, un Tiesu namu aģentūra, Latvijas Vēstnesis, Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte un Augstākā tiesa atvēlēja 41 grāmatu – par Latvijas Republikas Civilprocesi, darba tiesībām, kriminālistiku, intelektuālo īpašumu, Eiropas Savienības tiesībām, Civillikuma terminu vārdnīcu, kā arī vairākas Latvijas vadošā civiltiesībnieka, Augstākās tiesas tiesneša profesora Kalvja Torgāna grāmatas.

MEDIJU DIENA AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

Veidojot konstruktīvu sadarbību ar medijiem, Augstākā tiesa janvārī organizēja informatīvi-izglītojošu Mediju dienu, uz ko aicināja par tieslietām rakstošos un raidījumus veidojošos žurnālistus no nacionālajiem un reģionālajiem medijiem.

„Caur žurnālistu darbu sabiedrība gūst informāciju par tiesu darbu, tādēļ tiesas interesēs ir palīdzēt žurnālistiem viņu darbā. Tāds mērķis arī mūsu piedāvātajai Mediju dienai – ne tikai informēt par tiesas aktualitātēm, bet arī palīdzēt žurnālistiem labāk izprast iespējas, kā iegūt informāciju par tiesas darbu un kā to daudzveidīgāk izmantot,” sacīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs. Viņš sniedza informāciju un savu redzējumu par Latvijas tiesu sistēmas reformu un Augstākās tiesas reorganizāciju.

Komunikācijas nodaļas darbinieces informēja, kā žurnālisti Augstākajā tiesā var saņemt informāciju par tiesu lietām, Augstākās tiesas un Tieslietu padomes darbu, kā arī par to, kādu darbam noderīgu izziņošanu informāciju žurnālisti var meklēt tiesas mājaslapā.

Savukārt Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa ar žurnālistiem pārrunāja informācijas pieejamības jautājumus, sniedzot ieskatu Administratīvo lietu departamenta skatītajās lietās saistībā ar tiesībām uz informāciju.

Mediju dienu par tieslietām rakstošajiem un raidījumus veidojošajiem žurnālistiem Augstākā tiesa organizēja pirmo reizi. Ņemot vērā mediju interesi par šādu sadarbības formu, tā varētu kļūt par tradīciju.

IEKĀRTOTA APMEKLĒTĀJU TELPA

Lai lietu dalībniekiem un citiem interesentiem būtu ērtāki apstākļi iepazīties ar tiesu lietu materiāliem, Augstākajā tiesā iekārtota atsevišķa telpa apmeklētājiem.

Šajā telpā, kas atrodas apmeklētājiem izdevīgā novietojumā pirmajā stāvā, gan lietu dalībnieki, gan citi interesenti, kam to saskaņā ar Augstākās tiesas informācijas izsniegšanas kārtību ļauts darīt, var iepazīties ar lietu materiāliem, kā arī noklausīties tiesas sēdes audioierakstu, ja sēdes gaita ir fiksēta, izmantojot tehniskos līdzekļus. Saskaņā ar grozījumiem Civilprocesa likumā, kas stājušies spēkā šā gada 4.janvārī, tiesas sēdes gaitu pil-

nā apjomā fiksē, izmantojot tehniskos līdzekļus, par to izdarot atzīmi tiesas sēdes protokolā. Tehnisko līdzekļu izmantošanas rezultātā iegūto materiālu pievieno lietai un uzglabā kopā ar to vai ievieto tiesu informatīvajā sistēmā.

Arī Kriminālprocesa likums paredz, ka iztiesāšanas laikā tiesas sēdes gaitu pilnā apjomā fiksē, izmantojot skaņu vai attēlu ierakstus vai citus tehniskos līdzekļus, par to izdarot atzīmi tiesas sēdes protokolā. Administratīvajās lietās tiesas sēdes gaitas fiksēšana, izmantojot tehniskos līdzekļus, nav obligāta prasība, bet to var darīt pēc tiesas ieskata.

LIKUMU GROZĪJUMI MAINA TIESVEDĪBAS KĀRTĪBU

PASTIPRINA ADVOKĀTA LOMU CIVILPROCESĀ KASĀCIJAS INSTANCĒ. 2013.gada 19.decembra grozījumi Civilprocesa likumā, papildinot 82.pantu par tiesībām uz pārstāvību civilprocesā, paredz, ka civilprocesā fiziskās personas lietas kasācijas instances tiesā ved pašas vai ar advokāta starpniecību. Arī juridisko personu lietas kasācijas instances tiesā ved to amatpersonas, kas darbojas likumā, statūtos vai nolikumā piešķirto pilnvaru ietvaros, vai arī ar advokāta starpniecību.

Augstākās tiesas priekšlikums bija vēl kardinālāks – lai nodrošinātu profesionālu tiesvedības procesu un paaugstinātu lietu izskatīšanu, kasācijas instances tiesā lietas vest tikai zvērinātiem advokātiem. Šie likuma grozījumi nedod ekskluzīvas tiesības tikai zvērinātiem advokātiem pārstāvēt personu civilprocesā, tomēr ir solis uz profesionālāku tiesvedību un ļauj cerēt, ka kasācijas instancei būs vairāk iespēju skatīt tikai tādas lietas, kuras ir nozīmīgas judikatūras veidošanai.

MAINOT LIETU IZSKATĪŠANAS KĀRTĪBU, ATSAKĀS NO AUGSTĀKĀS TIESAS PALĀTĀM. Turpinot pārēju uz tā dēvēto „tīro tiesu instanču” sistēmu, pakāpeniski notiek atteikšanās no Augstākās tiesas palātām. 2013.gada 19.decembrī pieņemti grozījumi Kriminālprocesa likumā un Civilprocesa likumā, paredzot samazināt lietu plūsmu tiesu palātās un pakāpenisku lietu nodošanu apgabaltiesām.

Lai nodrošinātu, ka Augstākā tiesa no 2015.gada vairs neskata krimināllietas apelācijas kārtībā, ar grozījumiem Kriminālprocesa likumā noteikts, ka:

- lietas, kuras izskatītas apgabaltiesā kā pirmās instances tiesā, apelācijas kārtībā pēc 2014.gada 1.janvāra pārsūdzētu nolēmumu izskata tā pati apgabaltiesa kā apelācijas instances tiesa;

- lietas, kuras nodotas izskatīšanai Krimināllietu tiesu palātā līdz 2013.gada 31.decembrim, bet kurās tiesas izmeklēšana nav uzsākta līdz 2014.gada 30.jūnijam, nodod izskatīšanai apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai;
- lietas, kurās Krimināllietu tiesu palātā ir uzsākta tiesas izmeklēšana, bet kuras līdz 2014.gada 31.decembrim nav izskatītas, nodod izskatīšanai no jauna apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai;
- lietas, kuras nodotas izskatīšanai Krimināllietu tiesu palātā un kurās pieņemts lēmums par kriminālprocesa apturēšanu, pēc 2015.gada 1.janvāra nodod apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai;
- Krimināllietu tiesu palātā izskatītās lietas, kurās pēc 2014.gada 1.janvāra kasācijas instance ir atcēlusi nolēmumu, nosūta jaunai izskatīšanai apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai;
- sūdzības par personas izdošanu ārvalstij pieļaujāmību un sūdzības par Ģenerālprokuratūras lēmumiem par personas izdošanu ES dalībvalstij turpmāk skata Augstākās tiesas Krimināllietu departaments.

Savukārt turpinot virzību uz Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas darbības pakāpenisku izbeigšanu, grozījumi Civilprocesa likumā paredz, ka no 2014.gada rajona (pilsētu) tiesas skata arī civillietas, kas izriet no saistību tiesībām, ja prasības summa pārsniedz 201 000 eiro. Līdz šim šīs lietas kā pirmās instances tiesai piekrita apgabaltiesām, un kā apelācijas instance tās skatīja Civillietu tiesu palāta. Apgabaltiesas vairs nesaņem jaunas šīs kategorijas lietas kā pirmās instances tiesas, bet tikai turpina izskatīt iesāktās lietas.

Likumā „Par tiesu varu” noteikts, ka Krimināllietu tiesu palāta Augstākajā tiesā pastāv līdz 2014.gada 31.decembrim, bet Civillietu tiesu palāta – līdz 2016.gada 31.decembrim.

SATVERSMES TIESAS AKTUĀLIE SPRIEDUMI

SATVERSMEI ATBILST CIVILPROCESA LIKUMA NORMA, KAS REGULĒ PROTESTA IESNIEGŠANU. 2014.gada 9.janvārī Satversmes tiesa pieņēma spriedumu lietā Nr.2013-08-01 „Par Civilprocesa likuma 483. un 484. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam” un atzina, ka apstrīdētās normas nodrošina tiesības uz taisnīgu tiesu un atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesa secināja, ka ģenerālprokurora vai Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protesta iesniegšana gadījumos, kad pirmās instances tiesas nolēmums nav pārsūdzēts no lietas dalībniekiem neatkarīgu iemeslu dēļ, ir vienīgais veids taisnīguma nodrošināšanai un personas tiesību aizsardzībai, kad galīgs, nepārsūdzams vai nepārsūdzēts pirmās instances tiesas nolēmums ir pieņemts un ir stājies spēkā, bet satur būtiskus materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumus. Protesta institūts veidots kā galīgais tiesību aizsardzības instruments – papildu garantija gadījumā, ja nav citu tiesību aizsardzības līdzekļu.

Tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas attiecas uz jomu,

kurā „saduras” tiesiskās noteiktības un taisnīguma princips. Satversmes tiesa atzina, ka pienākums līdzsvarot šos principus ir Augstākās tiesas Senātam katras konkrētās lietas ietvaros. Saskaņā ar *res judicata* principu nevienam nav tiesību lūgt pārskatīt galīgu un spēkā stājušos spriedumu ar mērķi panākt atkārtotu lietas izspriešanu. Vienīgais sprieduma atcelšanas pamats ir būtiska tiesas kļūda, kas novedusi pie nepareizas lietas izspriešanas pēc būtības, ja tās rezultātā būtiski pārkāptas cilvēka pamattiesības, vairāku personu tiesības un likumīgās intereses vai citas ar likumu aizsargājamas publiskās intereses. Tādējādi Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētās normas rada mehānismu, kas ļauj savstarpēji izsvērt gan taisnīguma, gan tiesiskās stabilitātes principu.

Vienlaikus Satversmes tiesa norādīja uz Saeimas pienākumu gādāt par to, lai pēc protesta ierosināto lietu izskatīšana nebūtu ilgstoša. Pārāk ilgs protesta iesniegšanas termiņš varētu novest pie spēkā esošu nolēmumu nenoteiktības. Tādējādi Saeimas ir pienākums apsvērt apstrīdētajā normā paredzēto protesta iesniegšanas termiņu.

SATVERSMEI ATBILST CIVILPROCESA LIKUMA NORMA, KAS NOTEIC AR LIETAS VEŠANU SAISTĪTOS IZDEVUMUS. 2014.gada 7.februārī Satversmes tiesa pasludināja spriedumu lietā Nr.2013-04-01 „Par Civilprocesa likuma 33.panta trešās daļas 1.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92.pantam”, atzīstot apstrīdēto normu par atbilstošu vienlīdzības principam.

Civilprocesa likuma 33.panta 1.punkts noteic, ka ar lietas vešanu saistītie izdevumi ir izdevumi par advokāta palīdzību. Pieteikuma iesniedzējai tiesa bija atteikusies apmierināt prasību piedzīt ar lietas vešanu saistītos izdevumus par juridisko palīdzību, jo tās intereses bija pārstāvējis jurists, nevis zvērināts advokāts. Satversmes tiesa atzina, ka atšķirīgas atbilstības leģitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība

un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība. Ar apstrīdēto normu likumdevējs ir iedibinājis prezumpciju par advokātu sniegtās juridiskās palīdzības kvalitāti. Kvalitatīva juridiskā palīdzība sekmē ne vien tās personas tiesību aizsardzību, kurai šī palīdzība tiek sniegta, bet arī visa tiesas procesa taisnīgu un procesuāli efektīvu norisi. Vērtējot normas atbilstību samērīguma principam, Satversmes tiesa citastarp atzina, ka sabiedrības ieguvums ir lielāks par personas tiesību un interešu aizskārumu. Sabiedrības labums izpaužas tādejādi, ka tiek izveidota tāda juridiskās palīdzības sistēma, kas nodrošina prezumējami kvalitatīvu, uzticamu un pieejamu juridisko palīdzību ikvienai personai, kurai tā nepieciešama, un tādejādi aizsargā gan personas tiesības uz taisnīgu tiesu, gan arī citas pamattiesības.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJA 2014.–2016.GADAM

Augstākās tiesas darbības stratēģija 2014.–2016.gadam ir vidēja termiņa politikas dokuments, kas nosaka Augstākās tiesas darbības un attīstības virzienus. Stratēģija balstās uz esošās situācijas analīzi un nosaka vidēja termiņa stratēģiskos mērķus piecās prioritārajās jomās, kuru sasniegšanai noteikti arī veicamie uzdevumi.

AUGSTĀKĀS TIESAS MISIJA, VĪZIJA, VĒRTĪBAS UN PRINCIPI, FUNKCIJAS

Augstākā tiesa ir neatkarīga tiesu varas iestāde un tiesu sistēmas sastāvdaļa, kas īsteno tiesu varu Latvijas Republikā. Augstākā tiesa Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā ir augstākā līmeņa tiesa.

Misija. Taisnīga un efektīva tiesas spriešana, tiesu sistēmas neatkarības stiprināšana.

Vizija. Augstākā tiesa – taisnīguma garants.

Vērtības un principi. Vērtības un principi vieno Augstāko tiesu un ir saistoši visiem tiesnešiem un darbiniekiem Augstākās tiesas stratēģijas mērķu sasniegšanā.

Vērtības – taisnīgums; godīgums; profesionalitāte; atklātība. Principi – tiesiskums; neatkarība; pastāvīga attīstība.

Pamatfunkcijas

- tiesas spriešana apelācijas un kasācijas instancē;
- lietu izskatīšana Disciplinārtiesā;
- vienotas tiesu prakses veidošana un juridiskās domas attīstība.

Papildfunkcijas

- sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu un kredītiestāžu rīcībā esošo ziņu pieprasījumu akceptēšana;
- personu iesniegumu izskatīšana;
- sabiedrības informēšana un tiesiskā izglītošana.

PRIORITĀRĀS DARBĪBAS JOMAS 2014.–2016.GADAM

I. PROFESIONĀLA UN TAISNĪGA TIESAS SPRIEŠANA

1. mērķis: Tiesas spriešanas kvalitātes uzlabošana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- analizēt Augstākās tiesas nolēmumus, apzinot kļūdas un nepilnības;
- pastāvīgi analizēt un sistematizēt Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas nolēmumus;
- pilnveidot tiesu nolēmumu valodas kvalitāti;
- iesaistīt tiesību nozaru ekspertus aktuālu jautājumu izpētē un analizē;
- izveidot departamentu analītiskās struktūrvienības;
- optimizēt tiesas darbinieku skaitu;
- palielināt tiesnešu palīgu skaitu;
- departamentiem sadarboties lietu pakļautības jautājumos.

2. mērķis: Cilvēktiesību ieviešana tiesas spriešanā

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- analizēt Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas piemērošanu Latvijas tiesu nolēmumos;
- analizēt un sistematizēt Eiropas Cilvēktiesību tiesas un citu starptautisko cilvēktiesību institūciju nolēmumus;

- rīkot mācības tiesnešiem un tiesnešu palīgiem par aktuāliem cilvēktiesību jautājumiem;
- organizēt regulāras tikšanās ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnešiem un Ministru kabineta pārstāvi starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās;
- organizēt tiesnešu un tiesnešu palīgu pieredzes apmaiņu Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

3. mērķis: Tiesnešu un darbinieku tālākizglītība

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- apzināt nepieciešamās mācības tiesnešiem un tiesas darbiniekiem;
- īstenot pastāvīgas profesionālās tālākizglītības sistēmu, izvērtējot mācību lietderību;
- organizēt regulāru svešvalodu zināšanu pilnveidošanu;
- nodrošināt tiesnešus un darbiniekus ar juridisko literatūru, papildinot Augstākās tiesas lasītavu;
- uzturēt un papildināt elektronisko juridiskās literatūras datubāzi;
- organizēt pieredzes apmaiņu un sadarbību ar Eiropas Savienības dalībvalstu augstākajām tiesām;
- sadarboties ar Latvijas Tiesnešu mācību centru.

II. VIENOTAS TIESU PRAKSES VEIDOŠANA

1. mērķis: Judikatūras datubāzes attīstīšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- atlasīt, sistematizēt un ievietot Augstākās tiesas nolēmumus judikatūras datubāzē;
- izdot Augstākās tiesas judikatūras gadagrāmatu.

2.mērķis: Tiesu prakses apkopšana, analīze un popularizēšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- pastāvīgi analizēt un apkopot tiesu praksi par aktuāliem tiesību jautājumiem;
- apspriest tiesu prakses apkopojumus tiesnešu kopsēdēs, dodot skaidrojumu likumu normu piemērošanai un interpretācijai;
- publicēt tiesu prakses apkopojumus, tiesnešu kopsēžu skaidrojumus;
- izdot Augstākās tiesas biļetenu.

3. mērķis: Sadarbība ar apgabaltiesām un rajonu (pilsētu) tiesām

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- piedalīties apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešu tālākizglītošanā;
- informēt tiesas par kopsēžu lēmumiem un tiesu prakses apkopojumiem.

4. mērķis: Normatīvo aktu pilnveidošana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- piedalīties tiesu darbību reglamentējošo normatīvo aktu projektu izstrādē;
- informēt kompetentās institūcijas par nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos;
- publicēt Augstākās tiesas atzinumus par likumprojektiem.

III. SABIEDRĪBAS UZTICĒŠANĀS UN IZPRATNES PAR TIESU VARU VEICINĀŠANA

1. mērķis: Atklātības principa īstenošana tiesas darbībā

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- aktualizēt un īstenot Augstākās tiesas stratēģiju komunikācijai ar sabiedrību;
- paplašināt informācijas apjomu par Augstākās tiesas darbību mājaslapā;
- publicēt tiesas nolēmumus, nodrošinot to anonimizēšanu.

2. mērķis: Pozitīva tiesas tēla veidošana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- apspriest un analizēt tiesnešu ētikas komisijas atziņas;
- veicināt darbinieku vienotu izpratni par ētikas normām;
- novērst interešu konflikta rašanās iespējamību amatpersonu darbībā;
- regulāri aktualizēt Augstākās tiesas pretkorupcijas plānu;

- veikt sabiedrības aptaujas par Augstāko tiesu un analizēt to rezultātus.

3. mērķis: Lidzdalība sabiedrības tiesiskajā izglītošanā

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- nodrošināt prakses vietas augstskolu tiesību zinātņu programmu studentiem saskaņā ar noslēgtajiem sadarbības līgumiem;
- organizēt tiesnešu vadītas tiesību zinību stundas skolēniem un skolotājiem;
- organizēt Pirmkursnieku dienas tiesību zinātņu programmu 1.kursu studentiem;

4. mērķis: Augstākās tiesas vēstures izpēte un popularizēšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- uzturēt un paplašināt Augstākās tiesas muzeja ekspozīciju;
- gatavot publikācijas par Latvijas Senāta un Augstākās tiesas vēsturi.

IV. LABAS PĀRVALDĪBAS PILNVEIDOŠANA

1. mērķis: Tiesas darba organizācijas pilnveidošana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izveidot un nepārtraukti pilnveidot kvalitātes vadības sistēmu;
- nodrošināt efektīvu iekšējās kontroles sistēmu un veikt tās regulāru uzraudzību;
- pilnveidot Augstākās tiesas iekštiklu (intranetu) iekšējai informācijas apmaiņai un saziņai.

2. mērķis: Efektīvas personāla politikas izstrāde

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- organizēt efektīvu tiesas personāla plānošanu un atlasī;
- veikt ikgadēju darbinieku darba izpildes vērtēšanu;
- paaugstināt darbinieku darba kvalitāti, izmantojot efektīvas motivācijas metodes;
- nodrošināt darbinieku karjeras plānošanu un pēctecību.

3. mērķis: Vidēja termiņa budžeta plānošanas ieviešana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- īstenot elastīgu, mērķtiecīgu un uz sasniedzamo rezultātu analīzi balstītu finanšu un materiāli tehnisko resursu vadību un plānošanu;
- nodrošināt rezultatīvu rādītāju

sistēmas sasaisti ar stratēģisko plānošanu;

- nodrošināt efektīvu līdzekļu izlietošanas kontroli, izveidojot iekšējā audita struktūrvienību.

4. mērķis: Informācijas tehnoloģiju modernizācija

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- uzturēt un pilnveidot centralizētu datu glabāšanas sistēmu;
- sadarbībā ar Tiesu administrāciju nodrošināt video konferences un tiesas sēžu audio ierakstu izmantošanu tiesvedības procesā.

V. AUGSTĀKĀS TIESAS REORGANIZĀCIJA

1. mērķis: Normatīvo aktu izstrāde reorganizācijas īstenošanai

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- apzināt un izstrādāt priekšlikumus nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos, lai nodrošinātu lietu plūsmas samazināšanu tiesu palātās un neizskatīto lietu nodošanu apgabaltiesām;
- piedalīties darba grupās, kas izveidotas reorganizācijas īstenošanai;
- izstrādāt Augstākās tiesas iekšējo reorganizācijas plānu, nodrošinot informāciju tiesas personālam;
- informēt sabiedrību par Augstākās tiesas priekšlikumiem reorganizācijas procesā un tā norisi.

2. mērķis: Kasācijas instances kapacitātes stiprināšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- apzināt kasācijas instancei nepieciešamos resursus;
- racionāli izmantot tiesu palātu cilvēkresursus un intelektuālo potenciālu;
- nodrošināt personālam nepieciešamo apmācību pārejai no apelācijas uz kasācijas instanci;
- saglabāt Augstākās tiesas lomu vienotas tiesu prakses veidošanā.

3. mērķis: Struktūras veidošana atbilstoši kasācijas instances uzdevumiem un noslodzei

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izvērtēt nepieciešamās izmaiņas Augstākās tiesas struktūrā un darba organizācijā;
- palielināt tiesnešu un darbinieku skaitu kasācijas instancē, atbilstoši izvērtējumam;
- palielināt Judikatūras nodaļas kapacitāti;
- izveidot departamentu analītiskās struktūrvienības.

III

TIESLIETU PADOMES LĒMUMI TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLOS JAUTĀJUMOS

TIESLIETU PADOME

10.03.2014. LĒMUMS NR.20

PAR KASĀCIJAS INSTANCES NOSAUKUMA ATJAUNOŠANU

Augstākās tiesas priekšsēdētājs I.Bičkovičs 2014.gada 27.februāra vēstulē aicinājis Tieslietu padomi atbalstīt Augstākās tiesas plēnoma lēmumu aicināt Saeimu atjaunot un saglabāt augstākās tiesu instances vēsturisko nosaukumu Senāts.

Tieslietu padome nolēma

- atbalstīt Augstākās tiesas plēnoma lēmumu par augstākās tiesu instances vēsturiskā nosaukuma Senāts atjaunošanu un saglabāšanu.

17.02.2014. LĒMUMS NR.9

PAR GROZĪJUMIEM CIVILPROCESA LIKUMĀ SAISTĪBĀ AR LIETU PAR MAZA APMĒRA PRASĪBĀM IZSKATĪŠANAS ĪPATNĪBĀM APELĀCIJAS INSTANCĒ

Tieslietu ministre B.Broka 2014.gada 12.februāra vēstulē aicinājusi Tieslietu padomi izteikt viedokli par grozījumiem Civilprocesa likumā saistībā ar lietu par maza apmēra prasībām izskatīšanas īpatnībām apelācijas instancē.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos priekšlikumus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma

- atbalstīt Tieslietu ministrijas izstrādātos grozījumus Civilprocesa likumā, kas nosaka lietu par maza apmēra prasībām izskatīšanas īpatnības apelācijas instancē.

17.02.2014. LĒMUMS NR.8

PAR LIETU IZSKATĪŠANU RŪPNIECISKĀ ĪPAŠUMA APELĀCIJAS PADOMĒ UN LĒMUMA PĀRSŪDZĪBU

Tieslietu ministre B.Broka 2014.gada 24.janvāra vēstulē aicinājusi Tieslietu padomi izteikt viedokli par Tieslietu ministrijas izstrādātajiem procesuālā risinājuma variantiem lietu izskatīšanai Rūpnieciskā īpašuma Apelācijas padomē un tās pieņemto lēmumu pārskatīšanai tiesā.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos priekšlikumus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma

- atbalstīt visu rūpnieciskā īpašuma strīdu izskatīšanu īpašā

kārtībā vispārējās jurisdikcijas tiesās, paredzot Rūpnieciskā īpašuma Apelācijas padomi kā obligātu pirmstiesas strīdu izskatīšanas institūciju.

27.01.2014. LĒMUMS NR.5

PAR LIETAS DALĪBNIEKU ATBILDĪBAS PASTIPRINĀŠANU CIVILPROCESĀ

Tieslietu ministrs J.Bordāns 2013.gada 13.decembra vēstulē aicinājis Tieslietu padomi konceptuāli atbalstīt lietas dalībnieku atbildības pastiprināšanu par negodprātīgu tiesību izmantošanu civilprocesā.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos priekšlikumus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma

- atbalstīt lietas dalībnieku atbildības pastiprināšanu par negodprātīgu tiesību izmantošanu civilprocesā;
- atbalstīt Tieslietu ministrijas izstrādātos risinājumus, kas paredz patiesības teikšanas pienākumu un civilprocesuālās sankcijas.

27.01.2014. LĒMUMS NR.4

PAR PLĀNOTAJIEM GROZĪJUMIEM CIVILPROCESA LIKUMĀ PĀREJAI UZ „TĪRAJĀM TIESU INSTANCĒM”

Tieslietu ministrs J.Bordāns 2013.gada 13.decembra vēstulē aicinājis Tieslietu padomi saskaņot Tieslietu ministrijas plānotos grozījumus Civilprocesa likumā, lai nodrošinātu pāreju uz „tīro tiesu instanču” sistēmu civillietās.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos priekšlikumus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma

- atbalstīt Tieslietu ministrijas plānotos grozījumus Civilprocesa likumā, lai nodrošinātu pāreju uz „tīro tiesu instanču” sistēmu civillietās.

27.01.2014. LĒMUMS NR.3

PAR VIENOTAS TIESU EKSPERTĪŽU IESTĀDES IZVEIDI

Tieslietu ministrs J.Bordāns 2013.gada 13.decembra vēstulē aicinājis Tieslietu padomi izteikt viedokli par Tieslietu ministrijas informatīvā ziņojuma projektu par veicamajiem

pasākumiem vienotas tiesu ekspertīžu iestādes izveidošanai un tiesu ekspertīžu kvalitātes nodrošināšanai.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos priekšlikumus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma

- atbalstīt vienota tiesu ekspertīžu biroja izveides uzsākšanu, Valsts tiesu ekspertīžu birojam pakāpeniski pievienojot Valsts policijas Kriminālistikas pārvaldi un Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centru, tajā skaitā pārņemot Slimnīcu (VSIA „Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs”, VSIA „Piejūras slimnīca”, VSIA „Slimnīca „Ģintermuiža””, VSIA „Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca” un VSIA „Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca”) tiesu ekspertīžu veikšanas funkcijas, saglabājot biroja padotību tieslietu ministram.

16.12.2013. LĒMUMS NR.99

PAR TIESNEŠU SKAITA NOTEIKŠANU KATRĀ RAJONA (PILSĒTAS) TIESĀ UN TO SASTĀVĀ IETILPSTOŠAJĀ ZEMESGRĀMATU NODAĻĀ

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 32.panta trešo daļu, Tieslietu padome nolēma

- noteikt tiesnešu skaitu katrā rajona (pilsētas) tiesā un to sastāvā ietilpstošajā Zemesgrāmatu nodaļā atbilstoši Tieslietu ministrijas sagatavotajam sarakstam (pielikumā);
- Lēmums stājas spēkā vienlaikus ar Latvijas Republikas Saeimas lēmumu par tiesnešu kopskaita noteikšanu rajona (pilsētas) tiesās un to sastāvā ietilpstošajās Zemesgrāmatu nodaļās, atbilstoši Tieslietu padomes 2013.gada 11.novembra lēmumam.

PIELIKUMS

TIESNEŠU SKAITS RAJONA (PILSĒTAS) TIESĀS UN TO SASTĀVĀ IETILPSTOŠAJĀS ZEMESGRĀMATU NODAĻĀS

TIESA/ZEMESGRĀMATU NODAĻA	TIESNEŠU SKAITS
Administratīvā rajona tiesa	46
Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa	10
Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa	14
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	25
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	20
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	17
Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa	14
Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	12
Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa	12
Daugavpils tiesa	14
Daugavpils tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	4
Jelgavas tiesa	15
Jelgavas tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	3
Jūrmalas pilsētas tiesa	7
Jūrmalas pilsētas tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Liepājas tiesa	16
Liepājas tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	3
Rēzeknes tiesa	9
Rēzeknes tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Ventspils tiesa	8
Ventspils tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Aizkraukles rajona tiesa	6
Aizkraukles rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Alūksnes rajona tiesa	4
Alūksnes rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Balvu rajona tiesa	4
Balvu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Bauskas rajona tiesa	6
Bauskas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2

TIESA/ZEMESGRĀMATU NODAĻA	TIESNEŠU SKAITS
Cēsu rajona tiesa	6
Cēsu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Dobeles rajona tiesa	4
Dobeles rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Gulbenes rajona tiesa	4
Gulbenes rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Jēkabpils rajona tiesa	6
Jēkabpils rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Krāslavas rajona tiesa	4
Kuldīgas rajona tiesa	4
Kuldīgas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Limbažu rajona tiesa	4
Limbažu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Ludzas rajona tiesa	4
Ludzas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Madonas rajona tiesa	5
Madonas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Ogres rajona tiesa	7
Ogres rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Preiļu rajona tiesa	4
Preiļu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Rīgas rajona tiesa	16
Rīgas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	13
Siguldas tiesa	5
Saldus rajona tiesa	4
Saldus rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Talsu rajona tiesa	4
Talsu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Tukuma rajona tiesa	6
Tukuma rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Valkas rajona tiesa	3
Valkas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Valmieras rajona tiesa	7
Valmieras rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2

KOPĀ RAJONA (PILSĒTAS) TIESĀS UN TO SASTĀVĀ IETILPSTOŠAJĀS ZEMESGRĀMATU NODAĻĀS, t.sk.	406
rajona (pilsētas) tiesās	327
Zemesgrāmatu nodaļās	79

IV

LATVIJAS SENĀTAM – 95

AUGSTĀKĀ TIESA GODINA LATVIJAS SENĀTA 95.GADADIENU UN ATVADĀS NO VĒSTURISKĀ NOSAUKUMA

Svinīgās sēdes dalībnieki – tagadējie un bijušie tiesneši un darbinieki, bijušo Latvijas Senāta senatoru radnieki, Tieslietu padome un citas amatpersonas, žurnālisti

2013.gada 19.decembrī Tiesu pils Sarkanajā zālē notika Augstākās tiesas svinīgā sēde, veltīta augstākās tiesas instances – Latvijas Senāta – 95.gadadienai.

Svinīgajā sēdē piedalījās Augstākās tiesas tiesneši un darbinieki, bijušie tiesneši, Latvijas Senāta senatoru tuvinieki, Tieslietu padomes locekļi, Valsts prezidenta kancelejas pārstāvji, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes dekāne, žurnālisti.

Apsveikuma rakstus Augstākajai tiesai bija atsūtījuši Latvijas Valsts prezidents Andris Bērziņš un Saeimas priekšsēdētāja Solvita Āboltiņa. Svētku uzrunas sēdē teica Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, tieslietu ministrs Jānis Bordāns un Senāta departamentu priekšsēdētāji. Atmiņās un atziņās kavējās bijušie Augstākās tiesas priekšsēdētāji Gvido

Zemribo un Andris Guļāns. Īpašu uzrunu sacīja Latvijas Senāta senatora Pētera Stērstes dzimtas pārstāve Anna Žigare.

Klātesošie noskatījās videofilmu „Latvijas Senātam – 95. Vakar un šodien”, ko sadarbībā ar Augstāko tiesu veidojusi TV Kursā. Filmas viens eksemplārs nodots Valsts Kinofotodokumentu arhīvā.

Svinīgās sēdes nobeigumā svētību klātesošajiem un Senātam deva senatora Jēkaba Grota mazdēls, mācītājs Andris Grots.

Publicējam Senāta 95.gadadienai veltītās svinīgās sēdes uzrunas un apsveikumus. Fotoreportāžu par sēdi skatiet uz Biļetena 2.vāka.

LATVIJAS SENĀTS UZSKATĀMI IEZĪMĒJIS TIESNEŠA MISIJU DEMOKRĀTISKĀ UN TIESISKĀ VALSTĪ

Ivars BIČKOVIČS, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Šodien esam pulcējušies par godu 1918.gada 19.decembrim – dienai, kad uz pirmo apspriedi sanāca jaunās neatkarīgās Latvijas valsts augstākā tiesu instance – Latvijas Senāts, kas ir arī mūsu Augstākās tiesas sākums.

1991.gada 21.augusta konstitucionālais likums „Par Latvijas Republikas valstisko statusu” pilnībā atjaunoja valsts iekārtu atbilstoši Latvijas Republikas 1922.gada 15.februāra Satversmei. Tāpat kā Latvijas valsts netika veidota no jauna, tā arī Latvijas Republikas tiesu sistēma netika veidota no jauna, bet atjaunota tāda, kāda tā bija bijusi pirmsokupāciju Latvijā. 1992.gada 15.decembra likumā „Par tiesu varu” kasācijas instancei tika dots tās vēsturiskais Senāta vārds un atgriezta tās bijušās funkcijas.

Atjaunojot Latvijas tiesu sistēmu, daudzas no normām, ko bija jāiekļauj tiesu iekārtu regulējošajos likumos, bija savlaic izveidotas un nostiprinājušās jau Latvijas brīvvalsts pirmajā laikā, un **ši pieredze bija pamats, uz kura veidot un tālāk attīstīt atjaunotās Latvijas tiesu sistēmu.**

Latvijas Senāta 80.gadadienā senatora Augusta Lēbera dēls Dītrihs Andrejs Lēbers aicināja „atdzīvināt” Latvijas Senāta spriedumus mūsdienās, novērtējot tos kā Latvijas „juridiskā tēla” un Latvijas tiesiskā mantojuma sastāvdaļu, un pauda nožēlu par to, ka nav atradis nevienu šodienas Senāta spriedumu, kur būtu atsauce uz pirmskara Senāta praksi. Toreiz – pirms 15 gadiem – aicinājums Augstākajai tiesai savos spriedumos izmantot Latvijas Senāta nolēmumus paustās atziņas, iespējams, tika uztverts visai rezervēti, ja ne noraidīti. Šodien **Latvijas Senāta spriedumu izmantošana mūsu tiesu nolēmumos ir kļuvusi par ierastu praksi.**

Taču joprojām aktuāls ir Lēbera ieteikums nozīmīgākos Senāta nolēmumus tulkot un publicēt juridiskos izdevumos, kuri pieejami juristiem ārzemēs. Pirmskara Latvijā juristi par to ir rūpējušies ar redzamiem rezultātiem – Latvijas Senāts nereti izpelnījies uzslavas par progresīviem un pārliecinoši pamatotiem atzinumiem.

Latvijas Senāta 90.gadadienā Augstākā tiesa apkopoja Latvijas brīvvalsts pirmā posma senatoru dzīvesstāstus un izdeva grāmatu par šīm **izcilajām personībām, kas bija aktīvi**

jaunās valsts veidotāji ne tikai tieslietu jomā. Senatori bija arī politiķi, valstsvīri, diplomāti, publicisti, profesori, dažādu biedrību un organizāciju dalībnieki un veidotāji.

Senatoru likteņi pēc 1940.gada bija nežēligi un traģiski. Kā rakstījis Dītrihs Lēbers – izņemot Igauniju un Lietuvu, nav citu Augstāko tiesu pasaulē, kuru locekļus būtu piemēlējis līdzīgs liktenis.

Mazāk zināms un pieminēts ir fakts par Latvijas senatoru „klusu” cīņu pēc padomju okupācijas. Atšķirībā no virknes ierēdņu neviens senators 1940.gadā nesadarbojās ar „Tautas valdību”, bet tieši pretēji – senatori iesaistījās virknē politisku akciju, kuras bija vērstas uz Latvijas Republikas neatkarības saglabāšanu un atjaunošanu. Īpaši nozīmīgs bija Latvijas Senāta senatoru 1948. gadā trimdā sagatavotais atzinums par 1922.gada Satversmes spēkā esamību okupācijas apstākļos.

Šodien – Latvijas Senāta 95.gadadienā – akcentēšu vēl vienu vērtību, ko Latvijas Senāts atstājis mantojumā. Tā ir Latvijas Senāta **uzskatāmi iezīmētā tiesneša misija demokrātiskā tiesiskā valstī.**

„Savu tēvu visvairāk apbrīnoju viņa nelokāmās nostājas dēļ. Kas viņam bija īsts un pareizs, no tā viņš neatkāpās, pat ja tas bija neizdevīgi, bija jāiet pret straumi un varēja būt ļoti bīstami,” tā par savu tēvu, senatoru Mintautu Čaksti Augstākās tiesas muzejam dāvinātajās atmiņās raksta viņa meita Aija Čakste.

Latvijas Senāts vienmēr konsekventi aizstāvējis tiesu neatkarības principu. Jau 1920.gadā Latvijas Senāts aizliedza apvienot tiesneša vai Senāta virsprokurora pienākumus ar politisko darbību Satversmes sapulcē. 90.gadu sākumā, atjaunojot Latvijas valsts neatkarību, tiesu politisko neitralitāti un neatkarību kā savas darbības pamatprincipu apliecināja arī Augstākās tiesa 1990.gada 14.februāra plēnumā, nosakot, ka tiesneša amats nav savienojams ar piederību politiskajām partijām, un 1991.gada 11.marta plēnumā pieņemot lēmumu par Latvijas Republikas tiesu neatkarību.

Raugoties vēsturē, Latvijas Senāta neatkarība īpaši tika pārbaudīta pēc Kārļa Ulmaņa apvērsuma. Latvijas Senātam tika lūgts apsveikt jauno valdību, atzīstot arī apvērsuma „tiesīgo jēgu”, uz ko Senāta Apvienotās sapulces priekšsēdētājs Kristaps Valters norādījis, ka apsveikumu var sūtīt, bet atzīt apvērsuma likumību nav iespējams. Tiesībzinātnieki ir norādījuši – nav atrodams neviens Senāta spriedums, kurā būtu saskatāmas „nodevas” 15.maija idejām.

Kāpēc šis aspekts par tiesu lomu demokrātiskā tiesiskā valstī ir aktuāls tieši šobrīd? Diemžēl visai ierasta ir izpildvaras un likumdevēja varas rīcība būtiskus grozījumus likumos veikt bez pietiekamām diskusijām, neuzklausot un neņemot vērā tiesu viedokli. Uz to norādījis gan Augstākās tiesas plēnums, gan Tieslietu padome, gan vairāki Satversmes tiesas spriedumi bijuši vērsti uz tiesu varas neatkarības kā konstitucionālas vērtības aizsardzību un valsts varas trīs atzaru sadarbību šīs vērtības stiprināšanā.

Šobrīd esam būtiskas Latvijas tiesu sistēmas reformas priekšā. Likumdevējs nolēmis atteikties no tās tiesu sistēmas, kāda bijusi visu Latvijas brīvvalsts pirmo posmu un kāda veiksmīgi funkcionējusi 20 gadus pēc Latvijas Republikas atjaunošanas.

Ieviešot tā saukto „tīro tiesu instanču” sistēmu, tiek reformēta Augstākā tiesa un likvidētas Tiesu palātas. Augstākās tiesas un Tieslietu padomes ieskatā tik būtiskām izmaiņām bija jānotiek, uzklausot un ņemot vērā Augstākās tiesas viedokli un ar valstij atbilstošu cieņu risinot jautājumu par Augstākās tiesas tiesnešu turpmākajām darba gaitām.

Otra būtiska pārmaiņa saistībā ar tiesu sistēmas reformu attiecībā uz Augstāko tiesu – rūgtums par to, ka šī ir pēdējā

Senāta dzimšanas diena, ko godinām. Ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” ir nolemts atteikties no šī nosaukuma kasācijas instancē.

Diemžēl likumdevējs neieklausījās Tieslietu padomes un Augstākās tiesas aicinājumā jaunajā struktūrā saglabāt vēsturisko Senāta nosaukumu, kas nav tikai nosaukuma un valodas, bet gan vēsturiskās pēctecības jautājums.

Taču savu uzrunu gribu nobeigt ar pozitīvu pārlicību, ka, neskatoties uz nosaukumiem, Augstākā tiesa vienmēr apzinājusies savu misiju un uzdevumu demokrātiskā un tiesiskā valstī un vienmēr godam to pildījusi. Par to mēs godinām savus priekštečus Latvijas brīvvalsts Latvijas Senātā. Par to godinām Augstākās tiesas tiesnešus un darbiniekus, kas to godam veica 90. gadu sākumā atjaunotajā Latvijas Republikā. Par to godinām tos Augstākās tiesas tiesnešus, kas izveidoja un ar saturu piepildīja un piepilda tagadējo Senātu un Tiesu palātas.

Es ceru un ticu, ka mums, kas šobrīd stūrē Latvijas Senāta pirms 95 gadiem uzbūvēto tiesību kuģi, izdosies arī priekšā stāvošajās pārmaiņās ar cieņu noturēt pareizo virzienu, nezaudēt mērķi un saglabāt vislabāko komandu.

TIESLIETU MINISTRS SENĀTA NOSAUKUMA MAIŅU ATZĪST PAR KĻŪDU

„Šis gads vēsturē paliks ar tiesu sistēmas reformām, kuras, jācer, nesis augļus un būs ilglaicīgas. Tomēr bijušas arī kļūdas, viena no tām – Senāta nosaukuma maiņa, ko gan, iespējams, varētu izlabot,” uzrunājis Latvijas Senāta 95. gadadienas svinīgās sēdes klātesošos, sacīja tieslietu ministrs Jānis BORDĀNS.

Ministrs norādīja, ka gan Latvijas brīvvalsts pirmajā posmā, gan tagad likumdevēja varai, izpildvarai un tiesu varai ir jāstrādā vienam kopīgam mērķim, un šis mērķis ir cilvēku ticība tiesiskai valstij. Cilvēkiem ir jābūt ticībai, ka tiks nevis vienkārši saņemts spriedums, bet ka tas būs taisnīgs un atbildis taisnības izpratnei, uzsvēra ministrs.

Jānis Bordāns pasniedza Tieslietu ministrijas Pateicības rakstus tiem Augstākās tiesas tiesnešiem un darbiniekiem, kas aktīvi līdzdarbojušies dažādās ministrijas izveidotajās likumprojektu izstrādāšanas darba grupās. Pateicību saņēma Kalvis Torgāns, Zigmants Gencs, Pāvels Gruziņš, Jautriete Briede, Zane Pētersone, Jānis Neimanis, Aldis Laviņš, Veronika Krūmiņa un Ivars Bičkovičs.

Tieslietu ministrijas Pateicības rakstu par ilggadēju līdzdalību civilprocesa pilnveidošanas darba grupās saņēma Civillietu departamenta senators Kalvis Torgāns, par līdzdalību Kriminālprocesa izstrādāšanas darba grupā – bijušais Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pāvels Gruziņš, par darbu Administratīvā procesa pilnveidošanas grupā un vienotas tiesu sistēmas disciplinārbildības koncepcijas izstrādāšanā – Senāta Administratīvo lietu departamenta senators Jānis Neimanis, par līdzdalību Mediācijas likumprojekta izstrādē – Civillietu tiesu palātas tiesneša pienākumu izpildītāja Zane Pētersone

NEATMINOTIES BIJUŠO UN NENOVĒRTĒJOT ESOŠO, NĀKOTNES ĒKA VAR IZRĀDĪTIES NESTABILA

Anna Velēda ŽĪGURE, rakstniece, tulkotāja un diplomāte, Stērstu dzimtas pārstāve

Cienījamie klātesošie!

Cilvēka mūžā 95 gadi ir krietns vecums, ko parasti saņiedz tikai garīgi stiprie, gaišie un viedie. Neraugoties uz gadiem un reizēm pat ārkārtējām grūtībām, šie cilvēki, kuri savu dzīvi nodzīvojuši godam, vēl vecumā rod spēku labvēlīgai interesei par visu, kas notiek apkārt. Viņi izstaro gaismu.

Arī valsts vēsturē 95 gadi nav nieks, īpaši Latvijas nemierīgajā ģeopolitiskajā situācijā, kur krustojas lielu valstu intereses. Šo netaisnīgo interešu dēļ no neatkarības laika jāatskaita daudzi atkarības gadi, tāpēc brīvas valsts vēsture patiesībā ir daudz īsāka. Tas attiecas arī uz Latvijas Augstākās tiesas Senātu, kura jubileju svinam šodien. Un tas ir labi un pareizi, ka atceramies savu sākumu, godinām vakardienas un arī šodienas darītājus, jo, neatminoties bijušo un nenovērtējot esošo, nākotnes ēka var izrādīties ļoti nestabila.

Kā diena no nakts atšķiras divas ceturtdienas – 1918. gada 19. decembris un šodien, arī ceturtdiena, 2013. gada 19. decembris. Toreiz Latvija nupat kā bija pasludināta, jaunās valsts teritorija Pirmā pasaules kara nopostīta, un te saimniekoja vairāku neatkarībai naidīgu spēku armijas. Mūsu bēgļu lielākā daļa, simtiem tūkstošu cilvēku, vēl atradās Krievijā, Ukrainā un Igaunijā. Galvaspilsētā Rīgā trūka kurināmā un pārtikas, cilvēki mira badā. Priekšā vēl gaidīja Brīvības cīņas...

Tomēr to cilvēku acīs, kuriem liktenis lēma mūrēt pamatmeņus mūsu valsts tiesu sistēmai, mirdzēja pārliecība par sava uzdevuma nepieciešamību un izdošanos. Viņus spārnoja un viņu ideālus balstīja tautas uzticība. Viņi šo laiku saprata kā vienīgo iespēju īstenot uzstādīto mērķi un daudz neprātoja par to, vai laiks ir grūts, vai būtu jāgaida kas labāks – stabilāki un mierīgāki, materiāli nodrošinātāki gadi. Latvijas tiesu sistēmas dibinātāji juta lielu atbildību par valsti, tās nākotni un par savu pienākumu uzskatīja kalpot valstij un sabiedrībai.

Es jūs šodien uzrunāju kā senatora Pētera Stērstes dzimtas pārstāve, un tāpēc ir vietā kādi vārdi, atgādinot par šo

dzimtu, kas pieder pirmajai LATVIEŠU inteliģences paaudzēi. Pētera Stērstes tēvam Andrejam Stērstem (Stērstu Andrejam) šogad apritēja 160 gadu, viņš dzimis 1853. gadā Vecpiebalgā. Andrejs Stērste bija raksturīgs tautas atmodas laikmeta pārstāvis, Pēterburgas universitātē tieslietas studējis prokurors un vēlāk advokāts Jelgavā, arī valodnieks un aktīvs sabiedrisks darbinieks. 1889. gadā Stērstes tulkojumā iznāca cara Aleksandra II Tiesu ustavi (likumi), un pie tam viņš latviešu valodā radījis daudzus juridiskos terminus. Viņš arī čakli rakstīja latviešu avīzēm, starp citu, uzsvērdams latviešu zemnieku tiesības iegūt savā īpašumā muižām piederošo zemi, kā arī izglītodams sabiedrību. Izglītošanu par savu pienākumu toreiz uzskatīja visi inteliģentie latvieši.

Kā piemēru nolasišu pāris citātu no Andreja Stērstes rakstītā, kas dienasgaismu ieraudzījuši pirms simts gadiem, bet viņa domām ir svars arī šodien.

„Laiks mums atmesties un atjēgties, ka pie kopu darbiem visiem kopā jāpieliek rokas; laiks sākt saprast interešu kopību, un laiks atzīt vajadzību nest kopu upurus kopu lietā. Citādi būs par vēlu: citi mums noraus kumosu no deguna priekšas. Mūsu politisko pretinieku izveicība un rutīna ir tik ievērojama un viņu ceļi tik āķoti, ka viens otrs no mūsējiem to nespēj ne iedomāties. Šādās lietās viņi gadu simteņiem vingrinājušies, un ar sekmēm savu aizstāvēšanas varam vislabāk izdarīt ar statistisko skaitļu palīdzību. Pierādījumi, kādus dod statistika, nav apgāzami” (no raksta „Sataisīsimies savas tiesības aizstāvēt”, Latvija, 1910).

„Mēs nostādām cits citu blakus nullei, vai pat zem nulles. Kādu cienību, kā nulļu bars, lai iegūstam lielo kultūras tautas acis, kuras atzīst ne nicinātas, bet godājamās, krietnas mazās tautiņas? /.../ Vai tiešām tāds trūkums mūsu pēleju un nicinātāju, ka mūsu pašu spēkiem vēl tiem jāiet talkā?” (no raksta „Nelāga parādība”, Dzimtenes Vēstnesis, 1914).

Advokāta Stērstu Andreja mūžs visciešākā veidā bija saistīts ar latviešu tautas, latviešu taisnības un īpaši zemnieku aizstāvību. Viņa meita dzejniece Elza Stērste, Pētera Stērstes vecākā māsa, darbojās galvenokārt literatūras laukā un tuvināja Latvijai franču kultūru.

Senators Pēteris Stērste dzimis pirms 120 gadiem, 1893. gadā, un kopš jaunības saistījis savu karjeru ar tiesību jomu, jo cerēja iet tēva pēdās. Viņš iestājās Maskavas universitātes juridisko zinātņu fakultātē, bet, Pirmajam pasaules karam sākoties, pārgāja uz kara skolu, tad kā jauns virsnieks pievienojās 5. Zemgales latviešu strēlnieku pulkam un vēlāk piedalījās Brīvības cīņās. Par parādīto varoņību Stērste apbalvots ar Lāčplēša Kara ordeni, un arī viņa vārds tagad iegravēts Brāļu kapu depozitārijā. Kad beidzās cīņas, viņš pabeidza studijas jaundibinātajā Latvijas Universitātē un pēc darba Jelgavas apgabaltiesā un Tiesu palātā kļuva par senatoru (1937–1940). 1944. gadā Pētera Stērstes ģimene līdz ar daudziem citiem pameta Latviju, kurai draudēja jauna okupācija. 1946. gadā Hanavā viņu ievēlēja par Latvijas Centrālās Padomes priekšsēdētāju. Vēlāk ģimenes ceļš veda uz ASV, kur Pēteris Stērste arī apbedīts – viņš nomira 1976. gadā. Tajā pašā pavasarī okupētajā Latvijā nomira Elza Stērste, kuru 1951. gadā notiesāja un deportēja uz Sibīriju. Stērstu dzimta, kas sadalīta uz Rietumiem emigrējušajos, uz Austrumiem deportētajos un okupētajā Latvijā palikušajos, protams, nav izņēmums. Reta Latvijas dzimta izbēgusi šādam liktenim.

Domājot par vēsturi un salīdzinot ar mūsdienām, paliek iespāids, ka šodienas dažādu rangu tiesnešiem un vispār

tiesu sistēmai piederošajiem nākas strādāt daudz duļķainākā vidē. Dīvainā kārtā šķiet, ka gan Andrejam Stērstem, kurš darbojās laikos, kad mūsu teritorija bija sadalīta trīs guberņās cariskās Krievijas sastāvā, gan arī Pēterim Stērstem, kura senatora laiks beidzās ar neatkarīgās Latvijas galu, tomēr bija vieglāk veikt likteņa izvirzīto misiju un sabiedrības uzlikto pienākumu. Uz jautājumu – kāpēc tā? – nav vienkāršas atbildes. Te nav runa par nepietiekamu izglītību, jo mūsu juristi ir tikpat izglītoti kā citur pasaulē. Izskatās, ka reizēm vainīgs motivācijas trūkums, jo alga nedrīkst būt vienīgā motivācija. Katrā ziņā tiesu sistēmai piederīgajiem Latvijā nākas strādāt ārkārtējas un demokrātijas valstīm neparastas neuzticības apstākļos.

Kas īsti ir noticis, un kāpēc tieši tagad, spriežot pēc SKDS datiem, vērojams tik krass uzticības kritums tiesu sistēmai? Viens no iemesliem, iespējams, ir tiesnešu nespēja nonākt pie rezultāta, kas arvien straujāk deldē uzticības kredītu. Atcerēsimies, ka atjaunotās neatkarības pirmajos gados tas bija ļoti augsts. Runa jau nav vienīgi par Ventspili un Jūrmalu, kur visas sabiedrības acu priekšā ietekmīgi politiķi un pašvaldības vadītāji gadiem ilgi ņirgājās par Latvijas tiesu sistēmu. Sērga izpletusies daudz plašāk, un mēs visi to apzināmies.

Itālija kā veca valsts spējusi izturēt Berluskoni ņirgāšanos un uzvarējusi, bet Latvijas tiesu sistēma vēl attīstās, un tiesiskas valsts pamatu graušana var izrādīties liktenīga. Morālais kaitējums, ko mūsu valstij un sabiedrībai nodarījušas ilgi stieptās un joprojām nepabeigtās lietas, ir milzīgi liels, sagrautās uzticības ēnā izaugusi jauna pilsoņu paaudze, kas veikli apguvusi, ka par naudu var panākt visu vēlamo. Ja nevar ar naudu, tad var par lielu naudu. Tā kā ātri izmainīt sabiedrību nav iespējams, jāmainās tiesu sistēmai. Atgūt uzticību būs grūti, tomēr tas jādara, ja negribam zaudēt savu valsti. Nedomāju, ka pilsoņi alkst pēc atreibības, bet, ja taisnīguma apziņa tiek aizskārta, apvainojums ir liels.

Atgādināšu, ka nacionālās domāšanas formās atklājas mūsu tautas juridiskais prāts. Latviešu, tāpat kā citu Eiropas rietumu tautu, pamatideja ir taisns ceļš. Ja neiet taisnu ceļu, persona aiziet neceļos. Ir gods, bet ir arī negods kā pārkāpuma sekas. Ir cienījami cilvēki un ir nicināmi. Ir godavīri un sievas un ir nelieši. Šie vārdi nav svešvārdi, tā ir mūsu valoda, kas pasaka priekšā, kā rīkoties.

Es labi apzinos, cik aizņemti ir tiesneši un cik sarežģītas lietas nākas izskatīt Augstākās tiesas tiesnešiem un senatoriem. Atbildība ir milzīga, jo Senāts kā galīgā instance reizē ir arī vadlīnijas devēja, tāpēc katrs nolēmums ir ļoti svarīgs. Uzklāusot sabiedrības domas, var izdzirdēt, ka valsti pieaugusi prasība pēc tiesiskuma un pēc tiesnešiem, kuri ņem vērā ne tikai likuma burtu, bet, uzklāusdami savu sirdsapziņu, arī likuma garu. Lai to īstenotu, nepieciešama pieredze, zināšanas un viedums. Galu galā ir nepieciešams godaprāts un urdoša vēlme savu dzīvi nodzīvot tā, lai mūža un darba gadi nāktu par svētību pašiem un pēcnācējiem, visai sabiedrībai un valstij.

95 gadi, pa starpu grūti un sarežģīti, kas prasījuši daudzus upurus, ir aiz muguras, nākamie vēl priekšā. Savā ziņā mēs stāvam uz sliekšņa, un mums ir jāprot tam pārkāpt pāri tā, lai vēlāk nebūtu jāber pelni uz galvas. Es ticu, ka mums visiem gribētos, lai demokrātiskās kultūras valstīs uz Latviju raudzītos ar cieņu un apbrīnu. Vēl ir mazliet laiks – līdz Latvijas un arī Augstākās Tiesas simtgadei palikuši pieci gadi.

VAI SENĀTS VIENMĒR PALIKS 95 GADUS JAUNS?

Gvido ZEMRĪBO, Augstākās tiesas priekšsēdētājs 1985.–1994.gadā

Godājamie kolēģi! Dāmas un kungi!

Ar dziļu gandarījumu es uzņemu ziņu, ka Augstākā tiesa ir uzņēmusies organizēt svinīgu sēdi, veltītu Latvijas Senāta 95 gadu jubilejai. Manuprāt, katrai tautai ir jāciena savas valsts vēsture, jāmaca un jāatgādina nākamajam paaudzēm, ka valsts neatkarība, mūsu valsts himna, karogs, valsts institūcijas ir kā kādreiz kādas ļoti skaistas dziesmas autors Leonīds Breikšs rakstīja: „Svēts mantojums šī zeme mūsu un svētīts tas, kas drošs par viņu kriet.”

Pirms 20 gadiem mēs Augstākajā tiesā organizējām līdzīgu pasākumu, kuru pagodināja ar savu klātbūtni toreizējais Valsts prezidents Guntis Ulmanis. Toreiz tika visai pozitīvi vērtēta Latvijas tiesu, tajā skaitā Senāta, darbība.

Pirms divām dienām, 17.decembrī, es piedalījos vēl kādā pasākumā, kas notika Latvijas Zinātņu akadēmijas namā. Bija sapulcējušies tie juristi, kuri pirms 25 gadiem Latvijas Zinātņu akadēmijas lielajā zālē nodibināja Latvijas juristu biedrību. Tas bija Atmodas laiks, un Latvijas juristi kā savas biedrības devīzi deklarēja vārdus „Par tiesisku valsti.” Grūti ir pārvērtēt to ieguldījumu, ko Atmodas kustībā deva Latvijas juristi, ko arī daudzkārt ir uzsvēris pirmais Tautas frontes priekšsēdētājs Dainis Iļvāns. Tieši mūsu juristi izstrādāja 4.maija Neatkarības deklarāciju un arī vēlākajā laikā aktīvi piedalījās jauno likumdošanas aktu izstrādāšanā, jo bija aktuāla nepieciešamība nomainīt vecos padomju likumus ar demokrātiskas valsts likumiem.

Kādu dienu 1990.gadā man piezvanīja Augstākās Padomes priekšsēdētājs Anatolijs Gorbunovs, lai prasītu padomu par tiem juristiem, kuri varētu vadīt darba grupas konkrētu likumprojektu izstrādāšanai. Ieteicu uzdot Krimināllikuma darba grupas vadīšanu Aivaram Niedrem, attiecīgi Kriminālprocesa darba grupu Vijai Jakobsonei, Administratīvo pārkāpumu kodeksa – Jurim Kaksītim, Civillikuma – Jānim Vēberam un Civilprocesa – man pašam.

Bet kuram uzdot vadīt likumprojekta par tiesu iekārtu darba grupu? Tajā laikā nebija neviena nopietna speciālista šajā nozarē. Tā kā Anatolijs Gorbunovs gaidīja manu atbildi un es nevarēju nosaukt nevienu kandidātu, biju spiests nosaukt pats sevi.

Augstākās Padomes prezidijs uzdeva darba grupu vadītājiem iesniegt izstrādātos likumprojektus līdz 1991.gada 30.decembrim. Šķiet, ka manis vadītā darba grupa bija vienīgā, kura

likumprojektu iesniedza termiņā. Tiesa, darba gaitā likumprojekts pārtapa par likumu „Par tiesu varu”.

Darba grupā, kas izstrādāja likumu „Par tiesu varu”, strādāja Gunārs Aigars, Jaroslavs Belousovs, Vija Jākobsone, Fricis Jaunbelzējs, Juris Kaksītis, Gunārs Kūtris, Gvido Narkēvičs, Zaiga Raupa, Jānis Rozenbergs, Sandra Sleja, Valdemārs Šubrovskis un Aiva Zariņa. Diemžēl atsevišķi darba grupas locekļi vairs nav ar mums.

Visi darba grupas locekļi strādāja ar lielu entuziasmu, no tiešā darba brīvajā laikā. Neviens pat prātā nenāca prasīt kaut kādus lielus honorārus par paveikto darbu. To, ko mēs darījām, mēs uzskatījām par goda pienākumu. Kādreiz tiekoties ar amerikāņu kolēģiem un pastāstot par mūsu darba grupas darbu, viņi to apbrīvoja un arī apskauda, jo, kā viņi teica: „To, ko jūs darāt šodien, darīja mūsu „konstitūcijas tēvi” pirms 200 gadiem un mēs viņus vienmēr atceramies ar lielu cieņu.”

Aprīnās vērtā ir Latvijas valsts dibinātāju attieksme un izpratne par tiesu varas nozīmi demokrātiskā valstī, jo jau pavisam drīz pēc 1918.gada 18.novembra, tas ir, 1918.gada 6.decembrī, Tautas padome pieņēma „Pagaidu noteikumus par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību”, kurā tika deklarētas Latvijas iedzīvotāju tiesības uz lietas izskatīšanu trīs tiesu instancēs. Pirms okupācijas Latvijā darbojās Senāts kā trešā – kasācijas instance. Latvijas Tiesu iekārtas likuma 1.pantā bija noteikts: „Tiesu vara pieder miertiesnešiem, apgabaltiesnešiem, Tiesu palātai un Senātam.”

Arī juridiskajā literatūrā uzsvērts, ka visas lietas izskata trīs instancēs: „Likumos bieži sastopamas neskaidrības, pretrunas un trūkumi. Šādos gadījumos tiesnešu starpā vienmēr rodas domstarpības un sakarā ar to visas tiesas vienu un to pašu likumu neiztulkos vienādi. Tāds stāvoklis nav vēlams, jo tas rada neskaidrību pilsoņos likuma piemērošanā. Sakarā ar to izrādījās lietderīgi radīt vēl trešo instanci kā vienīgo augstāko tiesu valsti. Tādā veidā katra lieta var tikt izskatīta trīs instancēs” (*V. Vitiņš „Vispārējs tiesību pārskats”, Rīga, 1939.gads. Citēts no otrā izdevuma, Rīga, 1993.gads, 167.lpp.*). Kā tas daudzkārt uzsvērts juridiskajā literatūrā (*V. Bukovskis u.c.*), kasācijas institūts Latvijā bija izveidots pēc klasiskā Francijas kasācijas institūta parauga. Drīz pēc Latvijas okupācijas un iekļaušanas PSRS sastāvā PSRS Augstākās Padomes prezidijs ar savu 1940.gada 6.novembra dekretu noteica, ka Latvijas teritorijā piemērojams KPFSR Civilprocesa kodekss un virkne citu kodeksu. Līdz ar to tika likvidēts Senāts un Latvijā izveidota divu instanču tiesu sistēma, kas sastāvēja no pirmās instances tiesas – tautas tiesas – un otrās instances tiesas – Augstākās tiesas, kas izskatīja kasācijas sūdzības par tautas tiesas spriedumiem. Pie tam Senāta atcelšanai bija veltīts vēl arī speciāls LPSR Augstākās Padomes prezidija dekrets.

Arī nākošās, t.i., nacistiskās okupācijas, varas attieksme pret Latvijas Senātu bija analoga. Vācu okupācijas laikā gan tika atjaunota pirms padomju okupācijas Latvijas tiesu sistēma, izņemot Senātu. Vācu okupācijas varas iestādēm pat vārds „Latvija” bija nepieņemams, jo mēs tajā laikā dzīvojam „Ostlandē” nevis Latvijā.

Tādējādi līdz ar Latvijas valsts neatkarības iznīcināšanu tika iznīcināts Senāts, jo Latvijas Senāta pati esamība okupācijas varām nebija pieņemama.

Pats par sevi saprotams, ka, atjaunojot Latvijas neatkarību, viens no likumdevēja un līdz ar to arī darba grupas uzdevumiem bija atjaunot padomju varas sagrauto trīs instanču tiesu sistēmu.

Darba grupa, risinot principiālus jautājumus, vienmēr apspriedās arī ar Augstākās Padomes attiecīgo komisiju deputātiem. Attiecībā uz tiesu sistēmu nekādu diskusiju jautājumā par miertiesu saglabāšanu nebija, jo esošās rajonu, pilsētu tiesas

pilnīgi nodrošināja lietu izskatīšanu pirmajā instancē. Ņemot vērā, ka praktiski visā pasaulē (ar ļoti retiem izņēmumiem, piemēram, Lordu palāta Anglijā, kuras vietā kopš 2009.gada 1.oktobra arī ir izveidota Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa) visaugstākā līmeņa tiesu sauc par Augstāko tiesu, kas nebūt nav padomju izgudrojums, mēs nācām pie atziņas saglabāt esošo nosaukumu – Latvijas Republikas Augstākā tiesa (*likuma „Par tiesu varu” 43.pants*).

Pirmsokupācijas Latvijas tiesu sistēma praktiski sastāvēja no četrām līmeņu tiesām: miertiesas, apgabaltiesas, Tiesu palāta un Senāts. Vairumā Eiropas valstu ir izveidota trīspakāpju tiesu sistēma, tādēļ darba grupa atzina, ka Latvijas tiesu sistēmai arī vajadzētu sastāvēt no trīs tiesu līmeņiem – rajona/pilsētas tiesas, apgabaltiesas, Augstākā tiesa. Līdz ar to Augstākās tiesas sastāvā tika iekļautas Tiesu palātas kā apelācijas instance apgabaltiesas pirmās instances tiesas spriedumiem un Senāts kā vienīgā kasācijas instance, kurā var pārsūdzēt jebkuras apelācijas instances tiesas spriedumu. Likās loģiski un pats par sevi saprotams, ka kasācijas instances tiesas nosaukums ir Senāts, kurš bija pastāvējis pirmsokupācijas Latvijā 22 gadus un darbojies visai veiksmīgi. Nekādas domstarpības vai diskusijas par kasācijas instances tiesas nosaukumu likuma izstrādāšanas gaitā neradās.

Svarīga nozīme likuma izstrādāšanā bija Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1991.gada 11.marta lēmumam Nr.1. „Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību”, kurā Plēnums izskaidroja ANO Ģenerālās asamblejas 1985.gada 13.decembrī akceptēto tiesu neatkarības pamatprincipu piemērošanas kārtību Latvijas tiesās.

Plēnuma lēmuma 2.punktā bija uzsvērts, ka tiesas neatkarību simbolizē tiesneša zvērests, mantija un amata zīme. Tādēļ mēs arī sākām veikt darbu, lai atjaunotu mantijas un amatu zīmes.

Augstākās tiesas vadībai nebija domstarpību, ka Augstākās tiesas tiesnešu, turpmāk arī senatoru, mantijas būs Latvijas valsts karoga krāsā. Mēs vienīgi atteicāmies no pirmsokupācijas tiesnešu cepurītēm, kuras mums šķita pārāk arhaiskas.

Tiesneša amata zīmēm par pamatu ņēmām pirmokupācijas laika tiesnešu amata zīmi ar vienu būtisku atkāpi. Amata zīmes centrālajā daļā agrākais ķēdes posms tika nomainīts ar Latvijas valsts lielo ģerboni. Agrākais ķēdes elements, kurā bija attēlots no Senās Romas aizgūtais varas simbols fascija, faktiski bija Francijas Republikas ģerboņa kopija. Mums šķita, ka būtu pareizi, ja amata zīmes centrā ir lielais valsts ģerbonis. Mēs vādījāmies no likuma „Par valsts ģerboni” noteikumiem, kuros bija teikts, ka valsts Augstākajai tiesai ir tiesības uz lielo valsts ģerboni, bet pilsētas/rajona tiesām uz mazo valsts ģerboni. Tika izveidota amata zīme, kuras atsevišķie ķēdes posmi sastāv no mazajiem valsts ģerboņiem, bet centrālā daļa no lielā valsts ģerboņa. Tādējādi amata zīme kopumā simbolizē valsts tiesu sistēmu.

Starp citu, padomju tiesnešiem nebija ne mantiju, ne amata zīmju. Pirmoreiz šīs amata zīmes un mantijas Augstākās tiesas tiesneši uzlika 1991.gada 8.aprīlī. (*2008.gadā ir izdota grāmata „Latvijas Republikas tieslietu sistēma 1918–2008”, kurā attēlotā amata zīme kļūdaini nosaukta par LPSR tiesneša amata zīmi (46.lpp). Grāmatā attēloto amata zīmi lietoja dzimtsarakstu biroja darbinieki, bet padomju tiesnešiem nebija nekādas amata zīmes*).

Likumā „Par tiesu varu” tika ierakstīts arī zvēresta teksts, jo likās pats par sevi saprotams, ka tiesnesis, stājoties amatā, dod zvērestu. Zvēresta teksta projektā ierakstīju vārdus, kas man šķita nepieciešami, proti, ka tiesneša pienākums ir „vienmēr censties noskaidrot patiesību un nekad nenodot to”. Pie tam mēs iedibinājām kārtību, ka zvērestu no tiesnešiem pieņem Valsts prezidents.

Pirmo reizi Augstākās tiesas tiesneši, tērpušies mantijās, ieradās Latvijas Republikas Augstākajā Padomē un deva zvērestu toreizējam Augstākās Padomes priekšsēdētājam Anatolijam Gorbunovam (jo Valsts prezidenta toreiz vēl nebija). Gorbunovs uzlika man amata zīmi Nr.1 un pēc tam arī citiem tiesniešiem.

2013.gadā apritēja vēl viena ar tiesu sistēmu saistīta jubileja, kuru gan mazāk atzīmē. Šogad aprit 75 gadi, kopš atklāja Tiesu pili un tajā sāka spriest tiesu Senāts jaunajā Senāta zālē un Tiesu palāta savā jaunajā zālē.

1993.gada 15.martā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnums pieņēma lēmumu „Par Tiesu pili” (lēmums Nr.3), kurā pieprasīja Latvijas Republikas Ministru Padomei izlemt jautājumu par Tiesu pils nodošanu tiesu iestādēm. Ar nožēlu jāsecina, ka vēl šobrīd šī nama patiesais īpašnieks to pilnībā nav atguvis un latvju Temīda grezno ieeju nevis tiesas, bet gan valdības ēkā.

Darba grupa savu darbu paveica un to vainagoja likums „Par tiesu varu”, kuru pieņēma toreizējais Latvijas parlaments – Augstākā Padome 1992.gada 15.decembrī.

Divdesmit gadi ir pagājuši, kopš stājās spēkā šis likums (01.01.1993.), kurš atjaunoja Latvijā visnotaļ demokrātisku tiesu sistēmu, nodrošinot ikvienam tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību visās trīs instanču tiesās. Lai reāli sāktu darboties Senāts, bija nepieciešamas izmaiņas procesuālajos likumos. Par atjaunotā Senāta dzimšanas dienu ir uzskatāms 1995.gada 3.oktobris, kad saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 44.pantu ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu Nr.5 tika izveidoti Senāta departamenti un ievēlēti departamentu priekšsēdētāji. Latvijas Civilprocesa kodekss tika papildināts ar attiecīgu nodaļu 1995.gada 13.septembra likuma redakcijā, bet galīgi kasācijas institūta regulējums tika noteikts, pieņemot 1998.gada 14.oktobrī jauno Civilprocesa likumu un attiecīgi citus procesuālos likumus.

Kā zināms, Saeima 2013.gada 13.jūnijā pieņēma grozījumus likumā „Par tiesu varu”. Saskaņā ar šiem grozījumiem no 2014.gada janvāra Augstākajā tiesā vairs nav Senāta.

Manuprāt, pašlaik nebija pamata mainīt kasācijas instances nosaukumu pēc tam, kad pirmsokupācijas Latvijā 22 gadus un pēc neatkarības atjaunošanas kopš 1995.gada veiksmīgi ir darbojušies kasācijas instances tiesa – Senāts. Pat tajā gadījumā, ja tiktu likvidētas tiesu palātas, kas ir atsevišķas diskusijas jautājums, nav pamata mainīt Senāta nosaukumu. Katrā ziņā jēdziens „Augstākā tiesa” ir plašāks jēdziens nekā „Senāts”.

Pirmkārt, ar jēdzienu „Augstākā tiesa” asociējas augstākā tiesu varas institūcija valstī, kas pēc sava nozīmīguma konstitucionālo tiesību izpratnē ir pielīdzināma Saeimai un Ministru kabinetam.

Otrkārt, pat bez tiesu palātām Augstākā tiesa sastāv ne tikai no Senāta, bet tajā ietilpst arī Disciplinārtiesas (*likuma 48.¹pants*), Plēnums (*likuma 49.pants*), Judikatūras nodaļa, Administrācija (*likuma 50.¹pants*).

Treškārt, Senāts ir kasācijas instances tiesas nosaukums procesuālā nozīmē. Senāts ir tiesas sastāvs, kurš izskata tiesas lietas koleģiālā sastāvā. Senāta judikatūrai ir svarīga nozīme pareizā likumu piemērošanā, un tā regulāri tiek publicēta.

Turklāt, manuprāt, likumdevējam vajadzētu ar cieņu izturēties pret mūsu valsts vēsturi un tās tradīcijām.

Var piekrist, ka pats nosaukums „Senāts” ir aizgūts no cariskās Krievijas tiesu sistēmas, kurā tā bija augstākā kasācijas tiesa. Taču tajā pašā laikā ir arī jāņem vērā, ka tie ļaudis, kuri stāvēja pie Latvijas valsts šūpuļa 1918.gadā, nodibināja Senātu. Grūti iedomāties argumentāciju, kuras dēļ vajadzētu pēc gandrīz simts gadiem atteikties no šī vēsturiskā nosaukuma. Kā norādīja Senāta dibināšanas atceres dienā 1998.gada 19.decembrī

professors Dītrihs A.Lēbers, savā 22 gadus ilgajā pastāvēšanas laikā Senāts izšķīris vairāk nekā 65 000 lietu. Senāts publicējis apmēram 4800 spriedumu (šie skaitļi attiecas uz pirmsokupācijas periodu) (*skat. Juristu žurnāls Nr.10, 1999*).

Kopš Senāta atjaunošanas 1995.gadā nolēmumu publicēšanas tradīcija Latvijā turpinās. Kā uzsvēra A.Lēbers, Senāta spriedumi veido Latvijas tiesību sastāvdaļu: „Senāta spriedumi ir Latvijas „juridiskā tēla” sastāvdaļa. Viņi atklāj Latvijas tiesisko mantojumu un atsedz tā bagātību.” Līdz ar to kasācijas instances tiesas nosaukuma maiņa var izsaukt neizpratni, ja rastos nepieciešamība kaut kad nākotnē izvērtēt šo nolēmumu juridiskās atziņas.

95 gadi valstij vai valsts institūcijai nav maz, bet nav arī daudz. Varētu teikt, ka valsts, kurai ir 95 gadi, ir pašos spēka gados. Pēc pieciem gadiem mūsu valstij būs 100 gadi un mēs to, protams, pienācīgi nosvinēsim. Kas attiecas uz Senātu, tad arī pēc pieciem gadiem Senāts būs 95 gadus vecs vai varbūt jauns, jo Senāta vairs nebūs. Par to ir parūpējies mūsu likumdevējs, tikai viņam vien zināms iemeslu dēļ pieņemot 2013.gada 13.jūnijā likumu ar nosaukumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””.

Jautājums par Senāta pārdevēšanu ir pārāk svarīgs, lai to izlemtu bez nopietnas argumentācijas, juristu sabiedrības diskusijas un neizvērtējot visas tās negatīvās sekas, ko šāda pārdevēšana var dot.

Visvairāk satrauc apstākļi, ka Senāta likvidācija nav nekādi motivēta. Nav nekādi argumentēti, ka Senāts, kas pastāvējis 95 gadus, vairs Latvijas valstij nav vajadzīgs un tādēļ ir nepieciešamība pieņemt likumu, ar kuru Senāts tiek likvidēts. Līdz šim Senātu likvidēja tikai Latvijas tautai naidīgas varas!

Vienīgais kaut cik saprotamais iemesls varētu būt apstākļi, ka pedējos gados procesuālajos likumos pieņemtie grozījumi ir noveduši pie faktiskas Senāta kā augstākās kasācijas tiesas likvidācijas. 2013.gada statistikas dati rāda, ka 1578 lietās no 2861 (55 %) ir atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. Civillietu departamentā šis skaitlis pat sastāda 71,65%. Rakstveida procesā izskatīti 41,1 % kasācijas sūdzību. Tiesas sēdē, tas ir, likuma noteiktajā procesuālajā kārtībā, kurā piedalās lietas dalībnieki un tiek ievēroti visi procesuālie principi, izskatīts tikai 3,67% lietu (Administratīvo lietu departamentā – 5,9%, Civillietu departamentā – 3,5%, bet Krimināllietu departamentā 0,6%).

Kā norādījusi Satversmes tiesa: „Tiklīdz tiesu varas institūcijas vai amatpersonas izlemj kādu lietu pēc būtības procesā, kur nav paredzēta kontradiktora principa ievērošana, tā vairs nav tiesas spriešana, bet gan ir valsts pārvaldes darbība...” (*Satversmes tiesas 2006.gada 14.marta spriedums lietā Nr.2005-18-01, 16.1.punkts*).

Iespējams, ka kādam likumdevējam ir licies, ka, ja jau kasācijas instancē vairs nekāda tiesas spriešana nenotiek, šī instance vairs nav cienīga saukties par Senātu, bet tai piemērotāks būtu nosaukums „departaments”, kas ir raksturīgs izpildu varas institūcijai.

Nobeidzot savu runu par mūsu Senāta likteņgaitām, vēl atzīmēšu, ka mani personīgi pārsteidza tas, ka tiesneši, sevišķi senatori, kuriem šobrīd ir veselās divas biedrības, kuri savā laikā visai enerģiski un pamatoti cīnījās Satversmes tiesā par savu likumā nostiprināto tiesību aizstāvēšanu atalgojuma jautājumā, nekādi necentās aizstāvēt savu Senātu.

Personīgi es vērsos ar iesniegumu Prezidenta kancelejā, lūdzot Valsts prezidentu piemērot savas Satversmē noteiktās veto tiesības šajā jautājumā. Diemžēl es saņēmu visai pieklājīgu, bet noraidošu atbildi.

Gribētos atgādināt mūsu likumdevējiem Monteskjē vārdus: „Nevajadzīgi likumi vājina nepieciešamus likumus” un no sevis piebilst, ka vāju un neveiksmīgu likumu var glābt gudrs tiesnesis.

Bet šis nav tas gadījums!

KATRAI PAAUDZEI NOTEIKTĀ VĒSTURES POSMĀ IR SAVI IZAICINĀJUMI UN UZDEVUMI

Andris GUĻĀNS, Augstākās tiesas priekšsēdētājs
1994. – 2008. gadā

Latvijas Senāts tika izveidots tūlīt pēc Latvijas valsts proklamēšanas un darbojās līdz padomju okupācijai.

Pēc neatkarības atjaunošanas, vairāk kā pēc piecdesmit gadiem, īstenojot tiesu reformu, mēs izveidojām Augstāko tiesu, kuras sastāvā ir kasācijas instance – Senāts, kurš strādā arī šodien.

Pirmais Latvijas Senāts jau ir pagātne, diemžēl ir pārrauta dzīvā saikne starp paaudzēm.

Varbūt kādam var rasties jautājums, ko nozīmē šī diena – Latvijas Senāta izveidošanas diena – mums visiem. Vai tās ir tikai atmiņas par pagājušajiem laikiem, vai arī šai dienai ir īpaša nozīme mūsdienās?

Tiesu vara ir demokrātiskas valsts neatņemama sastāvdaļa. Kā toreiz, tā arī tagad senatoru galvenais uzdevums ir spriest tiesu, veicināt tiesu varas efektīvu funkciju nodrošināšanu. Šī diena ir cieņas un piemiņas diena tiem cilvēkiem, kas veidoja šo valsti, godprātīgi strādājot savā amatā, vienlaikus šī diena ir arī kā tradīcija, kā simbols demokrātiskām vērtībām – tiesiskumam un likuma varai. Šī diena ir arī mūsu misijas, darba un profesijas svētki.

Mazliet neparasti ir tas, ka nav tiesību akta vai cita dokumenta, kurā būtu teikts, ka Senāts nodibināts tieši 1918. gada 19. decembrī. Šķiet, svarīgākais tā laika dokuments, kas raksturo Senāta dibināšanas laiku un nosacījumus, ir 1918. gada 6. decembra „Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību”. Nolikums noteica vairākas svarīgas lietas: 1) kasācijas instance visās lietās ir Latvijas Senāts; 2) Senāts lietas izspriež koleģiāli; 3) nolikums noteica senatoru iecelšanas un apstiprināšanas kārtību, Senāta struktūru, vadību un daļēji arī lietu izskatīšanas kārtību.

Tomēr tieši 19. decembris tiek uzskatīts par Senāta dibināšanas dienu. Šo dienu kā nozīmīgu un atzīmējamu ir noteikuši paši senatori acimredzot tāpēc, ka šajā dienā valdība senatoru amatā bez jau agrāk, 7. decembrī, ieceltajiem diviem senatoriem iecēla vēl piecus. Tātad no šī brīža senatoru skaits bija tik liels, lai varētu lietas skatīt koleģiāli, līdz ar to Senāts bija darba spējīgs.

Notikumi, kas risinājās vēlāk – lielnieku varas periods, Bermonta uzbrukums, dažādās saimnieciskās un organiza-

toriskās grūtības – radīja šķēršļus tiesas lietu izskatīšanai Senātā. Laika posms līdz 1919. gada 2. oktobrim bija organizatorisku pasākumu laiks, Senāts nodarbojās ar dažādiem jurisdikcijas un saimniecības jautājumiem, bet ne ar kasācijas sūdzību izskatīšanu. Pirmā rīcības sēde notika tikai gandrīz pēc gada – 1919. gada 4. oktobrī.

Pirmais Latvijas Senāts strādāja līdz 1940. gada 26. novembrim, kad padomju vara visus senatorus atbrīvoja no darba un Senātu kā tiesu instanci likvidēja.

Tātad mazliet vairāk nekā 20 gadus Senāts darbojās kā kasācijas instance. Tas ir salīdzinoši niecīgs laiks priekš tiesas vēstures, tomēr Senāta atstātais mantojums ir nozīmīgs.

Profesors Dītrihs Andrejs Lēbers (*senatora Augusta Lēbera dēls*) pirms vairākiem gadiem, uzstājoties līdzīgā pasākumā, ir teicis, ka Senāta spriedumi ir Latvijas „juridiskā tēla” sastāvdaļa, kas atklāj Latvijas tiesisko mantojumu un atsedz tā būtību. Mantojuma nozīmīgums izskaidrojams ar to, ka tas balstās uz romiešu tiesībām. Tieši šīs saknes uzskatāmi norāda uz Latvijas saikni ar Eiropu.

Pirmā Senāta nolēmumos paustās atziņas joprojām ir līdz galam neizpētīta un neizmantota vērtība, lai gan droši var teikt, ka mūsdienās tiesību zinātnieki, senatori un citu tiesu tiesneši apzinās šo vērtību, pēta un savos nolēmumos atsaucas uz pirmā Senāta spriedumiem.

Pirmo senatoru ieguldījums valsts veidošanā, nacionālo tiesību attīstībā un tiesu prakses veidošanā ir grūti pārvērtējams. Atzīmējot šo dienu kā mūsu profesijas svētkus, mēs noteikti pieminam viņus kā mūsu valsts tiesiskuma iedibinātājus, kā augstas klases juristus, valsts patriotus, godīgus un taisnīgus cilvēkus, lielai daļai no kuriem tāpat kā visai mūsu tautai bija traģisks liktenis.

Pirmais Latvijas Senāts šodien jau ir nozīmīga mūsu valsts vēstures daļa, tā laika personības, viņu atstātais intelektuālais ieguldījums ir mūsu tautas vērtība, ar ko varam lepoties.

Cienījamās dāmas un augsti godājamie kungļi!

Pirms mēneša mēs atzīmējām mūsu valsts dibināšanas gadadienu. Klausoties valsts vadītāju svētku uzrunās pausto par lietām, kas svarīgas neatkarīgai un stiprai nācijai – par patriotismu, par lepnumu par mūsu valsti, par vērtībām, kuras mūsu vieno, – arī es uzdevu sev jautājumu, vai mēs varam būt lepni par to, ko darām un esam paveikuši.

Es apzinos, ka ir lietas, par kurām nav pamata lepoties. Mēs zinām arī to, ka daļa sabiedrības neuzticas varai, tai skaitā arī tiesu varai. Tajā pašā laikā pamatots ir jautājums, vai pārāk neaizraujamies ar paškritiku, noniecināšanu un nesaskatām, nenovērtējam pozitīvo. Nepamatots lepnums, paškritikas trūkums ir nevēlama cilvēka īpašība. Tomēr, manuprāt, ir atšķirība arī starp lepnību un lepošanos.

Šajā reizē es vēlos runāt par tādu lepnuma šķautni, kas varētu iederēties šajā svētku gaisotnē, stiprināt mūsu pašcieņu, dot gandarījumu, pārliecību un galu galā būt par spēka avotu darbiem nākotnē.

Katrai paaudzei noteiktā vēstures posmā ir savi izaicinājumi un uzdevumi. Arī mums visiem tādi ir bijuši un joprojām ir. Šajā svētku reizē būtu vietā tos pieminēt.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas daudzas lietas bija jāsāk no jauna vai jāpārveido. Valsts pārvaldes reforma, tiesību un tiesu reforma bija tā laika lozungi un prioritātes. Šo procesu virzītājs ir cilvēks, un reformu rezultāts lielā mērā ir atkarīgs no indivīda gatavības piedalīties pārmaiņu procesā un spēt arī pašam mainīties.

Pirmais svarīgais uzdevums bija izveidot jauno Augstākās tiesas struktūru un saturiski to piepildīt. Faktiski bija pieņemts

politisks lēmums jauno Augstākās tiesas sastāvu pamatā veidot no tiesnešiem, kuri jau tiesā strādāja līdz reformai.

1995.gada 3.oktobrī Augstākās tiesas Plēnums pieņēma lēmumu par Senāta un tiesu palātu sastāva apstiprināšanu. Notika tiesnešu pašnovērtēšanās process, kura rezultātā tiesnešu kopsapulce noteica apelācijas instances tiesnešu un senatoru sastāvu. Kopumā tiesneši bija gatavi pārmaiņām un spējīgi objektīvi spriest un lemt par konkrēto kandidātu profesionālo atbilstību darbam vienā vai otrā tiesu instancē. Tas bija īpaši svarīgi reformu sākuma posmā, jo neradīja kolektīvā nevēlamu psiholoģisku spriedzi un veicināja labvēlīgu radošu darba atmosfēru.

Augstākajā tiesā notikusi pakāpeniska paaudžu maiņa, no pirmā atjaunotā Senāta sastāva darbu turpina vairs tikai divi Civillietu departamenta senatori.

Nākamie izaicinājumi jau bija daudz sarežģītāki.

Mainoties procesuālajām tiesībām, bija jāapgūst un jāie dzīvina apelācijas un kasācijas tiesvedība.

Pāreja no padomju tiesībām no tiesnešiem pieprasīja kvalitatīvi jaunas iemaņas, prasmi piemērot tiesību principus, interpretēt tiesību normas, piemērot Civillikuma normas un normas, kas regulēja tirgus ekonomikas procesus, cilvēktiesības un citus jautājumus.

Sarežģītākais bija tas, ka veicamo darbu apjoms bija ievērojams un daudzveidīgs, praktiski nebija nekāda pārejas perioda, visa jaunā apgūšana un piemērošana notika vienlaikus un lielā mērā pašus spēkiem. Turklāt jāpiezīmē, ka valstī notiekošās sociāli ekonomiskās izmaiņas, piemēram, denacionalizācijas, zemes reformas, privatizācijas, strukturālo reformu, banku un valsts ekonomiskās krīzes radītās sekas, veicināja pilnīgi jaunu izskatāmo lietu kategoriju skaita pieaugumu, kurām līdz tam nebija tiesu prakses un pieredzes.

Ir tikai dažas valstis, kurām ir bijuši līdzīgi unikāli apstākļi un pieredze.

Daudzu minēto procesu radītās sekas turpinās arī mūsdienās, un varētu teikt, ka nekas nav beidzies. Tomēr nozīmīgais sākuma, reformu, transformācijas un pārejas perioda laiks ir, lai arī ne sena, tomēr jau vēsture.

Vērtējot šo laika posmu valsts un tiesas attīstībā, domāju, ka mums (ne tikai senatoriem, bet arī palātu tiesnešiem) ir pamats būt lepniem un gandarītiem par paveikto. Mēs apzināmies, ka ir bijušas kļūdas un lietas, ko varētu izdarīt labāk. Tomēr, šķiet, esam strādājuši atbilstoši mūsu iespējām un resursiem, kādi tolaik bija mūsu rīcībā. Mēs esam tikuši pāri ļoti sarežģītam valsts, tiesas arī indivīda kā personas tapšanas periodam, un rezultāts ir labs.

Protams, ir arī citas lietas, ar kurām varam lepoties.

2004.gada 6.februārī Senātā tika izveidota pilnīgi jauna struktūrvienība – Administratīvo lietu departaments. Varētu teikt, ka tas notika, kā mēdz teikt, „pilnīgi tukšā vietā”. Administratīvās tiesības tikai pamazām iekaroja savu vietu, nebija arī tiesnešu ar pieredzi šajā jomā. Tā bija uzdrīkstēšanās, uzticēšanās un izaicinājums vienlaikus veidot departamenta sastāvu no tiesību speciālistiem, kuriem nebija kasācijas instances tiesneša darba pieredzes, bija ļoti atšķirīga iepriekšējā darba pieredze un zināšanas par administratīvo procesu arī bija atšķirīgas.

2014.gada februārī departaments atzīmēs 10. gadadienu. Tas ir izveidojies par spēcīgu Senāta sastāvdaļu, kuram ir ievērojams intelektuālais potenciāls, augstas kvalitātes prasības kā nolēmumu sagatavošanā, tā darba organizēšanā, senatoru palīgu atlases jautājumos un citās jomās, autoritāte un stabila judikatūra.

2005.gada janvārī izveidota jauna Augstākās tiesas struktūrvienība – tiesas Administrācija, kuras galvenais uzdevums (*vienkārši izsakoties*) – nodrošināt tiesnešiem labvēlīgus, radošus darba apstākļus. Augstākai tiesai kā jebkurai centrālajai valsts iestādei, kas tiek finansēta no valsts budžeta, nepieciešama efektīva līdzekļu izlietošanas kontrole, caurspīdīgums, informācijas pieejamība, komunikācija ar sabiedrību. Šos un vēl daudzus citus pienākumus veic tiesas Administrācija, kas tiesu pārveidojusi par mūsdienīgu, modernu valsts iestādi ar labu pārvaldi tās plašākajā nozīmē.

Godājamie kolēģi!

Mēs noteikti varam lepoties ar daudziem mūsu kolēģiem tiesnešiem un senatoriem, kas 1995.gadā veidoja Senāta pirmo sastāvu, kā arī ar tiem, kas strādā šodien. Viņu ieguldījums ir novērtējams, ne tikai veicot tiesneša tiešos pienākumus, bet arī tiesību zinātnes attīstībā, pedagoģiskajā darbā, normatīvo aktu sagatavošanā, pašpārvaldes institūciju darbā un citās jomās.

Nobeigumā gribu novēlēt, lai taisnīguma un atbildības sajūta, pārliecība par darāmā darba nozīmīgumu, gandarījums un lepnums par paveikto, lepnums par kolektīvu, kurā strādājam, un valsti, kurā dzīvojam, nav tikai šķietamas izjūtas, bet gan reālas vērtības šodien un ikdienā.

IZCILI JURISTI, KAS GODAM VEICA TIESNEŠA SVARĪGOS UN GRŪTOS PIENĀKUMUS

Zigmants GENCS, Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs

Cienijamās dāmas, godātie kungi! Kolēģi!

Atzīmējot Latvijas Senāta dzimšanas dienu, vēlos vairāk pievērsties Augstākās tiesas Civillietu departamenta senatoriem, kas strādājuši Latvijas brīvvalsts laikā, gan pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas.

Kā zināms, valsts nevar pastāvēt bez tiesu varas, tāpēc tūlīt pēc Latvijas valsts proklamēšanas 1918.gada 18.novembrī Latvijas Tautas padome 6.decembrī spēra nākamo soli jaunās valsts izveidē – pieņēma „Pagaidu nolikumu par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību”. Tas bija Latvijas tiesu un Senāta darba sākšanas pamats. Jau nākamajā dienā 7.decembrī Pagaidu valdība iecēla pirmos senatorus – zvērinātus advokātus Jāni Graudiņu un Kristapu Valteru.

Sarežģīto politisko apstākļu dēļ Senāts nevarēja uzsākt pilnvērtīgu darbu un tikai gandrīz pēc gada – 1919.gada 2.oktobra kopsēdē – Senāts ievēlēja departamentu priekšsēdētājus un sadalīja senatorus pa departamentiem. Tā dzima arī Civilais kasācijas departaments. Sākumā senatoru skaits bija neliels. Pirmajiem celmlaužiem sekoja vesela rinda citu izcilu juristu, kas godam veica tiesneša svarīgos un grūtos pienākumus.

Vēlāk senatoru skaits Senātā un arī Civilajā kasācijas departamentā palielinājās, jo strauji pieauga izskatāmo lietu daudzums. Ja pirmajos gados Civilajā kasācijas departamentā bija 3–5 senatori, tad 1937.gadā jau 10 senatori.

Pirmsokupācijas laikā Senātā pavisam strādājuši 30 senatori, no tiem puse – 15 senatori – Civilajā kasācijas departamentā. Daži vienlaikus strādāja vairākos departamentos.

Departamenta pirmais priekšsēdētājs bija Kārlis Ozoliņš. Viņš to vadīja līdz mūža nogalei 1933.gadā. Pēc Kārļa Ozoliņa vienu gadu departamenta priekšsēdētāja pienākumus pildīja Augusts Lēbers, pēc tam šajā amatā tika iecelts senators Osvalds Ozoliņš. Viņš amatā bija līdz Senāta likvidēšanai.

Jāatzīmē, ka departamentā visilgāk strādājis senators Augusts Lēbers – 20 gadus līdz 1938.gadam, kad 78 gadu vecumā pensionējies.

Ilgī strādājis arī senators Fridrihs Konradi – 12 gadus. Par viņu senators Augusts Rumpēters savās atmiņās izteicies, ka Konradi bijis „spēcīgākais” jurists Senāta Civilajā departamentā. Tā uzskatījuši arī citi senatori un arī Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Zvejnieks. Departamenta praksi Konradi zinājis „gandrīz no galvas”, kopā ar Tiesu palātas tiesnesi Valteru viņš sakopojis un izdevis izvilumus – tēzes no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem.

Rūdolfs Jānis Alksnis un Aleksandrs Pētersons departamentā strādājuši 10 gadus. Pētersons brīvi pārvaldījis 15–16 valodas.

Civilajam kasācijas departamentam bijusi liela darba slodze, tā pastāvēšanas laikā tika izspriestas vairāk par 16 000 civillietām. Tika veidota tiesu prakse, ko tagad sauc par judikatūru. Senatora Augusta Lēbera dēļ profesors Dītrihs Andrejs Lēbers, rakstot par Latvijas Senāta spriedumu krājumiem, norādījis, ka Senāta spriedumi ir „zelta bedre” tiesiskiem atzinumiem. Latvijās neatkarības laikā Senāta krājumus plaši lietoja tiesu praksē. Arī mūsdienās tiesneši tajos ielūkojas.

Vairāki senatori bijuši arī politiķi, valstsvīri, strādājuši diplomātiskajā dienestā, aktīvi iesaistījušies sabiedriskajā darbā. Tā senators Fridrihs Vesmanis bijis Pirmās Saeimas priekšsēdētājs, izvirzīts kandidēt Valsts prezidenta amatam 1927.gadā, ievēlēšanai pietrūcis trīs balsu.

Līdztekus senatora darbam vairāki senatori nodarbojušies arī ar pedagoģisko un zinātnisko darbu. Augusts Lēbers un Vladimirs Bukovskis bija profesori, zinātņu doktori, vairāku mācību grāmatu autori, publicējuši rakstus latviešu, krievu un vācu preses izdevumos. Viņi un Osvalds Ozoliņš piedalījušies Civillikuma izstrādāšanas komisijā, Bukovskis bija šīs komisijas priekšsēdētājs. Bukovska 1933.gadā izdotajā civilprocesa mācības grāmatā paustās atziņas vēl šodien tiek bieži citētas.

Valsts novērtējusi brīvvalsts senatoru darbu un prātu. No 15 Civilajā kasācijas departamentā strādājušajiem senatoriem 10 bijuši apbalvoti ar Triju Zvaigžņu ordeņiem. Senators Lēbers ticis apbalvots ar diviem šādiem ordeņiem.

Senatori prata ne tikai labi strādāt, bet arī atpūsties. Senators Augusts Rumpēters atmiņās raksta, ka pēc departamenta kopsēdes, kas katru mēnesi bija pēdējā, parasti gājuši

uz Latviešu biedrību vakariņot. Senators Jēkabs Grots bijis šīs biedrības nama pārzinis. Tur kamīna istabā pie klāta galda tad valdīja omulība, nāca jautri stāsti par studiju laikiem, medībām. Bijušie strīdi sēdes apspriedē tad bija aizmirsti, un ja tos pieminēja, tad tikai ar humoru.

Pēc padomju apspiestības un nebrīves gadiem Latvijai atgūstot neatkarību, tika reformēta arī tiesu sistēma. Tajā laikā Augstākajā tiesā Senāta nebija. Atbilstoši jaunajam likumam „Par tiesu varu” Senāts tika atjaunots. Augstākās tiesas plēnums 1995.gada 3.oktobrī apstiprināja Senāta Civillietu departamentu astoņu senatoru sastāvā.

Laika gaitā senatoru sastāvs ir mainījies. No sākotnējā sastāva departamentā palikuši divi – Mārīte Zāgere un es. Pašlaik Civillietu departamentā ir 12 senatori, ar 2014.gada janvāri būs 14. Visi senatori ir ar lielu tiesneša darba pieredzi – 10 no viņiem tiesneša darba stažs ir lielāks par 20 gadiem. Man ir patīams prieks un pagodinājums būt šo cilvēku vidū un strādāt kopā ar viņiem.

Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs no tā darbības atjaunošanas līdz 2007.gada vidum bija Mārtiņš Dūdelis, bet pēc tam līdz 2010.gada 30.augustam Valerijans Jonkāns. Abi visu cienīti senatori.

Arī mūslaiku Civillietu departamenta senatori nodarbojas ne tikai ar civillietu izspriešanu, bet ir aktīvi arī citās jomās, lasa lekcijas, publicē zinātniskus rakstus un publikācijas par tiesību jautājumiem.

Nozīmīgs notikums bija Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma atjaunošana. Lai nodrošinātu Civillikuma normu pareizu un vienveidīgu iztulkošanu un piemērošanu, bija nepieciešams iespējami īsākā laikā sagatavot šā likuma komentārus. Šajā darbā aktīvi iesaistījās arī vairāki Civillietu departamenta senatori. Civillikuma komentāri atzīti par nozīmīgu darbu tiesiskas Latvijas valsts attīstībā, tāpēc autori 2005.gadā apbalvoti ar Ministru kabineta balvu.

Pieci Civillietu departamenta senatori piedalījušies arī Civilprocesa likuma komentāru sagatavošanā senatora Kalvja Torgāna zinātniskajā redakcijā.

Kalvis Torgāns ir pats titulētākais un nopelniem bagātākais Civillietu departamenta senators. Viņš ir profesors, habilitētais tiesību doktors, Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis (īstenais loceklis), vairāk nekā 35 grāmatu un ap 250 citu publikāciju autors, Triju Zvaigžņu ordeņa komandieris. Apbrīnojams ir viņa darba spējas un enerģija.

Ar Triju Zvaigžņu ordeni apbalvoti arī Roberts Namatēvs un Rolands Krauze, 8 senatori – civilisti ir saņēmuši Latvijas Republikas tieslietu sistēmas dažādu pakāpju Goda zīmes. Saeima 2013.gada 12.septembrī pieņēma lēmumu par Goda tiesneša nosaukuma piešķiršanu bijušajiem senatoriem Rolandam Krauzem, Robertam Namatēvam un Ritai Saulītei. Nav iespējams uzskaitīt visus labos darbus un atzinības.

Svētki nav istā reize runāt par departamenta problēmām. Tās, protams, bija, ir un vairāk vai mazāk būs, mēs tās zinām un ir laba griba un iespējas tās atrisināt. Paldies senatoriem, viņu palīgiem un darbiniekiem par pašai aizliedzīgo darbu. Senatoriem ir liela darba slodze, pēdējo 12 gadu laikā saņemto un izskatīto lietu skaits ir pieaudzis divkārt, arī neizskatīto lietu skaits krietni pieaudzis. Līdz ar to nenovēršami pagarinās arī lietu izskatīšanas termiņi. Tas rada lietās iesaistīto personu pamatotu neapmierinātību. Mēs esam atbildīgi par to, ko darām, kā darām, atbildīgi, lai viens likums un viena taisnība būtu visiem, lai lietu izskatīšanas ātrums neietekmētu darba kvalitāti.

Godātie klātesošie!

Nesen svinējām Latvijas Republikas proklamēšanas 95.gadadienu. Šodien atzīmējam Latvijas Senāta 95.gadadienu. Sveicu visus Latvijas Senāta dzimšanas dienā!

Nesen izdota bijušā senatora Vilņa Vietnieka dzejas grāmata „Mūžīgā vērtība”. Dāvinājuma ierakstā ir šādi autora vārdi: „Saka – ar mīlestību varot salāpīt pasauli, izdziedināt dvēseli, salā uzziedināt rozi. Vai tici tam? Es ticu.” To novēlu arī Jums.

SENĀTAM KLINŠAKMENI NEVELIET UN PIEMINEKLI NECELIET

Pēteris DZALBE, Senāta Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs

Vēstures dokumenti, aculiecinieku atmiņas ļauj mums izprast attiecīgā laika perioda notikumu gaitu, iedziļināties tā laika sabiedrības, sabiedrības grupu noskaņojumā.

Tā, lasot dokumentus, aculiecinieku rakstīto, klausoties stāstīto, jāatzīst, ka neatkarīgās Latvijas tiesu sistēmas, tostarp Senāta, veidošana, darbība un darbības atjaunošana bija grūts, sarežģīts, ļoti atbildīgs un pat bīstams darbs. To varēja paveikt pašaieliedzīgi, zinoši, drosmīgi, ar ticību Latvijas nākotnei apveltīti cilvēki.

Pie Latvijas Senāta Kriminālās kasācijas departamenta jeb kasācijas instances tiesas šūpuļa un tās darbībā piedalījušies senatori Miķelis Gobiņš, Jānis Graudiņš, Bronislavs Nagujevskis, Aleksandrs Gubens, Fricis Zilbers, Jānis Balodis, Rūdolfs Alksnis, Jānis Skudre, Jānis Ankravs. Gandrīz visi šie senatori apbalvoti ar Triju Zvaigžņu ordeņa otro un trešo šķiru.

Par senatoru Aleksandru Gubenu, kurš ilgstoši bija arī departamenta priekšsēdētājs un Senāta apvienotās sapulces priekšsēdētājs, aculiecinieki ir teikuši šādas atziņas: „Gubens bija viens no tiem, kas tiesu neatkarību sargāja un kam to arī izdevās nosargāt” (*A.Rūsis*); „Ar viņam piemītošo loģikas asumu un apbrīnojamo valodas stila eleganci Gubens izveidoja viņa referējamos nodotās lietās spriedumus tādā neapgāžamā pareizā juridiskā un loģiskā formulējumā, ka šie spriedumi uz laiku laikiem paliks par paraugu kā Senatam, tā pārējām Latvijas tiesu iestādēm” (*J.Ankravs*).

Lūk, daži citāti no Senāta Kriminālās kasācijas departamenta spriedumiem:

„Lietā esošo pierādījumu novērtēšana piemīt tiesai, kas izspriež lietu pēc būtības, un jautājums par to, vai lietā esošie

pierādījumi ir pietiekoši apsūdzētā vainības nodibināšanai vai nav pietiekoši, ir būtības jautājums, kas kasācijas kārtībā nav pārbaudāms. Tāpat kasācijas kārtībā nav pārbaudāmi kasācijas sūdzības iesniedzēja apcerējumi par citādu lietas apstākļu novērtējumu nekā tiem ir piešķīrusi apgabaltiesa”;

„Par acimredzami noziedzīgu var uzskatīt tikai to, kas runā pretim katrā vidēji attīstīta cilvēka tiesiskai un morāliskai apziņai un kas ir skaidrs no pirmā acu uzmetiena, bez jebkādas apdomāšanās.”

Jāatzīmē, ka daudzas pirmskara Latvijas Senāta spriedumos izteiktās atziņas tiek izmantotas Kriminālietu departamenta darbā un nolēmumos arī šodien.

Profesors Dītrihs Andrejs Lēbers uzrunā Senāta dibināšanas atceres dienā 1998.gada 19.decembrī ir teicis: „Visdziļāko atzinību ir izpelnījies Latvijas Senāts ar to ieguldījumu, ko devis Latvijai. Ar savu spriedumu praksi Senāts licis akmeni pie akmens pamatos, uz kuriem pacēlās Latvijas tiesību celtnie. Latvijas tiesnešu uzdevums ir šo darbu turpināt.”

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas Augstākās tiesas Senāta departaments kā kasācijas instances tiesa atsāka darbu šādā sastāvā:

- senators Pāvels Gruziņš – pirmais un ilggadējais departamenta priekšsēdētājs, bija arī Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks, Tiesnešu disciplinārkolēģijas loceklis un priekšsēdētājs, viens no izcilākajiem krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību speciālistiem Latvijā, apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeņa trešo šķiru, pēc aiziešanas pensijā iecelts par Goda tiesnesi, turpina darbu Augstākās tiesas Judikatūras nodaļā par nodaļas vadītāju, ikdienā neliedz savu padomu Kriminālietu departamenta priekšsēdētājam un senatoriem;
- senators Georgijs Kuzņecovs – bija arī Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētājs, tagad pensionārs, apbalvots ar trešās šķiras Atzinības krustu;
- senators Fricis Jaunbelzējs – vairāku mācību līdzekļu autors, tagad pensionārs;
- senatore Astrīda Kazarova – bija arī Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas locekle, tagad pensionāre;
- senators Vilnis Vietnieks – bija arī Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas loceklis, pēc aiziešanas pensijā kļuva par zvērinātu advokātu un nodarbojas ar radošu darbu, senatora Jāņa Skudres piemiņas vietas iekārtošanas iniciators un realizētājs;
- senatore Zaiga Raupa – bija arī Augstākās tiesas plēnuma sekretāre, mirusi 1999.gadā.

Turpmāk Kriminālietu departamentā par senatoriem strādāja arī Valda Eilande – bija arī Centrālās vēlēšanu komisijas locekle, Tiesnešu disciplinārkolēģijas locekle, Augstākās tiesas plēnuma sekretāre, tagad pensionāre, iecelta par Goda tiesnesi; Valdis Salmiņš – miris 2004.gadā.

Šodien kopā ar mani Kriminālietu departamentā strādā senatori Anita Nusberga, Inguna Radzeviča, Voldemārs Čiževskis, Artūrs Freibergs, Pēteris Opincāns, kā arī senatoru palīgi, konsultante un kancelejas darbinieces. Jāatzīmē, ka vairāki no senatoru palīgiem ir kļuvuši par tiesnešiem un prokuroriem.

Iekļaujoties Eiropas valstu saimē, Senāta Kriminālietu departamentam tiek izvirzīti aizvien jauni uzdevumi. Tās lietas, kas bija pašsaprotamas vēl dažus gadus atpakaļ, prasa papildus skaidrojumus, argumentāciju un viedokļu

pārskatīšanu. Turklāt dažādu iemeslu dēļ bieži tiek grozīti normatīvie akti. Sakarā ar straujo tehnoloģiju progresu rodas arvien jauni un komplicēti noziedzīgie nodarījumi, kam ir arī starpnacionāls raksturs un kas pienācīgi nav apskatīti pat teorētiski. Tas prasa papildus darba ieguldījumu juridisko problēmu pētīšanā un izpratnē, augstu atbildību par izteiktajām atziņām un pieņemtajiem lēmumiem.

Nozīmīga loma Senāta Kriminālietu departamenta darbā ir sadarbībai ar akadēmiskajiem spēkiem un Tiesnešu mācību centru. Vēlos atzīmēt profesorus Kristīni Stradu-Rozenbergu, Valentiju Liholaju, Uldi Krastiņu, Āriju Meikališu, Sandru Kaiju un citus, kas iegulda lielu darbu tiesu prakses pētīšanā un vie-dokļu sniegšanā par juridiski nozīmīgiem jautājumiem.

Kriminālietu departamenta pamatuzdevumi ir nolēmumu kvalitātes pilnveidošana, vienotas tiesu prakses veidošana Latvijas tiesās, sabiedrības uzticēšanās tiesām paaugstināšana.

Ņemot vērā cilvēkresursu iespējas, departaments ikdienā cenšas šos uzdevumus īstenot. Taču prasības – lietu izskatīšanas ātrums, kvalitāte un kvantitāte – ir grūti savienojamas, praktiski pat nesavienojamas. Ceru, ka, realizējot tiesu sistēmas reformu, būtiski tiks nostiprināta kasācijas instances tiesa, lai Augstākās tiesas saturs atbilstu nosaukumam, lai Augstākā tiesa kļūtu par tiesiskās domas un intelekta centru.

Šajā svinīgajā brīdī saku paldies bijušajiem un esošajiem senatoriem, departamenta darbiniekiem par ieguldīto darbu departamenta uzdevumu īstenošanā un sveicu visus nozīmīgajā, daudzu gadu desmitu apvītajā jubilejā.

Tuvojas 2014.gada 1.janvāris. Pārfrāzējot labi zināmos vārdus, vēlos teikt: Senātam klinšakmeni nav jāvel un piemi-nekli nav jāceļ. Ar krietnu darbu tas ir celts un nerūsēs šīs tiesas zelts.

VĒRTĪBAS, KAS LIKTAS SENĀTA DARBA PAMATOS

Veronika KRŪMIŅA, Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

Labdien, godātie kolēģi!

Šodien mēs godinām Senātu tā izveidošanas 95.gadadienā.

Jebkuras institūcijas pamatvērtības un tās tiesiskā kultūra veidojas ilgā laika posmā. Lai mēs, kuri pašlaik esam piederīgi Senātam, labāk izprastu mūsu sūtību, mums ir svarīgi saprast, kādas vērtības ir ieliktas jau Senāta darba pirmsākumos.

Senāta autoritāti sabiedrībā veidoja nevis tā vieta tiesu hierarhijā, bet gan juristi, kuri kā pirmie tika aicināti uzņemt tiesu senatoru amatus, viņu darba saturs un vērtības. Vērtības, kuras viesa uzticību tiesām un nostiprināja Latviju kā tiesisku valsti.

Tā kā pārstāvu Administratīvo lietu departamentu, tad šajā reizē atļaušos atzīmēt vērtības, kuras Senāta darba pamatos ir ielikuši tie senatori, kuri tā pirmsākumos ieņēma senatoru amatus Administratīvajā departamentā.

Objektivitāte. Nosvērtība. Cieņa pret cilvēku.

Šo pamatvērtību spilgts nesējs bija senators *Jānis Kalacs*. Visiem bija labi zināma senatora attieksme pret cilvēkiem. Nebija gadījuma, kad viņš būtu sūdzējies par vilšanos cerībās uz cilvēka dvēseles gaišo spēku pārsvaru.¹

Gods. Pienākuma apziņa. Taisnīgums.

Senators *Rūdolfs Jānis Alksnis* tika raksturots kā goda vīrs un īsta latviskā gara nesējs. Laikabiedri atzīmēja, ka reti sastopami cilvēki ar tādu pienākuma apziņu kā Rūdolffam Alksnim. Tāpat laikabiedri arī norādīja, ka šis bija senators, no kura tālu stāvēja pašlabums.²

Principialitāte. Neatkarība.

Viens no pirmajiem senatoriem *Kristaps Valters* tika raksturots kā principiāls senators. Viņš nepakļāvās spiedienam atzīt 15.maija apvērsuma likumību, kaut arī tādēļ zaudēja Senāta Apvienotās sapulces priekšsēdētāja amatu.³

Teorētisko zināšanu apvienošana ar praksi. Daudzpusīgums.

Par šo vērtību pamatlicējiem būtu atzīstami *Augusts Lēbers*, *Kārlis Ducmanis* un *Kārlis Puriņš*, kuri deva lielu ieguldījumu arī Latvijas tiesību zinātnes attīstībā.⁴

Drosme. Uzņēmība.

Te jāatzīmē senatori *Baldvins Disterlo*, *Andrejs Simanis* un *Fridrihs Vesmanis*.⁵

Visbeidzot savu aktualitāti nav zaudējis senators *Teodora Bergtāla* paustais, ka „tiesnesim nekad nevajadzētu aizmirst, ka no tiesu aktu vienmuļajiem un varbūt apnikušajiem vākiem raugās ārā dzīvi cilvēki, kuri sāpīgi sajūt, kādā veidā viņu [...] vajadzības apmierina tiesa.”⁶

Godātie kolēģi!

Mīnētās vērtības ir liktas Senāta darba pamatos. Uz šiem pamatiem **mēs** jau tālāk veidojam un nostiprinām Augstākās tiesas kā kasācijas instances vērtības. Un tikai no mums pašiem ir atkarīgs, cik spilgti mēs tās iznesīsim cauri mūsu laikam.

Cilvēku ticība valstij lielā mērā ir atkarīga tieši no mūsu darba. Ja cilvēks ticēs, ka viņa lieta tiesā tiks izskatīta objektīvi un taisnīgi, tad viņš arī ticēs valstij kopumā. Tāpēc, apzinoties savu sūtību, sargāsim Senāta pamatos ieliktas vērtības!

Savu uzrunu vēlos nobeigt ar nedaudz pārfrāzētu Māras Zālītes domu – neviena institūcija nevar pastāvēt materiālajā plāksnē, ja tās ideja, veidols un jēga nedzīvo cilvēku apziņā. Galvās un sirdī.⁷

¹ Senatori. Latvijas Senāts. 1918-1940. Zvejniece R. (red.) Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2008, 26.lpp.

² Turpat, 14.lpp.

³ Turpat, 40.lpp.

⁴ Turpat, 21., 29., 34.lpp.

⁵ Turpat, 20., 37., 41.lpp.

⁶ Turpat, 17.lpp.

⁷ Zālīte M. Par preambulu ar pēcvārdu. *Diena*, 28.10.2013.

APSVEIKUMI

VALSTS PREZIDENTA ANDRA BĒRZIŅA APSVEIKUMS

Augsti godātie senatori, tiesneši un klātesošie!

Zimīgi, ka Latvijas Senāta 95.gadu jubileju svinam tūlīt pēc Latvijas Republikas proklamēšanas 95.gadadienas. Latvijas valstiskuma veidošanas pirmsākumos pirmie Latvijas Senāta senatori, kā arī pie Senāta esošie prokurori savus amata pienākumus uzņēmās pildīt laikā, kad bija jāstiprina jaunās valsts juridiskie pamati un jāgūst starptautiska atzišana. Tieši senatori aktīvi iesaistījās jaunās valsts likumdošanas procesā, vienlaikus uzraugot jaunizdoto likumu pareizu un vienādu piemērošanu. Vārda tiešā nozīmē radusies no nekā, tika izveidota neatkarīga, latviska tiesu sistēma.

Viens no pirmajiem Latvijas Republikas senatoriem Jānis Balodis teicis: „*Saticībā un vienprātībā mazas lietas aug un top lietas. Šo īpašību netrūka tiem mūsu topošās Latvijas jaunajiem juristiem, kas bija aicināti strādāt Latvijas tiesās. Saticībā, vienprātībā un pārliecībā, ka Latvijas tiesas jānostāda tādā augstumā kā citās Eiropas kultūrvalstīs, darbojās arī prokuratūras amata personas un pārējie darbinieki. Šī pārliecība nav bijusi velta, un tas pilda ar lepnumu apziņu katru Latvijas tiesu darbinieku.*”

Latvijas pirmajā brīvvalsts posmā tikai 30 juristi tika iecelti augsti godājamo senatoru amatā. Pirmās brīvvalsts senatoru personības uzskatāmi iezīmē tiesneša misiju demokrātiskā un tiesiskā valstī. Tiesu vara ir valsts varas sastāvdaļa un tiesnesis ir šīs varas nesējs. Tiesnesis, dodams amata zvērestu, sola sargāt tiesības un kalpot tām. Atskatoties vēsturē, aicinu tiesnešus arī šodien nebūt tikai vērotājiem un kritizētājiem, bet aktīvāk iesaistīties tiesību aktu jaunradē.

Mūsdienu pasaules sarežģītajā tiesiskajā vidē, kur Latvijas tiesas piemēro ne tikai nacionālo regulējumu, bet arī Eiropas Savienības tiesības, neatsverams ieguldījums tiesību normu interpretācijā, vienveidīgas un stabilas tiesu prakses nodrošināšanā ir Senāta judikatūrai. Vēlos izteikt atzinību Latvijas Senātam un Tiesu palātām par Latvijas juridiskās domas attīstību un visu tiesību nozaru izaugsmes veidošanu. Tiesu vara runā ar pieņemto nolēmumu un judikatūrā sniegto atziņu starpniecību. Ar augstākās instances tiesas atziņām konkrētas tiesiskās situācijas noregulējumā pastāv iespējas ne tikai novērst nepilnības tiesību normas piemērošanā, bet arī vērst uzmanību uz likumdevēja pieļautajām kļūdām. Tā ir iespēja sabiedrībai likumīgā ceļā ietekmēt likumdevēja varu. Sabiedrības morāle, vajadzības un centieni var tikt izteikti nolēmumā, tādējādi veidojot jaunas tiesības un stiprinot sabiedrības vērtības.

Es novēlu jums visiem panākumus profesionālajā dzīvē un iedvesmu neapstāties meklēt patiesību un panākt taisnīgumu.

Sveicu jūs svētkos!

SAEIMAS PRIEKŠSĒDĒTĀJAS SOLVITAS ĀBOLTIŅAS APSVEIKUMS

Sirsniīgi sveicu Latvijas augstāko tiesu instanci – Latvijas Senātu – 95 gadu jubilejā!

Latvijas valsts dibināšana pirms 95 gadiem bija cilvēku sirdsdegsmes nopelns, kas aizsākās ar uzdrīkstēšanos un pašlūgumu ticību par labāku nākotni. Mūsu valstij bija lemts veidoties sarežģītās un grūtos apstākļos, tomēr jau tolaik mūsu valstsvīriem nebija šaubu, ka tieši tiesu varas institūciju izveide ir svarīgs priekšnoteikums, lai jaunās valsts pamati būtu droši un stabili. Ar ievērojamu patriotisko stāju un pienākuma apziņu latviešu juristi – nākamie senatori – stājās pie savu pienākumu veikšanas, lai prof. D.A.Lēbera vārdiem: „paceltos Latvijas tiesību celtnē”.

Senātam ir bijusi būtiska un nozīmīga loma gan vienotas tiesu prakses veidošanā valstī, gan arī juridiskās domas un nacionālo tiesību attīstībā, un, esmu pārliecināts, ka arī turpmāko pārmaiņu gaismā, nav šaubu, ka arī nākotnē kasācijas instances tiesas nolēmumos ikviens jurists varēs rast atbildes uz šodien aktuāliem tiesību jautājumiem un Augstākā tiesa sniegs vienlīdz būtisku pienesumu tiesību principu un tiesību normu tulkošanā un judikatūras veidošanā, lai nodrošinātu vienotu tiesu praksi visās tiesās un sekmētu taisnīguma izpratni mūsu valstī.

Sveicot Senātu nozīmīgajā jubilejā, ikvienam tiesnesim novēlu vienmēr spēt turēt stipru taisnības apziņu un būt lepnēm par sasniegtajiem panākumiem! Latvijas vēsture rāda, ka mūsu valsts pamatos liktās vērtības un to pastāvēšana nav garantēta neatgriezeniski un mūžīgi, tādēļ vēl vienmēr būt nomodā par tiesiskumu un demokrātijas nostiprināšanu mūsu valstī!

SATVERSMES TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA GUNĀRA KŪTRA APSVEIKUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senātam

Pirms 95 gadiem darbu sāka Latvijas Senāts. Šodien Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts turpina tās tradīcijas, kuras iedibināja 1918.gada nodibinātais Latvijas Senāts – neatkarīgās Latvijas augstākā tiesu instance, kas deva lielu ieguldījumu tiesu prakses nostiprināšanā, nacionālo tiesību un juridiskās domas attīstībā. Izskatot lietas un spriežot taisnu tiesu, Senāts – gan starpkaru periodā, gan pēc Latvijas neatkarības atgūšanas – ir kalpojis valsts attīstībai un sabiedrības labklājībai, tāpēc ticu, ka Senāta vārds kā kvalitātes apliecinājums tiesas darbam turpinās pastāvēt caur tiesas nolēmumiem arī nākotnē.

Latvijas Republikas Satversmes tiesas vārdā vēlū sekmes un gandarījumu Jūsu ļoti atbildīgajā, grūtajā un sarežģītajā darbā, kā arī izturību un personisku laimi!

AUGSTĀKĀ TIESA SAŅĒM JURIDISKĀS FAKULTĀTES PAPIŅIĀNA BALVU

Svinīgajā sēdē Augstākā tiesa saņēma Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Papiniāna balvu – par ilggadēju un ciešu sadarbību juridiskās kultūras un izglītības attīstībā un nostiprināšanā, Juridiskās fakultātes vārda popularizēšanā sabiedrībā, kā arī sakarā ar Latvijas Senāta 95.gadadienu.

Papiniāna balva ir 2013.gada decembrī nodibināts, Juridiskās fakultātes apbalvojums, kas nosaukts ievērojamākā Senās Romas jurista Papiniāna (*Papiniano*) vārdā. Balva ir tēlnieka Edvīna Krūmiņa veidots Papiniāna tēls.

APSVEIKUMS NO MASKAVAS VALSTS UNIVERSITĀTES

Senāta jubilejā Augstākā tiesa saņēma apsveikuma vēstuli no Lomonosova vārdā nosauktās Maskavas Valsts universitātes Juridiskās fakultātes. Dekāna vietnieks Staņislavs Romanovs raksta: „Senāta kā neatkarīgās Latvijas augstākās tiesu varas iestādes 95.dibināšanas gadadiena izraisa mūsos piederības sajūtu, jo par pirmajiem senatoriem kļuva Maskavas universitātes Juridiskās fakultātes absolventi Kristaps Valters un Jānis Graudiņš, vēlāk viņiem pievienojās vēl 13 juristi – Maskavas Universitātes absolventi. Puse no 1918.–1940.gada Latvijas Senāta tiesnešiem ieguva augstāko izglītību Maskavā, kas 19.gadsimta pedējo 20 gadu laikā plaši atvēra vecākās Krievijas universitātes durvis Baltijas iedzīvotājiem.”

Augstākajai tiesai, tās senatoriem un tiesnešiem, tiesas darbiniekiem un pirmo senatoru pēcnācējiem maskavieši novēl labklājību, veiksmi un enerģiju savas misijas īstenošanā.

V PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Rudite VĪDUŠA piedalījās Eiropas Universitātes Institutā organizētajās konkurences tiesību mācībās (Florence, 2014.gada marts)

ENTraNCE ir ikgadēja mācību programma Eiropas konkurences tiesību tiesnešiem. Mācības ietver gan tālmācības programmu (mācību materiāli un diskusijas elektroniskajā vidē), gan klātienē programmu divās daļās. Pirmā daļa ietver virkni lekciju gan par konkurences tiesību vispārīgajiem jautājumiem (aizliegto vienošanos un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aspekti), gan par atsevišķām konkrētākām tēmām. Šā gada mācību īpašā tēma bija procesuālās tiesības un cilvēktiesības konkurences tiesību īstenošanā. Ne tikai konkurences tiesību, bet arī citos kontekstos vērtīgas un aktuālas bija lekcijas par Eiropas Savienības cilvēktiesību aizsardzības mehānismu un tā saistību ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (arī paredzamie nākotnes scenāriji) un par *ne bis in idem* principu.

Gan lekciju prezentācijas, gan citi mācību materiāli ir pieejami arī interneta platformā, dodot iespēju tos izmantot turpmākajā darbā.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Jautrite BRIEDE un tiesneša palīdzēja Inga BĒRTAITE piedalījās Eiropas Savienības Tiesas (EST) prejudiciālā nolēmuma lietā C-104/13 tiesas sēdē, kā arī pieredzes apmaiņā (Luksemburgā, 2014.gada marts)

Komandējuma mērķis bija piedalīties EST prejudiciālā nolēmuma lietā C-104/13 tiesas sēdē. Ar prejudiciālajiem

jautājumiem EST šajā lietā vērsās Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments (lietas numurs SKA-4/2014; referējošā tiesnese – Jautrite Briede).

Šajā lietā zaļu ražošanas uzņēmums AS „Olainfarm” kā atsauces zaļu ražotājs 2003.gadā reģistrēja zāles. 2008.gadā „Olainfarm” minētās zāles pārreģistrēja, pamatojoties uz punktu, kas paredz plaši lietotu zaļu reģistrāciju, kā to nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2001/83/EK „Par Kopienas kodeksu, kas attiecas uz cilvēkiem paredzētām zālēm” (turpmāk – Direktīva) 10.a pants. Savukārt 2011.gadā otrs zaļu ražošanas uzņēmums AS „Grindeks” kā ģenētisko zaļu ražotājs reģistrēja zaļu reģistrā ģenētisku produktu, reģistrācijas dokumentos kā atsauces (references) zāles norādot „Olainfarm” zāles. „Olainfarm” šo ģenētisko zaļu reģistrāciju apstrīdēja augstākā iestādē un pārsūdzēja administratīvajā tiesā.

Administratīvajai tiesai, izvērtējot minētā pieteikuma pieļaujamību, radās jautājums par „Olainfarm” subjektīvajām publiskajām tiesībām iebilst pret ģenētisko zaļu reģistrāciju. Ne no Direktīvas, ne nacionālā regulējuma nebija skaidri saprotams, vai tiesiskā regulējuma mērķis tādā situācijā, kāda tā ir izskatāmajā lietā, ir aizsargāt arī atsauces zaļu ražotāja tiesības. Tāpat nebija skaidrs, vai zāles, kas reģistrētas atbilstoši minētās direktīvas 10.a pantam kā plaši lietotas zāles, var būt par atsauces zālēm 10.panta otrās daļas „a” punkta izpratnē. Pastāvēt šaubām par to, vai Direktīvas mērķis ir arī aizsargāt atsauces zaļu ražotāja tiesības, kā arī par Direktīvas 10.panta otrās daļas „a” punkta un 10.a panta interpretāciju, un ņemot vērā to, ka minētās normas ir izšķirošas šīs lietas izspriešanā, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments vērsās Eiropas Savienības Tiesā ar šādiem prejudiciālajiem jautājumiem:

„1. Vai Direktīvas 10.pants vai kāda cita norma interpretējama tādējādi, ka atsauces zaļu ražotājam ir subjektīvās tiesības pārsūdzēt kompetentās iestādes lēmumu, ar kuru reģistrētas cita zaļu ražotāja ģenētiskās zāles, par atsauces zālēm izmantojot atsauces zaļu ražotāja reģistrētās zāles? Citiem vārdiem, vai no šīs Direktīvas izriet atsauces zaļu ražotāja tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā, lai pārbaudītu, vai ģenētisko zaļu ražotājs likumīgi un pamatoti atsaucies uz Atsauces zaļu ražotāja reģistrētajām zālēm, pamatojoties uz Direktīvas 10.pantā minētajiem apsvērumiem?

2. Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir pozitīva, vai minētās Direktīvas 10.panta un 10.a panta normas interpretējamas tādējādi, ka zāles, kas reģistrētas atbilstoši minētās direktīvas 10.a pantam kā plaši lietotas zāles, var izmantot par at-

saucēs zālēm 10.panta otrās daļas „a” punkta izpratnē?”

Iespēja dzirdēt procesa dalībnieku mutvārdu paskaidrojumus, Komisijas paskaidrojumus, kā arī īpaši EST tiesnešu un ģenerāladvokāta uzdotos jautājumus palīdzēs labāk izprast EST prejudiciālajā nolēmumā pausto pozīciju un pēc tam sagatavot Augstākās tiesas sprieduma projektu lietā.

Vizītes laikā bija arī iespēja tikties ar EST tiesnesi Egilu Levitu, kā arī Vispārējās tiesas tiesnesi Ingridu Labucku un juridisko sekretāri Solvitu Harbaceviču un pārrunāt šobrīd aktuālās juridiskās problēmas.

Papildus minētajam vizītes laikā EST bibliotēkā tika atlasīti un nokopēti materiāli, kas satur jaunākās tiesību zinātnes atziņas par vairākiem aktuāliem administratīvo tiesību jautājumiem. Ņemot vērā Augstākās tiesas ierobežotās finansālās iespējas iegādāties ārzemju juridisko literatūru, tostarp abonēt ārzemju juridisko periodiku, minētie materiāli būs noderīgi Administratīvo lietu departamenta darbā.

Tiesnese Jautrite BRIEDE piedalījās Eiropas Augstāko Administratīvo tiesu asociācijas (ACA) un Francijas Augstākās Padomes organizētā seminārā par tiesību normām un tiesību avotiem
(Parīze, 2013.gada decembris)

Seminārā diskutēts par *soft law* (kas latviešu valodā tiek tulkotas kā *ieteikuma tiesības*, bet šis termins pilnībā neizsaka to būtību, jo ne vienmēr tie ir tikai ieteikumi) vietu un problemātiku tiesību sistēmā. *Soft law* ir priekšraksti, kas nerada obligātus pienākumus, tomēr tie ietekmē tiesību sistēmu. Piemēram, vadlinijas, rekomendācijas, iekšējās instrukcijas, skaidrojumi, memorandi, koncepcijas, tehniskie standarti, viedokļi, ētikas kodeksi, ANO rokasgrāmatas (piemēram, patvērumu meklētāju lietās).

Daudz *soft law* izdod Eiropas Savienības institūcijas. Dažos gadījumos *soft law* tikai izskaidro parastās tiesību normas (*hard law*), bet dažos gadījumos arī tās papildina (šeit gan ir liela atšķirība starp dalībvalstīm). Pēc definīcijas šiem priekšrakstiem nebūtu jābūt obligātiem, taču praksē nereti tas tā ir.

Seminārā diskutēts arī par vadlinijām, ko izdod nevalstiskā sektora organizācijas, kam deleģētas valsts pārvaldes funkcijas, tostarp administratīvo aktu izdošana (piemēram, darbības sertifikāti, ko izdod biedrības un asociācijas). Vācijas pārstāvis uzsvēra, ka arī šādām organizācijām, izstrādājot attiecīgos dokumentus (piemēram, Ārstu biedrības noteiktie kvalitātes standarti), būtu jāiesaista speciālisti, uz kuriem tie attieksies.

Tādā veidā tiks panākta arī šo normu sabiedriskā akceptēšana. Viņš arī norādīja, ka personas nereti izpilda *soft law* prasības arī tad, ja tās ir nepamatotas, jo baidās pret tām iebilst, ņemot vērā, ka tiesas process ir garš un nav garantijas par iespēju to vinnēt (arī Latvijā varētu būt līdzīga problēma). Viņaprāt, jo vairāk *soft law*, jo mazāk *rule of law* (tiesiska valsts).

Tika diskutēts par *soft law* pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem. Kā pozitīvais aspekts minēts fleksibilitāte, savu-

kārt tā rada tiesisko nenoteiktību, kas ir negatīvs aspekts.

Seminārā samērā daudz diskutēts par to, kādai jābūt administratīvās tiesas kontrolei pār šīm tiesībām (ja ir *soft law*, vai ir arī *soft control*?). Šeit gan jāatzīmē, ka tas būtiskāk ir valstīm, kurās administratīvās tiesas veic tiešu kontroli pār tiesību normām (Latvijā ir tikai netieša kontrole, tāpēc mums nav jādomā par šādu normu atcelšanu, bet tikai nepiemērošanu).

Tika diskutēts arī, vai var sodīt par *soft law* neievērošanu. Atbilde ir atkarīga no attiecīgā *soft law* veida. Piemēram, ētikas kodeksa neievērošana var radīt tiešas sekas (disciplināratbildību), savukārt, ja privātpersona neievēro kādu instrukciju, sekas var būt dažādas.

Būtiski, ka tiesa var kontrolēt, vai iestādes seko *soft law*, jo tādā veidā tiek nodrošināta vienlīdzīga pieeja. Ja notiek atkāpes, tās vienmēr ir jāpaskaidro.

Tiesnese Jautrite BRIEDE piedalījās Eiropas Komisijas nacionālajiem tiesnešiem organizētā seminārā „Platjoslas attīstība un spektra menedžments kopīgajā digitālajā tirgū: no politikas līdz juridiskajai kontrolei”

(Brisele, 2013.gada decembris)

Semināra mērķis bija aplūkot konkrētās jomas politikas virzienus, normatīvo regulējumu un tiesu praksi (nacionālo un Eiropas Savienības Tiesas).

Seminārā aplūkoti jautājumi, kas saistīti ar topošo telekomunikāciju kopīgo tirgu regulējošo regulu. Jaunās regulas mērķis būs harmonizēt proporcionālītātes, nediskriminācijas un citus principus telekomunikāciju jomā, vienlaikus nodrošinot arvien mazāku tirgus regulāciju. Komisija secinājusi, ka dalībvalstīm nav kopīgas prakses un vienotas izpratnes par vairāku principu piemērošanu, kā arī tarifu noteikšanu.

Seminārā diskutēts arī par citām ar telekomunikācijām saistītām problēmām, piemēram, reklāmu, jo brīvā pieeja interneta resursiem lielā mērā tiek finansēta no reklāmas un līdz ar to liela daļa no frekvenču resursiem tiek izmantota reklāmas mērķiem.

Tāpat seminārā aplūkota Eiropas Savienības Tiesas prakse telekomunikāciju jomā. Uzmanība vērsta, piemēram, uz 2013.gada 16.septembra spriedumu lietā T-79/10, kurā citstarp aplūkots arī valsts atbalsta jautājums, 2013.gada 18.jūlija spriedumu apvienotajās lietās C-228/12 līdz C-232/12 – par to, kādas izmaksas var ietvert maksā par licences izsniegšanu, kā arī uz 2012.gada 26.aprīļa spriedumu lietā C-125/09, kurā ir runa par licences izsniegšanas termiņa neievērošanu un regulatora atbildību. Uzmanība vērsta arī uz 2012.gada 22.novembra spriedumu lietā C-119/12, kurā aplūkots jautājums par elektroniskajām komunikācijām un personas datu apstrādi.

Tiesnese Jautrite BRIEDE piedalījās Eiropas Savienības Tiesas organizētā tiesnešu sanāksmē, kuras mērķis bija iepazīstināt nacionālo tiesu tiesnešus ar jaunāko tiesu praksi un tiesas atziņu meklēšanas iespējām

(Luksemburga, 2013.gada novembris)

Semināra pirmā daļa bija veltīta Eiropas Savienības Pamattiesību hartai un ar to saistītajai tiesu praksei. Pirmo reizi Eiropas Savienības Tiesa ir atsaukusies uz šo hartu jau tad, kad tā vēl nebija spēkā, proti, 2006.gada spriedumā lietā

C-540/03. Šobrīd tiesa ir atsaukusies uz hartu jau vairāk nekā 200 reizes. Uz to atsaucas arī Vispārējā tiesa un Civildienesta tiesa. Tiesa savos spriedumos ir gan izskaidrojusi, kādos gadījumos harta ir piemērojama (hartas norma parasti nav piemērojama viena pati, bet tikai kopā ar kādu citu Savienības tiesību normu), gan ir interpretējusi tās atsevišķos pantus un norādījusi to sasaisti ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju. Tika norādīts, ka diemžēl ne vienmēr Eiropas Cilvēktiesību tiesa un Eiropas Savienības Tiesa cilvēktiesību interpretācijā ir vienotas.

Atsevišķas semināra daļas bija veltītas sadarbībai civilietās (kas mūsu praksē nozīmē arī dažas administratīvās lietas, piemēram, bāriņtiesu lēmumi, vārdu un uzvārdu reģistrēšana un atsevišķi civildienesta jautājumi), krimināllietās, tiesu praksei vīzu, patvērumu meklētāju un imigrācijas lietās, kā arī Vispārējās tiesas un Civildienesta tiesas aktualitātēm. Bija arī prezentācija par meklēšanas rīkiem un datubāzēm.

Civillietu tiesu palātas tiesnese Zane PĒTERSONE kā lektore piedalījās seminārā par Dokumentu nodošanas regulas (Nr.1393/2007) un Pierādījumu iegūšanas regulas (Nr.1206/2001) piemērošanas praksi Eiropas Savienībā. Semināru organizēja Horvātijas, Lielbritānijas un Latvijas Tieslietu ministrijas un Horvātijas Tieslietu akadēmija (Zagreba, 2013.gada decembris)

Tiesnese vairākām Horvātijas tiesnešu grupām nolasiya lekcijas par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr.1393/2007 par tiesas un ārpus tiesas civillietu vai komercietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs piemērošanas praksi Latvijā. Semināros piedalījās vēl arī trīs citi lektori – Horvātijas Velika Goricas apgabala tiesas priekšsēdētājs Vitomirs Boičs (*Vitomir Boic*) lasīja ievadlekciju par abu regulu pamatjautājumiem, Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece tiesu jautājumos Irēna Kucina vadīja lekciju par Pierādījumu iegūšanas regulas piemērošanas praksi Latvijā un Tieslietu ministrijas Tiesiskās sadarbības departamenta juriskonsulte Vineta Lečinska-Krutko vadīja nodarbības par Dokumentu izsniegšanas regulas un Pierādījumu iegūšanas regulas veidlapu aizpildīšanu.

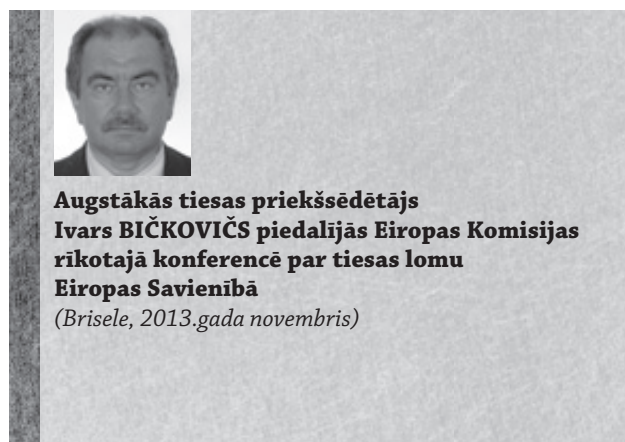
Svarīga bija Latvijas un Horvātijas valstu pieredzes apmaiņa. Piemēram, Horvātijā, atšķirībā no Latvijas, Tieslietu ministrija nepilda dokumentu „pārsūtītājas struktūras” un „saņēmējas struktūras” funkcijas Dokumentu izsniegšanas regulas īstenošanā. Iespējams, arī Latvijas tiesnešiem ar laiku nāksies iztikt bez Tieslietu ministrijas palīdzības, līdz ar to horvātu pirmā pieredze dokumentu sūtīšanā bez ministrijas starpniecības bija interesanta un noderīga.

Diskusijas bija par problemātiskiem Dokumentu izsniegšanas regulas piemērošanas jautājumiem, piemēram, par to, vai par tiesībām atteikties pieņemt dokumentus sakarā ar valodas nezināšanu persona saskaņā ar regulas 8.pantu jāinformē vienmēr, vai to var nedarīt gadījumos, kad atteikšanās tiesību nav; vai arī prasītājam ir tiesības uz dokumentu tulkojumu,

vai tādas tiesības ir tikai atbildētājam un trešajai personai; vai prasītājam visos gadījumos var uzlikt pienākumu iesniegt atbildētājam izsniedzamo dokumentu tulkojumu, utt.

Saistošas un noderīgas bija Irēnas Kucinas un Vinetas Lečinskas-Krutko lasītās lekcijas par Pierādījumu iegūšanas regulas piemērošanas praksi, tostarp par tādiem jautājumiem kā, piemēram, ko saprast ar pierādījumiem regulas izpratnē, kādi ir iespējamie pierādījumu iegūšanas veidi, kādas veidlapas kādos gadījumos jāaizpilda, kādas ir pierādījumu iegūšanas izmaksas un kurai pusei tās jāsedz, utt.

Seminārs notika Eiropas Savienības *Twinning* projekta Horvātijā „Tiesnešu efektivitātes stiprināšana Horvātijas Republikā” (*Strengthening the Efficiency of Judiciary in the Republic of Croatia*) ietvaros, Latvija ir partnere šajā projektā.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars BIČKOVIČS piedalījās Eiropas Komisijas rīkotajā konferencē par tiesas lomu Eiropas Savienībā (Brielse, 2013.gada novembris)

Konferencē „Tiesas loma Eiropas Savienībā” apspriesta Eiropas Savienības tieslietu politika nākamajiem gadiem.

Eiropas Komisija ir aizsākusi diskusiju par tieslietu politiku Eiropas mērogā, prezentējot dokumentus, kas tika apspriesti konferencē. Programmā bija priekšlasījumi un diskusijas par tiesas neatkarību un tiesas darba efektivitāti, tiesību virsvadību, kā arī tiesību integrāciju Eiropas Savienības telpā. Dokumenti, kas apspriesti konferencē, bija sagatavoti, apkopojot Eiropas Savienības valstu tiesu sniegto informāciju un viedokļus.

Konferenci atklāja Eiropas Savienības tieslietu komisāre Viviāna Redinga. Ar ziņojumiem uzstājās Eiropas Parlamenta deputāti, Eiropas Savienības Tiesas tiesneši, Eiropas Savienības valstu tieslietu ministri un nacionālo tiesu tiesneši, kā arī akadēmiskie spēki.

2014.gada pavasarī Eiropas Komisija Eiropas Parlamentam prezentēs ziņojumu par nākotnes iniciatīvām tieslietu politikā, kas tiks apspriests arī Eiropas Padomē 2014.gada jūnijā. Novembra konferencē apkopotos viedokļus izmantos šī ziņojuma sagatavošanai tieslietu jomā.

Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Jānis NEIMANIS piedalījās Eiropas Komisijas Konkurences ģenerāldirektorāta rīkotā sanāksmē nacionālo dalībvalstu tiesnešiem
(Brisele, 2013. gada novembris)

Sanāksmē apspriests Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas projekts par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem.

Direktīvas mērķis ir panākt, lai dalībvalstu likumi būtu saskaņoti prasību izskatīšanā par zaudējumiem, kas rodas no

dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem. Direktīva vērsta uz to, lai atrisinātu jautājumu, vai un kādā apjomā tiesa, kas skata zaudējumu prasību, un lietas dalībnieki var piekļūt Konkurences padomes izmeklēšanas dokumentiem, vai citas valsts konkurences uzraudzības iestādes lēmumu var izmantot kā tiesību pārkāpuma fakta pierādīšanas līdzekli, kāds ir zaudējumu prasījumu noilgums, zaudējumu apmēra novērtēšana (vai zaudējumus var prasīt arī netieši skarts tirgus dalībnieks) u.tml. Par direktīvas projekta izskatīšanas gaitu var skatīt šeit: [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0185\(COD\)&l=en#tab-0](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0185(COD)&l=en#tab-0)

Ari Latvijā Konkurences padome izstrādā atbilstošu likumprojektu nacionālo tiesību papildināšanai (skat. <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40299584>), bet Augstākās tiesas Civillietu departamenta izskatīšanā nodota pirmā zaudējumu piedziņas lieta saistībā ar konkurences tiesību pārkāpumu.

AUGSTĀKĀS TIESAS DELEGĀCIJAS APMEKLĒ EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESU UN EIROPAS SAVIENĪBAS TIESU

Augstākās tiesas tiesneši Anda Briede, Valērijs Maksimovs un Inguna Radzeviča, tiesneša palīgs Gunvaldis Davidovičs un Finanšu un saimniecības nodaļas vadītājs Uldis Čuma-Zvirbulis novembrī pieredzes apmaiņas nolūkā apmeklēja Eiropas Cilvēktiesības tiesu (ECT) Strasbūrā.

Delegācija tikās ar ECT tiesnesi Inetu Ziemeli un ECT sekretariāta juristiem Lāsmu Liedi un Kristapu Tamužu.

Ar Inetu Ziemeli pārrunātas ECT un Latvijas tiesu sistēmas aktualitātes, īpašu vērību veltot jautājumiem, kas saistīti ar tiesu reformu, kā arī par tiesu prakses problēmām, nosakot morālā kaitējuma atlīdzību civiltiesisku strīdu gadījumos.

Kristaps Tamužs iepazīstināja ar lietu izskatīšanas procesu ECT un jaunāko praksi par „metāla režģu būru” izmantošanu tiesās, izskatot krimināllietas, kā arī pirmstiesas apcietinājuma piemērošanā vērā ņemamiem kritērijiem. Apspriests ECT spriedums lietā „Baltiņš pret Latviju” un citas krimināllietas, kurās apsūdzības izvirzītas, pamatojoties uz operatīvo eksperimentu. Savukārt Lāsma Liede dalījās ECT pieredzē un sniedza savu viedokli par Latvijas tiesām aktuāliem jautājumiem, kas skar lietu izskatīšanu saprātīgos termiņos, videokonferences režīma izmantošanu tiesu sēdēs, kritērijiem, kas tiek ņemti vērā, nosakot taisnīgu atlīdzību Konvencijas 41. panta izpratnē.

Delegācija piedalījās ECT Lielās palātas sēdē „Jeunesse pret Nīderlandi” (*Jeunesse v. the Netherlands*), kurā risināts jautājums par cilvēktiesību iespējamu pārkāpumu, pieņemot lēmumu par pieteicējas izraidīšanu no valsts.

Delegācija tikās arī ar Latvijas Republikas pārstāvniecības Eiropas Padomē arkārtējo un pilnvaroto vēstnieci Aigu Liepiņu un Cilvēktiesību komisāru Nilu Muižnieku. Šajās tikšanās pārrunāti dažādi cilvēktiesību jautājumi un aktualitātes, ar ko saskaras un ikdienā risina ECT un ES.

Inguna Radzeviča un Gunvaldis Davidovičs piedalījās arī Eiropas tiesību akadēmijas rīkotajā seminārā par jaunāko ECT un EST tiesu praksi krimināltiesību jomā.

Decembri Augstākās tiesas delegācija – Civillietu departamenta tiesnesis Aldis Laviņš, Kancelejas vadītāja Elina Majore un tiesnešu palīgi Inga Bērtaite, Agris Dreimanis un Andrejs Stupins – apmeklēja Eiropas Savienības Tiesu (EST) Luksemburgā.

Vizīte sākās ar iespēju vērot EST tiesas procesu lietā C-26/13 *Káslerné Rábai*. Lieta bija par Ungārijā nozīmīgu problēmu, kad bankas aizdevumi izsniegti Ungārijas forintos, savukārt aizdevuma summa un procenti līgumā norādīti Šveices frankos. Papildus ekonomiskās krīzes radītajām sekām minētie līgumu noteikumi vēl vairāk pasliktināja daudzu patērētāju situāciju, vienlaikus dodot iespēju bankām gūt peļņu no valūtas konvertācijas.

Delegācijai bija tikšanās ar EST tiesnesi Egilu Levitu, Vispārējās tiesas tiesnesi Ingridu Labucku un juridisko sekretāri Solvitu Harbaceviču. Tiesneši pastāstīja par sava darba specifiku, organizāciju, aktualitātēm, pārrunāti arī jautājumi saistībā ar Augstākās tiesas nosūtītajiem prejudiciālajiem jautājumiem Eiropas Savienības Tiesai, kā arī Latvijā šobrīd aktuālām juridiskajām problēmām.

Latviešu Tulkošanas nodaļas vadītāja Ilona Skuja pastāstīja par tulkošanas procesa norisi EST. Attiecībā uz nacionālo valstu uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem I. Skuja ieteica tos noformulēt pēc iespējas kodolīgi, vēlams ne vairāk kā uz 20 lappusēm. Ja prejudiciālais jautājums pārsniedz šo lappušu skaitu, tulkošanas birojs tulko nevis visu tiesas nolēmumu, bet gan gatavo atsevišķu rezumējumu. Tulkota netiek arī papildu informācija, kas nav būtiska prejudiciālā jautājuma izlemšanai.

Otrajā vizītes dienā delegācija vēroja Vispārējās tiesas sēdi lietā T-457/09 *Westfälisch Lippischer Sparkassen und Giroverband/Commission*. Lieta bija par valsts atbalstu banku sektoram.

Vizīte sniedza padziļinātu priekšstatu par EST un Vispārējās tiesas darbu, kā arī vērtīgas atziņas attiecībā uz prejudiciālo jautājumu sagatavošanu un efektīvāku tiesas darba organizāciju.

VI

TIESĪBDOMAS: REFERĀTI, PUBLIKĀCIJAS

Dr. habil. iur. Kalvis TORGĀNS

LU Juridiskās fakultātes profesors, LZA akadēmiķis

MIERINĀJUMA NAUDAS NOTEIKŠANAS PAMATS UN APMĒRS

PRASĪJUMU DAUDZVEIDĪBAS PIEAUGUMS UN NEATRISINĀTO PROBLĒMU SAASINĀŠANĀS

Kopš Civillikuma (turpmāk – CL) Saistību tiesību daļas atjaunošanas spēkā 1993.gadā tiesu praksē blakus zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par parastu parādību kļuva arī prasības par nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu. Nemantiska kaitējuma prasījumi ieguva savdabīgu, gramatikai un vārda „morāle” jēgai neatbilstošu nosaukumu „morālais kaitējums”. Šādi prasījumi sākotnēji tika apmierināti likumā konkrēti noteiktos nedaudzos gadījumos, kas paredzēti CL 2349. pantā (sakropļojums, izķēmojums), 2352. (nodarījumi pret personisko brīvību), 2352¹. (goda un cieņas aizskārums), 2353. pantā (dzimumneaizskaramība), kā arī dažos citos likumos, un prasītāji reti pārsūdzēja piesprieztās summas apmēru, ko tiesa bija pēc sava ieskata piespriedusi.

Morālā kaitējuma atlīdzības prasību skaita krass pieaugums sākās pēc Civillikuma grozījumiem 2006.gadā, kad 1635.pantā ietvēra vispārēju noteikumu par morālā kaitējuma atlīdzināšanu un divas jaunas panta daļas par morālā kaitējuma konstatēšanu¹. Nosauksim tikai dažas ar atsauci uz CL 1635. pantu pamatotas prasības, kurās prasītājs atsauca uz garīgām ciešanām un prasa atbilstošu kompensāciju:

- prettiesiska personas datu apstrāde;
- publiski plaši pieejamā pasākumā taisītas fotogrāfijas publicēšana bez attēla redzamās personas piekrišanas;
- mobings darbā;
- nepaziņošana personai par to, ka viņas kā donora asins nodošanas analizē konstatēts C hepatīta vīruss;

¹ Grozījumi Civillikumā: likums pieņemts 2006.gada 26.janvārī (spēkā no 01.03.2006.) // Latvijas Vēstnesis, 09.02.2006., Nr.24; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2006, Nr.5.

- dzīves baudījuma un atpūtas traucējums, ko izraisījis ceļa negadījumā lauku mājas tuvumā apgāzusies cisterna un no tās izlijušais amonija nitrāts;
- kritiens pilsētas parka teritorijā uz apledojuša un apsniguša celiņa;
- pusaudža atpūtas un sportošanas traucējums, ko izraisījusi nodarbināšana ilgāk par likumā noteiktajam 4 darba stundām;
- personas aizvainojošs attēlojums literārā darbā, kur tā, neraugoties uz sagrozītu uzvārdu, ir atpazīstama, bet darbā ir norāde, ka viss ir izdomāts;
- slikta ārstēšana soda izciešanas vietā.

Prasību pamatojumu daudzveidība pieaug arī citās Eiropas un citu kontinentu valstīs. Tiesu prakses pētījumā², ko sagatavojuši 28 Eiropas valstu juristi, atrodami piemēri, kuros norādīti tādi pamatojumi, līdz kādiem Latvija vēl nav nonākusi, piemēram, prasības par morālā kaitējuma kompensāciju sakarā ar negribēta bērna piedzimšanu neveiksmīgas sterilizācijas dēļ, vīra vai sievas atteikums pildīt laulātā pienākumus, zudusi iespēja saņemt skaistuma konkursa dalībniecēm paredzēto ceļojumu u.c.

Morālā kaitējuma kompensācijas problēmām ir starpnozaru raksturs, tās aptver arī krimināltiesību, administratīvo tiesību un attiecīgo procesuālo tiesību piemērošanas praksi. Jau 1998.gada 28.maijā pieņemtajā likumā „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu”³ paredzēja morālā kaitējuma atlīdzību. Detalizētāku regulējumu

² Digest of European Tort Law. Vol.2. Essential Cases on Damage. B.Winiger, H.Koziol, B.A.Koch, R.Zimmermann(eds), De Gruyter [b.v.], [b.g.].

³ Latvijas Vēstnesis, 16.06.1998., Nr.176/178.

satur 2005.gada 2.jūnija Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums⁴. Ir veikti tiesu prakses apkopojumi un Augstākās tiesas mājaslapā pieejami pētījumi „Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā” (2010/2011)⁵ un „Morālā kaitējuma atlīdzināšana administratīvajās lietās. Tiesu prakses apkopojums, 2011.”⁶

Fakts, ka prasījumus par morālā kaitējuma kompensāciju izskata visu trīs tiesību nozaru lietās, prasa novērst līdz šim vērojamās nekoncekvences strīdu pakļautības noteikšanā administratīvajai tiesai vai vispārējās jurisdikcijas tiesai. Talsu traģēdijas lietās, kā arī vairākās lietās par morālā kaitējuma atlīdzināšanu saistībā ar nepamatotu saukšanu pie kriminālatbildības, tiesa ir atsaukusies uz Satversmes 92.pantu, Civillikuma 5. un 1635.pantu, kā arī Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14.pantā noteiktajiem atlīdzības apmēriem⁷. Tas, ka vairākas lietas, kurās prasības iesniedza Talsu 1997.gada traģēdijā cietušie, tika uzsāktas un turpinātas kā civillietas, lai gan prasības celtas pret Latvijas valsti un pamatotas ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas un Satversmes 92. un 93.panta normām un tāpēc būtu skatāmas administratīvajā tiesā, nenozīmē, ka turpmāk prasītājs varēs pēc saviem ieskatiem izvēlēties, kurā tiesā celt prasību. Pakļautības noteikšanai ir būtiska nozīme, jo, kā pamatoti norādīts juridiskajā literatūrā, izskatot prasības, kas balstītas uz Satversmes 92.pantu, piemēram, tiesas vai prokuratūras darbības rezultātā pieļautu tiesību aizskārumu, nevar vadīties vienīgi no civiltiesību normām, jāņem vērā arī citi noteikumi un principi, kā tiesu un tiesnešu neatkarības princips, leģitīmā tiesiskās drošības prasība, tiesiskās noteiktības princips (*res judicata*) u.c.⁸ Šādā aspektā par nekavējoši grozāmiem atzistami likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” noteikumi, kas jautājuma risināšanai par materiālo, kā arī nemantisko zaudējumu atlīdzināšanu paredz administratīvi tiesisko ceļu, turpretim jautājumu par morālā kaitējuma kompensāciju 5. panta trešajā daļā uzdod risināt „tiesā civilprasības kārtībā”⁹.

Latvijas un ārzemju prakse rāda, ka izredzes saņemt lielāku vai mazāku kompensāciju virs zaudējumu atlīdzības draud vēl vairāk pārslogot jau pārslogotās tiesas, bet vēl bīstamāks ir kas cits. Pastāv briesmas degradēt mūsu sabiedrību, pieradinot jebkura tiesību aizskāruma gadījumā civiltiesiskās attiecības vērtēt no skatupunkta „cik par to izdosies pietiesāt?”, kultivējot priekšstatu, ka naudā var kompensēt visu to, ko naudā novērtēt nemaz nevar. Katru gadu ziemā uz ielām, ceļiem un parkos ir vairāk vai mazāk slidenas vietas, sniegs snieg un sals pieņemas vai iestājas atkusnis neatkarīgi no ielu tīrītāju un kaisītāju darba grafikiem. Katra māja un zemes gabals kādam pieder. Pagaidām sūdzas ne visi paklupušie un sasitumus dabūjušie. Cik būs prasību, ja virsroku

⁴ Latvijas Vēstnesis, 17.06.2005., Nr.96.

⁵ Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā. <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/>

⁶ Morālā kaitējuma atlīdzināšana administratīvajās lietās. Tiesu prakses apkopojums. <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativajas-tiesibas/>

⁷ Sk. Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 28.septembra spriedums lietā Nr.SK-258/2011; arī lietās Nr.SK-579/2009, Nr.SK-22/2011, Nr.SK-93/2011, Nr.SK-651/2012.

⁸ Kore K. Valsts atbildības par tiesu nodarītajiem zaudējumiem tiesiskais pamats un izpratne. Tiesību izpratne un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. Latvijas Universitātes 71.zinātniskās konferences rakstu krājums. LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 281.lpp.

⁹ Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu: likums, pieņemts 28.05.1998. „Latvijas Vēstnesis”, Nr.176/178 (1237/1239), 16.06.1998., „Ziņotājs”, 14, 16.07.1998.

gūs pieeja (prezumpcija), ka īpašnieks vienmēr vainīgs? Šeit netiek sludināts, ka saimniekiem nebūtu jāpilda uzkopšanas darbi, tie ir pat jāuzlabo. Taču, ja konkrēto ceļiņu izmantojuši simtiem gājēju un tikai viens kritis un guvis savainojumu, vai nav arī jāpārinteresējas par to, cik piesardzīgs ir bijis viņš pats? Nejaus gadījums kā attaisnojums, ko paredz Civillikuma 1773. un 1774.pants, zaudējumu atlīdzības prasībās dažkārt ir minēts atbildētāja paskaidrojumus, bet plašāku apspriešanu tiesu lietās nav guvis. Meklējami kritēriji, kas ļautu parādīt, ka formulējums „fiziskas vai garīgas ciešanas” nav iztulkojamas tā, ka tas aptver jebkuras neērtības, vilšanās, sarūgtinājumu, nepiepildījušās cerības.

Daļēji šo jautājumu tiesas jau arī risina, veidojot judikatūru par prasībām, kurās nav pierādīta morālā kaitējuma vai precīzāk – nav pierādīta juridiski nozīmīga un tāpēc atlīdzināma kaitējuma nodarīšana. Tomēr tiesas ir samērā piesardzīgas, prakse svārstīga.

Piemēram, kādā prasībā norādīts, ka līdzīpašnieks patvaļīgi nojaucis abiem piederību māju. Tās bijušas prasītāja tēva mājas, kur viņš dzimis, pavadījis bērnību, ar to vietu saistās viņa bērnības un skolas laika atmiņas. Dzīves vietas zaudēšana, jo namīpašumu vairs nav iespējams atjaunot, prasītājam ir radījusi arī spēcīgu morālu kaitējumu, kas atbildētājam ir jāatlīdzina. Prasītājs lūdza piedzīt zaudējumus 3000 Ls apmērā un morālā kaitējuma kompensāciju 3000 Ls apmērā. Saskaņā ar sertificēta vērtētāja atzinumu prasītājam piederošās nekustamā īpašuma 1/16 domājamās daļas tirgus vērtība nojaukšanas brīdī bija 300 Ls. Tiesā konstatēts, ka prasītājs īpašumā nedzīvo vairāk kā desmit gadus. Pirmās instances tiesa prasītāja labā piedzina zaudējumus 300 Ls apmērā, bet daļā par morālo kaitējumu prasību noraidīja. Apelācijas instances tiesa savukārt nosprieda, ka prasītājam ir tiesības uz morālā kaitējuma atlīdzību 500 Ls apmērā. Augstākās tiesas Senāts, izskatījis lietu kasācijas kārtībā, atzina, ka spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā¹⁰. Apelācijas instances tiesa, izskatījusi lietu atkārtoti, prasību par morālā kaitējuma atlīdzību noraidīja¹¹.

Nav viegli tiesai izvērtēt arī to, vai un kādu morālo kaitējumu izraisa dzīvokļa appludināšana. Bažas izraisa biežās prasības, kurās ārstiem pārmet sliktu ārstēšanu. Nevar noliegt, ka ārstniecības personām ar vislielāko rūpību jāveic savī pienākumi, paviršības vai kļūdas nav piedodamas, viņu darbību uzrauga un sūdzības pārbauda vairākas institūcijas. Taču nevar no ārsta prasīt, lai viņš novērst cilvēka organisma novecošanos un gadiem krājušās kaites, kas kāda notikuma dēļ neparasti strauji progresē. Taču ne MADEKKI¹² pārbaūžu rezultāti, ne ekspertu atzinumi neattur cilvēkus no prasību celšanas tiesā.

Civillikuma 1635.panta formulējums pašreizējā redakcijā dod pamatu prasītājam uzsvērt, ka katrs tiesību aizskārumus dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu, tostarp arī par morālo kaitējumu. Tā tas nav bijis iecerēts un arī panta teksts ir lasāms citādi, proti, ka vispirms ir jākonstatē morālā kaitējuma esamība un tikai tad jālemj par apmierinājuma došanu un veidu, kādam tam jābūt. Jāatgādina, ka daudzos gadījumos tiesas apmierina liela apmēra prasības par ārstēšanās izdevumu un atrautās peļņas atlīdzību un apmierinājums var izpausties arī sabojātas mantas izlabošanā, dažkārt samērīga ir atvairošanās.

¹⁰ Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 27.septembra spriedums lietā Nr.SK-309/2012.

¹¹ Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 13.novembra spriedums lietā Nr.C40112809 (stājies spēkā 22.01.2013.).

¹² Veselības ministrijas Medicīniskās aprūpes un darbības ekspertīzes kvalitātes kontroles inspekcija (saisināti – MADEKKI).

Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamentā laika posmā kopš 2006.gada, kad izdarīti grozījumi Civillikuma 1635.pantā, līdz 2014.gada februārim izskatītas vairāk nekā 70 lietas, kurās prasīta morālā kaitējuma kompensācija. Tajās vērojama ļoti liela piespiesto summu daudzveidība.

Katrā lietā ir atšķirīgi apstākļi pat tad, ja pats nodarījuma fakts izskatās tāds pats kā citā lietā. To visai skaidri rāda jau minētās Talsu traģēdijas lietas, kurās visi upuri ir cietuši, nolūzušajā auto pacēlāja grozā krītot no liela augstuma, taču piespiestās summas ir atšķirīgas – 20 000, 25 000, 50 000, 100 000 Ls.

Daudz plašākā diapazonā ir kaitējumu kompensācijas civillietās kopumā, kas cita starpā rāda arī to, ka ne vienmēr kompensācija nosakāma tūkstošos. Nepatiesa informācijas publicēšana parādnieku datu bāzē – 500 Ls, fotogrāfijas prettiesiska publicēšana – 3000 Ls, apsūdzības uzrādīšana krimināllietā un vēlāka attaisnošana – vienā gadījumā 2500, citā – 500 Ls, tiesību uz privāto dzīvi aizskāruma – 1000 Ls, miesas bojājumi 500 Ls, citā lietā 31 000 Ls. Savukārt, kā rāda apkopojums par tiesu praksi administratīvajās lietās, atbildības amplitūda ir no 30 Ls līdz 3000 Ls, nevienā no apskatītajām lietām tiesa nav piespriedusi morālā kaitējuma atlīdzinājumu, kas pārsniedz 3000 Ls¹³. Kriminālprocesa ietvaros noteiktās kompensācijas par morālo kaitējumu ir robežās no 500 Ls līdz 50 000 Ls.¹⁴ Par ārkārtēju retumu kļuvusi gandarījuma prasīšana simboliska viena lata vai eiro apmērā.

Prasību summas nemitīgi pieaug. To sevišķi spilgti parāda informācija presē par prasībām, kas pieteiktas 2013.gada novembrī Zolitūdē notikušās traģēdijas sakarā. Kā ziņots presē, prasības pieteikumus lūgts piedzīt konkrētu fizisko personu labā 70 miljonus eiro, 50 miljonus latu (71,14 mlj. eiro), 40 miljonus latu (56,91 mlj. eiro), 10 miljonus latu (14,23 mlj. eiro). Tas darīts, cita starpā, ar pamatojumu, ka nevar atstāt pa vecam cilvēku drošību, kā arī ar pamatojumu, ka daudz pelnošie atbildētāji (būvorganizācijas un tirgotāji), vismaz daži, tādas summas var bez īpašām rūpēm samaksāt¹⁵.

Šie jaunākie notikumi liek atgriezties pie jautājuma par morālā kaitējuma kompensācijas mērķiem. Juridiskajā literatūrā¹⁶ un tiesu spriedumos ir uzkrājies liels daudzums atzinumu par to, kas apsverams, nosakot kompensācijas apmēru. Par tradicionālu ir kļuvusi Civillikuma 1635.pantā ietvertā vārdu „ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas” citēšana. Spriedumos tiek norādīts, piemēram, ka ņemtas vērā pārdzīvotās fiziskās, garīgās ciešanas, kas saistītas ar iegūto traumu raksturu, ķermeņa sakropļojumu, dzīves kvalitātes samazināšanu, gan arī nespēja atgriezties ierastajos dzīves apstākļos, prasītājam nodarītais morālais kaitējums izpaužas kā pārciestas fiziskas sāpes, vairākas operācijas, kustību spēju ķermeņa labajā pusē zudums uz laiku, runas spēju zudums uz laiku, nepieciešamība līdz mūža galam lietot medikamentus un sistemātiski atrasties medicīnas iestāžu kontrolē. Autoavārijas un operāciju rezultātā pārciesto fizisko ciešanu rezultātā prasītāja nereti izjūt depresīvu noska-

ņojumu, ir raudulīga, dažkārt izjūt diskomfortu un baiļu sajūtu, prasītāja nav spējīga ilgāku laiku koncentrēties darbam, lasīt, viņa ir bijusi spiesta pārtraukt mācības¹⁷. Citos spriedumos norādīts, ka tiesa vadījies no taisnīguma un saprātīguma principiem, ņemusi vērā 1) aizskarto tiesību vai labumu nozīmīgumu; 2) neatļautās darbības radītās sekas, to raksturu, neatgriezeniskumu; 3) pašas cietušās personas rīcību, tostarp, cik aktīvi tā aizsargājusi savas aizskartās tiesības. Atrodami spriedumi, kuros tiek minēti konkrēti skaitļi un fakti, piemēram, tas, ka prasītājam nodarītie miesas bojājumi nav smagi, sākotnēji noteiktajam darbspēju zudumam (15 %) ir tendence samazināties (pašreiz 10 %), prasītājas veselību varēja ietekmēt cita viņai noteiktā diagnoze – pirmā tipa cukura diabēts kopš 1989. gada, ekonomiskās krīzes apstākļos ir pasliktinājušās prasītājas iespējas sameklēt citu darbu. Visai bieži norādīts uz salīdzinošās metodes pielietošanu. Tiek izmantoti arī formulējumi, kas atrodami Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14.pantā, kas paredz morālā kaitējuma noteikšanu atbilstoši aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumam un konkrētā aizskāruma smagumam, ņemot vērā iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus, cietušā rīcību un līdzatbildību, kā arī citus konkrētajā gadījumā būtiskus apstākļus. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir deklarējusi, ka savos nolūmos tā parasti ņem vērā ekonomisko situācija attiecīgajā valstī¹⁸.

Vērā ņemto apstākļu uzskaitījumi spriedumu motīvu daļā kļūst aizvien garāki. Katrā nākamajā lietā tiesas no daudziem spriedumiem apkopo visu kaut vai attāli ar lietu saistītu vērā ņemto apstākļu sarakstu. Diemžēl šādi samērā abstrakti norādījumi nedod skaidrību par to, kāpēc piespiesta tieši konkrētā summa un cik to ietekmējis katrs no minētajiem apstākļiem. Tas savukārt izsauc pārmetumus par spriedumu neskaidru motīvējumu un pārsūdzības.

Lielākā kļūda ir tāda, ka civilstrīda puses un tiesas bieži cenšas paveikt neiespējamo: novērtēt naudas izteiksmē to, ko naudā novērtēt vispār nevar. Attiecībā uz morālā kaitējums smagumu jāsaka, ka vērtēšana var būt tikai relatīvi salīdzinoša, jo nav taču „standarta lieluma”, kas kalpotu par bāzi vērtējumiem smagāks vai vieglāks. Tas pats sakāms par tiesību aizskārumu dalījumu būtiskos un tādat arī nebūtiskos vai varbūt mazbūtiskos aizskārumos. Šis kritērijs gan var kalpot par iebildumu pret tādu prasījumu, ko nevar apzīmēt ar terminu „fiziskas vai garīgas ciešanas”, taču, ja atzīst ciešanu rašanos, tad kļūdaini būtu sludināt, ka brīvības ierobežošana vai aizskāruma vārdos ir mazāk smags, mazāk būtisks nekā miesas bojājums. Teiktais neizslēdz diferenciaciju viendabīgu aizskārumu grupas ietvaros, piemēram, klasificēt miesas bojājumus un pat izstrādāt tabulas, kurās acs vai pirksta zaudējums salīdzināts ar rokas vai plaušas zaudējumu.

Nenoliedzot, ka iepriekš norādītie apstākļi ir svarīgi, tomēr jāatzīst, ka spriedumu pamatošanas veids ir nepietiekams, tajā iztrūkst vismaz viena sastāvdaļa, proti, tā, kas attiecas uz prasītāja personu raksturojošajiem apstākļiem. Kļūdas noskaidrošanai jāpievēršas jautājumam par morālā kaitējuma kompensācijas noteikšanas mērķiem, kā arī jautājumam par tiesas diskreto varu, kas likumā izteikta ar vārdiem „nosaka tiesa pēc sava ieskata”.

¹⁷ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.C28095108,CA-1643-09/7; Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 26.oktobra spriedums lietā Nr.SK-319/2011.

¹⁸ ECHR. Practice direction. JUST SATISFACTION CLAIMS (Issued by the President of the Court in accordance with Rule 32 of the Rules of Court on 28 March 2007. http://www.echr.coe.int/Documents/PD_satisfaction_claims_ENG.pdf

¹³ Morālā kaitējuma atlīdzināšana administratīvajās lietās. Tiesu prakses apkopojums, 2011.

¹⁴ Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā. Tiesu prakses apkopojums, 2010/2011.

¹⁵ LETA, 19.02.2014; Gobzešs A. Maskas ir kritušas. www.juristavards.lv/ / Domnica / Ešejas, 30.01.2014.

¹⁶ Bitāns A. Vispārīgie principi, nosakot kompensāciju par nemantisku aizskārumu. Jurista Vārds, 14.10.2003., Nr.37(295); Joksts O. Morālais kaitējums: zaudējumu atlīdzināšana. Jurista Vārds, 26.04.2005. Nr.15(370); Matjušina R. Kritēriji morālā kaitējuma atlīdzības apmēra noteikšanai. Jurista Vārds, 30.06.2009.,Nr.26(579); Matule S. Morālā kaitējuma kompensācijas aprēķina vadmotīvi. Jurista Vārds, 12.04.2011., Nr.15 (662); Grūbe A. Par morālo kaitējumu un tā atlīdzību kriminālprocesā. Latvijas Vēstnesis, 25.11.1999., Nr.390/391.; Pinne D. Noziedzīga nodarījuma radītā morālā kaitējuma raksturojums un īpatnības. Jurista Vārds, 17.12.2013., Nr.51(802).

MĒRKIS SAMIERINĀT UN DOT GANDARĪJUMU. TERMINA „MIERINĀJUMA NAUDA” PAMATOJUMS

Likumos un tiesas spriedumos lietotie vārdi „atlidzība”, „kompensācijas piespriešana” ir maldinoši un dezorientējoši, jo var radīt un ir radījuši nepareizu priekšstatu, ka tiesai jāizmēra morālā kaitējuma apmērs un, tā kā sāpes un ciešanas nevar novērst natūrā, jāpiešķir tām atbilstoša naudas summa. Mērīt fiziskas vai garīgas ciešanas latos, eiro vai dolāros ir pilnīgi absurds. Morālā kaitējuma „atlidzībai” nav mērķis kompensēt. Visu, kas kompensējams jeb atlīdzināms, risina ar **zaudējumu** atlīdzināšanas prasību izskatīšanu un spriedumiem par to atlīdzību.

Civiltiesisko konfliktu neregulēšanas pamatprincips ir mantiskās ekvivalences nodrošināšana privātajās attiecībās. Atkāpes no tā ir tikai dažos likumā noteiktos izņēmuma gadījumos, kā ligumsods un maksājums nemantiska aizskāruma gadījumā, kas ieguvis apzīmējumu „morālā kaitējuma atlīdzināšana”, lai gan var runāt nevis par atlīdzināšanu, bet gan par konflikta nolīdzināšanu tik lielā mērā, cik nauda spēj to panākt. Šī nolīdzināšana ir īpatnējs atbildības veids deliktu attiecībās, kam nav ne zaudējumu atlīdzināšanas, ne sodīšanas funkcijas. Jau senās Romas tiesību praksē ir atrasti piemēri, kur cietušajam par miesas bojājumiem ticis piespriests vairāk nekā bijuši pierādītie zaudējumi, skaitot arī atrauto peļņu. Ilgus gadsimtus šāds papildinājums saglabājies nelielos apmēros, jo vienmēr ticis atgādīnāts, ka civiltiesībās nav pieņemama sodīšana. Šo principiālo nostādni atgādīnājuši arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Praktiskajās vadlīnijās par taisnīgas atlīdzības prasībām uzsverot, ka Tiesa nekad nav atzinusi par pieļaujamu piedzīt atlīdzību ar sodīšanas, pastiprinošas iedarbības vai paraugprāvas apmēru¹⁹. Protams, katra tiesas piespriešanas naudas samaksa, pat piecu eiro apmērā, iedarbojas arī kā pamudinājums turpmāk nepārkāpt likumu un kā jauns nosodījuma rezultāts, tāpat pilda arī preventīvu un soda funkciju, bet tas ir papildu efekts, ko nedrīkst censties pastiprināt. Apskatāmais tiesiskais līdzeklis ir izveidots **tikai mierinājuma došanai**.

Tā kā ne latviešu, ne citās valodās no valodniecības viedokļa nav cita piemērotāka vārda „samaksa” apzīmēšanai, no šī vārda izvairīties neizdosies, tāpat arī no vārda „atlidzina”. Svarīgāk ir saprast, ar kādu mērķi konkrēta summa tiek piespriesta. Tā neko neatlidzina! Jāmeklē labāks termins, kas nav saistāms ar kompensēšanu, atlīdzības došanu. Šai sakarā ir vērts atgādīnāt prof. V.Sinaiņa kodolīgo atbildības mērķa formulējumu, proti, gandarījuma došana, konflikta nolīdzināšana, lai atjaunotu vai nodibinātu pilsonisko mieru²⁰. Tiesai nav jāsver, cik latiem vai eiro atbilst nodarījuma smagums, jo tas nav izdarāms. Bet no apzīmējuma „morālais kaitējums” gan būtu kādu desmit gadu laikā jāatradinās. Arī ārvalstīs aizvien biežāk publikācijās un likumos raksta par **nemantisko kaitējumu**, lai gan, piemēram, franču valodā lieto arī *dommage morale*. Latviešu valodā vārds „morāls” tiek lietots, lai apzīmētu to, kas ir tikumīgs, atbilst morāles normām, atbilst cilvēku savstarpējo attiecību normām²¹. To grūti saistīt ar kaitējumu. Par ko ir runa: par kaitējumu morālei, tikumīgu kaitējumu vai morālu kaitējumu kā pretstatu amorālam kaitējumam?

¹⁹ The Court has therefore, until now, considered it inappropriate to accept claims for damages with labels such as “punitive”, “aggravated” or “exemplary”. – ECHR. Practice direction. JUST SATISFACTION CLAIMS (Issued by the President of the Court in accordance with Rule 32 of the Rules of Court on 28 March 2007. http://www.echr.coe.int/Documents/PD_satisfaction_claims_ENG.pdf

²⁰ Sinaišis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1996, 145.–147. lpp.

²¹ Svešvārdu vārdnīca. Rīga: Appāds „Norden”, 1996, 502.–503.lpp.

Ārvalstīs pieņemtais apzīmējums „nemantiskais kaitējums” ir neveikls un neizteiksmīgs, lai gan nav nepareizs. Tāpēc jādomā par labāku terminu. Apspriešanai un ieviešanai tiek izvirzīts termins „mierinājuma maksa”, jo maksa neliek runāt par kompensāciju, kas latviskākā izteiksmē tā pati atlīdzība vien ir. Ir bijuši priekšlikumi ieviest jēdzienu „sāpju nauda”, taču likumos paredz maksu arī sakarā ar tādiem aizskārumiem, kas sāpes neizraisa. Tāpēc „sāpju nauda” būtu maldinošs apzīmējums. Nebūtu vēlams ārzemnieciskais „satisfakcija”. Par gandrīz derīgu varētu uzskatīt terminu „gandarījuma maksa”, taču modernajā valodā gandarījumu dažkārt saista ar priecāšanos („ar gandarījumu konstatēju” ir līdzvērtīgs teicienam „ar prieku konstatēju”), un nebūtu pareizi radīt iespaidu, ka kāds dabū priecāties sakarā ar tuvinieka sakropļošanu vai nonāvēšanu.

Taču atgriezīsimies pie jautājuma, kā šo maksu noteikt.

MIERINĀJUMA NAUDAS APMĒRA NOTEIKŠANA

Kompensāciju par morālo kaitējumu tiesa nosaka pēc sava ieskata (CL 1635, 2349.pants). Civillikuma 5. pants precīzē, ka šādos gadījumos tiesnesim jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem. Papildus tam praksē par svarīgiem atziti daudzi jau nosaukti apstākļi.

Taču pavisam maz uzmanības tiesas veltījušas jautājumam, kāpēc konkrētajam prasītājam tieši prasītais kompensācijas apmērs dos viņa dzīves veidam, iepriekšējās darbības raksturojumam, nākotnes perspektīvām un interesēm atbilstošu mierinājumu.

Paradoksāli, ka mantisko prasījumu lietās tiesas līdz santiņam vai centam pārbauda prasījuma pamatotību, iesniegtās kvītis un citus pierādījumus, bet kaitējuma atlīdzības lietās lemjam par tūkstošos un desmitos tūkstošu lielām kompensācijām, necenšoties sīkāk noskaidrot prasītāja dzīves veidu, intereses, mantisko stāvokli pirms kaitējuma nodarīšanas, paredzamo izaugsmi nākotnē. Tiek uzskatīts par netaktisku „nesaprast, ka cilvēkam ir lielas bēdas”. Jāatkārto, ka mierinājuma nauda nav sods. Sodīšana ļoti bieži jau ir notikusi ar krimināllietā piespriešanu sodu un apskatāmā kompensācija nav saucama par papildsodu. Tā nav uzskatāma arī par papildinājumu ārstēšanās un citu zaudējumu atlīdzībai, kas prasāmi un tiek piespriesti atsevišķi. Tā nav uzskatāma arī par ekvivalentu aizstājumu zaudētai rokai, kājai vai veselībai kopumā. Ir svarīgi uzsvērt, ka tiesa lemjam tieši par mierinājuma došanu. Nesamērīga mierinājuma naudas piespriešana var nonākt pretrunā ar tās mērķi, samierināšanās vietā radot vārdos neizteiktu, bet pilnīgi iespējamu konstatējumu, ka tuvinieka nāve kādu citu no ierindas krāvēja, mūrnieka vai pārdevēja pēkšņi padarījusi par bagātnieku, kas var atļauties iegādāt dārgu jahtu un vizināties pa Vidusjūru. Nelaime devusi to, ko savā darba mūžā konkrētais prasītājs ar viscentīgāko darbu nav cerējis sasniegt. Anglijā tiesas cenšas samērā sīki noskaidrot, kas būtu noticis ar cietušo, ja kaitējums netiktu nodarīts, kā arī to, kāda būs viņa dzīve pēc notikušā²².

Jaunums praksē ir prasītāja solījumi nodot lielu daļu no piespriešamā labdarībai. Tādi solījumi nav vēlāk saistoši, un pat ja solījumu izpildītu, tad nez' vai atsevišķs prasītājs būtu pats taisnīgākais lēmējs, kuram visvairāk vajadzētu palīdzēt. Vai būtu pareizi mierinājuma došanu pārvērst par labumu sadales vai pārdales funkciju, attiecīgi cenšoties aizstāt valsts institūcijas? Savukārt, ja atbildētāja ir Latvijas valsts, svarīgi atcerēties, ka budžeta nauda ir nodokļu maksātāju nauda un

²² Tas, atsaucoties uz publikāciju, norādīts pielikumā apkopojumam „Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā”.

kompensācija dažām mierinājumu pelnošām personām nozīmē līdzekļu mazinājumu izglītībai, slimnīcām, citām sociālām vajadzībām. Uz vispārējā fona par maksimāli bargu sodu tiem, kas ar savu bezatbildību nodara lielu postu, šie apsvērumi var izklausīties „ķecerīgi”. Taču plašāka iepazīšanās ar citu valstu tiesu praksi rāda, ka tāpat kā nesen ar ligumsodu milzīgajiem apmēriem Latvija bija kritusi galējībā, arī nemantiskā kaitējuma atlīdzību aspektā Latvija ir aizsteigusies tālu priekšā daudzām Eiropas valstīm. Norvēģijā atzīts, ka apmēram 25 000 EUR ir standarts mierinājuma maksai par smagos noziegumos nodarītu kaitējumu. Francijā „sājpu nauda” tiek piespriesta, sākot no 1500 līdz 45 000 EUR, bet maksimums esot 70 000 EUR. Vācijā kā jau ļoti bagātā valstī „shmerzensgeld” (sājpu nauda) sasniedz 600 000 EUR. Lai nodrošinātos pret nelaimēm, ārvalstīs plaši izmanto apdrošināšanu, savukārt tiesas par svarīgāko uzskata konkrēti pierādāmo materiālo zaudējumu devīgāku atlīdzināšanu, nevis morālo kaitējumu²³.

KĀ VEIDOJAS TIESAS IESKATS UN KO NOZĪMĒ TIESAS DISKRĒTĀ VARA

Kādā no publikācijām apgalvots, ka tiesa, izspriežot civiltiesisku strīdu, nedrīkst paturēt noslēpumā, kādus apstākļus vai argumentus tā ņemusi par pamatu taisnības apziņai un kādi vispārīgie principi tika piemēroti²⁴. Likumā gan tādu pienākumu grūti atrast. Taču, kā redzams no iepriekš izklāstītā, tiesas nemaz neskopojas ar vispārīgo principu un vēra ņemto apstākļu, argumentu sarakstu paplašināšanu. Tikai tas nedod detalizētu priekšstatu par tiesas veikto darbu, nemazina pārsūdzības un pārmetumus pat neatspējamu spriedumiem. Taču padomāsim, kuru vajadzētu vainot pirmo. Prasību par mierinājuma naudas piespriešanu izskatīšanā, tāpat kā civilprocesā vispār, darbojas sacikstes princips. Tātad tam, kurš pārmet tiesai, pašam vispirms līdz centam būtu jāpierāda nemantiskā kaitējuma mantiskā vērtība. Tiklīdz tiek izvirzītas pretenzijas, ka spriedumā nav pamatots piespriešanās vai noraidītās summas apmērs, tiesai ir iespēja norādīt, ka jau prasības pieteikumā un tiesas sēdē prasītājs nav pierādījis summas pamatotību. To, kā jau minēts, nav iespējams izdarīt. Tad ko gaidīt no tiesas? Atbilde ir – lai tā netraucēti isteno savu tiesību lemt pēc sava ieskata. Jebkurā strīdā ir vajadzīgs neieinteresēts un zinošs arbitrs. Tiesu lietās šo misiju valsts ir uzticējusi tiesnešiem, kuri ieguvuši juridisko izglītību, sasnieguši zināmu brieduma līmeni, ieguvuši dzīves pieredzi, devuši tiesneša zvērestu. Dabiski, ka cietušajam un viņa tuviniekiem nodarījums liekas daudz smagāks nekā cita tāda pat nelaime citai personai. Tiesnesis notikušo redz objektīvāk. Pieredze, darbojoties Augstākās tiesas senatora amatā, ļāva šo rindu autoram izjust, kā tiesnesis analizē šādas prasības. Tas nav īsi aprakstāms. Pieredzējis tiesnesis prasību par mierinājuma naudu redz kā daudzšķautņainu un struktūras ziņā ļoti complicētu rādītāju un kritēriju mezglu. Būtiski ir tas, ka viņš redz lietas apstākļus kopumā un domās savas diskretās varas ietvaros analizē gan nodarījuma smagumu, gan apdraudējuma raksturu, gan cietušā personu, gan ekonomisko stāvokli, agrāk izspriešanās lietas un daudz ko citu. Viņš nevar un nemēģina izsvērt, cik procentus no kādas summas uzskatīt par kompensāciju par sāpēm, cik par dzīves

baudījuma mazinājumu, cik par neērtībām, nesasnēgtām iecerēm utt. Dabiski, ka viņa domu gaitu ietekmē arī personiskais dzīves līmenis, mantiskais stāvoklis. Tas parasti atbilst vidēji turīga cilvēka līmenim un tātad nevar nākt par ļaunu parastam cilvēkam (tiesnesis varbūt nespēj iejusties miljonāra ādā un noteikt viņa dzīves stilam atbilstošu mierinājumu). Galvenais ir tas, ka mierinājuma maksu tiesnesis nosaka, apzinoties tam doto varu, uzdevumu spriest taisnīgi un iespējamais pārsūdzības iemeslus, un tāpēc principā viņam nevar likt izskaidrot un pierādīt, kāpēc lemts tieši tā. Jāpiebilst gan, ka tiesas ieskatā lemjamo jautājumu risinājumus mūsdienā apstākļos tomēr drīkst kontrolēt augstākas instances tiesa, taču tas vairāk attiecināms uz likuma normu iztulkošanas un vienveidīgas piemērošanas jautājumiem.

Šādā uzraudzības aspektā pastāv vairāki jautājumi, kas būtu risināmi. Piemēram, tādi jautājumi: 1) vai par vienu nodarījumu var atsevišķi prasīt vienu summu par sakropļojumu un vēl otru par morālo kaitējumu, 2) cik plašs ir tuvinieku loks, kuri ir tiesīgi saņemt mierinājuma naudu par bojā gājušu cilvēku, 3) kā risināt jautājumu par lietu sadalījumu starp administratīvo un vispārējās jurisdikcijas tiesu.

VAI SAKROPLŌJUMS IR MIESAS BOJĀJUMS?

Liekas, ka nevar būt šaubu, ka sakropļojums ir miesas bojājums. Taču sarežģīt dažkārt izdodas arī elementāras lietas. Mēģinājumu to darīt var izraisīt tas, ka ar 2012. gada 29. novembra likumu CL 2347. pantā ielikta norāde, ka morālais kaitējums jāatlīdzina par miesas bojājumiem, saglabājot 2349.pantā esošo norādi par atlīdzību pēc tiesas ieskata sakarā ar sakropļojumu un izkēmojumu.

Vienā no daudzajām ar Talsu traģēdiju saistītajām lietām Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2007.gada 14.maijā nospriedusi piedzīt no Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta par labu Vidim V. zaudējumus 959,98 Ls, atlīdzību par nodarīto kaitējumu veselībai 20 000 Ls, atlīdzību par veselības kaitējuma rezultātā gūto sakropļojumu un izkēmojumu 40 000 Ls, kā arī atlīdzību 20 000 Ls par morālo kaitējumu, kopā 80 959,98 Ls. Pārējā daļā prasība noraidīta.

Izskatījusi lietu sakarā ar VUGD apelācijas sūdzību un Vida V. pretapelācijas sūdzību, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ar 2009.gada 4.novembra spriedumu prasību apmierinājusi daļēji, nospriedusi piedzīt no VUGD par labu Vidim V. atlīdzību par sakropļojumu 25 000 Ls, ārstēšanās izdevumus 959,98 Ls, kopā 25 959,98 Ls. Senāts Civillietu tiesu palātas 2009.gada 4.novembra spriedumu atstāja negrozītu, kasācijas sūdzību un kasācijas pretsūdzību noraidīja²⁵. Tātad apelācijas instances tiesa ir atzinusi, ka atsevišķi noteikt kompensāciju par sakropļojumu un vēl par kaitējumu veselībai nav pareizi, un Senāts šādu nostāju ir atbalstījis.

Izplatīts ir uzskats, ka jēdziens „morālais kaitējums” kā vispārēji lietojams apzīmējums ir ieviests vispirms administratīvajās tiesībās 1998.gadā, bet civiltiesībās tikai ar 2006.gada grozījumiem Civillikumā. Pirms tam morālais kaitējums kā attiecināms tikai uz īpašiem gadījumiem bija iekļauts ar Civillikuma grozījumiem, kas 1992.gada 22.decembrī izdarīti 2352. un 2353.pantā. Formāli tā tas tiešām notika. Taču pēc būtības atlīdzība, kas dodama par nemantisku kaitējumu, bija paredzēta jau Civillikumā tā pieņemšanas brīdī. Aplūkosim, ko nozīmē 2349.pantā teiktais: ja miesas bojājuma sekas bijušas sakropļojums vai izkēmojums, tad arī par to noteicama atlīdzība, pēc tiesas ieskata. Par ko

²³ Digest of European Tort Law. Vol.. Essential Cases on Damage. B. Winiger, H. Koziol, B.A. Koch, R. Zimmermann(eds), De Gruyter [b.v.], [b.g.]: A Comparison of Compensation for Personal Injury Claims in Europe. – Gen Re, Claims Focus, January, 2014.

²⁴ Bitāns A. Senāta loma Civillikumā 5.panta piemērošanā. Jurista Vārds, 29.04.2008., Nr.17(522).

²⁵ Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 26.oktobra spriedums lietā Nr.SKc-319/2011.

noteicama atlidzība? Nav šaubu, ka par tām negatīvajām sekām, ko nevar izmērīt kā mantisku samazinājumu, zaudējumu. Tātad par psihiskiem pārdzīvojumiem, emocionālo diskomfortu un ciešanām, ko izraisa vai nu sakropļojums, vai izķēmojums, vai abi kopā. Un atlidzības apmēru nosaka tiesa pēc sava ieskata, vadoties, protams, no taisnīguma un saprātīguma apsvērumiem. Tas ir tieši tas pats, ko vēlāk sāka apzīmēt ar terminu „morālais kaitējums.” Par to, ka Civillikuma 2352. un 2353.pantā paredzētā atlidzība savā būtībā ir kompensācija par morālo kaitējumu, Augstākās tiesas Senāts norādīja jau 1999.gadā, turklāt atsaucoties arī uz Augstākās tiesas plēnuma 1999.gada 26.februāra lēmumu Nr.1.²⁶ Secināms, ka ar terminu „morālais kaitējums” apzīmē plašāku kategoriju, kurā kā apakšgrupa ietilpst atlidzība par sakropļojumu un izķēmojumu, kā arī atlidzība par goda un cieņas aizskārums, vispārēju miesas bojājumu (kas nav radījis CL 2349.pantā paredzētās sekas), privātuma aizskārums un citas apakšgrupas, kuru skaits turpina augt, bet kurām nav kaitējuma atlidzības veidus klasificējoša nozīme. Likums neparedz atsevišķi atlidzību par sakropļojumu vai izķēmojumu un vēl atlidzību par sāpēm un ciešanām (morālo kaitējumu).

No Civillikuma regulējuma neizriet, ka par vienu nodarījumu varētu prasīt divas atlidzības summas: vienu par sakropļojumu vai goda aizskārums, otru – par morālo kaitējumu.

Praksē atrodami prasības pieteikumi, kuros cietušais prasa ne tikai atsevišķi par vairākiem vienlaicīgi veiktiem nodarījumiem, bet pat atsevišķi par katru no vairākiem miesas bojājumiem, piemēram, norādot, ka prasība celta par morālo kaitējumu par 1) lauztu roku, 2) bojātiem iekšējiem orgāniem, 3) invaliditātes iestāšanos. Atrodami daži spriedumi, kuros piespriesta viena summa par sakropļojumu vai izķēmojumu, bet vēl cita par morālo kaitējumu. Augstākās tiesu instances tādu interpretāciju ir labojušas. Vairāki miesas bojājumi ir ņemami vērā, izvērtējot aizskārums smagumu un sekas, taču kaitējums vienam tiesību subjektam ar vienu prettiesisku rīcību parasti civilstrīdos netiek dalīts vairākos kaitējumos. Citāda pieeja vērojama kaitējuma atlidzināšanā kriminālprocesa ietvaros gadījumos, kad persona atzīta par vainīgu vairākos nodarījumos (pēc vairākiem Krimināllikuma pantiem). Tādos gadījumos iespējams, ka pārsūdzības kārtībā kāds nodarījums tiek pārkvalificēts vai atzīts par nepierādītu, un tāpēc tiesas ir vērtējušas, cik tiek prasīts par katru nodarījumu atsevišķi²⁷. Šajā sakarā apsverami norādījumi, kas ietverti Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) oficiālā dokumentā²⁸, kura virsraksts latviski nozīmē „Praktiskas vadlinijas par taisnīgas atlidzības prasībām”. Šī dokumenta 13.punktā ir redzams, ka ECT izskata nemantiska kaitējuma prasības, tostarp par finansiālu kompensāciju par garīgām vai fiziskām ciešanām, un 15.punktā norādīts, ka gadījumos, kad pieteicējs jūtas cietis no vairākiem tiesību aizskārumiem, viņš var prasīt vai nu vienu summu par visiem aizskārumiem, vai atsevišķu summu par katru aizskārums²⁹. Tādējādi tas ir

likuma interpretācijas jautājums, kad pastāv vairāki aizskārumi. Domājams, ka civilstrīdos pieļaujami nošķirti prasījumi, piemēram, par miesas bojājumiem un vienlaicīgi veiktu goda aizskārums, turpretim vairāki miesas bojājumi uzskatāmi par vienotu aizskārums.

PERSONAS, KURĀM IR TIESĪBAS UZ MIERINĀJUMA MAKSU

Jautājums par morālo kaitējuma kompensēšanu ir aktuāls arī tadā aspektā, kuri no bojā gājuša cilvēka tuviniekiem ir tiesīgi prasīt kompensāciju. Lietā sakarā ar deviņus gadus veca puisēna nāvi prasību cēla māte un tēvs, prasot kompensāciju ne tikai sev, bet kā bojā gājušā dēla māsas likumiskie pārstāvji arī viņas vārdā. Pirmās instances tiesa piesprieda kompensāciju par morālo kaitējumu mātei 40 000 Ls, tēvam 40 000 Ls, māssai 20 000 Ls. Izskatot lietu apelācijas kārtībā, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta noteica vecākiem citu atlidzības summu, bet attiecībā uz māsu atzina, ka prasība noraidāma, ņemot vērā Eiropas Padomes Ministru komitejas 1975.gada 14.marta rezolūciju Nr.(75)7 „Par zaudējumu atlidzību gadījumos, kad nodarīti miesas bojājumi, un nāves gadījumā”. Tās 19.punktā noteikts, ka tiesības uz atlidzību par pārciestajām ciešanām upura nāves gadījumā maksājamas tikai upura dzīvesbiedram vai viņa bērniem, vecākiem vai saderinātajam, pat šajā gadījumā atlidzība var tikt pakļauta nosacījumam, ka šīm personām bija tuvas emocionālās saites ar upuri uz nāves brīdi.³⁰ Šādas pieejas atzīšanu vairākos spriedumos paudusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa. Skaidrības labad vien jāpiebilst, ka atlidzība, apsverot ģimenei kopumā piespriežamo summu, tomēr nosakāma katram no tuviniekiem atsevišķi.

Saistībā ar kompensācijas par morālo kaitējuma piešķiršanu cietušo personu ģimenēm Senāts ir norādījis, ka par katru notikušo gadījumu tiek noteikta viena atlidzināmā summa ģimenei, nevis katram ģimenes loceklim atsevišķi³¹. Tas atspoguļojas šādā lietā.

Negadījumā sakropļotā dēla Andra vārdā prasību cēla viņa māte Aija Z., kā arī brālis Artūrs, lūdzot piedzīt no Latvijas Republikas par labu Andrim Z. atlidzību par morālo kaitējumu 1 000 000 Ls un atlidzību par sakropļojumu 1 000 000 Ls, par labu Aijai Z. atlidzību par morālo kaitējumu 700 000 Ls un par labu Artūram Z. atlidzību par morālo kaitējumu 300 000 Ls. Prasītāju ieskatā, noziedzīgā nodarījuma pret personas veselību rezultātā Andrim Z., viņa mātei Aijai Z. un brālim Artūram Z. tika nodarīts smags morāls kaitējums – fiziskas un garīgas ciešanas, tajā skaitā mokas, raizes, nemiers, emocionāls šoks, psihiskā un garīgā stāvokļa izmaiņas, zaudēta pilnvērtīga dzīve.

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta, izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, nosprieda piedzīt no Latvijas valsts VUGD personā par labu Andrim Z. atlidzību par sakropļojumu 50 000 Ls un atlidzību par morālo kaitējumu 50 000 Ls, kopā 100 000 Ls. Andra Z. prasība pārējā daļā, kā arī Aijas Z. un Artūra Z. prasība pilnībā noraidīta. Senāts nosprieda Civillietu tiesu palātas 2009.gada 11.jūnija spriedumu atstāt negrozītu, bet kasācijas sūdzības noraidīt.

Senāta spriedumā atrodami šādi motīvi. Aija Z. ir cietuša Andra Z. māte, bet Artūrs Z. – brālis. Kā izriet no lietas materiāliem, neviens no viņiem nav piedalījies Talsos organizētajā svētku pasākumā, tātad negadījumā personīgi nav bijuši

³⁰ Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 23.februāra spriedums lietā Nr.SK-93/2011; Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 10.aprīļa spriedums lietā Nr.PAC-0671/2012.

³¹ Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 16.decembra sprieduma lietā Nr.SK-579/2009 18.punkts; Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 12.janvāra sprieduma lietā Nr.SK-22/2011 13.punkts.

²⁶ Augstākās tiesas Senāta 1999.gada 31.marta spriedums lietā Nr.SK-1/1999. – Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 1999. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2000, 178.–180.lpp.

²⁷ Tiesu prakse par morālo kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā. <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/>

²⁸ ECHR. Practice direction. JUST SATISFACTION CLAIMS (Issued by the President of the Court in accordance with Rule 32 of the Rules of Court on 28 March 2007. http://www.echr.coe.int/Documents/PD_satisfaction_claims_ENG.pdf

²⁹ 13. The Court's award in respect of non-pecuniary damage is intended to provide financial compensation for non-material harm, for example mental or physical suffering. 15. Applicants who consider themselves victims of more than one violation may claim either a single lump sum covering all alleged violations or a separate sum in respect of each alleged violation.

iesaistīti, par notikušo uzzinājuši pēc negadījuma. Lai gan prasītāju kasācijas sūdzībā uzsvertas Aijas Z. un Artūra Z. morālās un fiziskās ciešanas un pārdzīvojumi, kas minētajām personām neapšaubāmi bijušas un pastāv joprojām, tomēr lietas apstākļu izklāsts prasības pieteikumā ļauj secināt, ka Aijas Z. un Artūra Z. prasības par morālā kaitējuma atlīdzinājumu pamatā ir nevis pret viņiem personīgi vērstā VUGD darbinieku un amatpersonas prettiesiska rīcība un kādu viņiem piederošu tiesību aizskārumus, bet gan Andra Z. nepamatotais tiesību aizskārumus, kura rezultātā viņam nodarīts kaitējums veselībai, kas ģimenei radījis mantiskus zaudējumus.

Ģimenei radušies mantiskie zaudējumi (ārstešanās un citi ar negadījumu saistītie izdevumi) nevar būt kritērijs morālā kaitējuma atlīdzības noteikšanai, jo to atlīdzināšana notiek, piedzēnot zaudējumus, taču prasība uz šī pamata nav celta. Turklāt no lietas materiāliem redzams, ka pēc nelaimes gadījuma valsts un pašvaldība ir sniegusi materiālu palīdzību cietušā Andra Z. ģimenei nodarīto zaudējumu atlīdzināšanai.

Savukārt par morālo kaitējumu (sakropļojumu un ciešanām) Andrim Z. ir noteikts atlīdzinājums – kopā 100 000 Ls.

Saistībā ar kompensācijas par morālā kaitējuma piešķiršanu Talsos cietušo personu ģimenēm Senāts jau iepriekš norādījis, ka par katru notikušo gadījumu tiek noteikta viena atlīdzināmā summa ģimenei, nevis katram ģimenes loceklim atsevišķi (sk. *Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 16.decembra sprieduma lietā Nr.SK-579/2009 18.punktu, 2001.gada 12.janvāra sprieduma lietā Nr.SK-22/2011 13.punktu*). Līdz ar to, kā atzina Senāts, judikatūrai pilnībā atbilst apelācijas instances tiesas secinājums, ka nav pamata atsevišķu atlīdzību piedzīt mātes un brāļa labā, jo atlīdzība tiek piespiesta pašai cietušajai personai. Tas, ka pašam negadījumā cietušajam Andrim Z. ir noteikts atlīdzinājums 100 000 Ls, Senāta ieskatā, pēc būtības sniedz apmierinājumu un gandarījumu

arī morālo kaitējumu guvušās personas ģimenes locekļiem – mātei un brālim³².

KOPSAVILKUMS

1. Civillikuma grozījumi, kas izdarīti ar 2006.gada 26.janvāra un 2012.gada 29.novembra likumu, ir sekmējuši dažādos negadījumos cietušo personu aktīvu rīcību savu likumisko tiesību aizstāvēšanai, tostarp nemantiskā kaitējuma atlīdzības prasījumu pieteikšanu. Taču samērā bieži tiesu praksē pieprasītais nemantiskā kaitējuma atlīdzības apmērs daudzkārt pārsniedz zaudējumu atlīdzības summas. Tā kā zaudējumu atlīdzība ir galvenais ekvivalences nodrošināšanas veids civiltiesībās, tad disproporcija liecina par ne vienmēr pamatotu vēlmi gūt mantisku labumu no jebkura nodarījuma, kas sagādā neērtības vai negatīvas emocijas.

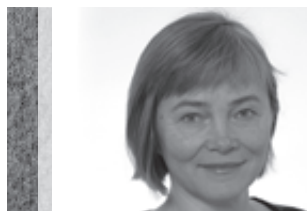
2. Nemantiskais kaitējums nav novērtējams naudas izteiksmē. Tāpēc nav pareizi runāt par nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu vai kompensēšanu (pēdējais to pašu atlīdzināšanu vien nozīmē). Civiltiesībās ieviešams piemērotāks termins „mierinājuma nauda” un veidjama jauna pieeja tā apmēra noteikšanai.

3. Mierinājuma naudas noteikšanai par pamatu nevar ņemt tos kritērijus, pēc kuriem mēra zaudējumu apmēru vai nosaka sodu kriminālprocesā, lielāka vēriba pievēršama cietušā darba un dzīves apstākļiem, sasniegumiem un perspektīvām pirms nodarījuma, piespiesto summu izlietošanas iespēju izvērtējumam samierināšanas aspektā.

Raksta pamatā ir autora referāts Latvijas Universitātes 72. zinātniskajā konferencē 2014.gada 12.februārī.

Tā pilns teksts ievietots konferences materiālu krājumā LU Akadēmiskā apgāda izdevumā

³² Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 9.februāra spriedums lietā Nr.SK-56/2011.

Dr.iur. Jautrite BRIEDE

LU Juridiskās fakultātes Valsts tiesību katedras profesore,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese

PUBLISKO LIETU SEVIŠKĀ LIETOŠANA

Rakstā aplūkota publiskā lietošanā nodotās lietas (īsuma labad dēvētas par *publiskajām lietām*) sevišķā lietošana. Raksta mērķis ir raksturot publiskas lietas parastās un sevišķās lietošanas nošķiršanas problemātiku, aplūkot jautājumus, kas saistīti ar lietas nodošanu sevišķajā lietošanā un noskaidrot personas subjektīvās tiesības prasīt lietas sevišķo lietošanu. Pētījumā izmantota vēsturiskā, analītiskā un salīdzinošā metode.

Atslēgvārdi: *publiska lieta, publiskas lietas sevišķā lietošana, publiskas lietas ikdienišķā lietošana*

IKDIENIŠKĀS UN SEVIŠKĀS LIETOŠANAS NOŠKIRŠANA

Publiskā lietošanā nodotās lietas (turpmāk – publiskās lietas) parasti bez īpašas atļaujas var lietot neierobežota sabiedrības daļa. Publiskas lietas ikdienišķā (parastā) lietošana ir lietas lietošana tieši tam mērķim, kam tā ir radīta vai parasti piemērota, bez īpašas atļaujas vai pielaides vai par

nelielu samaksu. Piemēram, ietvi jebkurš var lietot išanai, ielu – satiksmi, parkus – pastaigai, stadionus – sportam, skolas telpas – mācībām.

Tomēr, kā 1932.gadā norādījis Latvijas Senāts, valstij nav aizliegts izlietot arī publisku mantu (piemēram, ceļus un laukumus) zināmiem blakus mērķiem, cik tālu ar tiem netiktu traucēta šādu publisku mantu publiskā, vispārējā lietošana (strīds lietā bija par Rīgas–Jelgavas šosejas malā ierīkotiem dārziem un būdām strādnieku vajadzībām; Senāts secināja, ka pieteicēja, prasot būdas nojaukt, lai tai būtu brīva izeja uz šoseju visas ēkas garumā, faktiski ir prasījusi sev *spaidu ceļa* nodibināšanu, kuru var nodibināt pārvaldības kārtībā, ne ar civilprasību).¹

¹ 1932.gada 28.septembra spriedums lietā Nr.780 (Rīgas pils. pr. I.pr. Satiksmes min.). IX Izvilumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. VIII turpinājums. Sastādījuši senatori F.Konradi un Rīgas apgabaltiesas loceklis A.Walter. Rīga: izd. „Jūrists”, 1932, 64.–67.lpp.

Savukārt 1938.gadā profesors K.Dišlers norādījis, ka izņēmuma veidā dažos gadījumos atsevišķām personām var tikt piešķirtas individualizētas tiesības uz dažu publisko lietu lietošanu. Viņš raksta: „To redzam diezgan bieži pilsētās: laukumos, ielu krustojumos vai dārzos atļauts ierīkot kioskus, tirgus laukumos piešķirtas individuālās pārdošanas vietas u.tml. Individualizētā lietošana parasti ir atļauta tikai uz īsu laiku (pusgadu vai gadu) un pret atlīdzību, kas nonāk sabiedriskajā kasē un tāpat atkal kalpo sabiedriskajām vajadzībām.”²

Publiskās lietas sevišķā (izņēmuma), jeb kā to dēvējis K.Dišlers – individualizētā lietošana –, ir lietas lietošana citam mērķim, nevis tam, kam tā radīta vai parasti lietota. Sevišķā lietošana ir arī tad, ja parastā lietošana tiek ievērojami pārsniegta vai citiem lietotājiem stipri ierobežota.

Piemēram, ielas daļu var nodot kafējnīcas galdiņu izvietojumam, pilsētas laukumā var ierīkot atrakciju parku, vasaras vai ziemas saulgrīžu tirdziņu un tamlīdzīgi. Ceļu satiksmes likumā³ paredzēti gadījumi, kad uz ceļa vai tā tiešā tuvumā var rīkot masu vai sporta pasākumus, sniegt tirdzniecības vai citus pakalpojumus, izvietot reklāmas objektus vai informācijas objektus, tirdzniecības, sabiedriskās ēdināšanas vai citu pakalpojumu objektus u.c. Ūdens apsaimniekošanas likumā⁴ regulēti gadījumi, kad ūdens resursi tiek lietoti pastiprināti.

Arī publiskie iestādījumi⁵ var būt nodoti sevišķajā lietošanā. Tas ir tad, kad publisku iestādījumu lieto personas ārpus personu loka, kuru lietošanai tas paredzēts, vai kad iestādījums tiek lietots ne tiem mērķiem, kam tas radīts. Piemēram, valsts dibinātā teātra zālē var sasaukt partijas kongresu,⁶ kapsētā var uzņemt šausmu filmu.⁷ Sevišķā lietošana notiek arī tad, ja iestādes mērķi gan tiek ņemti vērā, bet parastā lietošana tiek pārsniegta jeb citiem iestādes lietotājiem ievērojami ierobežota. Piemēram, ja pašvaldības peldbaseinā tiek rīkotas sporta sacensības.⁸

Lietas, kas paredzētas pārvaldes iestāžu iekšējai lietošanai, arī var tikt nodotas sevišķajā lietošanā. Iestādes sanāksmju telpa var tikt nodota lietošanai kāda pasākuma organizēšanai, iestādes ēkā var atļaut uzņemt vēsturisku filmu, no iestādes balkona var atļaut uzņemt fotogrāfijas.

Nododot publisko lietu sevišķajai lietošanai, valsts pārvaldes iestāde rīkojas publisko tiesību jomā. Tādējādi uz to attiecas administratīvā procesa tiesiskais regulējums.⁹

Augstākā tiesa ir norādījusi, ka gadījumos, kad sabiedrības tiesības lietot publisku lietu tiek ierobežotas, piešķirot sevišķās lietošanas tiesības kādai konkrētai personai vai personām, lieta iegūst sevišķi lietojamās publiskās lietas sta-

tusu.¹⁰ Šeit gan jāprecizē, ka pareizāk būtu runāt nevis par sevišķi lietojamās publiskās lietas statusu, bet gan par to, ka publiska lieta nodota sevišķajā lietošanā.

Vācu normatīvajā regulējumā un juridiskajā literatūrā lietoti divi termini: *Sondernutzung* un *Sondergebrauch*. Pirmo parasti attiecina uz publisko lietu sevišķo lietošanu, savukārt otru lieto tad, kad persona lietu *patērē (izlieto)* savām vajadzībām.¹¹ Visbiežāk to attiecina uz ūdens sevišķo lietošanu (tiek patērēti ūdens resursi). Latvijas normatīvajos aktos termini šādi nošķirti netiek, bet vārdi „izmantošana” un „lietošana” lietoti kā sinonīmi.

NOŠĶIRŠANAS PROBLEMĀTIKA

Dažkārt ir grūti novilkt robežu starp ikdienišķo un sevišķo lietošanu. Latvijas juridiskajā literatūrā un tiesu praksē līdz šim šāds jautājums nav aplūkots, savukārt Vācijas juridiskajā literatūrā un tiesu praksē šāda diskusija ir atrodama.

Piemēram, ir diskutēts, vai ubagošana uzskatāma par ietves ikdienišķo vai sevišķo lietošanu. Tiesas to dažādi ir interpretējušas, bet literatūrā ir izteikts viedoklis, ka neuzbāzīga ubagošana uzskatāma par parasto ielas lietošanu.¹² Tāpat salīdzējuma tirdzniecība caur kafējnīcas logu tiek uzskatīta par ikdienišķo lietošanu, jo prece netiek izvietota publiskajā telpā.¹³ Diskusija ir arī par to, vai gleznošana pilsētas ielās un laukumos uzskatāma par sevišķo lietošanu. Vācijas Augstākā administratīvā tiesa ir atzinusi gleznošanu šādās vietās par sevišķo lietošanu. Tomēr vairāki autori ir uzsvēruši, ka, lemjot par atļaujas izsniegšanu, jāņem vērā, ka konstitūcijā nostiprināta maksimāliciskā brīvība,¹⁴ tāpēc iestāde ir salīdzinoši ierobežota savā rīcības brīvībā aizliegāt šādu nodarbi.¹⁵ Vācijas juristu vidū nav vienota viedokļa arī par to, vai ielas malā stāvošas automašīnas (treilera) lietošana prostitūcijai ir ikdienišķā vai sevišķā lietošana. Daži autori uzskata, ka tā ir vispārīga lietošana, kamēr citu ieskatā tādā veidā iela tiek izmantota saimnieciskai darbībai.¹⁶ Tāpat ir diskutēts jautājums, vai automašīnu noma, kad komersantam nav konkrēta nomas laukuma, reklāmā norādīts tikai tālrūnis, bet automašīna faktiski atstāta ielas malā, ir ielas ikdienišķā vai sevišķā lietošana. Kaut arī pašvaldības (Hamburgas) saistošajos noteikumos šāda situācija nebija atrunāta, pašvaldība bija uzskatījusi, ka tā ir sevišķā lietošana. Vācijas Augstākā administratīvā tiesa piekrita pašvaldībai, ņemot vērā, ka iela tika izmantota komerciāliem mērķiem, nevis tam, kam tā paredzēta.¹⁷ Tomēr juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka veids, kādā komersants izmantoja ielu, atbilst ielas ikdienišķajai lietošanai.¹⁸

Uzmanības vērtā ir diskusija par publisko lietu lietošanu, lai tirgotu laikrakstus, izplatītu politisko vai

² Dišlers K, Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 176.–177.lpp.

³ Ceļu satiksmes likums: LR likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv> (aplūkots 2014.gada 16.februārī).

⁴ Ūdens apsaimniekošanas likums: LR likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv> (aplūkots 2014.gada 16.februārī).

⁵ Par publiskiem iestādījumiem uzskatāmi tādi objekti, kas izveidoti kā iestāde, tās struktūrvienība vai patstāvīga juridiska persona (piemēram, komercsabiedrība vai fonds), lai apmierinātu sabiedrības kultūras, izglītības, sporta un citas tamlīdzīgas vajadzības, piemēram, muzeji, skolas, bērnudārzi, slimnīcas, kapliņas.

⁶ Piemēram: Nacionālajā teātrī notiks partijas dibināšanas kongress. Letas ziņa 2010.gada 6.martā. <http://www.tvnet.lv> (aplūkots 23.12.2013)

⁷ Rolf Schmidt, *Besonderes Verwaltungsrecht I. Öffentliches Baurecht. Subventionsrecht. Beamtenrecht. Öffentliches Sachenrecht*. 13.Auflage, Bremen: Verl.Rolf Schmidt, 2010, S.388.

⁸ Paine J.F., Vācijas vispārējās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 423.lpp.

⁹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.februāra lēmums lietā Nr.SKA-101/2010.

¹⁰ Turpat.

¹¹ Von Unruh G.C., Gerve F. *Grundkurs Öffentliches recht*. Neuwied: Alfred Metzger Verlag, 1991, S.133.

¹² Bull H.P., Mende V. *Allgemeines Verwaltungsrecht*. 7.Aufl. Heidelberg: C.F.Müller Verl., 2005, S.398.

¹³ Schmidt R., Seidel S. *Allgemeines Verwaltungsrecht*. 5.Aufl. Bremen: Verl. Rolf Schmidt, 2001, S.291.

¹⁴ Sk. arī Latvijas Republikas Satversmes 113.pantū.

¹⁵ Sk., piemēram, Erbuth W. *Allgemeines Verwaltungsrecht mit Grundzügen des Verwaltungsprozessrechts*. 2.Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2007, S.328.–329.; Bull H.P., Mende W. *Allgemeines Verwaltungsrecht*. 7.Aufl. Heidelberg: C.F.Müller Verl., 2005, S.398.–399.

¹⁶ Schmidt R., *Besonderes Verwaltungsrecht I. Öffentliches Baurecht. Subventionsrecht. Beamtenrecht. Öffentliches Sachenrecht*. 13.Auflage, 2010, S.382.

¹⁷ *Ibid*, S.381.–382.

¹⁸ Schmidt R., Seidel S. *Allgemeines Verwaltungsrecht*. 5.Aufl. Bremen: Verl. Rolf Schmidt, 2001, S.282.

komercrēklāmu.¹⁹ Laikrakstu tirgošanu uz ielām Vācijas Augstākā administratīvā tiesa sākotnēji bija atzinusi par sevišķo lietošanu, pamatojot ar to, ka ir vispārzināms, ka tirgošanās apdraud satiksmes drošību un raitumu. Juridiskajā literatūrā tik vispārīga pieeja (neizvērtējot konkrēto apdraudējumu) bija kritizēta, atsaucoties uz konstitūcijā nostiprināto preses brīvību (kas ietver arī laikrakstu izplatīšanas brīvību).²⁰ Tagad ir atzīts, ka šāda tirgošanās parasti ir pieļaujama bez atļaujas.²¹

Ielas, parki un pilsētu laukumi ir arī sastapšanās vieta, kur tiek istenota uzskatu paušanas brīvība, kas garantēta Satversmes 100.pantā. Līdz ar to gan politisko skrejlapu izplatīšana, gan pirmsvēlēšanu aģitācijas veikšana minētajās vietās ir uzskatāma par ielas ikdienišķu lietošanu.²²

Kā piemēru no Latvijas prakses var minēt plašsaziņas līdzekļos atspoguļoto gadījumu, kad pirmsvēlēšanu laikā kādas politiskās apvienības pārstāvji pašvaldības AS „Rīgas Centrāltirgus” un Stacijas laukuma teritorijā nodarbojās ar priekšvēlēšanu aģitāciju, dalot materiālus. Ne tirgū, ne Stacijas laukumā nebija izvietoti nekādi reklāmas materiāli, teltis vai citi objekti. Centrāltirgus apsardze aizrādīja aģitētājiem, bet Stacijas laukumā tirdzniecības centra „Origo” apsardze pieprasīja pārtraukt aģitāciju, pieaicinot arī Valsts policijas pārstāvjus.²³

Tā kā gan stacijas, gan tirgus laukums ir pieejams jebkuram bez īpašas atļaujas, tas uzskatāms par publisku lietu. Kaut arī valsts un pašvaldību iestādēs un kapitālsabiedrībās aizliegts publiski pieejamās vietās izvietot un izplatīt priekšvēlēšanu aģitācijas materiālus (uz to bija norādījusi apsardze), jāņem vērā, ka tiesību norma, kas noteic šādu aizliegumu, nav interpretējama tādā veidā, ka tā attiecas arī uz publiskiem laukumiem un gājējiem paredzētajām vietām. Šāda interpretācija nonāk pretrunā Latvijas Republikas Satversmes 100.pantam (garantē tiesības paust uzskatus).²⁴

Vācu juridiskajā literatūrā šādā gadījumā lieto terminu „komunikatīvā satiksme” (*komunikativer Verkehr*)²⁵ vai „komunikatīvā koplietošana” (*komunikative Gemeindgerauch*)²⁶. Tā uzskatāma par publisku ielu un laukumu ikdienišķo lietošanu bez īpašas atļaujas. Vienlaikus jāņem vērā, ka komerciālās reklāmas lapīņu izplatīšana nav ikdienišķā lietošana. Tās mērķis ir komerciāls, tāpēc tā ir sevišķā lietošana.²⁷

Diskutējams ir jautājums par augstskolu foajē, gaitenju un ēdnicu izmantošanu. Piemēram, Latvijas Universitātes ēdnīca ir atvērta arī apmeklētājiem no ārpusē un dažkārt šīs telpas tiek izmantotas ne tikai maltītes ieturēšanai, bet arī

biznesa sarunām un pakalpojumu sniegšanai,²⁸ kas jau būtu uzskatāma par telpu sevišķo lietošanu.

Gadījumos, kad redzams gan komerciāls, gan ideoloģisks (religijsks) mērķis (piemēram, parkā tirgo reliģiska satura grāmatas), jānoskaidro, kurš mērķis prevalē. Ja ideoloģiskais mērķis ir pakārtots komerciālajam, darbībai nepieciešama atļauja.

SEVIŠKĀS LIETOŠANAS ATĻAUJA

Sevišķās lietošanas gadījumā publisko lietu var lietot tikai tas, kam lietošanas tiesības piešķirtas ar īpašu atļauju. Atļauja piešķir iespēju publisko lietu lietot kvantitatīvi vai kvalitatīvi citā pakāpē kā ikdienišķās lietošanas gadījumā.²⁹

Piemēram, Ūdens apsaimniekošanas likuma 21.pantā paredzēta atļauja ūdens resursu lietošanai darbībām, kuras ietekmē vai var ietekmēt ūdens kvalitāti, daudzumu vai ekosistēmas. Šādā gadījumā lietošana notiek kvantitatīvi citā pakāpē.

Atbilstoši Ceļu satiksmes likuma 40.pantam uz ceļa vai tā tuvumā var rīkot dažādus pasākumus, tirgoties, izvietot reklāmas vai informācijas objektus, tirdzniecības, sabiedriskās ēdināšanas vai citu pakalpojumu objektus, šim darbībām saņemot ceļa pārvaldītāja un zemes īpašnieka atļauju. Tā būs kvalitatīvi atšķirīga lietošana.

Atļauja publiskās lietas sevišķajai jeb izņēmuma lietošanai visbiežāk tiek izdota administratīvā akta formā, kura adresāts ir persona, kurai ir piešķirtas individuālas tiesības lietot lietu. Atļauja var tikt ietverta arī administratīvajā līgumā.³⁰

Atļaujā, ievērojot Administratīvā procesa likuma 68.pantu³¹, var ietvert nosacījumus. Piemēram, var noteikt, ka tirdzniecība pieļaujama tikai no plkst.9.00 līdz 17.00. Atļaujā var ietvert atcelšanas atrunu, piemēram, ka atļauja lietot ietvi kafējnicai var tikt atcelta, ja apkārtnē iedzīvotāji sūdzēsies par troksni.

Vispārējai lietošanai paredzēta publiska lieta parasti nav nododama sevišķajai lietošanai ar privāttiesisku nomas līgumu. Tas ir pretrunā publiskas lietas lietošanas institūta dabai.³²

Tā kādā lietā tiesa secināja, ka vairākās transportlīdzekļu stāvvietās, kurām ir publiskas lietas statuss, notiek taksoometru pakalpojumu brīvas sniegšanas ierobežošana, piemēram, lidostā, pie centrālās autoostas vai pie viesnīcas „Latvija”, slēdzot publisku piekļuvi tām un bez pamata aizbildinoties ar privātpašnieka tiesībām.³³

Augstākā tiesa norādījusi, ka, nododot kādu publisku lietu sevišķajai lietošanai, jāizvērtē šādas rīcības lietderība, proti, jāvērtē, vai lēmums par publiskās lietas nodošanu sevišķajai lietošanai ir nepieciešams, lai sasniegtu tiesisku mērķi, vai lēmums ir piemērots šā mērķa sasniegšanai un vai ir samērīgs ar sabiedrības interešu ierobežojumu.³⁴

Ja ar atļauju būtiski tiek ierobežotas trešo personu tiesības, jāuzklausa arī šo personu viedoklis (piemēram, ja

¹⁹ Schmidt R., Besonderes Verwaltungsrecht I. Öffentliches Baurecht. Subventionsrecht. Beamtenrecht. Öffentliches Sachenrecht. 13.Auflage, 2010, S.382.–383.

²⁰ Ibid, S.384.–385.

²¹ Bull H.P., Mende V. Allgemeines Verwaltungsrecht. 7.Aufl. Heidelberg: C.F.Müller Verl., 2005, S.398.

²² Sal.: Vildbergs H., Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības. Lietas un risinājumi.: Mācību līdzeklis. Otrās, pārstrādātais un papildinātais izdevums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002, 297.lpp.

²³ TVNET ziņa. Čigāne kopā ar divām jaunietēm aģitē tirgū. <http://www.tvnet.lv> (aplūkots 22.12.2013.)

²⁴ Sal. Schmidt R., Seidel S., Allgemeines Verwaltungsrecht. 5.Aufl. Bremen: Verl.Rolf Schmidt, 2001, S.291.; Erbguth W., Allgemeines Verwaltungsrecht mit Grundzügen des Verwaltungsprozessrechts. 2.Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2007, S. 328.

²⁵ Schmidt R., Besonderes Verwaltungsrecht I. Öffentliches Baurecht. Subventionsrecht. Beamtenrecht. Öffentliches Sachenrecht. 13.Auflage, 2010, S. 393.

²⁶ Bull H.P., Mende V. Allgemeines Verwaltungsrecht. 7.Aufl. Heidelberg: C.F.Müller Verl., 2005, S.398.

²⁷ Vildbergs H., Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības. Lietas un risinājumi.: Mācību līdzeklis. Otrās, pārstrādātais un papildinātais izdevums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002, 297.lpp.

²⁸ Piemēram, ceļošanas dokumentu noformēšanu un darbā iekārtošanu ārzemēs: sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 11.jūnija spriedumu lietā Nr.SKA-117/2007.

²⁹ Raschauer B. Allgemeines Verwaltungsrecht. 2.Aufl. Wien: Springer –Verlag, 2003., S. 387.

³⁰ Sal. Erbguth W. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Grundzügen des Verwaltungsprozessrechts. 2.Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2007, S.326.

³¹ Vairāk sk. Briede J. 86.pants. Administratīvā akta nosacījumi // Administratīvā procesa likuma komentāri A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 673.–685.lpp.

³² Sal.: Vildbergs H.J., Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības. Lietas un risinājumi.: Mācību līdzeklis. Otrās, pārstrādātais un papildinātais izdevums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002, 294.lpp.

³³ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 25.februāra blakus lēmums lietā Nr.SKA-301/2013.

³⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.februāra lēmums lietā Nr.SKA-101/2010.

atļauja rīkot festivālu būtiski skar apkārtejo iedzīvotāju dzīves apstākļus, iestādei pirms atļaujas došanas jāuzklausā to viedoklis un jāizvērtē skarto tiesību smagums). Tiesu praksē nav vienprātīga viedokļa par to, vai pirms ūdens resursu lietošanas atļaujas izsniegšanas nepieciešamas saņemt blakus esošās ūdenskrātuves īpašnieka atļauju.³⁵

Nododot lietu sevišķajā lietošanā, jāņem vērā, ka daudzas publiskas lietas ir uzskatāmas par dabiskiem monopoliem, piemēram, kuģojamas upes, nozīmīgi infrastruktūras objekti. To nodošana privātpersonas rokās var apgrūtināt to pieejamību sabiedrībai. Ja resurss ir ierobežots, jābūt skaidriem kritērijiem, pēc kuriem tiek piešķirtas izņēmuma lietošanas tiesības. Turklāt, lai to darītu, jābūt nopietnam attaisnojumam, kuru var pārbaudīt administratīvā tiesa vai Satversmes tiesa.

Eiropas Savienības Tiesa ir argumentējusi, ka atļauja lietot valsts īpašumu, kas ir ierobežots resurss, ļauj tās īpašniekam gūt ievērojamu finansiālu labumu un tam sniedz priekšrocības salīdzinājumā ar citiem, kas arī vēlas lietot šo resursu.³⁶ Savukārt Tiesas ģenerāladvokāts M.Vatelē norādījis, ka ekskluzīvu tiesību piešķiršana, kura izraisa netaisnu situāciju, uzskatāma par ļaunprātīgu pilnvaru izmantošanu.³⁷

Tāpat jāņem vērā, ka, nododot lietu sevišķajā lietošanā, nereti pastāv arī korupcijas riski.³⁸ Tādēļ, nodot lietu sevišķai lietošanai, jānodrošina atklātums un vienādas iespējas visiem potenciālajiem konkurentiem.

Augstākā tiesa ir norādījusi, ka, nododot publisko lietu sevišķajai lietošanai, valsts netiek atbrīvota no publisko tiesību principu, tostarp vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principu, ievērošanas. Ja iestāde atzīst, ka publiskās lietas nodošana sevišķajai lietošanai ir lietderīga, tai ir jānodrošina, lai ikvienam būtu vienlīdzīgas iespējas uz to pretendēt. Lemjot par publiskas lietas nodošanu sevišķajai lietošanai, iestādei jāvērtē arī tas, vai ir attaisnojami publiskās lietas lietošanu piešķirt tikai noteiktam personu lokam un vai tādā veidā netiek sniegts nepamatots valsts atbalsts kādam atsevišķam komersantam.³⁹

Latvijas juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka tādas publiskās lietas kā publiskie iestādījumi nodošana sevišķajā lietošanā nav iespējama, jo šo lietu nodošana norisinās saskaņā ar privāttiesību noteikumiem.⁴⁰ Kaut arī privāttiesiska līguma noslēgšana tiešām varētu būt tipiskais šādas publiskas lietas nodošanas veids, tomēr ir iespējams, ka publisko iestādījumu sevišķo lietošanu var iegūt, arī saņemot atļauju. Piemēram, universitāte atļauj sēžu zālē rīkot grāmatas prezentāciju vai pašvaldība atļauj rīkot sacensības peldbaseinā. Tas, ka publiskā iestādījuma lietošanu var piešķirt arī ar atļauju, norādīts arī juridiskajā literatūrā.⁴¹

Vācijas juridiskajā literatūrā samērā daudz ir diskutēts par pašvaldības atļauju savā sēžu zālē rīkot partijas kongresu. Norādīts, ka pašvaldība drīkst lemt par atļauju lietot sa-

vas telpas kādai partijai atkarībā no tā, vai partija nodrošina atbildību par trešo personu nodarītajiem zaudējumiem, ja ir pamats uzskatīt, ka trešās personas varētu rīkot vardarbīgas akcijas. Kopumā uzskats ir tāds, ka telpas partijas pasākumiem ir obligāti jānodod tikai tad, ja pašvaldības rīcības brīvība ir samazinājusies sakarā ar ilgstošo, vienveidīgu praksi.⁴² Pašvaldībai nevajadzētu atteikt slēgt nomas līgumu ar partiju, kuras darbība nav aizliegta, un likt šķēršļus pamattiesību (politiskās pulcēšanās un darbības brīvība) lietošanai tikai tāpēc, ka tās mērķi nav pieņemami. Tas būtu arī vienlīdzības principa pārkāpums.⁴³

Lietas, kas paredzētas pārvaldes iekšējai lietošanai, var nodot sevišķajā lietošanā gan ar administratīvo aktu (atļauju), gan privāttiesisku līgumu (iznomājot). Nereti šo kārtību noteic iekšējie normatīvie akti.

Ja publiskā lieta nodota sevišķajā lietošanā, tad citām privātpersonām šīs lietas lietošanai var būt nepieciešama atļauja no personas, kam lieta nodota. Piemēram, ja gājēju ielā kāda teritorija ir piešķirta kafējnīcai, tad sēdēšana pie kafējnīcas galdiņiem var būt ierobežota un to var darīt tikai ar kafējnīcas atļauju.

SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS PRASĪT SEVIŠKĀS LIETOŠANAS ATĻAUJU

Augstākā tiesa, atsaucoties uz juridisko literatūru,⁴⁴ kādā lietā ir norādījusi, ka personai nav subjektīvo tiesību prasīt un publisko tiesību persona atsevišķām personām bez lēģitīma mērķa nevar piešķirt plašākas sabiedriskās lietošanas tiesības, kādas ir paredzētas pārējām personām.⁴⁵ Šai atziņai tomēr var piekrist tikai daļēji.

Vispirms tiesības prasīt publiskas lietas sevišķo izmantošanu var būt paredzētas likumā. Piemēram, šādas tiesības iziet no iepriekš minētā Ūdens apsaimniekošanas likuma.

Savukārt, ja iestādei ir piešķirta rīcības brīvība izlemt, vai piešķirt kādam izņēmuma tiesību lietot publisko lietu, jāņem vērā, ka rīcības brīvības izmantošanu ierobežo vienlīdzības un samērīguma princips. Piemēram, ja iestāde ir atļāvusi tirdzniecību vienam komersantam, jābūt pietiekamam pamatam, kāpēc to nevar atļaut citam.

Tāpat var būt situācija, kad, nesaņemot sevišķās lietošanas atļauju, personas tiesības vai tiesiskās intereses tiek būtiski ierobežotas. Piemēram, ja satiksmes radītais troksnis rada privātās dzīves būtisku aizskārumu, tiesības prasīt ceļa malas sevišķo izmantošanu, uzstādot trokšņu barjeru, var būt pamatotas ar nepieciešamību mazināt privātās dzīves būtisku aizskārumu.⁴⁶

Tādējādi iespējami trīs gadījumi, kad privātpersonai ir subjektīvās tiesības prasīt publiskās lietas sevišķo lietošanu: 1) ja šādas tiesības izriet no likuma, 2) ja šādas tiesības rodas uz vienlīdzības principa pamata, 3) ja faktiskā situācija ir tāda, ka, nesaņemot atļauju, personas tiesības vai tiesiskās intereses tiek būtiski ierobežotas.

Citos gadījumos privātpersonai parasti ir iespēja, bet ne tiesības prasīt atļauju publiskas lietas sevišķajai lietošanai.

³⁵ Sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-191/2013 un četru senatoru 2013.gada 31.oktobrī iesniegtās atsevišķās domas šajā pašā lietā.

³⁶ Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 21.marta spriedums lietā C-375/11, Belgacom SA.

³⁷ Eiropas Savienības Tiesas ģenerāladvokāta Melhiora Vatelē secinājumi lietā C-553/12P Dimosia Epicheirisi Ilektrismou AE.

³⁸ Sal. Винницкий А. Публичная собственность: проблемы формирования административно-правовой доктрины. Автореферат. Екатеринбург – 22.07.2013.

³⁹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.februāra lēmums lietā Nr.SKA-101/2010.

⁴⁰ Rimša A. Personas subjektīvās publiskās tiesības uz publisko lietu izmantošanu (III). Jurista Vārds, 10.11.2009., Nr.45(588).

⁴¹ Papier H.J. Recht der öffentlichen Sachen. 3.Auflage, Berlin, New York: Gruyter, 1998, S.33.

⁴² Paine F.J. Vācijas vispārējās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2002, 422.lpp.

⁴³ Turpat, 423.lpp.

⁴⁴ Rimša A. Personas subjektīvās publiskās tiesības uz publisko lietu izmantošanu (II) ar atsauci uz: Godfrin P., Degoffe M. Droit Administratif des Biens. Domaine, travaux, expropriation. 8e édition. Paris: Dalloz, 2007, p.109–114. Jurista Vārds, 13.10.2009., Nr.41(584).

⁴⁵ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 17.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-106/2011.

⁴⁶ Sal. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 14.maija spriedumu lietā Nr.SKA-193/2007 26.punktā.

Savukārt iestādei tāda gadījumā ir samērā plaša rīcības brīvība atļaut vai neļaut sevišķo jeb izņēmuma lietošanu. Privātpersonai tad ir tikai tiesības prasīt, lai netiktu pieļautas rīcības brīvības lietošanas kļūdas.⁴⁷

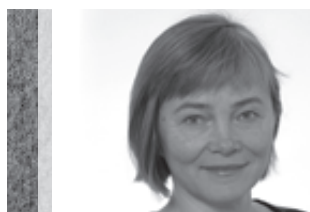
Ja ar sevišķās lietošanas atļaujas piešķiršanu nesamērīgi tiek ierobežotas kādas privātpersonas tiesības lietot publisko lietu, šai personai ir tiesības vērties ar sūdzību iestādē un pieteikumu tiesā. Piemēram, ja ceļa nodošana sevišķajai lietošanai skar personas subjektīvās tiesības, jo tiek ierobežota piebraukšana īpašumam, persona var aizstāvēt savas tiesības administratīvajā tiesā.

⁴⁷ Par to sk.: Briede J., Levits E. 65.pants. // Administratīvā procesa likuma komentāri A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur J.Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 632.–635.lpp.

KOPSAVILKUMS

Publisko lietu sevišķajā lietošanā – kad lietu ekskluzīvi var lietot persona, kurai piešķirta šāda atļauja – var nodot gan vispārējai lietošanai paredzētas lietas, gan iestādījumus, gan iestādes lietošanai paredzētas lietas. Vispārējai lietošanai paredzēto publisko lietu nodošana parasti notiek ar administratīvo aktu, citas formas pieļaujamas izņēmuma gadījumā. Kaut arī valsts pārvaldei ir samērā plaša rīcības brīvība piešķirt lietu sevišķajā lietošanā, privātpersonai ir tiesības pret to iebilst, ja tas aizskar šīs personas subjektīvās tiesības. Tāpat personai izņēmuma gadījumos ir tiesības prasīt publiskas lietas piešķiršanu sevišķajā lietošanā.

Referāts nolasīts Latvijas Universitātes
72. zinātniskajā konferencē
2014.gada 20.februārī

Dr.iur. Jautrīte BRIEDE

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese

TIESĪBU NORMU INTERPRETĀCIJAS UN TULKOŠANAS PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI

Rakstā aplūkoti tiesību normu interpretācijas un tulkošanas jautājumi, kas konstatēti administratīvo tiesu praksē. Rakstā apspriesti specifiski jautājumi, kas ir saistīti ar Eiropas Savienības tiesību normu piemērošanu, norādītas dažas problēmas saistībā ar atsevišķu terminu tulkošanu un sekām nepareizas vai neprecīzas iztulkošanas dēļ. Raksts neskar tiesību normu interpretācijas metodes plašākajā nozīmē, bet tikai saistībā ar tulkošanu.

Atslēgvārdi: tiesību normu interpretācija, juridisko tekstu tulkošana, nepareizs tulkojums, juridisko jēdzienu tulkošana

Nav šaubu, ka pamatproblēmas, kas saistītas ar tulkošanu, tiesnesim var rasties tad, kad tam jāpiemēro Eiropas Savienības tiesību normas. Kā uzsvērusi Eiropas Savienības Tiesa, gan no Savienības tiesību vienveidīgas piemērošanas prasības, gan no vienlīdzības principa prasības izriet, ka Savienības tiesību norma parasti visā Eiropas Savienībā ir interpretējama autonomi un vienveidīgi.¹

Visi tiesību teksti tiek publicēti vairāk nekā 20 Eiropas Savienības oficiālajās valodās, un tie visi ir autentiski, taču nevar teikt, ka tiem visiem ir precīzi vienāda nozīme.² Eiropas Savienības Tiesā bijušas vairākas lietas, kurās lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegts Tiesā tieši nepareiza Eiropas Savienības tiesību normas formulējuma tulkojuma dēļ.

Kā piemēru var minēt 2013.gada 25.aprīlī pieņemto sprie-

dumu.³ Šīs lietas pamatā bija Vācijā radies strīds par Pado-
mes Regulas (EK) Nr.876/2002 termina „atbilstoši” (*gemäß*)
tulkojumu.

Eiropas Savienības Tiesa konstatēja, ka starp šīs tiesību normas dažādu valodu versijām ir zināma atšķirība. Franču un itāļu valodu versijās ir izmantoti vārdi „vadīties pēc”, spēņu, čehu, poļu, angļu vai holandiešu valodu versijās ir izmantots izteiciens „pamatoties uz”, bet vācu valodas versijā ir izmantots vārds „atbilstoši” (*gemäß*).⁴

Eiropas Savienības Tiesa, atsaucoties uz iepriekšējo praksi, spriedumā norādīja, ka atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai Savienības tiesību normas formulējums vienā no valodu versijām nevar būt šīs normas vienīgais interpretācijas pamats un tam šajā ziņā nevar piešķirt prioritāru nozīmi salīdzinājumā ar citām valodu versijām. Šāda pieeja nebūtu atbilstoša Savienības tiesību vienveidīgas piemērošanas prasībai. Tādējādi ir jāprecizē, kāda vienveidīgā interpretācija ir piešķirama, ņemot vērā visas šīs tiesību normas valodu versijas. Ja ir atšķirības starp divām Savienības tiesību teksta valodu versijām, attiecīgā tiesību norma ir jāinterpretē atkarībā no tā regulējuma, kura daļu tā veido, konteksta un mērķa.⁵

Secināms, ka konkrētajā gadījumā lieta tiesā (vismaz Eiropas Savienības Tiesā) nonākusi tieši tādēļ, ka konkrētās tiesību normas tulkojums nav bijis pietiekami precīzs.

Ari Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentam vairākās lietās nācās saskarties ar Eiropas Savienības tiesību normu tulkošanas jautājumu. Tomēr līdz šim tiesa nav

¹ Skatīt, piemēram, Eiropas Savienības Tiesas 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā C-592/11 Anssi Ketelä 34.punktā.

² Łachacz O. (2012) Drafting the Legislation within European Union Institutions – Towards Common Legal Acts Standards. In The Quality of Legal Acts and its Importance in Contemporary Legal Space, 4–5 October 2012 (p 10). Rīga: University of Latvia Press.

³ Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 25.aprīļa spriedums lietā C-89/12 Rose Marie Bark v. Galileo Joint Undertaking.

⁴ Turpat, skatīt sprieduma 34.punktā.

⁵ Turpat, skatīt sprieduma 36.–40.punktā.

sastapies ar tādu problēmu kā neskaidrs formulējums un tai nav bijis nepieciešams vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālu jautājumu tieši tulkojuma dēļ.

Gadījumā, ja rodas neskaidrības par tiesību normas iztulkošanu, Administratīvo lietu departaments vienmēr pārbauda teksta versijas vairākās citās valodās.

Piemēram, kādā lietā⁶ strīds bija radies tādēļ, ka persona bija kārtojusi zvērināta revidenta kvalifikācijas eksāmenu, ko atbilstoši likumam organizēja nevalstiska organizācija – Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija. Persona nebija nokārtojusi eksāmenu un par to iesniedza pieteikumu tiesā. Viens no viņas argumentiem bija tas, ka atbilstoši Eiropas Savienības tiesību normām Zvērinātu revidentu asociācija nebija tiesīga pārbaudīt revidentu kvalifikāciju un tikai valsts iestāžu organizētais eksāmens var būt objektīvs un taisnīgs. Persona atsauca uz Direktīvas⁷ 6.pantū, atbilstoši kuram fizisko personu var apstiprināt obligātās revīzijas veikšanai vienīgi tad, ja attiecīgā persona ir ieguvusi pirmsuniversitātes vai līdzvērtīga līmeņa izglītību, pabeigusi teorētisko nodarbību kursu, pabeigusi praktisku apmācību un nokārtojusi attiecīgās dalībvalsts organizētu vai atzītu profesionālās kompetences pārbaudījumu universitātes gala pārbaudījumu vai līdzvērtīgā līmenī. Pieteicējas ieskatā, no šīs normas izriet, ka eksāmenu rīko valsts iestāde.

Salīdzinot Direktīvas oficiālos tekstus angļu, vācu un franču valodā, Administratīvo lietu departaments secināja, ka latviešu teksta nozīme atbilst tekstam citās valodās. Tiesa atzina, ka no direktīvas teksta visās apskatītajās valodās izriet, ka eksāmenu organizē valsts vai arī valsts var atzīt pārbaudījumu, ko veicis cits subjekts, bet kas ir pietiekami augstā līmenī. No direktīvas neizriet, ka eksāmens būtu jāorganizē tiešās pārvaldes iestādei.

Tomēr, piemērojot Eiropas Savienības tiesību normas, ne vienmēr iespējams tiesību terminus izmantot tādā pašā nozīmē, kādā tie ir lietoti nacionālajos normatīvajos aktos.

Tā piemēram, tiesā bija lieta,⁸ kurā bija strīds par to, vai pieteicējam ir jāmaksā ievadmaksas nodoklis par ievesto automašīnu, vai viņš ir atbrīvojams no šī nodokļa nomaksas. Strīds bija par Eiropas Savienības regulas⁹ piemērošanu un interpretāciju, proti, par terminu „patapinājums” (angliski – *be lent*). Pieteicējs savus argumentus pamatoja ar Latvijas Civillikumu.

Pārbaudījis konkrētā juridiskā termina formulējumu vairākās citās valodās, Administratīvo lietu departaments pieteicēja argumentus noraidīja. Tiesa *mutatis mutandis* (pamainot, kur nepieciešams) izmantoja Eiropas Savienības Tiesas ģenerāldoktora M.P.Maduro argumentus līdzīgā lietā¹⁰ un *inter alia* norādīja, ka autonomai interpretācijai ir jābūt pamatotai ar apsvērumiem, kas nešaūbīgi atbilst regulā lietotā jēdziena kopējai izpratnei dalībvalstīs. Eiropas Savienības likumdevējs, lietojot kādu terminu, neapšaubāmi nav paredzējis, ka tā nozīme ir atkarīga no katras tiesību sistēmas izpratnes par attiecīgajiem jēdzieniem. Atšķirību dēļ, kas pastāv starp tiesību sistēmām saistībā ar īpašuma tiesībām, būtu neiespējami panākt vienveidību jautājumos, kas attiecas uz atbrīvojumu no ievadmaksas

nodokļiem par personiskā īpašuma ievēšanu. Tas ne vien ievērojami apgrūtinātu nacionālās iestādes, īpaši muitas iestādes, kam būtu jāpārziņa bezgalīgi daudz tiesību sistēmās pastāvošos likumus attiecībā uz valdījuma jēdzienu, bet tā rezultātā arī netiktu nodrošināta konkrētajā regulā piešķirto tiesību vienveidība. Šāda situācija nozīmētu, ka jēdzienam būtu tikpat daudz dažādu nozīmju, cik tiesību sistēmas pastāv pasaulē.

Administratīvo lietu departaments saskāries arī ar problēmu, kad tiesību teksti nav pareizi iztulkoti latviešu valodā un teksti vairākās valodās atšķiras.

Piemēram, vienā no lietām¹¹ tiesa saskārās ar jautājumu, vai vienkārša īpašuma pārdošana ir uzskatāma par ilglaicīgu īpašuma izmantošanu, tas ir, saimniecisku darbību nolūkā gūt no tā ienākumus direktīvas par PVN¹² izpratnē. Administratīvo lietu departaments noraidīja prasītāja iebildumus, kuros bija ietverta norāde uz Eiropas Savienības Tiesas spriedumu.¹³ Salīdzinot tekstus citās valodās, Administratīvo lietu departaments gan konstatēja, ka daži vārdi oficiālā tulkojuma latviešu tekstā ir iztulkoti juridiski neprecīzi. Formulējums, kas angliski bija iztulkots kā „*acting in a private capacity*” (vāciski „*für private Zwecke handelnden*”), latviski tika iztulkots kā „*privātas darbības*”. Konkrētajā lietā šīs nianse bija būtiskas, lai saprastu spriedumu. Tādēļ Administratīvo lietu departaments spriedumā iekļāva skaidrojumu ar atsaucēm uz formulējumiem citās valodās.

Tāpat ir konstatētas problēmas ar tādu tiesību jēdzienu, kas netiek izmantoti visās juridiskajās valodās vai netiek izmantoti vienādi, tulkojumu.

Piemēram, Eiropas Savienības Tiesas spriedumā poļu valodā¹⁴ (kas konkrētajā lietā bija autentiska valoda) ir izmantots jēdziens „*swobody uznania*”, kas atbilst vācu „*Spielraum bei der Bewertung*”, taču ne gluži precīzi atbilst formulējumam „*discretion to assess*”, kas ir izmantots angļu tulkojumā, un vēl mazāk – formulējumam „*rīcības brīvība novērtēt*”, kas ir izmantots latviešu tekstā. Pareizāks „*swobody uznania*” tulkojums angļu valodā, manuprāt, būtu „*assessment room*” vai „*margin of appreciation*”.

Administratīvajā tiesas procesā ir būtiski (vismaz Latvijā¹⁵ un Vācijā¹⁶), vai iestādei ir rīcības brīvība vai novērtējuma brīvība. Ja iestādei ir piešķirta rīcības brīvība (*Ermessenspielraum* vācu valodā), ir iespējami vairāki pareizi lēmumi un tiesa var pārbaudīt tikai lēmuma pieņemšanas procesuālos aspektus. Un pretēji, ja iestādei ir novērtējuma brīvība, tad var būt tikai viens pareizs lēmums, bet iestādei ir tiesības izvēlēties, kādu lēmumu pieņemt un kā novērtēt situāciju. Šādā gadījumā tiesa var tikai pārbaudīt, vai iestāde pareizi noteikusi un izmanto kritērijus. Tādējādi jautājums, vai tā ir rīcības brīvība vai novērtējuma brīvība, var būt izšķirošs nacionālajai tiesai, lai saprastu, kāda pārbaude ir jāveic lietā.

Latvijā bija lieta, kad zemākas instances tiesa izmantoja argumentus par Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas rīcības brīvību, taču faktiski tā bija nevis rīcības brīvība, bet

⁶ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 2.marta spriedums lietā Nr.SKA-274/2012.

⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/43/EK (2006.gada 17.maijs), ar ko paredzētas gada pārskatu un konsolidēto pārskatu obligātās revīzijas un kas groza Padomes Direktīvu 78/660/EEK un Padomes Direktīvu 83/349/EEK un atceļ Padomes Direktīvu 84/253/EEK, OV L 157, 9.6.2006, 87.lpp.

⁸ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 18.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-243/2012.

⁹ Padomes Regula (EEK) Nr.918/83 (1983.gada 28.marts), ar kuru izveidota Kopienas sistēma atbrīvojumem no muitas nodokļiem. Official Journal L 105, 23/04/1983 P. 0001 – 0037.

¹⁰ Ģenerāldoktora M.Pojareša Maduro 2004.gada 19.maijā sniegtais viedoklis lietā Nr.C-170/03 Staatssecretaris van Financiën v. J.H.M. Feron.

¹¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 7.augusta lēmums lietā Nr.SKA-614/2012.

¹² Padomes Direktīva 2006/112/EK (2006.gada 28.novembris) par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu (OV 2006 L 347, 118.lpp.).

¹³ Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 15.septembra spriedums apvienotajās lietās Nr.C-180/10 un C-181/10 Jarosław Ślaby v. Minister Finansów and Emilian Kuć, Halina Jeziorska-Kuć v. Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie.

¹⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 15.septembra spriedums lietā Nr.C-99/09, Polska Telefonia Cyfrowa sp. z o.o. v. Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, 20.punkts.

¹⁵ Sk., piemēram, E.Levits. Ģenerālklaulauza un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā. // Likums un Tiesības, 2003., 5.sēj., Nr.7, 194.–205.lpp.

¹⁶ Sk., piemēram, Redeker K., von Oertzen H.J. (2004) Verwaltungsgerichtsordnung, Kommentar, 14., überarbeitete Aufl. (pp.840–856). Stuttgart: Verl.W.Kohlhammer.

novērtējuma brīvība.¹⁷ Tas bija būtisks jautājums lietas atrisināšanai. Arī šajā gadījumā iepriekš minētā Eiropas Savienības Tiesas sprieduma nepareiza tulkojuma dēļ Administratīvo lietu departamentam nācās iekļaut spriedumā papildus argumentāciju, skaidrojot, kāpēc termins „*ričības brīvība*” konkrētajā spriedumā nozīmē cita veida rīcības brīvību.

Pārbaudot, kā Eiropas Savienības Tiesas spriedumu angļu versijā izmantotais termins „*ričības brīvība*” (*discretion*) tiek tulkots poļu valodā, iespējams atrast dažādus terminus: *dyskrecjonalnych*¹⁸, *zakres uznania*¹⁹, *uprawnien dyskrecjonalnych*²⁰, *swobody decyzyjnej*²¹, *w ramach zakresu swobodnej oceny*²², *dyskrecjonalnej oceny*²³, *zakres uznania*.²⁴ Iespējams, poļu tiesnesim tas nesagādā nekādas problēmas, bet Latvijas tiesnesim gan.

Augstākajā tiesā bija arī lieta, kurā tiesa konstatēja, ka Eiropas Savienības tiesību normas formulējums latviešu valodā ir

¹⁷ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 11.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-53/2013.

¹⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2012.gada 19.jūlija spriedums lietā C-278/12, PPU 87.punkts.

¹⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 21.marta spriedums lietā C-244/12, 8.punkts.

²⁰ Eiropas Savienības Tiesas 2012.gada 28.jūnija spriedums lietā C-192/12, PPU 29.punkts; latviešu valodā lietots “tiesības izvērtēt”.

²¹ Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 16.maija spriedums lietā C-169/12, 25.punkts.

²² Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 8. maija spriedums lietā C-142/12, 39.punkts.

²³ Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 11.apriļa spriedums lietā C-138/12, 27.punkts.

²⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 28.februāra spriedums lietā C-1/12, 50.punkts.

pilnīgi pretējs formulējumiem citās, proti, angļu, vācu un franču valodās. Oriģinālais teksts „*exclusive arrangements that do not qualify for the exception*” oficiālajā publikācijā latviešu valodā tika uzrakstīts kā „*ekskluzīvās vienošanās, kuras atbilst nosacījumiem*.” Tikai tad, kad tika ierosināta tiesvedība administratīvajā tiesā, tika izdots oficiāls formulējuma labojums.²⁵

Vēl jāatzīmē – lai gan tiesas nodevas administratīvajās tiesās Latvijā nav augstas, pusēm ir jāuzņemas ar tiesvedību saistītie izdevumi. Ja tiesvedības iemesls ir kļūda tulkojumā, kuras dēļ tiesvedība ierosināta, rodas jautājums – kas segs izdevumus?

KOPSAVILKUMS

Piemērojot Eiropas Savienības tiesību normas vai tiesību normas, kurās iedzīvinātas Eiropas Savienības tiesību normas (direktīvas), jāņem vērā, ka norma oriģinālā ir rakstīta Eiropas Savienības darba valodā (angļu vai franču), bet pēc tam tulkota latviešu valodā, tādējādi iespējams, ka tās saturs daļēji var „pazust tulkojumā”. Tāpēc tiesai jābūt uzmanīgai un šaubu gadījumā jāpārbauda arī citu valodu versijas. Sarežģītākos gadījumos, iespējams, pat jāvērsas Eiropas Savienības Tiesā, lūdzot prejudiciālo nolēmumu.

Referāts nolasīts konferencē „Valodas un tiesības – tradīcijas, attīstības virzieni un perspektīvas” Bjalistokā 2013.gada 14.jūnijā

²⁵ Labojums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2003/98/EK (2003.gada 17.novembris) par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu (OV L 345, 31.12.2003.) (Ipašais izdevums latviešu valodā, 13.nodaļa, 32.sējums, 701.lpp.).

Dr. iur. Jānis NEIMANIS

LU Juridiskās fakultātes asociētais profesors,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnesis

KONKURENCES LIKUMA PĀRKĀPUMA PIERĀDĪŠANA ZAUDĒJUMU ATLĪDZĪBAS PRASĪJUMĀ

Latvijā tiek izskatīta pirmā lieta, kurā tirgus dalībnieks, kurš tika prettiesiski izslēgts no tirgus ar dominējošā stāvokli esoša uzņēmuma rīcību, prasa pēdējam atlīdzināt mantiskos zaudējumus. Lieta ir jau izskatīta pirmajā instancē un apelācijas instancē. Šobrīd tiesas spriedums pārsūdzēts kasācijas kārtībā.

Lietas būtība ir samērā vienkārša. Prasītāja AS „PKL Flote” darbojas velkoņu pakalpojumu tirgū Rīgas brīvastā, taču tad Rīgas brīvastas pārvalde izlēma pati iesaistīties velkoņu pakalpojumu tirgū Rīgas brīvastā. Tā uzbūvēja sev divus velkoņus. Pēc tam ostas kapteinis, kurš strādā brīvastas pārvaldē, noteica, ka lieltonnāžas kuģu ievēšanai un izvešanai ir jāizmanto tādi velkoņi, kuru jauda pārsteidzošā kārtā atbilda tieši brīvastas uzbūvēto velkoņu jaudai. Prasītāja vēl centās saglabāt savas pozīcijas tirgū, iznomājot lieljaudas velkoni, bet velti. Ostas kapteinis izdeva jaunu rīkojumu, ar kuru noteica, ka visi velkoņu pakalpojumu pieprasījumi adresējami Kuģu satiksmes centram, tā ļaujot brīvastas pārvaldei regulēt velkoņu pakalpojumu sniegšanas

kārtību Rīgas brīvastā. Lieki teikt – prasītāja nesāņēja atļauju uzsākt velkoņu pakalpojumu sniegšanu. Šādās Rīgas brīvastas pārvaldes darbības Konkurences padome konstatēja dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un piemēroja naudas sodu.¹

Prasītāja izlēma pieprasīt no Rīgas brīvastas pārvaldes nodarītos zaudējumus. Prasība tika celta vēl laikā, kad Konkurences padomes lēmuma tiesiskums tika izskatīts administratīvajā tiesvedībā.

Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010.gada 6.decembra spriedumu prasība tika noraidīta. Tiesa uzskatīja, ka prasītāja nedrīkst izmantot Konkurences padomes lēmumā minēto pārkāpuma konstatējumu, bet tai pašai ir jāpierāda Rīgas brīvastas pārvaldes rīcības prettiesiskums.

Ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013.gada 18.februāra spriedumu prasība tika apmierināta daļēji. Apelācijas instance atzina, ka fakts par brīvastas pārvaldes dominējošā

stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu ir pierādīts ar tajā brīdī spēkā stājušos spriedumu administratīvajā lietā par Konkurences padomes lēmuma pareizību.

Lietā vēl nav noslēgusies ar galīgu tiesas spriedumu, jo apelācijas instances tiesas spriedums ir pārsūdzēts kasācijas kārtībā. Tā tikai aizsāks judikatūras veidošanos par zaudējumu, kas cēlušies no konkurences tiesību pārkāpumiem, prasījumiem. Tomēr tas neliedz saskatīt šajā lietā ļoti saistošu un būtisku tiesību jautājumu.

Pirmkārt, līdz šim Latvijā tirgus dalībnieki nebija izmantojuši savas subjektīvās tiesības prasīt atbildību gan no dominējošā stāvoklī esoša tirgus dalībnieka par tā ļaunprātīgās rīcības dēļ nodarītajiem zaudējumiem, gan no karteļu dalībniekiem, lai gan tiešā tekstā likumā noteikta iespēja prasīt zaudējumu atbildību bija paredzēta jau 1991.gada 3.decembra likuma „Par konkurenci un monopoldarbības ierobežošanu” 12.pantā. Tas norāda, ka sabiedrība nebija apzinājusies savas tiesības un ieguvusi pārlicību, ka negodīgā konkurences cīņā nodarīti zaudējumi būtu atprasāmi. Tikai pēdējā gada laikā Latvijā izskan plašāk balsis, ka var un vajag vērsties arī privāttiesiskā ceļā pret konkurences tiesību pārkāpējiem. Uz to aicina arī valsts Konkurences padomes personā.²

Otrkārt, tiesas spriedumi atklāj atšķirīgu tiesu pieeju procesuālā jautājumā par Konkurences padomes lēmuma izmantošanu civilā tiesvedībā un tajā minēto faktu nozīmi un pierādīšanu.

Pirmās instances tiesa norādīja, ka prasītājam zaudējumu atlīdzināšanas lieta bija jāsaņem „no baltas lapas”, t.i., kā norāda tiesa, „ja prasītājs vēlējas, lai tiesa atzīst konkurences tiesību pārkāpumu, tad viņam vajadzēja „nolikt malā” Konkurences padomes lēmumu un pašam ar iesniegtajiem pierādījumiem pierādīt dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu atbildētāja darbībā, saistot to ar Konkurences likuma attiecīgās normas hipotēzi”. Otrkārt, tiesa apgalvoja, ka, „tā kā Konkurences likuma pārkāpumu jau ir izvērtējusi kompetentā tiesu iestāde – Administratīvā apgabaltiesa, tad vispārējās jurisdikcijas tiesa to vairs konstatēt nevar, jo šādi tiek novērsts iespējamais risks, kad par vieniem un tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem, ir iespējami divi pilnīgi pretēji tiesas spriedumi.

Turpretim apelācijas instances tiesa konstatēja, ka lietā ir jau stājies spēkā tiesas spriedums par Konkurences padomes lēmumu, un tajā minētie fakti nav atsevišķi jāpierāda.

Konkurences likuma 20.panta pirmā daļa noteic, ka šā likuma pārkāpumu līdztekus Konkurences padomei var konstatēt arī tiesa.

Konkurences likuma 21.pants noteic, ka persona, kura ir cietusi zaudējumus šā likuma pārkāpuma dēļ, ir tiesīga prasīt no pārkāpēja zaudējumu atlīdzību un likumiskos procentus. Pēc prasītāja lūguma tiesa var noteikt zaudējumu atlīdzības apmēru pēc saviem ieskatiem.

Zaudējumu atlīdzības prasījums tiesā tiek izskatīts pēc Civilprocesa likuma noteikumiem. Tie noteic pierādīšanas kārtību un atbrīvošanu no pierādīšanas.

No Latvijas Civilprocesa likuma 96.panta teksta izdarāms secinājums, ka administratīvā aktā (Konkurences padomes lēmumā) minētie fakti nav atbrīvoti no pierādīšanas. Tāpat arī fakti, kas nodibināti ar spēkā stājušos spriedumu administratīvajā lietā, nav atbrīvoti no pierādīšanas civilīetā. Tādējādi apelācijas instances tiesas argumenti par Konkurences padomes lēmumā konstatēto faktu pierādīšanas pienākuma neesību zaudējumu prasībā neatbilst nacionālajam civilprocesa regulējumam, bet pirmās instances tiesas secinājumi tam atbilst.

Tomēr rezultāts, ka vispārējās jurisdikcijas tiesa var nonākt arī pie pretēja secinājuma par konkurences tiesību pārkāpumu,

nekā to izdarījusi Konkurences padome, apdraudētu konkurences tiesību efektīvu piemērošanu un aizskarto tiesību atjaunošanu (zaudējumu kompensāciju) civiltiesiskā kārtībā.

Šī problēma pamanīta un atrisināta Eiropas Savienības tiesībās. Padomes 2002. gada 16. decembra regulas Nr.1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82.pantā,³ 16.panta pirmā daļa noteic, ka nacionālās valsts tiesa nevar pieņemt citādu lēmumu, kā to ir lēmusi Eiropas Komisija konkurences noteikumu pārkāpuma lietā. Tā kā Eiropas Komisijas lēmums pamatojas uz tajā norādītajiem faktiem, kurus noskaidrojusi un pārbaudījusi Komisija, nacionālajai tiesai ir pienākums pieņemt Eiropas Komisijas lēmumā konstatētos faktus, un tā nevar, piemēram, atsaucoties uz Civilprocesa likuma 93.panta pirmo daļu, prasīt no prasītāja šos faktus pierādīt. Šāda prasība būtu pretēja regulas Nr.1/2003 16.panta pirmās daļas jēgai, jo nacionālā tiesa, balstoties uz regulas Nr.1/2003 16.panta pirmo daļu, nedrīkst nonākt pie cita secinājuma par tirgus dalībnieka rīcības tiesiskumu. Nacionālajai tiesai pamatā būtu jāaptur zaudējumu atlīdzības prasību izskatīšana, kamēr nav stājies spēkā Eiropas Komisijas lēmums tikai uzsāktā izmeklēšanā par tirgus dalībnieka rīcības atbilstību Eiropas Savienības konkurences tiesību noteikumiem.

Nacionālajai tiesai ir pienākums pieņemt Eiropas Komisijas lēmumā konstatētos faktus, un tā nevar, piemēram, atsaucoties uz Civilprocesa likuma 93.panta pirmo daļu, prasīt no prasītāja šos faktus pierādīt.

Turpretim citās Eiropas Savienības dalībvalstīs jautājums par savas valsts vai pat citas nacionālās valsts konkurences iestādes lēmumā konstatēto faktu pierādīšanu zaudējumu atlīdzības prasības lietā ir tieši noregulēts ar likumu. Tā, piemēram, Vācijas likuma, kas vērstas pret konkurences tiesību ierobežojumiem (*Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen*), 33.panta ceturrtā daļa noteic, ka tiesa, kura izskata zaudējumu atlīdzības prasību, ir saistīta ar spēkā esošās konkurences uzraudzības valsts iestādes lēmumā, Eiropas Komisijas vai citas valsts konkurences uzraudzības valsts iestādes (tiesas) lēmumā sniegto pārkāpuma konstatējumu.⁴ No Apvienotās Karalistes Konkurences likuma (*Competition Act 1998*) 47.a panta sestās daļas izriet, ka prasītājs zaudējumu atlīdzības, kas cēlušies no konkurences tiesību pārkāpuma, prasību var balstīt uz Apvienotās Karalistes konkurences uzraudzības valsts iestādes (*Office of Fair Trading*), attiecīgās tiesu iestādes (*Competition Appeal Tribunal*) vai Eiropas Komisijas lēmumā konstatētajiem faktiem un lēmumi, ja atbildētājs nepierāda acīmredzamas kļūdas konkurences uzraudzības valsts iestādes lēmumā, ir tiesai saistoši (58.pants).⁵ Tomēr atšķirībā no Vācijas Apvienotajā Karalistē nav noteikts, vai šāds pats statuss ir citu valstu konkurences iestāžu lēmumiem. Tādējādi Apvienotajā Karalistē tiesa nevar pieprasīt prasītājam pierādījumus par konkurences tiesību pārkāpumu; ja konkurences uzraudzības valsts iestādes lēmums ir stājies spēkā, tās lēmums pats par sevi ir pārkāpuma pierādījums. Prasītājam tiesā ir jāiesniedz pierādījumi par tā zaudējumiem un to cēlonisko sakaru ar pārkāpumu. Citās Eiropas Savienības dalībvalstīs nav tamlīdzīga regulējuma un, piemēram, Francijā vai Zviedrijā konkurences uzraudzības valsts iestādes lēmumam, ar kuru konstatēts konkurences tiesību pārkāpums, civilajā tiesvedībā par zaudējumu atlīdzību nav saistoša rakstura.

Vērtējot Latvijas nacionālo civilprocesa regulējumu, pirmkārt, jānorāda, ka regulas atšķirīgais un tiešais jautājuma noregulējums nedod pamatu runāt par diskrimināciju, jo nacionālajām valstīm šo procesuālo tiesību noteikšanas jomā piemīt autonomija. Tādējādi ir jāvērtē, vai Latvijas nacionālais civilprocesa regulējums aplūkojamajā jautājumā atbilst tiesību

aizsardzības efektivitātes principam un vai regulējumam nav likumdevēja iepriekš neparedzēti trūkumi.

Tiesību aizsardzības efektivitātes princips nav tikai Eiropas Savienības tiesību princips, bet arī nacionālās tiesību sistēmas princips. Padomju un pēcpadomju literatūrā to dēvē par procesuālās ekonomijas principu. Rietumu tiesību lokā tas pazīstams kā efektīvas tiesību aizsardzības princips,⁶ kurš atvasināts no tiesiskas valsts principa. Tā kā Satversmes 1.pants noteic, ka Latvija ir demokrātiska valsts un tā ietvarā tas nozīmē arī tiesisku valsti, tad šāds princips ir saistošs arī Latvijas tiesību piemērotājam.

Eiropas Savienības Tiesas ģenerālvokāte J.Kokote 2009. gada 19.februāra secinājumu 94.punktā lietā Nr.C-8/08 pamatoti norāda: „Ja pārkāpuma pierādīšanai no valsts konkurences iestāžu vai privātu prasītāju puses valsts tiesas uzstādītu tik augstas prasības, ka šāda pierādīšana būtu pārmērīgi apgrūtināta vai pat neiespējama, tas būtu nesavienojams ar efektivitātes principu.”⁷

Nav arī īpaši jāpierāda apgalvojums, ka konkurences tiesību pārkāpuma izmeklēšana un pierādījumu savākšana privātpersonām ir ļoti sarežģīta. Pirmkārt, privātpersonām nav to procesuālo tiesību apjoma, kāds ir attiecīgām izmeklēšanas iestādēm (tiesības iekļūt telpās, izņemt dokumentus un priekšmetus, notrināt), un nav tādu resursu. Konkurences uzraudzības valsts iestādei (Latvijā – Konkurences padomei) ir lielāks resursu (darbinieku, tiesību un zinātnības) apjoms, lai iegūtu konkurences tiesību pārkāpuma faktus un to pierādījumus, nekā privātpersonai civiltiesiskā strīdā. Vispārzināms, ka konkurences uzraudzības valsts iestādes izmeklēšana konkurences tiesību pārkāpuma lietā ir laikietilpīga, tajā jānovērtē ne tikai tiesību, bet arī ekonomiski argumenti. Pieļauju, ka Latvijā nelielais zaudējumu atlīdzības prasījumu skaits konkurences tiesību pārkāpumu gadījumā tieši izskaidrojams ar to, ka tiesību piemērošanas praksē pierādīšanai izvīzītas neadekvāti augstas prasības, pārmērīgi to apgrūtinot.⁸

Atbrīvošana no pierādīšanas ir ieviesta tieši tiesību aizsardzības efektivitātes principa ietekmē, lai lietas dalībniekiem nebūtu bezjēdzīgs slogs pierādīt tādus faktus, par kuriem strīda nav (tostarp arī vispārzināmi fakti) vai kuri jau ir tiesas novērtēti, un tā lai pēc iespējas izvairītos no pretrunīgiem tiesas novērtējumiem par vienu un to pašu jautājumu.

Ja nav pārsūdzēts Konkurences padomes lēmums, ar kuru konstatēts konkurences tiesību pārkāpums, būtu uzskatāms, ka attiecīgās administratīvās lietas dalībnieki neapstrīd pārkāpuma notikuma konstatējumu. Tā būtu atbildētāja pretrunīga rīcība, iepriekš faktu neapstrīdot, bet zaudējumu atlīdzības lietā – apstrīdot. Savukārt, ja Konkurences padomes lēmums ir pārsūdzēts administratīvajā tiesā, bet atzīts par tiesisku, pārkāpuma galveno faktu apstrīdēšana būtu līdzvērtīga galīga tiesas sprieduma pārsūdzēšanai.

Tiesneša neatkarības princips noteic tiesas pilnvaras patstāvīgi un tieši iztiesāt lietu, t.i., tieši uztvert lietas apstākļus. Tādējādi bez tiesībās noteikta pienākuma tiesnesi nesaisa kāda fakta konstatējums un novērtējums citā lietā vai iestādes administratīvajā aktā. Konflikta ar šo principu var atrisināt, ja respektē atbildētāja tiesības celt iebildumus un iesniegt pierādījumus par Konkurences padomes lēmumā minēto tiesību pārkāpumu, norādot uz nepietiekamiem vai nepilnīgi konstatētiem apstākļiem.

Taču vispārējā gadījumā pārkāpuma fakta pierādīšanas pienākumu prasītājs būtu jau izpildījis, iesniedzot šīs iestādes lēmumu. Prasītājs arī var iesniegt papildu pierādījumus par citiem faktiem, kas nav analizēti Konkurences padomes lēmumā. Arī atbildētājam ir šādas tiesības. Tādējādi tas nodrošina pušu

procesuālo tiesību vienlīdzību. Ja pieturas pie tā, ka prasītājam saglabājas pārkāpuma pierādīšanas pienākums, jo to paredz Civilprocesa likums (neminot izņēmumu no pierādīšanas pienākuma), Konkurences likuma 20.panta pirmā daļa neiegūst pilnu savu nozīmi, jo privātpersonām nav jēgas vērsties Konkurences padomē ar ziņojumu par pārkāpumu, ja reiz atkārtoti visi fakti būs jāsavāc pašiem zaudējumu atlīdzības prasījuma lietā.

Šobrīd Eiropas Komisija ir izstrādājusi Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas projektu par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem, lai ieviestu Vācijas un Lielbritānijas tiesībās jau esošo regulējuma prototipu arī citu nacionālo dalībvalstu tiesībās.⁹ Ņemot vērā, ka dažu dalībvalstu pārstāvji ieņem ļoti rezervētu vai pat klaji noliedzīgu nostāju, 2013.gada 3.decembrī Padome pieņēma kompromisa variantu, ka katra dalībvalsts savos procesa noteikumos varētu noteikt citas dalībvalsts konkurences uzraudzības valsts iestādes lēmuma pierādījuma spēku, taču pieļautu, ka tas būtu pierādīšanas līdzeklis. Šobrīd direktīvas projekts nolikts izskatīšanai 1.lasījumā Eiropas Parlamentā.

Arī Latvijā šajā jautājumā notiek tiesību jaunrade. Konkurences padome ir izstrādājusi likumprojektu grozījumiem Konkurences likumā, kas paredz likumā noteikt, ka tiesa, iztiesājot lietu par atbilstošu atlīdzinājumu par Konkurences likuma vai Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumu, nevar lemt pretēji spēkā esošam un par neapstrīdamu kļuvušam Konkurences padomes lēmumam vai tiesas spriedumam, ar kuru konstatēts Konkurences likuma vai Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpums. Taču šis priekšlikums sastapies ar tieslietu jomas ekspertu pretestību, kuras pamatā ir neizpratne par tradicionālo paradigmu maiņas nepieciešamību.¹⁰

Manuprāt, Latvija varētu atrisināt šo tiesību jautājumu jau šobrīd. Tiesību piemērotājam ir jāpiešķir Konkurences likuma 20.panta pirmajā daļā minētajām tiesībām pilnīga efektivitāte un jāatzīst gan nacionālās, gan ārvalstu konkurences uzraudzības iestādes lēmuma pilnvērtīga pierādījuma raksturs par lēmumā konstatētiem tiesību pārkāpumu veidojošiem faktiskajiem apstākļiem, vienlaikus pieļaujot atbildētājam iesniegt savu iebildumu pierādošus pierādījumus. Tādējādi tas atbilstu gan efektīvas tiesību aizsardzības principam, gan pušu līdzvērtības principam.

Raksts publicēts žurnālā „Jurista Vārds” 2014.gada 4.martā

- 2013.gada 21.augustā nacionālajos plašsaziņas līdzekļos tika paziņots, ka arī Eiropas Komisija ir ierosinājusi pārkāpuma procedūru par Rīgas ostas lēmumiem velkoņu pakalpojumu tirgū.
- KP atkārtoti soda AKKA/LAA par pārmērīgu tarifu piemērošanu, pieejams: <http://www.kp.gov.lv/lv/aktualitates/152-kp-atkartoti-soda-akka-laa-par-parmerigu-tarifu-piemerosanu> [aplūkots 04.02.2014.]
- Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:08:02:32003R0001:LV:PDF> [aplūkots 04.02.2014.]
- Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/gwb/> [aplūkots 04.02.2014.]
- Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/41/contents> [aplūkots 04.02.2014.]
- Skat. Līguma par Eiropas Savienību 19.panta pirmo punktu.
- Iepriekš tas uzsvērts arī Eiropas Savienības Tiesas 2004.gada 15.janvāra sprieduma lietā C-230/01 Penycoed 36. un 37.punktā.
- Piemēram, aplūkojamā lietā pirmās instances tiesa pieprasīja prasītājam pierādīt visus tos faktus atbildētāja ļaunprātīgai domīnējošā stāvokļa izmantošanai, kuru savākšana bija apgrūtināta pat Konkurences padomei un kas prasīja Konkurences padomei ievērojamu laiku arī to izvērtējumam.
- Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?referen ce=2013/0185\(COD\)&l=en#tab-0](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?referen ce=2013/0185(COD)&l=en#tab-0) [aplūkots 04.02.2014.]
- Tieslietu ministrija to nav saskaņojusi, iebilstot, ka pēc esošā civilprocesuālā regulējuma nekādiem pierādījumiem nav iepriekš noteikta spēka, kas saistītu tiesu. Skat.: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40299584> [aplūkots 04.02.2014.]

VII

TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

2013.GADA JUDIKATŪRAS KOPSAVILKUMS SENĀTA NOLĒMUMU KRĀJUMĀ

Ar Tiesu namu aģentūras atbalstu tiek gatavots un, iespējams, operatīvāk nekā citus gadus tiks izdots „Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumu un lēmumu krājums 2013”, kurā būs publicēti visu trīs Senāta departamentu 2013.gada visnozīmīgākie judikatūras nolēmumi.

Krājuma vērtību palielina arī publicēto nolēmumu rādītāji – jēdzienu alfabētiskais rādītājs, tiesību aktu rādītājs, tēžu rādītājs, judikatūras, tiesu prakses un citu avotu rādītāji, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsauces.

Publicējam Senāta nolēmumu krājuma visu departamentu nodaļu anotācijas, kas dos ieskatu Senāta 2013.gada judikatūras nozīmīgākajās tendencēs.

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTA NOLĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. Kopkrājumā ievietotie 39 Civillietu departamenta 2013.gada nolēmumi ir izlase no Augstākās tiesas mājaslapā 63 publicētajiem nolēmumiem, taču atšķirībā no elektroniskās publikācijas krājumā dažos nolēmumos ir izdarītas redakcionālas un stilistiskas izmaiņas.

2. Salīdzinot ar 2012.gadu, nedaudz samazinājies nolēmumu skaits, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām (2012.gadā – 117, 2013.gadā – 107 nolēmumi)¹. Izvilkumos no sprieduma, kas krājumā ievietots bez konkrēta lietas numura (jo skatīts slēgtā sēdē), turpinās 2012.gada krājumā aizsāktais bērna bioloģiskā tēva tiesību izvērtējums iepretim bērna tiesībām uz savas individualitātes un ģimenes saišu saglabāšanu.

3. No 9 lietām, kas izriet no mantojuma tiesībām, atlasīti 2 spriedumi. Lietā Nr.SK-91/2013 Senāts norādījis, ka neatraidāmais mantinieks var izprasīt neatņemamo daļu tikai tad, ja viņš izteicis gribu pieņemt mantojumu to termiņu ietvaros, kas norādīti Civillikuma 693.pantā. Turklāt šajā pantā norādītos termiņus mantojuma pieņemšanai nevar atjaunot vai pagarināt. Spriedumā lietā Nr.SK-195/2013 tiesa atzina, ka atbilstoši Civillikuma 1922.panta otrajai daļai neatraidāmā mantinieka neatņemamā daļa aprēķināma no dāvinātāja mantas stāvokļa dāvināšanas laikā, nevis no atsavinātās mantas sastāva un vērtības uz dāvinātāja nāves brīdi.

4. Spriedumos, kas izriet no lietu tiesībām, aplūkoti ceļa servitūta nodibināšanas nosacījumi (lieta Nr.SK-458/2013) un izsoles jēdziens Civillikuma 1380.panta otrās daļas iz-

pratnē (lieta Nr.SK-812/2013), norādot, ka šajā normā ar to jāsaprot tāda izsole, par kuru ir taisīts tiesas nolēmums, nevis lietas īpašnieka privātā kārtībā rikota izsole, kuras ietvaros tiesu nolēmumi netiek prasīti un nav arī paredzēti.

5. Pirmo reizi krājumā kā Senāta Civillietu departamenta un Civillietu tiesu palātas tiesnešu kopsapulces 2009.gada 2.jūlija lēmuma² judikatūras precizējums ievietots Senāta paplašinātā sastāvā maza apmēra prasībā tapušais spriedums lietā Nr.SK-644/2013 par līgumisko procentu un līgumsoda atlidzināšanu gadījumos, kad līdzējs tiesīgi atkāpjas no līguma. Senatori atzina, ka, līgumam izbeidzoties pirms termiņa, zūd arī līgumiskais pamats pieligto procentu un līgumsoda aprēķināšanai un piedziņai atbilstoši līguma nosacījumiem, jo nav nekāda tiesiska pamata to piemērošanai pēc līguma izbeigšanās.

Stabils ir lietu skaits prasījumos par morālā kaitējuma atlidzināšanu (2012.gadā – 31, 2013.gadā – 32 nolēmumi). Krājuma saistību tiesību sadaļā ievietoti spriedumi par morālā kaitējuma atlidzināšanu par privātās dzīves aizskārums (Nr.SK-11/2013), bojāgājušā karavīra mantiniekiem (Nr.SK-32/2013), ceļu satiksmes negadījumā radītā vides piesārņojuma rezultātā (Nr.SK-36/2013), kā arī par atlidzības apmēra noteikšanu par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgu vai nepamatotu rīcību (Nr.SK-452/2013).

Šai sadaļai piepulcēti arī spriedumi par kreditora tiesībām prasīt no ekspromisoriskā galvnieka galvenās saistības izpildi (Nr.SK-27/2013), aplūkots „sevišķu šķēršļu” jēdziens kopparādnieku savstarpējos norēķinos (Nr.SK-130/2013), par priekšnoteikumiem rokas naudas kā „atkāpšanās naudas” piemērošanai (Nr.SK-327/2013), par terminēta īres līguma pagarināšanas nosacījumiem un tiesiskām sekām (Nr.177/2013), kā arī rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-811/2013 par nomas līguma atcelšanas kārtību pārmerīga zaudējuma dēļ.

6. Atsevišķi izdalīti divi spriedumi lietās, kas izriet no apdrošināšanas līguma. Spriedumā lietā Nr.SK-145/2013 Senāts atzina, ka apdrošinātais nevar saņemt apdrošināšanas atlīdzību par trešajām personām piederošas īpašuma daļas bojā eju, bet lietā Nr.SK-616/2013 aplūkots Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 40.panta (pašlaik – 41.pants) otrās daļas 2.punkta tvērums.

¹ Statistika pieejama Augstākās tiesas mājaslapā. http://at.gov.lv/files/uploads/files/4_Tiesvediba/Statistika/2013/sclsd_2013_statistika.pdf

² Pieejams Augstākās tiesas mājaslapā. <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesnesu-kopsapulcu-lemumi/civillietu-departaments-un-palata/>

7. Lai arī samazinājies lietu skaits, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām (2012.gadā izskatītas 307 lietas, 2013.gadā – 142), tomēr nav mazinājusies šo lietu sociālā nozīmība. Joprojām ir aktuāls jautājums par pierādīšanas nastas sadalījuma īpatnībām darba strīdos. Atliek vien atkārtot jau iepriekšējā krājumā pausto, ka, lai gan Darba likums, gan Eiropas Savienības Tiesas judikatūra tieši norāda uz darba devēja prioritāro pierādīšanas pienākumu³ šajās lietās, nereti tieši šī apstākļa neievērošana ir pamats kasācijas sūdzības apmierināšanai un sprieduma atcelšanai (lietas Nr.SK-1482/2013 un Nr.SK-2504/2013)⁴.

Lietā Nr.SK-544/2013 aplūkota situācija, kad laika posmā starp darba līguma uzteikumu un darbinieka atjaunošanu darbā sakarā ar šā uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu ir notikusi iestādes likvidācija, tādējādi nav iespējams izpildīt Darba likuma 124.panta otrās daļas noteikumus un atjaunot darbinieku iepriekšējā darbā. Senāta paplašinātā sastāva viedoklim šajā lietā nepiekrīta senators V.Jonikāns, viņa atsevišķās domas pievienotas šim spriedumam.

Tāpat kā iepriekšējā, arī šajā krājumā ir ietverts spriedums (lieta Nr.SK-1218/2013) par Darba likuma 101.panta piektajā daļā noteikto apstākli, kas liedz turpināt darba tiesiskās attiecības, kura risinājums tiek sniegts Saeimā esošajā likumprojektā „Grozījumi Darba likumā”⁵ 115.panta piektās daļas papildinājumā.

Par sava veida iepriekšējo gadu diskusiju vainagojumu varētu tikt uzskatīts spriedums lietā Nr.SK-1144/2013, kurā Senāts atzina, ka situācijā, kad darba līguma uzteikšanai darbiniekam – arodbiedrības biedram – darba devējs saņemis vienas arodbiedrības piekrišanu, ir pamats uzskatīt, ka tās nostāja ir saskanīga ar citu arodbiedrību viedokli šajā jautājumā. Ja, izpildot Darba likuma 101.panta sestajā daļā un 110.panta pirmā daļā noteikto pienākumu, tiek noskaidrots, ka darbinieks ir vairāku arodbiedrību biedrs, tad darba devējam nav tiesību izvēlēties, kurā no darbinieka norādītajām arodbiedrībām vērsties, gluži pretēji, tā katrā ziņā atzīstama par darbinieka prerogativu.

Darba lietu sadaļā ietverti arī spriedumi, kurā analizēts darba algas samazinājuma priekšlikums (Nr.SK-2412/2013), darba līguma precizēšanas tvērums (Nr.SK-2478/2013) un norādīts uz nepieciešamību izvērtēt noilguma termiņu par darba samaksas piedziņu, jo Darba likuma 31.panta normas noteic speciālos noilguma termiņus, bet nesatur norādījumus par apstākļiem, kas atbilstoši vispārējās tiesību normās paredzētajam regulējumam prasa izvērtējumu, jo var iespaidot noilguma iestāšanās fakta nodibināšanu (piemēram, persona var pierādīt apstākļus, kas pārtrauc noilgumu un tādējādi ietekmē noilguma termiņa noteikšanu). Spriedumā lietā Nr.SK-1770/2013 par autoratlīdzību kā darba samaksas sastāvdaļu norādīta atziņa, ka līgumu slēgšanas brīvības princips ļauj darbiniekam un darba devējam

noteikt darba samaksu kombinēti, ietverot tajā gan nemainīgu darba algas summu, gan mainīgu summu autora atlīdzības veidā par darba līgumā paredzēto autora darba radīšanu.

8. Krājumā ievietoti 5 nolēmumi maksātnespējas lietās, tostarp par Eiropas Padomes regulu piemērošanu, pārbaudot ar maksātnespējas procedūru saistītu lietu piekritību ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanas lietā (Nr.SK-1194/2013) un lēmums par juridiskās personas maksātnespējas procesā veiktās izsoles rezultātā iegūto naudas summu sadali (lieta Nr.SPC-33/2013), kurā Senāts maina judikatūru un atkāpjas no atziņām līdzīgā lietā Senāta 2012.gada 20.decembra lēmumā (sk. lieta Nr. SPC-50/2012.)

9. Turpina pieaugt sūdzību skaits par ārvalstu tiesas nolēmumu atzīšanas procesu valstī, tās kļūš arvien komplicētākas, viena no tām lasāma arī šajā krājumā (Nr.SK-1/2013)⁶. Divi lēmumi procesuālo tiesību normu sadaļā risina prasības nodrošināšanas jautājumus (Nr.SK-1268/2013 un Nr.SK-1654/2013), bet spriedums lietā Nr.SK-1981/2013 atgādina, ka tikai mantiskā stāvokļa izvērtēšana var būt priekšnoteikums atbrīvošanai no tiesas izdevumu piedziņas. Pēc ilgāka pārtraukuma⁷ krājumā ietverts lēmums pieteikuma lietā sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem (Nr.SJC-1/2013), kurā Senāts atzina, ka arī procesuālo noteikumu neievērošanu (Civilprocesa likuma 74.panta otrajā daļā noteiktās dalībnieka tiesības pieteikt noraidījumu tiesnesim) zināmos apstākļos var attiecināt uz lietas apstākļiem Civilprocesa 479.panta 1.punkta izpratnē.

10. Krājumu noslēdz atsevišķi nolēmumi, piemēram, spriedums lietā Nr.SK-216/2013 par psihiatriskās palīdzības sniegšanas nosacījumiem un kārtību, pacienta „informētās piekrišanas” jēdzienu un tā piemērošanu. Senāts atzina, ka, sniedzot psihiatrisko palīdzību bez pacienta piekrišanas, obligāti jāievēro Ārstniecības likuma 68.pantā reglamentētā lēmumu pieņemšanas kārtība, nekādi izņēmumi no likumā noteiktās kārtības nav paredzēti, bet brīvprātīgie pacienti ierobežojami tikai ar viņu piekrišanu.

Šajā sadaļā ir arī spriedums lietā Nr.SK-344/2013, kurā Senāts atzina, ka Vekseļu likuma normas nav piemērojamas attiecībā uz dokumentu, kas gan nosaukts par vekseli, bet kura samaksa ar pušu vienošanos padarīta atkarīga no citas saistības nepildīšanas, tādējādi piešķirot vekselim līgumsoda funkciju.

Krājumu noslēdz lēmums lietā Nr. SKC-1369/2013, tajā izvērtēts atzīmes tvērums Zemesgrāmatu likuma 46.panta ceturtās daļas kontekstā.

11. Šis ir pēdējais Senāta Civillietu departamenta krājums, kas piepulcējas jau 17 no 1996.gada iznākušajiem krājumiem. Ar Saeimā 2013.gada 13.jūnijā pieņemtajiem „Grozījumiem likumā „Par tiesu varu””⁸ likuma 43.pantā ar 2014.gada 1.janvāri no Augstākās tiesas struktūras ir izslēgts vēsturiskais kasācijas instances nosaukums – Senāts. Lai arī salīdzinot Senāta Civillietu kasācijas departamenta devumu no 1919.gada līdz 1940.gadam, kas mūsdienās ir pieejams apmēram 6233 nolēmumu vai to izvilkumu publikāciju veidā, ar jau minētajiem 17 un šo krājumu, kuros ir publicēti 2305 nolēmumi, kas kopā ar Augstākās tiesas mājaslapā ievietotajiem nolēmumiem neveido pat pusi no pirmā Senāta

³ Skat. Augstākās tiesas mājaslapā arī spriedumus lietās Nr.SK-1548/2013, Nr.SK-1702/2013.

⁴ Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis E.Levits 2014.gada 15.janvāra virspalātas spriedumā lietas C-176/12 50.punktā atkārtoti atgādina, ka lietas dalībnieks, kuram kaitē valsts tiesību neatbilstība Savienības tiesībām, varētu atsaukties uz judikatūru, kas izriet no 1991.gada 19.novembra sprieduma apvienotajās lietās C-6/90 un C-9/90 Francovich u.c. (Recueil, I-5357. lpp.), lai vajadzības gadījumā saņemtu atlīdzību par nodarītajiem zaudējumiem (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā Dominguez, 43. punkts). Skat. [http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0176&lang1=lv&type=NOT&ancre=](http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0176&lang1=lv&type=NOT&ancre=;); arī G.Slanke. Eiropas Savienības Tiesas judikatūras saistošais spēks. Latvijas Universitātes žurnāls Nr.4, Juridiskā zinātne, 2013, 223.-227.lpp. http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Jurid-zin-4_2013_.pdf

⁵ Likumprojekts „Grozījumi Darba likumā” <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/1016FA82F40AC4EFC2257BC50037F713?OpenDocument>

⁶ Skat. Augstākās tiesas mājaslapā arī nolēmumus lietās Nr.SK-955/2013 un Nr.SK-2021/2013.

⁷ Iepriekšējais krājums ievietotais lēmums bija lietā Nr. SJC-7/2007. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 168.-173.lpp.

⁸ Latvijas Vēstnesis, 128(4934), 04.07.2013., OP numurs: 2013/128.7. <http://likumi.lv/doc.php?id=258013>

publicētā devuma, arī šis pieticīgais veikums neapšaubāmi ir vēsturiski nozīmīgs Senāta tiesu prakses liecinājums par personas tiesībām uz savu aizskarto vai aptrīdēto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā.

Latvijas Senāts Apvienotās Sapulces 1924.gada 7.marta rīcības sēdes lēmumā atzina, ka Latvijas Senāts nepiešķir sev juridisku infallibilitāti⁹ un spriedumu sludināšanu no savas puses atrod par nepieciešamu, lai apvienotu visu Latvijas tiesu praksi Privātlikuma¹⁰ ievada 26.panta¹¹ nozīmē un lai iepazīstinātu arī plašākas sabiedrības, un sevišķi juristu, aprindas ar savu praksi¹². Tagad šo iepazīstināšanu atbilstoši minētajiem grozījumiem likumā „Par tiesu varu”, izsakot 28.² panta piekto daļu jaunā redakcijā, no 2013.gada 1.septembra veic Tiesu administrācija.

Judikatūras nodaļas konsultante
likumdošanas jautājumos
Mg.iur., phil. **Zinaida Indrūna**

SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA LĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta kompetence izriet no likuma „Par tiesu varu” 47.panta, kā arī no Kriminālprocesa likuma 569.panta, kuros noteikts, ka Senāta Kriminālietu departaments ir kasācijas instances tiesa visās pārsūdzētajās lietās, kuras izskatījušas Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palāta un apgabaltiesu Kriminālietu tiesas kolēģijas kā apelācijas instances tiesas, kā arī kriminālietās, kuras pirmās instances tiesas (gan rajona (pilsētu) tiesas, gan apgabaltiesas) izskatījušas vienošanās procesā. No Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas nosacījumiem izriet, ka Senāta Kriminālietu departaments no jauna izskata arī spēkā stājušos tiesas nolēmumus sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu. Turklāt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 659.pantam Senāts izskata prokurora atzinumu lietās sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

2. Senāta Kriminālietu departamentā 2013.gadā saņemtas 727 lietas un tiesvedībā atradās 818 lietas, izskatītas – 656 lietas. Salīdzinot ar 2012.gadu, pieaudzis rakstveida procesā vai tiesas sēdē mutvārdu procesā skatīto lietu skaits – 284 lietas (2012.gadā - 255), 374 lietās pieņemts lēmums par atteikšanos pārbaudīt nolēma tiesiskumu kasācijas kārtībā (2012.gadā – 463 lietās).

3. Šajā krājumā ievietota daļa no 2013.gadā Senāta Kriminālietu departamentā pieņemtajiem lēmumiem, tostarp tādās lietās, kas skatītas tiesas sēdē mutvārdu procesā. Krājumā ietverti 40 Senāta Kriminālietu departamenta lēmumi, kas sadalīti trīs nodaļās:

- Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos.

⁹ Nemaldīgums.

¹⁰ Privātlikums – Latvijas (Baltijas) privātlikums(1864.g.), Vietējo likumu kopojumu III daļa, Civillikums (1864.g.) [Laika gaitā likuma nosaukumi mainījās].

¹¹ XXVI. Atsevišķos gadījumos spriedumiem, kaut arī tos būtu taisījušas augstākās tiesu iestādes, nav likuma spēka, un tāpēc tie nevar noderēt par paraugu citiem gadījumiem. Bet tā kā tiesnešiem savos spriedumos vienos un tajos pašos apstākļos jābūt secīgiem, tad prāvniekiem nav liegts savu tiesību pastiprināšanai atsaukties uz agrāk taisītiem, savā starpā saskanīgiem un likumīgā spēkā nākušiem tiesu spriedumiem. Civillikumi (Vietējo likumu kopojumu III daļa). Sastādījuši: A. Būmanis, H. Ēlerss, J. Lauva. – Rīga, Valters un Rapa, 1935, 6.lpp.

¹² Tieslietu Ministrijas Vēstnesis 1924.g. Nr. 4, 198.lpp.

Ievietotajiem lēmumiem papildus pievienots Jēdzienu alfabētiskais rādītājs, Tiesību aktu rādītājs, Tēžu rādītājs, Judikatūras un tiesu prakses rādītājs, Citu avotu rādītājs, Publicēto lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem.

4. Senāta Kriminālietu departamenta lēmumu nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos” un nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos” ievietotie lēmumi skar jautājumus par galīgā soda noteikšanu saskaņā ar Krimināllikuma 50.pantu, ja apsūdzētais izdarījis gan dažādos Krimināllikuma pantos paredzētos noziedzīgos nodarījumus, gan vairākus tādus nodarījumus, par kuriem kriminālatbildība paredzēta vienā un tajā pašā Krimināllikuma pantā. Senāts norādīja, ka no Krimināllikuma 50.panta pirmās daļas neizriet, ka gadījumos, kad persona izdarījusi vairākus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, sākumā būtu jānosaka sods pēc noziedzīgo nodarījumu kopības par visiem vienā un tajā pašā Krimināllikuma pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, bet pēc tam – pēc noziedzīgo nodarījumu kopības par visiem izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem (2013.gada 11.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-370/2013).

5. 2013.gada 26.marta lēmumā lietā Nr.SKK-3/2013 (kriminālieta kasācijas instances tiesā skatīta mutvārdu procesā) Senāts, analizējot Krimināllikuma 177.panta un 218.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu, norādīja, ka būtiska atšķirība, kas norobežo šos divus noziedzīgos nodarījumus ir tā, ka, izdarot Krimināllikuma 177.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, vainīgā persona iegūst svešu mantu. Savukārt izdarot Krimināllikuma 218.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, vainīgās personas darbība vai bezdarbība ir vērsta uz to, lai nemaksātu nodokļus, iegūtu tiesības uz nodokļu samazināšanu, pārmaksātā nodokļa izmantošanu, sedzot nākamajos taksācijas periodos valsts budžetā maksājamo nodokļu summas vai citu nokavēto maksājumu veikšanai, t.i., savu mantu nenodotu citam. Šis jautājums aplūkots arī 2013.gada 30.aprīļa lēmumā Nr.SKK-11/2013, kurā Senāts norādīja – ja uzņēmums veic saimniecisko darbību, ir iespējama izvairīšanās no pievienotās vērtības nodokļa nomaksas, atskaitot no budžetā maksājamās summas priekšnodokli par faktiski nenotikušiem darījumiem. Savukārt gadījumos, kad saimnieciskā darbība netiek veikta, pamatojoties uz faktiski nenotikušiem darījumiem, norādītais priekšnodoklis, piemēram, tiek saņemts atpakaļ kā pārmaksātais nodoklis, valsts intereses nodokļu iekasēšanas jomā netiek apdraudētas, bet ir pamats izvērtēt, vai nav notikusi krāpšana.

2013.gada 18.jūnijā Senāta Kriminālietu departaments atklātā tiesas sēdē mutvārdu procesā skatīja divas krimināllietas, lēmums vienā no tām ievietots Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumu daļā, bet otrs – Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumu daļā. 2013.gada 18.jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-5/2013 Senāts skaidroja dokumentu viltošanas izpratni atsevišķos Krimināllikuma pantos paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvos. Senāts vērsa uzmanību, ka ar viltošanu Krimināllikuma atsevišķu pantu izpratnē jau šobrīd jāsaprot ne tikai neīsta dokumenta sastādīšana, parakstot zem teksta svešu vārdu bez attiecīga pilnvarojuma vai ierakstot nepatiesu tekstu virs īsta paraksta, vai īsta dokumenta falsifikācija, izdzēšot, izkodinot vai labojot esošo tekstu, pierakstot tam jaunu tekstu u.tml., bet arī apzināta patiesībai neatbilstošu ziņu ietveršana dokumentā, ko izdarījusi valsts amatpersona vai cits speciālais subjekts

(Krimināllikuma 92., 250., 260., 275., 289. un 327.pants). Attiecībā uz Krimināllikuma 327.panta paredzēto noziedzīga nodarījuma sastāvu Senāts norādīja, ka ar dokumentu viltošanu jāsaprot ne tikai šo dokumentu materiāla viltošana, bet arī gadījumi, kad persona, kurai ir tiesības sastādīt dokumentu, tajā jau sākotnēji ietvērusi faktus vai notikumus, kas neatbilst īstenībai. Savukārt attiecībā uz Krimināllikuma 275.pantā paredzēto noziedzīga nodarījuma sastāvu Senāts atzīmēja, ka likumdevējs nav norādījis to personu loku, kurām šāds dokuments var piešķirt tiesības vai atbrīvot no pienākumiem.

Senāta Krimināllietu departaments arī 2013.gadā turpinājis pilnveidot tiesu praksi Krimināllikuma 175.panta piemērošanā, atkārtoti izskatot lietas, kurās apsūdzība nepamatoti bija celta pēc šā panta trešās daļas par zādzību no transportlīdzekļa. 2013.gada 15.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-139/2013 Senāts norādīja, ka dizeļdegviela ir traktortehnikas ekspluatācijai nepieciešamais šķidrums, tādēļ tās zādzību no traktortehnikas nevar kvalificēt pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas kā zādzību no transportlīdzekļa. Savukārt 2013.gada 9.jūlija lēmumā lietā Nr.SKK-340/2013 Senāts konstatēja, ka automagnetolas zādzība no automašīnas nav atzīstama par Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmetu un tās nolaušanas mēģinājums nav kvalificējams kā zādzības mēģinājums no transportlīdzekļa Krimināllikuma 175.panta trešās daļas izpratnē.

Attiecībā uz Krimināllikuma 315.pantā paredzēta noziedzīga nodarījuma sastāvu Senāts 2013.gada 18.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-407/2013 norādīja, ka šā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses konstatēšana nevar būt pamatota tikai ar laika posmu no brīža, kad persona droši uzzina, ka tiek gatavots vai izdarīts smags vai sevišķi smags noziegums, līdz laikam, kad šai personai atbilstoši Kriminālprocesa likumam radās tiesības uz aizstāvību.

Savukārt 2013.gada 29.maija lēmumā lietā Nr.SKK-253/2013 Senāts, analizējot Krimināllikuma 231.panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgā nodarījuma sastāvu, norādīja, ka viena no huligānisma kvalificējošām pazīmēm ir jebkāda tiesu medicīnas eksperta konstatēta miesas bojājuma nodarīšana cietušajai personai, ne tikai tāda viegla miesas bojājuma nodarīšana, kas izraisījusi īslaicīgu veselības traucējumu no 7 līdz 21 dienai vai vispārējo darbības spēju nenozīmīgu paliekošu zaudējumu līdz 5 % ieskaitot.

Papildus šajā sadaļā ietverti lēmumi par sveša maksāšanas līdzekļa nelikumīgu izmantošanu, par draudiem izdarīt slepkavību, par to, ka transportlīdzekļa reģistrācijas apliecība atzīstama par Krimināllikuma 274.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmetu.

6. Visvairāk – vairāk nekā puse – Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu ietverti krājuma sadaļas trešajā nodaļā „Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos”.

Senāta Krimināllietu departamenta lēmumos ir skaidroti jautājumi par tiesībām iesniegt apelācijas protestu, par jaunu pierādījumu pieteikšanu apelācijas instances tiesā, par noziedzīgā nodarījuma faktisko apstākļu aprakstu, par aizstāvja obligātas piedalīšanās kriminālprocesā nosacījumiem, par nokavētā procesuālā termiņa atjaunošanu kā izņēmuma gadījumu, par tiesneša noraidīšanas pamatojumu, par apsūdzētā lūgumu nodrošināt aizstāvi apelācijas instances tiesā, ja krimināllietā tiek skatīta rakstveida procesā, par to, ka apelācijas instances tiesas kompetencē nav grozīt citu spēkā stājušos pirmās instances tiesas spriedumu, par Eiropas Cil-

vēktiesību tiesas spriedumā konstatētu pārkāpumu kā pamatu konstatēt jaunatklātu apstākli.

Kasācijas instances tiesa izteikusi viedokli par atsevišķu Kriminālprocesa likuma 2.nodaļas, kurā ietverti kriminālprocesa pamatprincipi, pantu piemērošanu. 2013.gada 6.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-30/2013 Senāts norādījis, ka apsūdzētajam, kurš nesaprot valsts valodu, apelācijas protesta kopijas tulkojums tiek nosūtīts viņam saprotamā valodā. Tādā veidā tiek garantētas apsūdzētā tiesības, kas paredzētas Kriminālprocesa likuma 11.panta trešajā daļā – kriminālprocesā iesaistītajai personai, kura neprot valsts valodu, likumā paredzētajos gadījumos izsniedzot procesuālos dokumentus, nodrošina to tulkojumu personai saprotamā valodā, kā arī tiek garantētas tiesības uz taisnīgu tiesu un tiesības uz aizstāvību. Savukārt 2013.gada 20.marta lēmumā lietā Nr.SKK-31/2013 kasācijas instances tiesa atzīmēja, ka Kriminālprocesa likumā nav noteikta obligāta prasība, ka personu, kurai nodarīts kaitējums, jāatzīst par cietušo kriminālprocesā. Apelācijas instances tiesa, tulkojot Kriminālprocesa likuma 96.panta pirmās daļas normu, ka obligāts priekšnoteikums kriminālprocesa uzsākšanai un turpināšanai ir tas, vai persona, kurai nodarīts kaitējums un kura ir iesniegusi pieteikumu, šajā kriminālprocesā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 96.panta pirmajai daļai ir atzīta par cietušo, nesamērīgi sašaurināja personas, kurai nodarīts kaitējums, tiesības izvēlēties tikt atzītai par cietušo, kā arī pārkāpa tiesības uz taisnīgu tiesu.

2013.gada 4.aprīļa lēmumā lietā Nr.SKK-176/2013 Senāts norādīja, ka atteikums atjaunot kasācijas sūdzības iesniegšanas termiņu, konstatējot, ka tās iesniegšanas iemesli nav atzīstami par attaisnojošiem, nav atzīstams par apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpumu. Tiesas pieņemtā nolēmuma pārsūdzēšana ir apsūdzētā tiesības, un tiesību realizējošā termiņa pārkāpums liedz iespēju šīs tiesības izmantot. Savukārt 2013.gada 11.novembra lēmumā lietā Nr.SKK-375/2013 Senāts konstatēja, ka no Kriminālprocesa likuma un Operatīvās darbības likuma normām izriet, ka operatīvā sarunu noklausīšanās nav pieļaujama, lai atklātu kriminālpārkāpumus. Tiesai, iztiesājot lietu, bija jāizvērtē, vai apsūdzētā operatīvās izstrādes lietas ietvaros sevišķajā veidā veiktajā operatīvās darbības pasākumā iegūto rezultātu izmantošana viņa vainīguma pamatošanā izskatāmajā kriminālprocesā atbilst Krimināllikuma 329.pantā paredzētā kriminālpārkāpuma raksturam un kaitīgumam, vai ar to netiek aizskartas personas konstitucionālās tiesības un netiek pieļauta nesamērīga iejaukšanās personas dzīvē, proti, vai tādejādi netiek pārkāpti kriminālprocesa pamatprincipi. 2013.gada 18.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-381/2013 Senāts vērsa uzmanību tam, ja, sodot personu, konstatē, ka tai par to pašu nodarījumu jau bijis piemērots un izpildīts sods, tad izciestais kriminālsods ieskaitāms jaunajā sodā atbilstoši Krimināllikumā noteiktajam, bet administratīvais sods jāņem vērā, nosakot jauno sodu, pretējā gadījumā konstatējams Kriminālprocesa likuma 25.pantā nostiprinātā dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principa pārkāpums.

Kasācijas instances tiesa 2013.gada 18.jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-208/2013 (skatīta atklāta tiesas sēdē mutvārdu procesā) norādīja, ka tiesai jāvērtē pierādījumu ticamība un pietiekamība apsūdzētā vainīguma konstatēšanā atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas nostādņiem par tiesībām uz taisnīgu tiesu gadījumos, kad apsūdzētajam nav bijušas iespējas nopratināt apsūdzības liecinieku, cietušo. Pretējā gadījumā konstatējams tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums. Arī 2013.gada

19.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-449/2013 Senāts norādīja, ka apsūdzētā tiesību nopratināt cietušo vai liecinieku neievērošana ir atzīstama par Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprinātā kriminālprocesa pamatprincipa pārkāpumu.

Attiecībā uz Kriminālprocesa likuma 352.panta piemērošanu 2013.gada 31.janvāra lēmumā lietā Nr. SKK-47/2013 Senāts norādīja, ka, izlemjot morālā kaitējuma atlīdzības apmēru, jāņem vērā, ka morālā kaitējuma atlīdzība neietver tādu kritēriju kā cietušā iepriekšējā labklājības līmeņa (mantiskā stāvokļa) nodrošināšana, jo ar morālo kaitējumu jāsaprot fiziskas vai garīgas ciešanas, kas izraisītas ar neatļautas darbības rezultātā nodarītu cietušā nemantisku tiesību vai nemantisku labumu aizskārums.

Kasācijas instances tiesa izteikusi viedokli par atsevišķu Kriminālprocesa likuma 29.nodaļas, kas attiecas uz procesuālajiem izdevumiem un to atlīdzināšanu, pantu piemērošanu. 2013.gada 24.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-345/2013 Senāts vērsa uzmanību, ka tiesai, piedzenot izdevumus par juridiskās palīdzības sniegšanu un pārstāvību lietā, savā nolēmumā ir jāpamato, ar ko tiek apstiprināti šie izdevumi, kā arī jāizvērtē iebildumi, kas izteikti pret izdevumu piedziņas pamatotību. Savukārt 2013.gada 23.aprīļa lēmumā lietā Nr.SKK-241/2013 Senāts norādīja, ka apelācijas instances tiesai, ievērojot Kriminālprocesa likuma 79.panta ceturtais daļas pirmajā teikumā noteikto, ka valsts nodrošināts aizstāvis piedalās lietā no uzdevuma pieņemšanas brīža līdz kriminālprocesa pabeigšanai, izņemot gadījumus, kad viņš tiek uzaicināts nodrošināt aizstāvību atsevišķā procesuālā darbībā, vajadzēja izvērtēt, vai konkrētajā gadījumā, ievērojot, ka apelācijas instances tiesā apsūdzēto aizstāvēja cits valsts nodrošinātais aizstāvis, no apsūdzētā ir piedzenami procesuālie izdevumi – samaksa par iepazīšanos ar krimināllietas materiāliem. Turklāt 2013.gada 10.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-J-458/2013 Senāts konstatēja, ka tiesas sēžu organizēšanas izdevumu, tostarp tiesas pavēstu piegādāšanas un izsniegšanas izdevumu, piedziņa no procesā iesaistītās personas, tostarp no apsūdzētā, kriminālprocesā iespējama tikai tajā gadījumā, ja šī persona nav ieradusies uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla un tiesas sēde tādēļ atlikta. Ievērojot to, ka likumdevējs konkrēti norādījis, kādā gadījumā procesuālie izdevumi, kas saistīti ar tiesas pavēstu piegādāšanu un izsniegšanu, var tikt piedzīti no procesā iesaistītajām personām, atzīstams, ka pārējos gadījumos šie izdevumi sedzami no valsts līdzekļiem.

Kasācijas instances tiesa, analizējot Kriminālprocesa likuma 449.panta trešās daļas piemērošanu, 2013.gada 13.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-409/2013 vērsusi uzmanību, ka Kriminālprocesa likuma 449.panta trešajā daļā norādītais jēdziens „rakstveida pierādījumi un dokumenti” nav attiecināms uz personu liecībām, kas, lai arī fiksētas rakstveida formā, ir pakļautas citiem pārbaudes kritērijiem. Liecību nolasišanas vai atskaņošanas kritēriji ir noteikti Kriminālprocesa likuma 501.pantā un Kriminālprocesa likuma 503.panta ceturtajā daļā. 2013.gada 10.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-463/2013 Senāts konstatēja, ka tā kā izmeklēšanas iestādei, prokuratūrai vai tiesai adresēts personas pašas uzrakstīts un parakstīts paskaidrojums par konkrētiem faktiem vai apstākļiem ir atzīstams par liecību, tad tas ir pārbaudāms kārtībā, kāda likumā paredzēta liecību pārbaudei, nevis kā rakstveida pierādījums.

Attiecībā uz Kriminālprocesa likuma 240.panta piemērošanu kasācijas instances tiesa izteikusi viedokli, ka nepieciešams nošķirt jēdzienus „noziedzīga nodarījuma rīks” un „lieta, kura bija paredzēta vai tika izmantota noziedzīga nodarījuma izdarīšanai”. Par noziedzīga nodarījuma rīku atzīstama tāda lieta,

ar kuru apsūdzētais tieši iedarbojies uz noziedzīgā nodarījuma priekšmetu, cietušo personu vai cietušo. Konfiscējami ir apsūdzētā īpašumā vai valdījumā esošie noziedzīga nodarījuma rīki (2013.gada 30.maija lēmums lietā Nr.SKK-332/2013).

Attiecībā uz Kriminālprocesa likuma 560.panta trešās daļas piemērošanu Senāts atzinis, ka no Ministru kabineta noteikumu Nr.152 „Darbnespējas lapu izsniegšanas kārtība” 20.¹punkta izriet, ka ir trīs veidu ārstēšanas režīmi: ārstēšana stacionārā, mājās vai brīvais režīms. Ja apsūdzētais neierodas uz tiesas sēdi un viņam nozīmētais ārstēšanas režīms ir ārstēšana stacionārā vai mājās režīms, tad tas ir attaisnojošs iemesls Kriminālprocesa likuma 560.panta trešās daļas izpratnē (2013.gada 4.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-197/2013).

Senāts arī norādījis uz to, ka, lai apsūdzēto varētu saukt pie kriminālatbildības, tiesāt un izpildīt sodu par to noziedzīgu nodarījumu, par kuru tas nebija izdots, jāsaņem izdevējas valsts piekrišana kriminālvajāšanai un tiesāšanai vai, nesaņemot izdevējas valsts piekrišanu, tiesai, atzīstot apsūdzēto par vainīgu cita noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, apsūdzētajam jāpiemēro ar brīvības atņemšanu nesaistīts sods (2013.gada 9.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-97/2013).

Papildus šajā nodaļā ievietoti lēmumi par apsūdzības grozīšanu līdzdalībniekam (2013.gada 24.janvāra lēmums lietā Nr.SKK-15/2013), par to, ka nav pieļaujams skatīt lietu bez pierādījumu pārbaudes apsūdzētā prombūtnē (2013.gada 11.janvāra lēmums lietā Nr.SKK-J-8/2013), par apsūdzētā, kas atrodas apcietinājumā, piezīmju par tiesas sēdes protokolu iesniegšanas termiņu (2013.gada 30.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-22/2013).

7. Šajā krājumā ievietotie Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi apskata arī citus ar Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma tiesību normu piemērošanu saistītus jautājumus.

8. Sakarā ar jaunu tiesību normu pieņemšanu vai esošo tiesību normu grozīšanu Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā var rasties nepieciešamība citādi interpretēt un piemērot šos likumus. Jāatzīmē, ka 2012.gada 13.decembrī Latvijas Republikas Saeimā tika pieņemti apjomīgi grozījumi Krimināllikumā, kas stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī. Šie grozījumi attiecas gan uz Krimināllikuma Vispārīgajā daļā iekļautajiem tiesību institūtiem, to izpratni un piemērošanu, gan uz Krimināllikuma Sevišķajā daļā iekļautajiem noziedzīgu nodarījumu sastāviem un sankcijām. Daļa no šajā krājumā ietvertajiem lēmumiem pieņemti vēl pirms minēto grozījumu spēkā stāšanās, daļa – pēc grozījumu spēkā stāšanās. Vienlaikus atzīmējams, ka šajā krājumā ievietotie lēmumi izvēlēti un atlasīti, lai būtu izmantojami, arī ievērojot izmaiņas Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā.

Šajā krājumā ievietotie lēmumi papildina Senāta Krimināllietu departamenta judikatūru, kas ar katru Senāta pastāvēšanas gadu kļūst arvien plašāka. Šiem lēmumiem ir nozīmīga loma judikatūras veidošanā krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību izpratnē, piemērošanā un attīstībā. Juridiski nozīmīgākie Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi līdz ar Senāta Administratīvo lietu departamenta un Senāta Civillietu departamenta nolēmumiem tiek publicēti gan Augstākās tiesas mājaslapā, kā arī sistematizēti un ievietoti Tiesu informatīvās sistēmas judikatūras datubāzē. Daļa no Senāta departamenta nolēmumiem tiek publicēta žurnālā „Jurista vārds”. No 2013.gada 1.septembra Augstākās tiesas Senāta nolēmumi tiek anonimizēti un ir pieejami portālā www.tiesas.lv.

Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja palīdz
Mg. iur. **Nora Magone**

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA NOLĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. Krājumā ietverti 40 Senāta Administratīvo lietu departamenta nolēmumi¹³, kas iedalīti trīs nodaļās:

1) spriedumi lietās par Valsts ieņēmumu dienesta un pašvaldību lēmumiem nodokļu administrēšanas jautājumos;

2) nolēmumi citās lietās par iestāžu lēmumiem un faktisko rīcību;

3) nolēmumi par pieteikuma vai lietas pakļautību izskatīšanai administratīvā procesa kārtībā, personas subjektīvajām tiesībām iesniegt pieteikumu tiesā un citiem procesuālajiem jautājumiem.

2. Četri no sešiem krājumā ietvertajiem spriedumiem nodokļu administrēšanas jautājumos tieši vai netieši balstīti Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā.

Lietā Nr.SKA-5/2013 Senāts bija vērsies Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu par to Eiropas Savienības tiesību normu interpretāciju, kas regulē individuālo numuru, ar kuru identificē nodokļa maksātāju. Balstoties uz Eiropas Savienības Tiesas sniegtajām atbildēm uz prejudiciālajiem jautājumiem, Senāts spriedumā minētajā lietā atzinis, ka atteikt personas reģistrāciju pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā var vienīgi tad, ja ir pierādījumi, kas ļauj uzskatīt, ka personas iesniegums reģistrēt to minētajā reģistrā iesniegts krāpnieciskā vai ļaunprātīgā nolūkā.

Spriedumā lietā Nr.SKA-14/2013, balstoties uz Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, atzīts, ka pievienotās vērtības nodokļa priekšnodokļa atskaitīšanas tiesības nevar liegt nodokļu maksātājam, kurš nezināja vai nevarēja zināt, ka darījuma partneris attiecīgo darījumu bija iecerējis kā krāpšanu vai ka cits darījums, kas ietilpst piegādes ķēdē pirms vai pēc nodokļa maksātāja veiktā darījuma, ir saistīts ar pievienotās vērtības nodokļa izkrāpšanu. Kopā ar spriedumu krājumā ievietotas senatores J.Briedes atsevišķās domas.

Spriedumā lietā Nr.SKA-21/2013 tie paši kritēriji attiecināti arī uz uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķinu, nosakot saimnieciskās darbības izmaksas iekļaujamos izdevumus. Proti, ja nodokļu administrācijai ir pamats apšaubīt, ka darījums faktiski noticis tieši ar deklarēto darījumu partneri, ir jānoskaidro, vai nodokļu maksātājs ir iesaistījies (vai arī apzinājies vai tam vajadzēja apzināties, ka tādējādi tas iesaistās) krāpšanā ar nodokļiem.

Savukārt lietā Nr.SKA-430/2013, balstoties uz Eiropas Savienības Tiesas atbildēm uz prejudiciālajiem jautājumiem, skaidrots, kā nošķirt sava īpašuma pārdošanu no saimnieciskās darbības.

Lietā Nr.SKA-15/2013, ņemot vērā Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras atziņas, vērtēta dubultās sodīšanas aizlieguma principa darbība nodokļu lietās. Savukārt lietā Nr.SKA-133/2013 skaidrots, kurai personai jāmaksā nekustamā īpašuma nodoklis par valsts īpašumā esošu nekustamo īpašumu.

3. Visvairāk nolēmumu – 21 lietā taisītie – ietverti nodaļā par spriedumiem citās (nevis nodokļu) lietās. Tie aptver ļoti dažādas jomas.

Vairāki spriedumi pieņemti lietās par civildienesta attiecībām vai satur atziņas par valsts pārvaldes iekārtas tiesībām vai vispārējiem administratīvā procesa institūtiem. Spriedumā lietā Nr.SKA-7/2013 skaidrots, kādiem kritērijiem jāizpildās, lai ierēdņa novērtēšana nebūtu diskriminējoša. Senāts minētajā lietā bija vērsies ar prejudiciālajiem jautājumiem Eiropas Savienības

Tiesā, un spriedums balstīts uz minētās tiesas atbildēm. Spriedumā lietā Nr.SKA-53/2013 skaidrota atšķirība starp iestādes rīcības brīvību un novērtējuma brīvību. Lietā Nr.SKA-106/2013 pamatots, ka un kāpēc valsts kapitālsabiedrības manta uzskatāma par valsts mantu. Spriedumā lietā Nr.SKA-273/2013 skaidrots, ka valsts paliek atbildīga par tās funkcijas izpildi, kuras izpildē iesaistījusi pašvaldības. Lietā Nr.SKA-659/2013 pamatotas ministra pilnvaru pārņemšanas tiesības administratīvajā procesā un noskaidrots to apjoms.

Divi krājumā ietvertie spriedumi satur būtiskas atziņas ar bērnu tiesībām saistītos jautājumos. Spriedumā lietā Nr.SKA-359/2013 izvērtēti spriedumi aprūpes tiesību atņemšanas priekšnoteikumi. Savukārt spriedumā lietā Nr.SKA-775/2013 izskaidrota atšķirība starp atļauju bērnumam esošam bērnam viesoties pie tuva radnieka un viesģimenes statusa piešķiršanu. Šajā lietā Senāts pieņēma arī blakus lēmumu, vērojot valsts pārvaldes iestādes uzmanību uz tās iekšējā normatīvā akta neatbilstību likumam. Divi spriedumi attiecas uz publiskā iepirkuma jomu. Lietā Nr.SKA-18/2013 skaidrota atšķirība starp publisko iepirkumu un koncesiju. Spriedumā lietā Nr.SKA-574/2013 skaidrots, kā veicama šķietami nepamatoti lēta piedāvājuma pārbaude. Divi spriedumi skar sociālo tiesību jomu. Spriedumā lietā Nr.SKA-157/2013 vērtēts, vai personas ģimenes locekļu veiktās darbības ietekmē personas tiesības uz sociālo palīdzību. Kopā ar spriedumu krājumā ievietotas senatora J.Neimaņa atsevišķās domas, kurās pamatots spriedumā paustajam pretējs viedoklis. Spriedumā lietā Nr.SKA-307/2013 skaidrots priekšnoteikums, lai persona, kura aprūpējusi bērnu invalidu, varētu prasīt priekšlaicīgu vecuma pensiju.

Citi nodaļā ietvertie spriedumi attiecas uz lauku atbalsta tiesībām (SKA-4/2013), konkurences tiesībām (SKA-24/2013), ieslodzīto tiesībām (SKA-89/2013), pašvaldību tiesībām ierobežot ēku īpašnieku tiesības izvēlēties siltumapgādes veidu (SKA-121/2013), elektroenerģijas tarifu apstiprināšanu (SKA-127/2013), ūdens resursu lietošanas atļaujas izdošanas priekšnoteikumiem (SKA-191/2013; ar vairāku senatoru atsevišķajām domām), Uzņēmumu reģistra tiesībām pieprasīt dokumentus (SKA-198/2013; ar vairāku senatoru atsevišķajām domām), īpašuma vērtības izmaiņām kā zaudējumu atlīdzinājuma pamatu (SKA-316/2013), iepriekšējā lietotāja parādu par dabasgāzi kā pamatu neslēgt līgumu ar jaunu lietotāju (SKA-659/2013). Spriedumi izvēlēti publicēšanai, jo tajos formulētas attiecīgajās nozarēs nozīmīgas judikatūras atziņas.

Īpaši var izcelt spriedumu lietā Nr.SKA-172/2013. Tajā ietverts plašs vēsturisks apskats par padomju (arī nacistiskās Vācijas) totalitārā režīma būtību un noziegumiem un pamatots, ka komunisma ideoloģijas paušana ir pretēja demokrātiskas sabiedrības vērtībām un nav aizsargājama.

4. Trešajā nodaļā apkopoti judikatūras veidošanā nozīmīgie 2013.gada procesuālie lēmumi. Vairums no tiem ir par pieteikuma pakļautību izskatīšanai administratīvā procesa kārtībā vai personas subjektīvajām tiesībām iesniegt pieteikumu.

Lēmumā lietā Nr.SKA-185/2013 skaidrots, kāda persona ir tiesīga iesniegt pieteikumu par tāda iepirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, kurš noslēgts, nepiemērojot likumā noteiktu iepirkuma procedūru. Tāpat skaidrots, kādos gadījumos līgums uzskatāms par noslēgtu bez attiecīgas iepirkuma procedūras. Vēl attiecībā uz iepirkumu jomu lietā Nr.SKA-554/2013 Senāts mainījis judikatūru, atzīstot, ka arī saistībā ar tādu sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju rīkotu iepirkumu, kas nesasniedz robežvērtību, var iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā.

Lietā Nr.SKA-301/2013 skaidrotas privātpersonas subjektīvās tiesības prasīt vienlīdzīgu pieeju publiskas lietas lietošanai.

¹³ Neskaitot attiecīgajās lietās taisītos blakus lēmumus un senatoru atsevišķās domas

Lietā Nr.SKA-327/2013 Senāts mainījis judikatūru, atzīstot, ka administratīvā procesa kārtībā ir skatāms jautājums par resoriskās pārbaudes rezultātā iegūtās informācijas sniegšanu. Lēmumā lietā Nr.SKA-399/2013 skaidrots, kādos izņēmuma gadījumos pieļaujams pārsūdzēt administratīvo līgumu, kas slēgts ar mērķi izbeigt tiesisku strīdu, proti, izlīgumu. Savukārt lietā Nr.SKA-703/2013 argumentēts, ka iestādes publiskais paziņojums par administratīvā procesa gaitu ir starpdarbība administratīvajā procesā, tāpēc tā tiesiskums pārbaudāms lietā par procesa noslēgumā izdotā administratīvā akta tiesiskuma pārbaudi. Senators J.Neimanis atsevišķajās domās norāda, šāds paziņojums ir pabeigta darbība pati par sevi, tāpēc pārsūdzama atsevišķi. Lēmumā lietā Nr.SKA-759/2013 atzītas privātpersonas subjektīvās tiesības, balstoties tieši uz Latvijas Republikas Satversmes normām, prasīt pārmērīga vides piesārņojumu samazināšanu. Lietā Nr.SKA-958/2013 skaidrots, kā nošķirt izziņu no uzziņas. Lietā Nr.SKA-996/2013 atzīts, ka personai noteiktos gadījumos ir tiesības prasīt iestādei sniegt atbildi par to,

vai pret personu ir bijusi veikta operatīvā darbība, un attiecīgi par šādas informācijas sniegšanu var iesniegt pieteikumu tiesā. Savukārt lēmumā lietā Nr.SKA-1006 skaidrots, kādas tiesības personai ir saistībā ar nodokļu pārmaksu.

Divi lēmumi skaidro būtiskus jautājumus saistībā ar drošības naudu kā līdzekli nepamatotu sūdzību iesniegšanas ierobežošanai (SKA-477/2013) un priekšnoteikumiem personas atbrīvošanai no valsts nodevas (SKA-1190/2013).

Krājumā ietverts arī Senāts lēmums par pieteikuma iesniegšanu Satversmes tiesā un šā pieteikuma grozījumi (SA-1/2013). Attiecīgo Senāta pieteikumu Satversmes tiesa izspriedusi ar 2013.gada 18.decembra spriedumu lietā Nr.2013-06-01 par likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta piektās daļas 2.punkta un 23.¹panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam.

Administratīvo lietu departamenta tiesneša palīgs
Mg.iur **Agris Dreimanis**

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ PUBLICĒTO SENĀTA 2013. GADA NOLĒMUMU RĀDĪTĀJS

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTS KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM 2013.GADS

1. Nolēmumi, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām
  - 1.1. Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi
2. Nolēmumi mantojuma lietās
3. Nolēmumi, kas izriet no lietu tiesībām
  - 3.1. Īpašuma iegūšana
  - 3.2. Īpašuma aprobežojumi
  - 3.3. Servitūti
  - 3.4. Citi
4. Nolēmumi, kas izriet no saistību tiesībām
  - 4.1. Tiesiski darījumi vispār
  - 4.2. Saistības un prasījumi no neatļautas darbības
  - 4.3. Saistību kopdalībnieku savstarpējās attiecības
  - 4.4. Saistību tiesību pastiprināšana un aizsardzība
  - 4.5. Procenti
  - 4.6. Saistību tiesību izbeigšanās
  - 4.7. Dāvinājums
  - 4.8. Nomas līgums
  - 4.9. Prasījumi no dažādiem pamatiem
5. Nolēmumi, kas izriet no apdrošināšanas līguma
6. Nolēmumi, kas izriet no komercdarbības
7. Nolēmumi, kas izriet no patērētāju aizsardzības
8. Nolēmumi, kas izriet no dzīvokļu privatizācijas, dzīvojamo telpu īres, kā arī dzīvokļu īpašnieku tiesiskajām attiecībām
9. Nolēmumi, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām
10. Nolēmumi maksātnespējas lietās
11. Nolēmumi lietās par ierakstiem zemesgrāmatās un zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmuma pārsūdzēšanu
12. Nolēmumi civilprocesuālo tiesību normu piemērošanas jautājumos
  - 12.1. Nolēmumi, kas izriet no šķīrējtiesas nolēmumu izpildes
  - 12.2. Nolēmumi blakus sūdzību lietās
  - 12.3. Citi
13. Nolēmumi par saistību izpildīšanu tiesas ceļā
14. Nolēmumi citu kategoriju lietās

---

1. NOLĒMUMI LIETĀS, KAS IZRIET NO ĢIMENES TIESISKAJĀM ATTIECĪBĀM**1.1. VECĀKU UN BĒRNU SAVSTARPĒJĀS TIESĪBAS UN PIENĀKUMI**

2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-[...]*

Bērna interešu aizsardzība, prasītājam atsakoties no prasības paternitātes noteikšanas lietā

---

2. NOLĒMUMI MANTOJUMA LIETĀS

27.03.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-91/2013*

Neatņemamās mantojuma daļas izprasišanas termiņi un kārtība

25.10.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-195/2013*

Neatņemamās mantojuma daļas vērtības aprēķināšanas kārtība no dāvinājuma

---

3. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO LIETU TIESĪBĀM**3.1. ĪPAŠUMA IEGŪŠANA**

23.10.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-257/2013*

Atbildētāja noteikšana prasībā par hipotēkas un piedziņas atzīmes dzēšanu zemesgrāmatā

3.2. ĪPAŠUMA APROBEŽOJUMI

14.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-173/2013*

Kopīpašuma vērtības noteikšana, izskatot prasību par tā sadali

3.3. SERVITŪTI

09.10.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-458/2013*

Ceļa servitūta nodibināšanas nosacījumi

3.4. CITI

04.10.2013. *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-42/2013*

Ķīlas (hipotēkas) ņemēja aizsardzības nosacījumi maksātspējas procesā

01.10.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-97/2013 un senatoru Andas Briedes, Valerijana Jonikāna un Edītes Vernušas atsevišķās domas*

Galvenās un blakus lietas klasifikācijas nosacījumi

14.12.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-398/2013*

Kreditora tiesību aizsardzība, ja saistības, kas nodrošināta ar komerčķīlu, izpilde nav panākta bezstrīdus piespiedu izpildīšanas ceļā

28.02.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-812/2013*

Izsoles jēdziens Civillikuma 1380.panta otrās daļas izpratnē

---

4. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO SAISTĪBU TIESĪBĀM**4.1. TIESISKI DARĪJUMI VISPĀR**

18.01.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-344/2013*

Vekseļa jēdzienam neatbilstošs vekselis

4.2. SAISTĪBAS UN PRASĪJUMI NO NEATĻAUTAS DARBĪBAS

28.02.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-11/2013*

Privātās dzīves aizskārums, nofotografējot un fotogrāfiju publicējot bez personas atļaujas; morālā kaitējuma apmēra noteikšanas kritēriji par šādu tiesību aizskārumu

08.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-32/2013*

Jautājuma par iestādes faktiskās rīcības dēļ nodarīta morālā kaitējuma piedziņu pakļautība; karavīru valsts obligātā apdrošināšana un morālā kaitējuma atlīdzināšana bojāgājušo karavīru neatraidāmajiem mantiniekiem

21.02.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-36/2013*

Morālā kaitējuma, ko ceļu satiksmes negadījuma rezultātā radījis vides piesārņojums, atlīdzināšanas tiesiskais pamats

31.10.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-452/2013*

Morālā kaitējuma atlīdzības apmēra noteikšana par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgu vai nepamatotu rīcību

06.02.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-549/2013*

Paaugstinātas bistamības avota valdītāja atbildība par morālo kaitējumu

---

4.3. SAISTĪBU KOPDALĪBNIEKU SAVSTARPĒJĀS ATTIECĪBAS

31.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-130/2013*

„Sevišķu šķēršļu” jēdziens kopparādnieku savstarpējos norēķinos

---

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

4.4. SAISTĪBU TIESĪBU PASTIPRINĀŠANA UN AIZSARDZĪBA

22.01.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-27/2013*

Kreditora tiesības, galvenā parādnieka un ekspromisoriskā galvnieka atbildības robežas un tiesības prasībās par galvenās saistības izpildi

31.10.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-327/2013*

Rokas naudas kā „atkāpšanās naudas” piemērošana

4.5. PROCENTI

30.01.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-644/2013 (JUDIKATŪRAS PRECIZĒJUMS)*

Līgumisko procentu un līgumsoda atlīdzināšana gadījumos, kad līdzējs tiesīgi atkāpjas no līguma

4.6. SAISTĪBU TIESĪBU IZBEIGŠANĀS

30.01.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-644/2013 (JUDIKATŪRAS PRECIZĒJUMS)*

Līgumisko procentu un līgumsoda atlīdzināšana gadījumos, kad līdzējs tiesīgi atkāpjas no līguma

4.7. DĀVINĀJUMS

25.10.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-195/2013*

Neatņemamās mantojuma daļas vērtības aprēķināšanas kārtība no dāvinājuma

4.8. NOMAS LĪGUMS

05.09.2013. *Senāta Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā nr. SKC-811/2013*

Nomas līguma atcelšanas kārtība pārmērīga zaudējuma dēļ

4.9. PRASĪJUMI UZ DAŽĀDIEM PAMATIEM

05.04.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-121/2013*

Atprasījuma jebkāda pamata trūkuma dēļ priekšnosacījumi

---

5. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO APDROŠINĀŠANAS LĪGUMA

21.02.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-36/2013*

Morālā kaitējuma, ko ceļu satiksmes negadījuma rezultātā radījis vides piesārņojums, atlīdzināšanas tiesiskais pamats

12.06.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-43/2013*

Zemapdrošināšanas gadījuma konstatēšanas nosacījumi

13.03.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-145/2013*

Apdrošināšanas atlīdzība apdrošināmās intereses neesamības gadījumā

06.02.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-549/2013*

Ceļu satiksmes negadījumā trešajai personai nodarīto zaudējumu aprēķināšanas kārtība sakarā ar cietušās personas pārejošu darbnespēju

25.11.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-616/2013*

Sauszemes transportlīdzekļu ipašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 40.panta (pašlaik-41.pants) otrās daļas 2.punkta tvērums

29.11.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-773/2013*

Sauszemes transportlīdzekļu ipašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 24.panta tvērums

---

6. NOLĒMUMS, KAS IZRIET NO KOMERCDARBĪBAS

21.06.2013. *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SKC-2020/2013*

Komerclikuma 170.pantā noteiktās kreditora tiesības celt prasību sabiedrības labā maksātspējas procesa ietvaros

---

7. NOLĒMUMS, KAS IZRIET NO PATĒRĒTĀJU AIZSARDZĪBAS

12.03.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-108/2013*

Līguma nosacījumu izvērtēšanas pienākums patērētāju tiesību aizsardzības aspektā

---

8. NOLĒMUMS, KAS IZRIET NO DZĪVOJAMO TELPU ĪRES

31.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-177/2013*

Terminēta īres līguma pagarināšanas nosacījumi un tiesiskās sekas

---

9. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO DARBA TIESISKAJĀM ATTIECĪBĀM

29.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-544/2013 un senatora Valerijana Jonikāna atsevišķās domas*

Darbinieka atjaunošana darbā, ja darba vieta ir likvidēta

26.04.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1106/2013*

Kolektīvās atļaušanas procedūras neievērošanas sekas

26.04.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1144/2013*

Darba deveja pienākums saņemt arodbiedrības piekrišanu, ja darba līgums tiek uzteikts arodbiedrības biedram

- 08.04.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1219/2013
Darba likuma 101.panta piektajā daļā noteiktais apstāklis, kas liedz turpināt darba tiesiskās attiecības
- 26.04.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1316/2013
Noilguma termiņa par darba samaksas piedziņu izvērtēšana
- 08.05.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1482/2013
Pienākums pierādīt, ka darbinieks nav diskriminēts, ir darba devējam
- 31.05.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1491/2013
Atlaišanas pabalsta juridiskā daba
- 31.05.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums nr. lietā nr. SKC-1563/2013
Pierādīšanas pienākums, ja prasītāja (darbinieka) tiesību aizskārums izpaudies no atbildētāja (darba devēja) puses negatīvi
- 28.11.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1770/2013
Autoratlīdzība kā darba samaksas sastāvdaļa un Civilprocesa likuma 44.panta trešās daļas tvērums
- 12.07.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1859/2013
Ieturējumu apmērs no parādnieka darba samaksas un tai pielīdzinātajiem maksājumiem, izpildot tiesas nolēmumu par parāda piedziņu
- 28.12.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1945/2013
Autorligums kā uzņēmuma līgums
- 13.11.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-2412/2013
Darba algas samazinājuma priekšlikums
- 22.11.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-2455/2013
Pārkāpums bez attaisnojoša iemesla kā būtiska pārkāpuma pazīme
- 22.11.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-2478/2013
Darba līguma precizēšanas tvērums
- 06.12.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-2504/2013
Atšķirīgas attieksmes aizlieguma atspēkošanas pienākums

---

10. NOLĒMUMI MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

- 28.06.2013. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SPC-33/2013 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)
Sūdzību par maksātnespējas administratora lēmumiem un rīcību izskatīšanas kārtība
- 11.09.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SPC-38/2013
Kreditoru prasījumu vērtēšanas ierobežojums tiesiskās aizsardzības procesā
- 04.10.2013. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SPC-42/2013
Ķīlas (hipotēkas) ņēmēja aizsardzības nosacījumi maksātnespējas procesā
- 23.10.2013. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SPC-48/2013
Tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānam pievienojamie materiāli un to pārbaude
- 05.04.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-121/2013
Atprasījuma jebkāda pamata trūkuma dēļ priekšnosacījumi
- 31.05.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-164/2013
Komerccabiedrības dalībniekiem izmaksāto dividendžu piedziņas tiesiskais pamatojums un nosacījumi maksātnespējas procesā
- 21.06.2013. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SKC-2020/2013
Komerclikuma 170.pantā noteiktās kreditora tiesības celt prasību sabiedrības labā maksātnespējas procesa ietvaros

---

11. NOLĒMUMI LIETĀS PAR IERAKSTIEM ZEMESGRĀMATĀS UN ZEMESGRĀMATU NODAĻAS TIESNEŠA LĒMUMA PĀRSŪDZĒŠANU

- 23.10.2013. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-257/2013
Atbildētāja noteikšana prasībā par hipotēkas un piedziņas atzīmes dzēšanu zemesgrāmatā
- 21.03.2013. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SKC-1369/2013
Atzīmes tvērums Zemesgrāmatu likuma 46.panta ceturtais daļas kontekstā
- 12.03.2013. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SKC-1370/2013
Publiskas personas ipašuma tiesību nostiprināšana zemesgrāmatā, ja ipašuma tiesības iegūtas uz noteiktu laiku
- 08.02.2013. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SKC-1384/2013
Valsts nodeva par ipašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā

---

12. NOLĒMUMI CIVILPROCESUĀLO TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANAS JAUTĀJUMOS

- 12.1. NOLĒMUMS, KAS IZRIET NO ŠĶĪRĒJTIESAS NOLĒMUMU IZPILDES
- 18.04.2013. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SPC-14/2013
Līgumsoda samērīguma jautājums šķīrējtiesas procesā

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

12.2. NOLĒMUMI BLAKUS SŪDZĪBU LIETĀS

13.02.2013. *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1/2013*

Regulas (EK) Nr.44/2001 „Par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi civillietās un komerclietās” (Regula) 34.panta 1. punkta (sabiedriskās kārtības klauzula) un 2.punkta (aizmugurisks spriedums) piemērošanas jautājumi, izskatot pieteikumu par ārvalsts tiesas nolēmuma atzišanu un izpildi

15.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SKC-955/2013*

Jautājumi Eiropas Savienības Tiesai par Padomes regulas (EK) Nr.44/2001 (2000.gada 22.decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi civillietās un komerclietās (Brisele I regula) 1.panta (civillietas vai komerclietas jēdziens), 22.panta 2.punkta (izņēmuma jurisdikcija), 35.panta 1.punkta (sprieduma neatzišanas nosacījumi) un 34.panta 1.punkta (sabiedriskās kārtības klauzula) interpretāciju prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai

19.02.2013. *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SKC-1194/2013*

Regulas Nr.1346/2000 un Brisele I regulas piemērošana, pārbaudot ar maksātnespējas procedūru saistītu lietu piekritību ārvalsts tiesas nolēmuma atzišanas lietā

18.01.2013. *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1268/2013*

Akcionāru balsstiesību izmantošanas ierobežošanas vai aizlieguma nepieļaujamība, izskatot pieteikumu par prasības nodrošinājuma līdzekļa piemērošanu

24.04.2013. *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1654/2013*

Tiesas kompetences robežas prasības nodrošināšanas pieteikuma izskatīšanā, izvērtējot prasības pirmšķietamo (prima facie) juridisko pamatojumu

04.12.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-2021/2013*

Latvijā atzīta ārvalsts tiesas nolēmuma izpildes nosacījumi

12.3. CITI

30.01.2013. *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SJC-1/2013*

Procesuālo noteikumu neievērošana kā jaunatklātie apstākļi

21.01.2013 *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SJC-3/2013*

Starptautiskas vai pārnacionālas tiesas nolēmuma jēdziens pieteikumā par jaunatklātiem apstākļiem pilsonības atņemšanas lietā

24.01.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-7/2013*

Šķirējtiesas sprieduma prejudicialitāte tiesā izspriežamā civillietā

22.01.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-27/2013*

Kreditora tiesības, galvenā parādnieka un ekspromisoriskā galvnieka atbildības robežas un tiesības prasībās par galvenās saistības izpildi

08.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-32/2013*

Jautājuma par iestādes faktiskās rīcības dēļ nodarīta morālā kaitējuma piedziņu pakļautība

28.06.2013. *Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr. SPC-33/2013 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)*

Sūdzību par maksātnespējas administratora lēmumiem un rīcību izskatīšanas kārtība

14.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-173/2013*

Darbnespējas lapas kā attaisnojošas neierašanās tiesas sēdē pamatojums

31.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1491/2013*

Atlaišanas pabalsta juridiskā daba

31.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-1563/2013*

Pierādīšanas pienākums, ja prasītāja (darbinieka) tiesību aizskārums izpaužas no atbildētāja (darba devēja) puses negatīvi

28.11.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-1770/2013*

Autoratlīdzība kā darba samaksas sastāvdaļa un Civilprocesa likuma 44.panta trešās daļas tvērums

12.07.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-1859/2013*

Ieturējumu apmērs no parādnieka darba samaksas un tai pielīdzinājumiem maksājumiem, izpildot tiesas nolēmumu par parāda piedziņu

20.11.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-1981/2013*

Mantiskā stāvokļa izvērtēšana kā priekšnoteikums atbrīvošanai no tiesas izdevumu piedziņas

13. NOLĒMUMI PAR SAISTĪBU IZPILDĪŠANU TIESAS CEĻĀ

22.01.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr. SKC-27/2013*

Kreditora tiesības, galvenā parādnieka un ekspromisoriskā galvnieka atbildības robežas un tiesības prasībās par galvenās saistības izpildi

14.12.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-398/2013*

Kreditora tiesību aizsardzība, ja saistības, kas nodrošināta ar komercķīlu, izpilde nav panākta bezstridus piespiedu izpildīšanas ceļā

14. NOLĒMUMI CITU KATEGORIJU LIETĀS

08.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-32/2013***Karavīru valsts obligātā apdrošināšana un morālā kaitējuma atlīdzināšana bojāgājušo karavīru neatraidāmajiem mantiniekiem**31.05.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-164/2013***Komerccabiedrības dalībniekiem izmaksāto dividendžu piedziņas tiesiskais pamatojums un nosacījumi maksātnespējas procesā**18.10.2013. *Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-216/2013***Psihiatriskās palīdzības sniegšanas nosacījumi un kārtība; pacienta „informētās piekrišanas” jēdziens un tā piemērošana**SENĀTA
KRIMINĀLLIETU
DEPARTAMENTSKLASIFIKATORS
PĒC LIKUMU NORMĀM

2013.GADS

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

II nodaļa. Noziedzīgs nodarījums

III nodaļa. Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību

IV nodaļa. Sods

V nodaļa. Soda noteikšana

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

XII nodaļa. Nonāvēšana

XIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību

XVIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret ipašumu

XIX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā

XX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību

XXI nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību

XXII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību

XXIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju

XXIV nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

2.nodaļa. Kriminālprocesa pamatprincipi (6.–25.pants)

4.nodaļa. Apstākļi, kas liedz veikt kriminālprocesu (50.–58.pants)

5.nodaļa. Personas, kuras īsteno aizstāvību (59.–94.pants)

6.nodaļa. Cietušais un viņa pārstāvība (95.–108.pants)

9.nodaļa. Pierādīšana un pierādījumi (123.–137.pants)

12.nodaļa. Rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem un dokumentiem (123.–137.pants)

18.nodaļa. Procesuālie termiņi (312.–317.pants)

19.nodaļa. Nolēmumi (318.–322.pants)

26.nodaļa. Ar noziedzīgo nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšana (350.–354.pants)

29.nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana (367.–368.pants)

30.nodaļa. Kriminālprocesa uzsākšana un izbeigšana (369.–383.pants)

33.nodaļa. Kriminālvajāšana (402.–423.pants)

42.nodaļa. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi (449.–474.pants)

44.nodaļa. Tiesas sēdes gaitas fiksēšana (482.–485.pants)

46.nodaļa. Iztiesāšana (493.–510.pants)

52.nodaļa. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā (549.–559.pants)

53.nodaļa. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā (560.–568.pants)

54.nodaļa. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā (569.–591.pants)

62.nodaļa. Kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem (655.–661.pants)

63.nodaļa. Spēkā esošo nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai

procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu (662.–672.pants)

65.nodaļa. Personas izdošana Latvijai (682.–695.pants)

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

II nodaļa. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS

24.01.2013. *Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-15/2013***Apsūdzības grozīšana līdzdalībniekam**

III nodaļa. APSTĀKĻI, KAS IZSLĒDZ KRIMINĀLATBILDĪBU

22.01.2013. *Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-19/2013***Nepieciešamā aizstāvēšanās kā kriminālprocesu nepieļaujošs apstākļis**22.11.2013. *Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-528/2013***Slepkavības norobežošana no nepieciešamās aizstāvēšanās un šķietamās aizstāvēšanās**

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIKUMU NORMĀM

IV nodaļa. SODS

23.05.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-306/2013

Mantas konfiskācijas kā soda nošķiršana no speciālās konfiskācijas, kas noteikta Kriminālprocesa likumā

V nodaļa. SODA NOTEIKŠANA

11.10.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-370/2013

Galīgā soda noteikšana saskaņā ar Krimināllikuma 50.pantu

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠĶĀ DAĻA

XII nodaļa. NONĀVĒŠANA

22.11.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-528/2013

Slepkavības norobežošana no nepieciešamās aizstāvēšanās un šķietamās aizstāvēšanās

XIII nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS VESELĪBU

25.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-109/2013

Nelabojams sejas izkēmojums un tā konstatēšana

20.06.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-288/2013

Draudi izdarīt slepkavību

XVIII nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET ĪPAŠUMU

26.03.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-3/2013

Krimināllikuma 177.pantā un 218.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu norobežošana

30.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-11/2013

Izvairšanās no nodokļu nomaksas nošķiršana no krāpšanas

15.02.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-139/2013

Zādzība no transportlīdzekļa

05.07.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-328/2013

Transformatora punkts kā elektrotīkla sastāvdaļa

09.07.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-340/2013

Automagnetola nav Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets

XIX nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

26.03.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-3/2013

Krimināllikuma 177.pantā un 218.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu norobežošana

30.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-11/2013

Izvairšanās no nodokļu nomaksas nošķiršana no krāpšanas

19.06.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-238/2013

Sveša maksāšanas līdzekļa nelikumīga izmantošana

15.11.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-371/2013

Aizliegta uzņēmējdarbība

20.11.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-544/2013

Krimināllikuma 221.panta pirmā daļa nav blanketa tiesību norma

XX nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

11.02.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-18/2013

Narkotisko vielu saturošu augu audzēšana

19.03.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-100/2013

Krimināllikuma 236.panta norma ir blanketa tiesību norma

25.05.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-253/2013

Viena no huligānisma kvalificējošām pazīmēm ir jebkāda miesas bojājuma nodarīšana cietušajai personai

XXI nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET SATIKSMES DROŠĪBU

25.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-109/2013

Nelabojams sejas izkēmojums un tā konstatēšana

XXII nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET PĀRVALDĪBAS KĀRTĪBU

18.06.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-5/2013

Viltošana Krimināllikuma atsevišķu pantu izpratnē

09.05.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-165/2013

Transportlīdzekļa reģistrācijas apliecība atzistama par Krimināllikuma 274.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmetu

XXIII nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET JURISDIKCIJU

05.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-124/2013

Neziņošana par noziegumu

18.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-407/2013

Krimināllikuma 315.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvā puse

XXIV nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI VALSTS INSTITŪCIJU DIENESTĀ

28.01.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-7/2013

Dienesta pilnvaru pārsniegšana, ja tā saistīta ar vardarbību

03.07.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-333/2013

Dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, kas izraisījusi smagas sekas

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

2.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPI (6.–25.pants)

06.02.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-30/2013

Apelācijas protesta tulkojums

14.05.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-39/2013

Tiesas tiesības pārkvalificēt inkriminētās noziedzīgās darbības vai arī atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus

18.06.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-208/2013

Tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums

11.11.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-289/2013

Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu pieļaujamības vērtēšana

11.11.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-375/2013

Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu pieļaujamības vērtēšana kriminālprocesā par kriminālpārkāpumu

18.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-381/2013

Administratīvā soda ņemšana vērā, nosakot sodu krimināllietā

19.09.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-449/2013

Apsūdzētā tiesību uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā pārkāpums

16.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-628/2013

Apsūdzētā lūgumus nodrošināt aizstāvi apelācijas instances tiesā, ja krimināllietā tiek skatīta rakstveida procesā

16.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-758/2013

Apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, ja krimināllietā apelācijas instances tiesā tiek skatīta rakstveida procesā

4.nodaļa. APSTĀKĻI, KAS LIEDZ VEIKT KRIMINĀLPROCESU (50.–58.pants)

04.10.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-513/2013

Tiesneša noraidīšanas pamatojums

5.nodaļa. PERSONAS, KURAS ĪSTENO AIZSTĀVĪBU (59.–94.pants)

23.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-241/2013

Valsts nodrošinātā aizstāvja piedalīšanās lietā no uzdevuma pieņemšanas brīža līdz kriminālprocesa pabeigšanai

05.06.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-298/2013

Aizdomās turētā pienākums paziņot par savu alibi

30.10.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-341/2013

Aizstāvja obligātas piedalīšanās kriminālprocesā priekšnosacījumi

16.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-628/2013

Apsūdzētā lūgumus nodrošināt aizstāvi apelācijas instances tiesā, ja krimināllietā tiek skatīta rakstveida procesā

16.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-758/2013

Apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, ja krimināllietā apelācijas instances tiesā tiek skatīta rakstveida procesā

6.nodaļa. CIETUŠAIS UN VIŅA PĀRSTĀVĪBA (95.–108.pants)

20.03.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-31/2013

Personas, kurai nodarīts kaitejums, tiesības tikt atzītai par cietušo

18.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-514/2013

Par cietušajiem Kriminālprocesa likuma 95.panta trešās daļas izpratnē var atzīt vairākas personas

9.nodaļa. PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI (123.–137.pants)

11.11.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-289/2013

Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu pieļaujamības vērtēšana

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIKUMU NORMĀM

11.11.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-375/2013
Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu pieļaujamības vērtēšana kriminālprocesā par kriminālpārkāpumu
10.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-463/2013
Personas paskaidrojums atzistams par liecību

12.nodaļa. RĪCĪBA AR LIETISKAJIEM PIERĀDĪJUMIEM UN DOKUMENTIEM (123.–137.pants)
23.05.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-306/2013
Mantas konfiskācijas kā soda nošķiršana no speciālās konfiskācijas, kas noteikta Kriminālprocesa likumā
30.05.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-332/2013
Noziedzīga nodarījuma rīks

18.nodaļa. PROCESUĀLIE TERMIŅI (312.–317.pants)
04.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-176/2013
Tiesas pieņemtā nolēmuma pārsūdzēšana ir apsūdzētā tiesības
21.05.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-344/2013
Nokavētā procesuālā termiņa atjaunošana kā izņēmuma gadījums

19.nodaļa. NOLĒMUMI (318.–322.pants)
30.08.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-491/2013
Apsūdzētā, kurš neatrodas apcietinājumā, lūgums par iepazīšanos ar nolēmumu, izmantojot tulka palīdzību

26.nodaļa. AR NOZIEDŽĪGO NODARĪJUMU RADĪTĀ KAITĒJUMA ATLĪDZINĀŠANA (350.–354.pants)
31.01.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-47/2013
Morālā kaitējuma atlīdzības apmērā neietver cietušā iepriekšējā labklājības līmeņa nodrošināšanu

29.nodaļa. PPROCESUĀLIE IZDEVUMI UN TO ATLĪDZINĀŠANA (367.–368.pants)
24.09.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-345/2013
Izdevumu par juridiskās palīdzības sniegšanu un pārstāvību lietā piedziņas pamatotības vērtēšana
13.09.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-413/2013
Personas atbrīvošana no procesuālo izdevumu pilnīgas vai daļējas piedziņas
10.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-458/2013
Tiesas pavēstu piegādāšanas un izsniegšanas izdevumu piedziņa no procesā iesaistītās personas

30.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA UZSĀKŠANA UN IZBEIGŠANA (369.–383.pants)
22.01.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-19/2013
Nepieciešamā aizstāvēšanās kā kriminālprocesu nepieļaujošs apstāklis

33.nodaļa. KRIMINĀLVAJĀŠANA (402.–423.pants)
21.02.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-123/2013
Lietas faktisko apstākļu apraksts

42.nodaļa. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI (449.– 474.pants)
11.01.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-8/2013
Lietu bez pierādījumu pārbaudes apsūdzētā prombūtnē izskatīt nav pieļaujams
24.01.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-15/2013
Apsūdzības grozīšana līdzdalībniekam
14.05.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-39/2013
Tiesas tiesības pārkvalificēt inkriminētās noziedzīgās darbības vai arī atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus
13.09.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-409/2013
Apsūdzētā pirmstiesas kriminālprocesā sniegto liecību pārbaude tiesā

44.nodaļa. TIESAS SĒDES GAITAS FIKSĒŠANA (482.–485.pants)
30.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-22/2013
Apsūdzētā, kas atrodas apcietinājumā, piezīmju par tiesas sēdes protokolu iesniegšanas termiņš
27.02.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-71/2013
Tiesas sēdes protokola kopiju tulkojums

46.nodaļa. IZTIESĀŠANA (493.–510.pants)
11.01.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-8/2013
Lietu bez pierādījumu pārbaudes apsūdzētā prombūtnē izskatīt nav pieļaujams
12.03.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-98/2013
Apelācijas instances tiesas kompetence, ja lieta pirmās instances tiesā skatīta bez pierādījumu pārbaudes

11.10.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-325/2013
Tiesības uz repliku

13.09.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-409/2013
Apsūdzētā pirmstiesas kriminālprocesā sniegto liecību pārbaude tiesā

52.nodaļa. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ (549.–559.pants)

25.01.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-6/2013

Tiesības iesniegt apelācijas protestu

24.01.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-17/2013

Jaunu pierādījumu pieteikšana apelācijas instances tiesā

06.02.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-30/2013

Apelācijas protesta tulkojums

53.nodaļa. LIETAS IZTIESĀŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ (560.–568.pants)

12.03.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-98/2013

Apelācijas instances tiesas kompetence, ja lieta pirmās instances tiesā skatīta bez pierādījumu pārbaudes

04.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-197/2013

Mājas režīms kā attaisnojošs iemesls Kriminālprocesa likuma 560.panta trešās daļas izpratnē

10.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-676/2013

Apelācijas instances tiesas kompetencē nav grozīt citu spēkā stājušos pirmās instances tiesas spriedumu

54.nodaļa. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ (569.–591.pants)

01.03.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-145/2013

Kriminālprocesa likuma būtisks pārkāpums kā pamats tiesas nolēmuma atcelšanai

04.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-176/2013

Tiesas pieņemtā nolēmuma pārsūdzēšana ir apsūdzētā tiesības

62.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA ATJAUNOŠANA SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM (655.–661.pants)

01.10.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-474/2013

Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā konstatēts pārkāpums kā pamats konstatēt jaunatklātu apstākli

63.nodaļa. SPĒKĀ ESOŠO NOLĒMUMU JAUNA IZSKATĪŠANA SAKARĀ AR MATERIĀLO VAI PROCESUĀLO LIKUMA NORMU BŪTISKU PĀRKĀPUMU (662.–672.pants)

03.12.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-608/2013

Pieteikumā Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā par lietas izskatīšanu no jauna izteiktais prasījums

65.nodaļa. PERSONAS IZDOŠANA LATVIJAI (682.–695.pants)

09.04.2013. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-97/2013

Personas saukšana pie kriminālatbildības par noziedzīgu nodarījumu, par kuru tā nav tikusi izdota

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

2013.GADS

1. Administratīvais process
  - 1.1. Administratīvais akts; faktiskā rīcība; publisko tiesību līgums
  - 1.2. Tiesību jomu nošķiršana
  - 1.3. Tiesību principi
  - 1.4. Dalībnieki
  - 1.5. Personas subjektīvās tiesības
  - 1.6. Administratīvais process iestādē
  - 1.7. Administratīvais process tiesā
    - 1.7.1. Valsts nodeva
    - 1.7.2. Pagaidu noregulējums administratīvajā procesā
  - 1.8. Citi procesuālie jautājumi
2. Atlīdzinājums administratīvajā procesā
3. Bernu tiesības
4. Būvniecības tiesības
5. Cilvēktiesības
6. Ieslodzīto tiesības/ Sodū izpildes tiesības
7. Konkurences tiesības
8. Nodokļu tiesības
  - 8.1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
  - 8.2. Muitas nodoklis
  - 8.3. Nekustamā īpašuma nodoklis
  - 8.4. Pievienotās vērtības nodoklis
  - 8.5. Uzņēmumu ienākuma nodoklis
9. Nolēmumi lietās, ko Senāts izskata kā pirmās instances tiesa
10. Publiskie iepirkumi
11. Publisko lietu tiesības
12. Sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas uzraudzība
13. Sociālās tiesības
  - 13.1. Tiesības uz palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā
  - 13.2. Tiesības uz pensijām un pabalstiem
14. Tiesības uz informāciju/ tiesības uz atbildi pēc būtības
15. Uzņēmumu reģistra lēmumi
16. Valsts dienests
17. Vides tiesības
18. Citi

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS; FAKTISKĀ RĪCĪBA; PUBLISKO TIESĪBU LĪGUMS

31.01.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-127/2013*

Administratīvā akta par elektroenerģijas tirdzniecības diferencētā tarifa saistītajiem lietotājiem apstiprināšanu izdošana, izpilde, pārsūdzēšana un atcelšana

05.04.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-399/2013*

Tiesības apstrīdēt administratīvo līgumu, kas tiek slēgts ar mērķi izbeigt tiesisku strīdu

21.11.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-703/2013 un senatora Jāņa Neimaņa atsevišķās domas*
Iestādes publiska paziņojuma par administratīvā procesa gaitu tiesiskuma izvērtējumā nav patstāvīgs pieteikuma priekšmets

20.09.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-746/2013*

Lēmuma par nozares atzīšanu par stratēģiski svarīgu tiesiskā daba

1.2. TIESĪBU JOMU NOŠKIRŠANA

05.11.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-996/2013*

Operatīvās darbības rezultātā iegūto datu apstrādes pārbaude administratīvajā procesā

1.3. TIESĪBU PRINCIPI

01.07.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-524/2013 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)*

Privātpersonu tiesību aizsardzība sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju rīkotā iepirkumā, kas nesasniedz robežvērtību

1.4. DALĪBNIEKI

11.09.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-273/2013*

Valsts funkcijas deleģēšana un valsts atbildība šādā gadījumā

01.07.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-368/2013*

Pasūtītāja pieaicināšana administratīvajā procesā tiesā

08.08.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-784/2013*

Priekšnoteikumi trešās personas atzīšanai administratīvajā procesā tiesā

1.5. PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS

03.04.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-185/2013*

Subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu par tāda iepirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, kurš noslēgts, nepiemērojot likumā noteiktu iepirkuma procedūru

05.04.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-399/2013*

Tiesības apstrīdēt administratīvo līgumu, kas tiek slēgts ar mērķi izbeigt tiesisku strīdu

05.04.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-423/2013*

Korespondences nosūtītāja subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu par tiesību uz korespondences neaizskaramību ierobežojumu

24.05.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-514/2013*

Pretendenta uz ierēdņa amatu subjektīvās tiesības pārsūdzēt lēmumu par cita pretendenta iecelšanu amatā

12.07.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-759/2013*

Privātpersonas subjektīvās tiesības prasīt pārmērīga vides piesārņojuma samazināšanu

1.6. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ

15.03.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-4/2013*

Atbalsta maksājumu saņēmēja pienākums atmaksāt saņemtos atbalsta maksājumus saistību neizpildes gadījumā

16.10.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-191/2013 un senatoru Veronikas Krūmiņas,*

Daces Mitas, Līvijas Slicas un Jāņa Neimaņa atsevišķās domas

Privāttiesisku attiecību ietekme uz iestādes lēmuma tiesiskumu

11.11.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-640/2013*

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas kompetence

23.08.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-659/2013*

Ministra pilnvaru pārņemšanas tiesības administratīvajā procesā

28.10.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-806/2013*

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas kompetence

27.09.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-958/2013*

Izziņas un uzzīņas nošķiršana

1.7. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

04.06.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-304/2013*

Kaitējuma atlīdzības Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem piešķiršana; labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumu vērtēšana atkārtota iesnieguma gadījumā

21.11.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-703/2013 un senatora Jāna Neimaņa atsevišķās domas
Iestādes publiska paziņojuma par administratīvā procesa gaitu tiesiskuma izvērtējums nav patstāvīgs pieteikuma priekšmets

1.7.1. VALSTS NODEVA

25.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā nr.SKA-477/2013
Drošības naudas institūts

23.08.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-767/2013
Tiesības prasīt atmaksāt pusi no samaksātās valsts nodevas

27.12.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1190/2013
Pamats pilnīgai vai daļējai atbrīvošanai no valsts nodevas

1.7.2. PAGaidu NOREGULĒJUMS ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

08.03.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-401/2013
Atteikuma pieņemt atkārtoti iesniegtu lūgumu par pagaidu noregulējumu nepārsūdzamība

1.8 CITI PROCESUĀLIE JAUTĀJUMI

25.01.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-40/2013
Lēmuma par radioaktīvo atkritumu glabāšanas tvertņu un lietoto slēgto starojuma avotu ilgtermiņa glabāšanas izbūvi pārbaude tiesā

31.01.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-127/2013
Administratīvā akta par elektroenerģijas tirdzniecības diferencētā tarifa saistītajiem lietotājiem apstiprināšanu izdošana, izpilde, pārsūdzēšana un atcelšana

25.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā nr.SKA-477/2013
Drošības naudas institūts

---

2. ATLĪDZINĀJUMS ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

01.02.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-95/2013
Valsts pienākums atlīdzināt zaudējumus privātpersonai nepamatoti piedzītu nodokļu gadījumā

11.09.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-273/2013
Valsts funkcijas deleģēšana un valsts atbildība šādā gadījumā

11.11.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-316/2013
Tiesības saņemt zaudējumu atlīdzinājumu par neiegūto peļņu īpašuma vērtības izmaiņu gadījumā

---

3. BĒRNU TIESĪBAS

20.06.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-359/2013
Aprūpes tiesību atņemšana

04.12.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-775/2013
Viesģimenes institūta nošķiršana no ārpusģimenes aprūpē esoša bērna saskarsmes ar tuviem radniekiem kārtības

---

4. BŪVNICĪBAS TIESĪBAS

25.02.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-106/2013
Valsts kapitālsabiedrības saimnieciskā darbība kā rīcība ar valsts mantu

02.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums un blakus lēmums lietā nr.SKA-121/2013
Pašvaldības tiesības ierobežot siltumapgādes veida izvēli

26.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-123/2013
Tiesas kompetence lemt par būvniecības seku novēršanu

30.07.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-351/2013
Rīgas vēsturiskā centrā esoša zemesgabala sadales pieļaujamība

---

5. CILVĒKTIESĪBAS

30.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-172/2013
Biedrošanās brīvības ierobežojumu piemērošana

05.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-423/2013
Korespondences nosūtītāja subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu par tiesību uz korespondences neaizskaramību ierobežojumu

05.11.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-996/2013
Operatīvās darbības rezultātā iegūto datu apstrādes pārbaude administratīvajā procesā

---

6. IESLODZĪTO TIESĪBAS/ SODU IZPILDES TIESĪBAS

05.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-89/2013 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)
Ieslodzītā tiesības īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju

05.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-423/2013
Korespondences nosūtītāja subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu par tiesību uz korespondences neaizskaramību ierobežojumu

7. KONKURENCES TIESĪBAS

20.09.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-24/2013*
Konkurences likuma 13. panta pirmās daļas piemērošana

8. NODOKĻU TIESĪBAS

11.02.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-15/2013*
Lietas pielīdzināšana krimināllietai Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas izpratnē; dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa piemērošana

01.02.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-95/2013*
Valsts pienākums atlīdzināt zaudējumus privātpersonai nepamatoti piedzītu nodokļu gadījumā

10.04.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-149/2013*
Personas tiesības pieprasīt pārmaksātā nodokļa atmaksāšanu vai novirzīšanu kārtējo nodokļu maksājumu segšanai

07.11.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1006/2013*
Valsts ieņēmumu dienesta lēmuma dzēst nodokļu pārmaksas tiesiskā daba

8.1. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

14.01.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-49/2013*
Tiesības piemērot Ministru kabineta 2004.gada 13.aprīļa noteikumus Nr.292 „Kārtība, kādā pievienotās vērtības nodoklis piemērojams darījumos ar lietotām mantām, mākslas darbiem, kolekciju priekšmetiem un senlietām” paredzēto pievienotās vērtības nodokļa piemērošanas kārtību

08.03.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-152/2013*
Valsts ieņēmumu dienesta tiesības apņēmt iedzīvotāju ienākuma nodokļa nokavējuma naudu

14.10.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-600/2013*
Pabalsta, kas piešķirts, pamatojoties uz Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 15.1.panta pirmās daļas 1.punktu, aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli

01.11.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-891/2013*
Fiziskās personas pienākums iemaksāt budžetā darba devēja (ienākuma izmaksātāja) neiemaksāto nodokli no fiziskās personas apliekamā ienākuma

8.2. MUITAS NODOKLIS

28.01.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-120/2013*
Pienākuma samaksāt muitas maksājumus rašanās brīdī

8.3. NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

28.03.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-23/2013*
Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršana

05.09.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-133/2013*
Nekustamā īpašuma nodokļa par valsts vai pašvaldības īpašumā esošu zemi un ēkām maksājums

10.04.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-149/2013*
Personas tiesības pieprasīt pārmaksātā nodokļa atmaksāšanu vai novirzīšanu kārtējo nodokļu maksājumu segšanai

14.06.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-239/2013*
Nekustamā īpašuma nodokļa administrēšanas uzraudzība

8.4. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLIS

21.05.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-5/2013*
Atteikuma nodokļa maksātāju reģistrēt ar pievienotās vērtības nodokli apliekamo personu reģistrā pamatojums

07.05.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-14/2013 un senatores Jautrītes Briedes atsevišķās domas*
Valsts ieņēmumu dienesta tiesības liegt atskaitīt priekšnodokli samaksātās pievienotās vērtības nodokļa summas

14.01.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-49/2013*
Tiesības piemērot Ministru kabineta 2004.gada 13.aprīļa noteikumus Nr.292 „Kārtība, kādā pievienotās vērtības nodoklis piemērojams darījumos ar lietotām mantām, mākslas darbiem, kolekciju priekšmetiem un senlietām” paredzēto pievienotās vērtības nodokļa piemērošanas kārtību

01.02.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-77/2013*
Nepamatota pievienotās vērtības nodokļa pieprasīšana

10.04.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-149/2013*
Personas tiesības pieprasīt pārmaksātā nodokļa atmaksāšanu vai novirzīšanu kārtējo nodokļu maksājumu segšanai

27.11.2013. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-430/2013*
Saimnieciskās darbības nošķiršana no personiskā īpašuma pārdošanas

27.12.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-669/2013
Likuma „Par nodokļiem un nodevām” pārejas noteikumu 133.punkta interpretācija
07.11.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1006/2013
Valsts ieņēmumu dienesta lēmuma dzēst nodokļu pārmaksas tiesiskā daba

8.5. UZŅĒMUMU IENĀKUMA NODOKLIS

12.06.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-21/2013 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)
Uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķinā iekļaujamo saimnieciskās darbības izmaksu ierobežošanas pamats

9. NOLĒMUMI LIETĀS, KO SENĀTS IZSKATA KĀ PIRMĀS INSTANCES TIESA

11.02.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SA-1/2013
1.Beznosacījumu pilsonības piešķiršana nepilsoņiem; Centrālās vēlēšanu komisijas un tiesas kompetence vēletāju likumdošanas iniciatīvas satura vērtēšanā. 2.Tiesas pieteikuma Satversmes tiesai grozīšana; Centrālās vēlēšanu komisijas un tiesas kompetence vēletāju likumdošanas iniciatīvas satura vērtēšanā

10. PUBLISKIE IEPIRKUMI

20.09.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-18/2013
Publiskā iepirkuma un koncesijas nošķiršana; taksometru pakalpojumu sniegšana lidostas teritorijā
03.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-185/2013
Subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu par tāda iepirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, kurš noslēgts, nepiemērojot likumā noteiktu iepirkuma procedūru
01.07.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-368/2013
Pasūtītāja pieaicināšana administratīvajā procesā tiesā
01.07.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-524/2013 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)
Privātpersonu tiesību aizsardzība sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju rīkotā iepirkumā, kas nesasniedz robežvērtību
16.09.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-574/2013
Šķietami nepamatoti lēta piedāvājuma pārbaude

11. PUBLISKO LIETU TIESĪBAS

25.02.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums un blakus lēmums lietā nr.SKA-301/2013
Publiskas lietas vienlīdzīgas lietošanas tiesības
12.07.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-759/2013
Privātpersonas subjektīvās tiesības prasīt pārmērīga vides piesārņojuma samazināšanu

12. SABIEDRISKO PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS UZRAUDZĪBA

11.01.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-53/2013
Valsts pārvaldes novērtējuma brīvības izmantošanas pārbaude tiesā
06.11.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-676/2013
Iepriekšējā lietotāja parāds par dabasgāzi nevar būt šķērslis līguma slēgšanai ar jauno lietotāju
02.12.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-706/2013
Dzīvokļu īpašnieku kopības kā dzīvojamās mājas īpašnieka rīcībspēja

13. SOCIĀLĀS TIESĪBAS

22.10.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-492/2013
Videjo apdrošināšanas iemaksu algu noteikšana maternitātes pabalsta aprēķināšanai

13.1. TIESĪBAS UZ PALĪDZĪBU DZĪVOKĻU JAUTĀJUMU RISINĀŠANĀ

20.09.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-157/2013 un senatora Jāņa Neimaņa atsevišķās domas
Personas atbilstība sociālās palīdzības sniegšanas kritērijiem
08.07.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-295/2013
Priekšnoteikumi palīdzības dzīvokļu jautājumu risināšanā saņemšanai pēc aizbildnības izbeigšanās

13.2. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM

11.01.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-74/2013
Likuma „Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām” 20.panta devītajā daļā ietvertu vārdu „piešķirtā pensija” tulkojums
04.06.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-304/2013
Kaitējuma atlīdzības Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem piešķiršana; labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumu vērtēšana atkārtota iesnieguma gadījumā
07.05.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-307/2013
Likuma „Par valsts pensijām” 11.panta ceturtais daļas interpretācija

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

08.10.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-490/2013

Laikposmu summēšanas principa piemērošana sociālā nodrošinājuma sistēmā

22.10.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-492/2013

Vidējo apdrošināšanas iemaksu algu noteikšana maternitātes pabalsta aprēķināšanai

24.09.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-560/2013

Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 15.¹ panta pirmās daļas 1. punkta interpretācija

---

14. TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU/ TIESĪBAS UZ ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

27.11.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-312/2013

Elektroniski iesniegta, neparakstīta informācijas pieprasījuma kontroles nepieļaujamība tiesā

26.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-327/2013 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)

Resoriskās pārbaudes materiālu pieejamība

20.11.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā nr.SKA-933/2013

Tiesību uz informāciju godprātīga izmantošana

---

15. UZŅĒMUMU REĢISTRA LĒMUMI

30.04.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-172/2013

Biedrošanās brīvības ierobežojumu piemērošana

22.03.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-198/2013 un senatoru Andra Guļāna, Jāņa Neimaņa un Rudītes Vidušas atsevišķās domas

Uzņēmumu reģistra tiesības pieprasīt dokumentus, kas apliecina ārvalstu komersanta un tā pārstāvja tiesībspēju un rīcībspēju

---

16. VALSTS DIENESTS

23.08.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-7/2013

Vienlīdzības principa nodrošināšana ierēdņu novērtēšanā

24.05.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-514/2013

Pretendenta uz ierēdņa amatu subjektīvās tiesības pārsūdzēt lēmumu par cita pretendenta iecelšanu amatā

---

17. VIDES TIESĪBAS

25.01.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-40/2013

Lēmuma par radioaktīvo atkritumu glabāšanas tvertņu un lietoto slēgto starojuma avotu ilgtermiņa glabāšanas izbūvi pārbaude tiesā

16.10.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-191/2013 un senatoru Veronikas Krūmiņas, Daces Mitas, Livijas Slicas un Jāņa Neimaņa atsevišķās domas

Privāttiesisku attiecību ietekme uz iestādes lēmuma tiesiskumu

30.07.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-351/2013

Rīgas vēsturiskā centrā esoša zemesgabala sadales pieļaujamība

12.07.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-759/2013

Privātpersonas subjektīvās tiesības prasīt pārmērīga vides piesārņojuma samazināšanu

---

18. CITI

15.03.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-4/2013

Atbalsta maksājumu saņēmēja pienākums atmaksāt saņemtos atbalsta maksājumus saistību neizpildes gadījumā

25.02.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-106/2013

Valsts kapitālsabiedrības saimnieciskā darbība kā rīcība ar valsts mantu

11.09.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-273/2013

Valsts funkcijas deleģēšana un valsts atbildība šādā gadījumā

19.07.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-517/2013

Likuma „Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem” 2.panta pirmās daļas 3.punkta jēdzienu „pārvietoti no pastāvīgās dzīvesvietas” tulkošana

24.09.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-560/2013

Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 15.¹ panta pirmās daļas 1. punkta interpretācija

11.11.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-640/2013

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas kompetence

23.08.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-659/2013

Ministra pilnvaru pārņemšanas tiesības administratīvajā procesā

28.10.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-806/2013

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas kompetence

05.11.2013. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-996/2013

Operatīvās darbības rezultātā iegūto datu apstrādes pārbaude administratīvajā procesā

SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU: 2013. GADS

TĒZES NOLĒMUMIEM, KUROS MAINĪTA SENĀTA PRAKSE

LĪGUMISKO PROCENTU UN LĪGUMSODA ATLĪDZINĀŠANA GADĪJUMOS, KAD LĪDZĒJS TIESĪGI ATKĀPJAS NO LĪGUMA

Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 30.janvāra spriedums lietā nr.SKC-644/2013 (*Judikatūras precizējums*)

1. Ja tiek izmantotas pieliktās tiesības lauzt līgumu pirms termiņa, līgumam izbeidoties pirms termiņa, zūd arī līgumiskais pamats pieligto procentu un līgumsoda aprēķināšanai un piedziņai atbilstoši līguma nosacijumiem, jo nav nekāda tiesiska pamata to piemērošanai pēc līguma izbeigšanās.

2. Līgumiskie procenti un līgumsods gadījumos, kad līdzējs tiesīgi atkāpjas no līguma, ir atlīdzināmi līdz brīdim, kad līgums beidz pastāvēt.

SŪDZĪBU PAR MAKSĀTNESPĒJAS ADMINISTRATORA LĒMUMIEM UN RĪCĪBU IZSKATĪŠANAS KĀRTĪBA

Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 28.jūnija lēmums lietā nr.SPC-33/2013

Maksātnespējas administrācijas un tiesas kompetenci sūdzību par administratora lēmumiem un rīcību izskatīšanā nosaka Maksātnespējas likuma 68.panta septītā daļa, 80.pants un 176.panta trešā daļa.

Juridiskās personas maksātnespējas procesā veiktās izsoles rezultātā iegūto naudas summu sadali reglamentē Maksātnespējas likuma 116. un 118.pants, un uz to nav attiecināmas Civilprocesa likuma 75.nodaļas normas (621.–631.pants), tostarp Civilprocesa likuma 631.panta ceturtais daļa.

PRIVĀTPERSONU TIESĪBU AIZSARDZĪBA SABIEDRISKO PAKALPOJUMU SNIEDZĒJU RĪKOTĀ IEPIRKUMĀ, KAS NESASNIEDZ ROBEŽVĒRTĪBU

Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 1.jūlija lēmums lietā nr. SKA-524/2013

Atbilstoši vispārējiem tiesību principiem arī sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumi, kas nesasniedz robežvērtību un uz kuru organizēšanu likumi neattiecinā detalizētas prasības, nevar būt patvaļīgi. Lai nodrošinātu efektīvu privātpersonu tiesību aizsardzību neatkarīgi no publiskā iepirkuma organizētāja, kā arī neatkarīgi no pretendenta piederības kādai Eiropas Savienības dalībvalstij vai iesaistītajām interesēm, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju rīkotā iepirkumā, kas nesasniedz robežvērtību, var pēc analogijas piemērot Publisko iepirkumu likuma 8.¹ pantā minēto tiesību aizsardzības mehānismu.

UZŅĒMUMU IENĀKUMA NODOKĻA APRĒĶINĀ IEKĻAUJAMO SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS IZMAKSU IEROBEŽOŠANAS PAMATS

Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 12.jūnija spriedums lietā nr.SKA-21/2013

Nodokļu sistēmas sekmīgā funkcionēšanā un krāpniecības novēršanā nav pamata attiecībā uz katru nodokli par vieniem un tiem pašiem darījumiem piemērot atšķirīgus kritērijus, ja vien tam nav no nodokļa būtības izrietošs objektīvs pamats. Gan uzņēmumu ienākuma nodokļa, gan pievienotās vērtības nodokļa aprēķinā tiek ņemti vērā vieni un tie paši attaisnojuma dokumenti (darījumu apliecinātie rēķini), uz abiem vienādi attiecas likuma „Par grāmatvedību” normas, arī 2.pants par patiesas informācijas atspoguļošanu grāmatvedībā un 7.panta

pirmā daļa par ierakstu izdarīšanu grāmatvedības reģistros tikai saskaņā ar attaisnojuma dokumentiem, abos gadījumos būtiska nozīme ir tam, vai persona darījuma rezultātā ir saņēmusi preces (pakalpojumus), ko tā izmantojusi savas saimnieciskās darbības nodrošināšanā. Tādēļ arī uz uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķinu, nosakot saimnieciskās darbības izmaksas iekļaujamos izdevumus, ir attiecināma tāda pati pieeja, kāda attīstīta Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā. Proti, ja arī nodokļu administrācijai un pēc tam arī tiesai ir pamats apšaubīt, vai pieteicēja darījumu partneris varēja izpildīt konkrēto darījumu (respektīvi, ka darījums faktiski noticis tieši ar minēto darījumu partneri), ir jānoskaidro, vai nodokļu maksātājs ir iesaistījies (vai arī apzinājies, vai tam vajadzēja apzināties, ka tādējādi tas iesaistās) krāpšanā ar nodokļiem.

RESORISKĀS PĀRBAUDES MATERIĀLU PIEEJAMĪBA Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 26.aprīļa lēmums lietā nr. SKA-327/2013

Ne Kriminālprocesa likums, ne citas speciālās tiesību normas neregulē personas tiesības saņemt informāciju no resoriskās pārbaudes materiāliem gadījumā, kad tās rezultātā ir pieņemts un stājies spēkā lēmums neuzsākt kriminālprocesu, proti, nav krimināllietas. Normatīvie akti regulē krimināllietas materiālu pieejamību. Ja atbilstoši minētajām tiesību normām pēc galīgā nolēmuma krimināllietā stāšanās spēkā informācija, kas saistās ar konkrētu tiesas lietu, ir pieejama saskaņā ar Informācijas atklātības likumu, tad vēl jo vairāk tas attiecas uz resoriskās pārbaudes materiāliem, kuru rezultātā pieņemts lēmums kriminālprocesu neuzsākt.

IESLODZĪTĀ TIESĪBAS ĪSLAICĪGI ATSTĀT CIETUMA TERITORIJU

Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 5.aprīļa spriedums lietā nr.SKA-89/2013

1. Cietuma priekšnieka atļauja īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju nevar aprobežoties tikai ar atļaujas iziet no cietuma teritorijas izsniegšanu un likumā noteikto dienu skaita kontroli. Izsniedzot atļauju atstāt cietumu, cietuma priekšnieka pienākums ir pārbaudīt, vai atļaujas izsniegšana netraucēs noteiktā soda izpildes noteikumu ievērošanu, iekšējās kārtības nodrošināšanu brīvības atņemšanas iestādē, iespējamo disciplināro pārkāpumu izmeklēšanu un sodīšanu un citus apstākļus.

2. Atbilstoši kriminālsoda mērķim sabiedrības interešu un drošības vārdā cietuma priekšniekam ir jāizvērtē iespējama sabiedrības apdraudējums pirms atļaujas došanas notiesātai personai pirms galīgā soda izciešanas īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju. Cietuma priekšnieks nevar aprobežoties tikai ar formālo apstākļu pārbaudi, norādījumu par rīcību vai uzvedību, kas jāievēro, īslaicīgi atstājot brīvības atņemšanas iestādes teritoriju. Atļaujas izsniegšana notiesātai personai īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju nedrīkst traucēt drošības un kārtības prasību nodrošināšanai brīvības atņemšanas vietā, tā nedrīkst traucēt cietuma priekšniekam novērst gatavotu likumpārkāpumu, izmeklēt un piemērot sodu par disciplīnas pārkāpumu. Vienlaikus atļaujas atteikums nevar būt patvaļīgs. Argumentiem, kas ir par pamatu atļaujas neizsniegšanai, jābūt izskaidrotiem, pamatotiem, balstītiem uz vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem apstākļiem.

TIESU PRAKSE NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU KVALIFICĒŠANĀ, JA LIETA IZSKATĪTA BEZ PIERĀDĪJUMU PĀRBAUDES

Lai nodrošinātu precīzu Kriminālprocesa likuma (KPL) 499.panta nosacījumu piemērošanu un līdz ar to arī pareizu noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju krimināllietās, kas tiek izskatītas, neizdarot pierādījumu pārbaudi, Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa sadarbībā ar juridisko zinātņu doktori profesori Valentiju Liholaju veikusi tiesu prakses pētījumu par šādu lietu iztiesāšanu. Apkopojums akceptēts Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu sanāksmē.

Pētījumā secināts, ka pirmās instances tiesu prakse noziedzīgu nodarījumu kvalificēšanā, ja lieta izskatīta bez pierādījumu pārbaudes, ne vienmēr bijusi pārliecinoša un likumam atbilstoša.

Konstatēti gadījumi, kad apsūdzībā norādīto noziedzīgo nodarījumu kvalifikācija ir kļūdaina vai vismaz diskutabla, nereti arī tādēļ, ka ir neprecizitātes apsūdzībā. Pirmās instances tiesai šādos gadījumos būtu bijis jārodas šaubām par noziedzīgā nodarījuma juridiskā izvērtējuma pareizību un apsūdzētā vainīgumu viņam inkriminētajā noziedzīgajā nodarījumā, ko būtu iespējams novērst, pārbaudot pierādījumus. Fakts, ka apsūdzētais savu vainu atzīst, neatbrīvo tiesu no pārējo KPL 499.panta pirmajā daļā ietvertu nosacījumu pārbaudes. Tiesai, lemjot par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, ir jāpārbauda, vai noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi apstiprina nodarījuma juridisko kvalifikāciju. Savukārt apelācijas instances tiesa ne vienmēr pārliecinās par to, vai pirmās instances tiesa pamatoti lietu skatījusi bez pierādījumu pārbaudes.

Tomēr pētījums ļauj secināt, ka kopumā KPL 499.pantā noteiktie nosacījumi, kas obligāti, pieņemot lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, tiek ievēroti. Tā nodrošināšanā un līdz ar to arī pareizā noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā būtiska nozīme ir bijusi Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta nolēmumiem, skaidrojot pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas nosacījumu saturu un jēgu un novēršot kļūdas to piemērošanā.

SECINĀJUMI UN IEROSINĀJUMI

1. Likumdevējs KPL 499.panta pirmajā daļā ietvēris trīs obligātus nosacījumus, kurus konstatējot, tiesa var pieņemt lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu attiecībā uz visu apsūdzību vai tās patstāvīgu daļu, proti:

- apsūdzētais atzīst savu vainu visā viņam izvirzītajā apsūdzībā vai attiecīgā tās daļā;
- tiesai pēc lietas materiālu pārbaudes nav šaubu par apsūdzētā vainu;
- apsūdzētais, bet obligātās aizstāvības gadījumos arī viņa aizstāvis un pārstāvis piekrit šādas pārbaudes neizdarīšanai.

2. Fakts, ka apsūdzētais pirmstiesas kriminālprocesā nav atzinis savu vainīgumu vai sniedzis atšķirīgas liecības, neliedz viņam iespēju pirmās instances tiesā savu vainīgumu inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā atzīt pilnībā un lūgt neizdarīt pierādījumu pārbaudi (*Senāta Krimināllietu departamenta 2011.gada 29.augusta lēmums lietā Nr.SKK-314/2011*).

3. Tiesai nav tiesiska pamata bez pierādījumu pārbaudes taisīt spriedumu lietā gadījumā, ja krimināllietā pirmās instances tiesā tiek iztiesāta, atsaucoties uz KPL 499.panta normām, un līdz tiesas aiziešanai apspriežu istabā taisīt spriedumu apsūdzētais paziņo tiesai, ka viņš neatzīst savu vainu visā viņam izvirzītajā apsūdzībā vai tās daļā, kurā lieta tiek iztiesāta, neizdarot pierādījumu pārbaudi, jo pretējā gadījumā tiek būtiski aizskartas tiesības uz aizstāvību (*Senāta Krimināllietu departamenta 2009.gada 24.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-5/2009*).

4. Fakts, ka apsūdzētais savu vainu atzīst, neatbrīvo tiesu no pārējo KPL 499.panta pirmajā daļā ietvertu nosacījumu pārbaudes. Tiesai, lemjot par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, ir jāpārbauda apsūdzētajai personai celtās apsūdzības atbilstība KPL 405.panta pirmās daļas noteikumiem – vai noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi apstiprina nodarījuma juridisko kvalifikāciju (*Senāta Krimināllietu departamenta 2009.gada 1.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-544/2009; 2009.gada 24.februāra lēmums lietā Nr.SKK-109/2009; 2010.gada 23.marta lēmums lietā Nr.SKK-158/2010; 2012.gada 19.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-145/2012*).

5. KPL 405.pants, kurā norādītas prasības apsūdzības saturam, ir aplūkojams kopsakarā ar KPL 20.panta pirmo daļu, kas paredz personas tiesības uz aizstāvību, proti, apsūdzībai jābūt tādai, lai apsūdzētā persona varētu zināt, ne tikai par kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tā tiek apsūdzēta, bet arī kādas konkrēti un kādos apstākļos izdarītas darbības tai tiek inkriminētas uzrādītās apsūdzības ietvaros. No šī nosacījuma izrietošā prasība par apsūdzības konkrētību nozīmē, ka apsūdzībai jābūt tādai, kas pilnībā ļauj izprast tās būtību, nemeklējot papildu izskaidrojumus krimināllietas materiālos, un atbilst KPL 527.panta pirmajā daļā iekļautajai norādei par notiesājoša sprieduma saturu (*Senāta Krimināllietu departamenta 2012.gada 4.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-8/2012; 2011.gada 28.decembra lēmums lietā Nr.SKK-690/2011; 2011.gada 28.janvāra lēmums lietā Nr.SKK-22/2011; 2009.gada 21.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-520/2009*).

6. Gadījumā, ja apsūdzētais nepiekrīt tikai kaitējuma kompensācijas apmēram, saskaņā ar KPL 499.panta otro daļu tiesa var veikt pierādījumu pārbaudi tikai jautājumā par kompensācijas apmēru, ja šis apmērs neietekmē noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju (*Senāta Krimināllietu departamenta 2012.gada 8.februāra lēmums lietā Nr.SKK-47/2012*).

7. Lai pirms lēmuma pieņemšanas par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu izpildītu KPL 499.panta pirmās daļas 1. un 3.punktā, kā arī šā panta otrajā daļā norādītās darbības, proti, noskaidrotu, vai apsūdzētais atzīst savu vainu visā viņam izvirzītajā apsūdzībā vai tās daļā un vai viņš piekrīt pierādījumu pārbaudes neizdarīšanai, kā arī izskaidrotu apsūdzētajam pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas procesuālo būtību un sekas, lieta bez pārbaudījumu pārbaudes izskatāma tikai apsūdzētā klātbūtnē (*Senāta Krimināllietu departamenta 2013.gada 11.janvāra lēmums lietā Nr.SKK-J-8/2013*).

8. No KPL 499.panta ceturtajā daļā norādītā, ka lietā, kura izskatīta, neveicot pierādījumu pārbaudi, spriedumu

apelācijas kārtībā var pārsūdzēt tikai daļā par tiesas piespriesto sodu, kompensāciju un sakarā ar pieļautajiem procesa pārkāpumiem, izriet, ka ne pirmās, ne apelācijas instances tiesa nevāc un nepārbauda pierādījumus par apsūdzētā vainīgumu, kā arī apelācijas instances tiesa lietu izskata tikai daļā par sodu, kompensāciju vai pieļautajiem procesa pārkāpumiem (*Senāta Krimināllietu departamenta 2009.gada 12.janvāra lēmums lietā Nr.SKK-125/2009; 2010.gada 30.augusta lēmums lietā Nr.SKK-331/2010; 2013.gada 12.marta lēmums lietā Nr.SKK-98/2013*).

9. Ja lietā ir iesniegts izlīgums, tiesai vispirms ir izlemjams jautājums par izlīguma pieņemšanu vai noraidīšanu, jo, pieņemot izlīgumu, kas ir pamats kriminālprocesa izbeigšanai, tālāka lietas iztiesāšana nav nepieciešama. Tikai pēc šā jautājuma izlemšanas tiesai jānoskaidro, vai saskaņā ar KPL 499.panta nosacījumiem tiesa var pieņemt lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu (*Senāta Krimināllietu departamenta 2009.gada 22.septembra lēmums lietā Nr.SKK-394/2009*).

10. Izlemjot jautājumu par noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, jāņem vērā krimināltiesību teorijā un judikatūrā nostiprināta atziņa, ka noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija ir pilnīgas atbilstības konstatēšana starp nodarījuma faktiskajam pazīmēm un Krimināllikuma normā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, un tikai tajā gadījumā, ja noziedzīgā nodarījuma faktiskās pazīmes sakrīt ar konkrēta noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, kas paredzētas Krimināllikumā, ir pamats atzīt, ka izdarīts noziedzīgs nodarījums, un to pareizi kvalificēt (*Senāta Krimināllietu departamenta 2013.gada 14.maija lēmums lietā Nr.SKK-39/2013; 2012.gada 4.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-8/2012*).

11. Izvērtējot noziedzīgu nodarījumu pret personas dzīvību un veselību juridisko kvalifikāciju, jāņem vērā teorijā un praksē, tostarp Augstākās tiesas apkopojumā par tiesu praksi krimināllietās par slepkavību, paustās atziņas:

11.1. saskaņā ar Krimināllikuma 8.panta otrajā daļā norādīto, nosakot noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas vainas formu, jākonstatē šīs personas psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm;

11.2. noskaidrojot vainīgā nodoma saturu, jāpamatojas uz izdarītā noziedzīgā nodarījuma apstākļu kopumu, īpaši ņemot vērā nodarījuma izdarīšanas veidu un rīkus, brūču un citu miesas bojājumu daudzumu, raksturu un lokalizāciju, vainīgā noziedzīgo darbību pārtraukšanas iemeslu un viņa rīcību pēc noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas, kā arī izvērtējot vainīgā un cietušā iepriekšējo izturēšanos, viņu attiecības pirms nodarījuma izdarīšanas un citus apstākļus, kas var liecināt par vainīgā nodomu;

11.3. uz vainīgā tiešu nodomu attiecībā pret nāvi var norādīt dzīvībai izteikti bīstama veida, rīku un līdzekļu, piemēram, nāvējoša fiziska spēka, jebkura pielādēta šaujammieroča, aukstā ieroča, asa vai smaga priekšmeta un tamlīdzīga noziedzīga rīka, kas tūlīt spēj sagādāt nāvi, tiša izmantošana. Ja izmantotais rīks vai līdzekļi ir samērā maz bīstami dzīvībai konkrētos apstākļos, par tiešu nodomu atņemt dzīvību var liecināt prettiesiskas rīcības ilgums un iedarbības intensitāte, kas neatbilst mērķim „piekaut” vai vienkārši nodarīt miesas bojājumus;

11.4. ja persona ir apzinājusies, ka viņas darbību vai bezdarbības rezultātā var iestāties cietušā nāve, un apzināti pieļāvusi šādu seku iestāšanos vai bijusi vienaldzīga pret tām, slepkavība uzskatāma par izdarītu ar netiešu nodomu, kas jānorobežo no Krimināllikuma 125.panta trešajā daļā paredzētā nozieguma,

ko veido smagu miesas bojājumu tiša nodarīšana, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei;

11.5. uz vainīgā nodomu, nevis neuzmanību attiecībā pret nāvi, var liecināt šādas kopīgas iezīmes, kas vērojamas personas rīcībā, izdarot slepkavību: 1) vainīgā darbību virzība uz cietušā dzīvībai svarīgu funkciju traucēšanu vai bojājumu nodarīšanu dzīvībai svarīgiem orgāniem, 2) tādu rīku vai līdzekļu izmantošana, ar kuriem var tikt izraisīta cilvēka nāve, 3) vainīgā darbību intensitāte, kas pietiekama, lai radītu dzīvībai svarīgus bojājumus vai funkciju traucējumus.

12. Tā kā noziedzīgu nodarījumu pret personas veselību kvalifikācija nereti ir atkarīga no vainīgā rīcības motīviem, nodarījuma juridiskais izvērtējums, ja motīvs apsūdzībā nav norādīts, var būt kļūdainis. Tāpat tiesa šādos gadījumos, taisot spriedumu, nevar izpildīt KPL 527.panta pirmajā daļā ietvertu priekšrakstu, ka notiesājoša sprieduma aprakstošajā daļā jāsniedz pierādītā noziedzīga nodarījuma apraksts, cita starpā minot arī apsūdzētā motīvus, jo apsūdzības saturu nosaka prokurors un tiesas tiesības konstatēt citus, no apsūdzības atšķirīgus apstākļus, ir ierobežotas, tiesa nevar šo apsūdzību papildināt, konkretizēt vai kādā daļā izveidot no jauna, jo tādā veidā tiktu pārkāpts procesa pilnvaru nodalīšanas princips (*Senāta Krimināllietu departamenta 2012.gada 4.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-8/2012*). Tiesas, pieņemot nepamatotus lēmumus par lietas izskatīšanu bez pierādījumiem pārbaudes, liedz sev no KPL 23.panta un 455.panta trešās daļas izrietošo iespēju pārkvalificēt inkriminētās noziedzīgās darbības vai arī atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, ja ar to nepasliktinās apsūdzētā stāvoklis un netiek pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību (*Senāta Krimināllietu departamenta 2013.gada 14.maija lēmums lietā Nr.SKK-39/2013*).

13. Kvalificējot vairāku personu piedalīšanos noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, jāņem vērā, ka saskaņā ar Krimināllikuma 19.pantā noteikto par dalību (līdzizdarīšanu) uzskatāma apzināta noziedzīga darbība, ar kuru tišu noziedzīgu nodarījumu kopīgi, to apzinoties, tieši izdarījušas divas vai vairākas personas (tas ir, grupa). Katra no šīm personām ir noziedzīga nodarījuma dalībnieks (līdzizdarītājs).

13.1. Lai inkriminētu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, nepieciešams ne tikai konstatēt, ka divas vai vairākas personas pirms noziedzīga nodarījuma sastāva realizācijas tiešas uzsākšanas jebkādā veidā vienojušās par kopīgi izdarāmo noziedzīgu nodarījumu, bet arī to, ka vismaz divas personas tieši realizējušas noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvo pusi;

13.2. ja apsūdzētajam kriminālprocesā, kas, pamatojoties uz KPL 391.panta otrās daļas 1.punktu, izdalīts atsevišķā lietvedībā, izvirzītajā apsūdzībā un pirmās instances tiesas spriedumā tiek norādīta konkrēta persona, ar kuru grupā izdarīts noziedzīgs nodarījums, tad lietā jābūt arī tiesas spriedumam par šīs personas atzīšanu par vainīgu, kas stājies spēkā. Ja lietā fakts par šīs personas vainīgumu, kam ir nozīme apsūdzētā izdarīto darbību pareizai kvalifikācijai, nav noskaidrots, tad tiesas nolēmumu nevar atzīt par tiesisku KPL 511. un 512.panta izpratnē, jo lietā nav noskaidroti visi apstākļi, lai varētu konstatēt kriminālprocesā pierādāma noziedzīga nodarījuma sastāva esamību vai neesamību (*Senāta Krimināllietu departamenta 2010.gada 22.janvāra lēmums Nr.SKK-15/2010; 2012.gada 19.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-145/2012*).

14. Kvalificējot līdzdalību noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, ar ko atbilstoši Krimināllikuma 20.panta pirmajā daļā

noteiktajam saprot apzinātu darbību vai bezdarbību, ar kuru persona (līdzdalībnieks) kopīgi ar citu personu (izdarītāju) piedalījusies tieša noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, bet pati nav bijusi tā tiešā izdarītāja, ņemami vērā Augstākās tiesas apkopojumā par tiesu praksi lietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un par izvairīšanos no nodokļu nomakšanas noformēti kvalifikācijas noteikumi: 1) līdzdalībnieks noziedzīga nodarījuma izdarīšanā piedalās kopā ar tā tiešo izdarītāju, līdzdalībnieku darbības vienmēr atrodas cēloniskā sakarā ar tiešā izdarītāja rīcību un tās izraisītajām kaitīgajām sekām; 2) līdzdalībnieki noziedzīgu nodarījumu realizē ar izdarītāja starpniecību, jo paši noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā nepiedalās; 3) līdzdalībnieku aktīvās darbības (organizēšana un uzkūdišana) vai darbības/bezdarbība (atbalstīšana) ir saistītas tikai ar noziedzīgā nodarījuma izdarītāju, nevis ar citu līdzdalībnieku, piemēram, persona nevar būt organizētāja atbalstītāja; 4) ja līdzdalībnieks bez organizēšanas, uzkūdišanas vai atbalstīšanas arī tieši piedalās noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, viņa nodarījums kvalificējams tikai saskaņā ar to Krimināllikuma Sevišķās daļas pantu, kurā paredzēta atbildība par konkrēto noziedzīgu nodarījumu.

*Pētījums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā
www.at.gov.lv Judikatūras sadaļā pie
Tiesu prakses apkopojumiem krimināltiesībās*

TIESU PRAKSES APKOPOJUMS TERITORIJAS PLĀNOŠANAS, BŪVNICĪBAS UN VIDES LIETĀS

Augstākā tiesa veikusi administratīvo tiesu prakses atziņu apkopojumu būvniecības lietās, skatot tās galvenokārt vides aizsardzības un teritorijas attīstības plānošanas kontekstā. Tiesu prakse analizēta par laika posmu no 2008. gada līdz 2012. gadam.

Apkopojumu veidojusi juridisko zinātņu doktore Silvija Meiere sadarbībā ar Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentu un Judikatūras nodaļu.

Apkopojums strukturēts divās sadaļās. Pirmā sadaļa ietver divus tiesiskā regulējuma blokus – teritorijas attīstības plānošanu un būvniecību (kā plānojuma īstenošanas līdzekli), un tajā apkopotās atziņas attiecas uz regulējuma sistēmu, ar kuru tiek kontrolēta teritorijas attīstības plānošana un izmantošana. Otrā sadaļa attiecas uz vides aizsardzību un ietver četrus regulējuma blokus – vispārējo vides tiesisko regulējumu, dabas saglabāšanas prasības, piesārņojošu darbību kontroli, kā arī kontroli pār atsevišķu dabas resursu izmantošanu.

SECINĀJUMI

[1] Būvatļaujas izdošana tikai tad ir tiesiska, ja paredzētā būvniecība atbilst gan teritorijas plānojuma burtam, gan garam, kuru var atrast Teritorijas plānošanas likuma 3.pantā ietvertajos teritorijas plānošanas principos (tostarp interešu saskaņotības principā), gan teritorijas plānojumā iezīmētajos pilsētas attīstības virzienos. Teritorijas plānojumā noteiktie teritorijas attīstības virzieni ir līdzeklis, kā izslēgt teritorijas plānošanas principiem neatbilstošu pilsētas attīstību apstākļos, kad izmantošanas veidi neparedz pietiekami skaidru regulējumu.

[2] Ja vienā zonā ir iespējama dažādu tipu dzīvojamu māju būvniecība, ikvienā būvniecībā blakus zemesgabaliem ar savrupmāju apbūvi ir jāievēro attālums un augstuma ierobežojumi, kas attiecas uz savrupmāju apbūvi, jo tāds ierobežojums sargā telpu ap ikvienu savrupmāju.

[3] Zemes gabala izmērs pats par sevi neietilpst kultūrvēsturiskas vērtības — vēsturiskās plānojuma struktūras – saturā. Tomēr zemes gabalu sadale var apdraudēt vēsturiskā plānojuma struktūru. Nekustamais īpašums ar tā izvietojumu, izmēru, proporcijām un formu ilgstoši pastāvējušās vēsturiskajās robežās konkrētos apstākļos var būt viens no *Rīgas vēsturiskā centra* teritorijas vēsturiskā plānojuma struktūru veidojošiem elementiem. Šāda nekustamā īpašuma sadalīšana zemes gabalos, kas neatbilst autentiskās struktūras daļai, ir pretrunā ar *Rīgas vēsturiskā centra* vēsturiskā plānojuma struktūru. Līdz ar to tiesību

normas, kas vērstas uz zemes gabalu sadales ierobežošanu, ir piemērotas vēsturiskā plānojuma struktūras saglabāšanai. Ierobežojums vēsturiska nekustamā īpašuma sadalei ir uzskatāms par samērīgu, nodrošinot sabiedrības intereses valsts vēsturiskā un kultūras mantojuma aizsardzībā.

[4] Pats par sevi personas ierosinājums sadalīt zemes gabalu neattiecas uz būvniecības procesu.

[5] Pašvaldības rīcības tiesiskumu ir pieļaujams vērtēt arī administratīvā procesa ietvaros, ja pašvaldības rīcība detalplānojuma kā normatīva akta izstrādes procesā var ietekmēt arī administratīvo procesu par būvatļaujas izsniegšanu (nepamatotu, nepamatoti atšķirīgu prasību izvirzīšana).

[6] Lai noskaidrotu, vai pastāv nepieciešamība pēc kompleksiem transporta infrastruktūras vai inženierkomunikāciju izbūves risinājumiem, tātad pēc detalizētas plānošanas, ir jāsalīdzina esošais teritorijas plānojums un vēl neatrisinātie plānošanas (nevis projektēšanas vai būvniecības) jautājumi. Ja ir zināms ielu izvietojums un tām noteiktās sarkanās līnijas; kanalizācijas tīkla un citu būvei paredzēto inženierkomunikāciju izbūves paredzētās izvietojums ir pietiekami skaidri noteikts ar teritorijas plānojumu un neprasa sīkāku apkārtnes vides plānošanu, detalplānojuma izstrāde nav nepieciešama.

[7] Izdarot apsvērumus par detalplānojuma nepieciešamību, noteicošais apsvēruma ir atbilde uz jautājumu, vai attīstības risinājums ir tāds, kam būtu bijis jābūt apspriestam un konkrēti izplānotam detalplānojuma izstrādes procesā, ļaujot sabiedrībai paust savu viedokli. Šajā ziņā izšķirošs var būt attīstības risinājuma (būvniecības) ietekmes uz vidi būtiskums, kas ietver arī cilvēka dzīves vides nozīmīgus risinājumus.

[8] Sarkanās līniju noteikšana ir pašvaldības pienākums. Sarkanās līnijas ir plānošanas procesā izlemjams jautājums, un primāri tās nosaka teritorijas plānojumā. Sarkanās līnijas nepiešķir pašas tiesības izbūvēt jaunus objektus. Zemes gabalu iekļaušana ielu sarkanajās līnijās var būt pamats, lai atteiktos nodot tos privatizācijai. Sarkanās līnijas ir aprobežojums, kas nosaka zemesgabala īpašniekam pienākumu atturēties no šīs teritorijas apbūves; tās kā nekustamā īpašuma apgrūtinājums pastāv un ir saistošs personai arī tad, ja tas nav ierakstīts zemesgrāmatā.

[9] Teritorijas plānošanas process pēc būtības ir vispiemērotākais, lai izlemtu jautājumu par publisku ceļu izvietojumu noteiktā teritorijā. Vispārīgā gadījumā, lai mainītu publisko ceļu izvietojumu, veicams teritorijas plānošanas process.

Ārpus teritorijas plānošanas procesa prasījums par konkrētā ceļa slēgšanu ir skatāms administratīvā procesa kārtībā, taču vienīgais pamats pieteicēja prasītā administratīvā akta izdošanai ir tāds pieteicēja Satversmē garantēto tiesību un interešu apdraudējums, kura novēršana iespējama, tikai nekavējoties pieņemot lēmumu par ceļa slēgšanu.

[10] Zemesgabalu drikst apbūvēt, ja tā apbūve ne tikai atbilst teritorijas plānojumam, bet ir arī saskaņota ar zemesgabala īpašnieku (ja apbūvi neveic zemesgabala īpašnieks). Tātad vispārējais princips – uz sveša zemesgabala apbūvi var veikt tikai ar zemesgabala īpašnieka piekrišanu, un tas atbilst civiltiesību principam, ka īpašniekam pieder pilnīgas varas tiesības pār lietu.

No vispārīgā būvniecības tiesiskā regulējuma izriet: 1) ja zemesgabals atrodas kopīpašumā, apbūve jāaskaņo ar visiem zemes gabala kopīpašniekiem; 2) jautājums, vai būvniecība uz sveša zemesgabala notiek ar zemesgabala īpašnieka piekrišanu, ir viens no būvniecības publiski tiesiskajiem priekšnoteikumiem, kas ir arī tik būtisks, ka tā kontrole ir paredzēta būvvaldē. Ja būvniecība veikta uz zemesgabala bez tā īpašnieka piekrišanas, tas var būt pamats būvvaldei uzdot novērst patvaļīgas būvniecības sekas; 3) ierosinātā būvniecība nav pieļaujama, ja aizskar citu personu pastāvošās tiesības, arī dzīvojamai mājai funkcionāli nepieciešamo zemesgabalu zemes īpašnieks nevar izmantot pēc saviem ieskatiem, tostarp veikt tajā būvniecību.

[11] Tipiskā gadījumā privātpersonas piederības robežās esošo inženierkomunikāciju izbūve uz citas privātpersonas īpašumā esoša zemesgabala ir saskaņojama vispārējā būvniecības regulējuma kārtībā. Izņēmums, kad kā nosacījums būvniecībai nav nepieciešama zemesgabala īpašnieka piekrišana (saskaņojums), attiecas tikai uz energoapgādes uzņēmuma ierīkojamiem energoapgādes uzņēmuma objektiem.

[12] Energoapgādes komersants saskaņošanas procedūru Enerģētikas likumā noteiktos gadījumos var aizstāt ar zemes īpašnieka informēšanu. Šādā gadījumā speciālais regulējums izslēdz Būvniecības likuma 3. panta pirmās daļas un 11. panta pirmās daļas piemērošanu.

[13] Pašvaldība ir atbildīga par to, kas tieši tiek būvēts tās teritorijā (vai atbilst teritorijas plānojumam, vai būvniecība ir pieļaujama). Būtu absurdi, pamatojoties uz vispārīgo būvprojektētāja atbildību, šādā būvniecības kontroles sistēmā noņemt no pašvaldības jebkādu atbildību par kļūdainu administratīvo aktu (kurš atļauj īstenot noteiktu būvprojektu) saturu.

[14] Būvniecības process ir vienots, tāpēc, vērtējot būvatļaujas izsniegšanas tiesiskumu, ir jāņem vērā kā iepriekšējā būvniecības procesa tiesiskums, tā arī būvatļaujas izsniegšanas procesa tiesiskums. Likums neparedz iespēju izdot būvatļauju ar nosacījumiem par atsevišķu būvprojekta risinājumu vai visas būvniecības vēlāku saskaņošanu. Būvniecības procesa pakāpeniskums ir tieši vērst uz to, lai pirms būvatļaujas izdošanas noskaidrotu visus iespējamos ierobežojumus un šķēršļus būvniecībai vai kādiem konkrētiem tās risinājumiem.

Savukārt iesniedzējs var paļauties, ka tas, kas jau ir pārbaudīts un izvērtēts un atzīts par pieļaujamu atzinumā par būvniecības ieceres atbilstību teritorijas plānojumam, plānošanas un arhitektūras uzdevumā un sniegtajā būvprojekta akceptā, nākamajā stadijā netiks atkārtoti vērtēts no jauna.

[15] Tādi būvniecības ieceres rādītāji, kas neizriet no būvniecības iesnieguma – uzskaites kartes un var mainīties būvniecības ieceres izstrādāšanas laikā (piemēram, zemesgabalam nav piebraukšanas iespējas), vispārīgi nevar būt šķērslis plānošanas un arhitektūras uzdevuma izsniegšanai. Plānošanas un arhitektū-

ras uzdevumā iestāde kā nosacījumu var norādīt uz būvniecības šķērslī un tā novēršanas nepieciešamību.

[16] Tā kā trešajām personām nav iespējams pārsūdzēt starplēmumus, ar kuriem būvniecības iecere pakāpeniski tiek virzīta līdz būvatļaujas saņemšanai, tad tās savus iebildumus pret būvniecības ieceri var izteikt, tikai apstrīdot un pārsūdzot būvatļauju. Administratīvā akta adresāts nevar paļauties, ka lēmums par būvatļaujas izsniegšanu netiks apstrīdēts un pārsūdzēts tiesā un netiks pārbaudīts pēc būtības tikai tādēļ, ka pašvaldība būvniecības procesa laikā izdevusi pozitīvus starplēmumus (plānošanas un arhitektūras uzdevumu vai būvprojekta akceptu).

Pat tad, ja trešās personas nav apstrīdējušas būvatļauju, pašvaldībai ir tiesības pēc savas iniciatīvas pārbaudīt, vai iepriekš izdotais starplēmums nav bijis pretrunīgs.

[17] Būvatļaujas termiņa pagarinājuma gadījumā pārbaudes apjoms ir aprobežojams tieši ar termiņa pagarināšanas (nepagarināšanas) pamatotības pārbaudi. Pārsūdzot lēmumu par būvatļaujas termiņa pagarināšanu, nevar iebilst pret būvatļaujas saturu (atļauto būvniecību). Tiesības pārsūdzēt lēmumu par būvatļaujas termiņa pagarināšanu pastāv tikai tad, ja tieši termiņa pagarināšana pati par sevi aizskar konkrētās personas subjektīvās tiesības.

[18] Pieņemot lēmumu par būves pieņemšanu ekspluatācijā, netiek pārbaudīts iepriekš izdotās būvatļaujas tiesiskums, bet gan tikai būves drošums un tehniskā gatavība ekspluatācijai, pamatojoties uz būvdarbu izpildes dokumentāciju un atbilstību akceptētajam būvprojektam un normatīvajiem aktiem. Tas attiecas uz būvniecības gala produktu, nevis tās procesu. Tomēr lēmums par nodošanu ekspluatācijā nevar legalizēt pretrunīgu būvniecību, kas veikta uz pretrunīgas būvatļaujas pamata.

[19] Lēmums par būves pieņemšanu ekspluatācijā parasti skar tikai būves īpašnieku. Apstākļiem, kuros pieņemts lēmums par būves pieņemšanu ekspluatācijā, nav ietekmes uz šā lēmuma tiesisko dabu, un tie nepaplašina personu loku, kurām atzīstamas subjektīvās tiesības šo lēmumu pārsūdzēt. Tomēr atsevišķos gadījumos lēmums var skart arī zemes īpašnieka vai kaimiņa tiesības, piemēram, ja ēkas ekspluatācija var piesārņot apkārtni vai tā ir nedroša un tādējādi rada apdraudējumu arī apkārtējiem.

[20] Atsaukšanās uz Orhūsas konvenciju un Satversmes 115.pantu ir pieļaujama, ciktāl būvniecība skar tikai nozīmīgas ar būvniecību saistītas izmaiņas iedzīvotāju sadzīvē, jo sadzīves apstākļu izmaiņas var kļūt par vides jautājumu vienīgi nozīmīgu apkārtējās dzīves telpas izmaiņu dēļ.

[21] Orhūsas konvencija ir pietiekams pamats, lai personai atzītu iespējas vērsties tiesā un prasīt efektīvu darbību no iestādes, kam ir pienākums novērst konkrētus pārkāpumus vides aizsardzības jomā.

[22] Izdodot rīkojumu (administratīvu aktu) par meža zemes transformāciju krasta kāpu aizsargjoslā, arī Ministru kabinetam ir jāveic lietderības apsvērumi, tostarp ņemot vērā Vides aizsardzības likumā minēto izvērtēšanas principu.

[23] Ja pieteikums pret paredzēto darbību akceptējošu lēmumu administratīvajā tiesā daļēji tiek pamatots ar privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizskārumu, šai personai nav šķēršļu izteikt arī ar vides aizsardzības interesēm saistītus iebildumus.

[24] Ja sabiedrība (Vides aizsardzības likuma 6.panta izpratnē) ir vērsusies par tādu valsts vai pašvaldības rīcību vai lēmumu, kas apdraud vides kvalitāti, nav nepieciešams konstatēt personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu.

Personas subjektīvo publisko tiesību aizskārumam šajās lietās nav nozīmes. Politiskā partija ir viens no personu apvienību veidiem. Tādēļ arī politiskajai partijai ir tiesības vērsties tiesā par vides aizsardzības jautājumiem.

[25] Pašvaldība nav pielīdzināta sabiedrībai Orhūsas konvencijas un Vides aizsardzības likuma izpratnē. Orhūsas konvencijas tiesības, kuras tā vides jomā piešķir sabiedrībai, īstenot var tikai pati pilsoniskā sabiedrība.

[26] Sākotnējā izvērtējuma mērķis ir tikai noteikt paredzētās darbības iespējamās ietekmes uz vidi un to, vai tās varētu būt būtiskas, nevis precīzi dokumentēt ietekmju apjomu un definēt projekta īstenošanas noteikumus. Sākotnējā izvērtējuma lēmums, ar kuru tiek atzīts, ka ietekmes uz vidi novērtējums nav nepieciešams, nav atsevišķi pārsūdzams tiesā. Šis lēmums ir starplēmums, kurš pats par sevi nav pietiekams, lai varētu uzsākt paredzēto darbību. Lēmuma pārbaude iespējama, pārbaudot galīgā lēmuma tiesiskumu.

[27] Reģionālās vides pārvaldes izsniegto tehnisko noteikumu mērķis ir vides aizsardzība. Tehnisko noteikumu izdošanas, tāpat kā ietekmes uz vidi novērtējuma mērķis ir vides aizsardzība. Šis mērķis ir saskatāms arī kā attaisnojums regulējumam, kas noteic tehnisko noteikumu spēkā esamības ierobežojumu. Proti, ja noteiktā laikā darbības netiek veiktas (kurām noteiktas konkrēta satura tehniskas prasības), konkrētās darbības veikšanas iespējamība vai vides aizsardzības prasības ir jāizskata un jānoteic no jauna. Tehniskie noteikumi paši par sevi būvniecības procesu nevirza, tomēr tie noteic tehniska rakstura prasības, kas pēc jēgas ir pakārtotas to noteikšanas laikā esošajai (plānotajai) faktiskajai un tiesiskajai situācijai, kura objektīvi var mainīties. Jauna pieteikuma iesniegšanas mērķis ir pārbaudīt, vai nav mainījušies faktiskie un tiesiskie apstākļi.

[28] Ja salīdzinājumā ar Eiropas Savienības prasībām dabīvalstī kādai noteiktai īpaši aizsargājama dabas teritorijai ir augstāks aizsardzības līmenis, tad tā ievērošana nekādā ziņā nav pretrunā ar dabas aizsardzības mērķi, kas ir arī Eiropas Savienības tiesiskā regulējuma pamatā.

[29] Lai īpaši aizsargājamam biotopam sasniegtu nepieciešamo aizsardzības līmeni tajās īpaši aizsargājamo dabas teritoriju zonās, kurās vispārīgi tāds līmenis nav nodrošināts, ir jāveido mikroliegums. Ja Eiropas Savienības prioritārā biotopa aizsardzībai mikroliegums nav izveidots, biotopa aizsardzībai nepieciešamie pasākumi (piemēram, meža kopšanas cirtes aizliegums) var tikt noteikts individuāla novērtējuma rezultātā, pieņemot individuālu lēmumu. Turklāt individuālā gadījumā iespējams pieņemt darbību aizliedzošu lēmumu arī bez likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43.pantā paredzētā novērtējuma.

[30] Kompensāciju likums saistībā ar saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās dabas teritorijās paredz atbildību kā kompensācijas veidu tikai par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem. Zemes īpašniekam nav tiesību uz neiegūto peļņu kā kompensāciju par ierobežojumiem, kas noteikti citiem saimnieciskās darbības veidiem.

[31] Aizsargjoslu likuma 36.panta pirmās daļas 2.punkta (kas attiecas uz piekrastes aizsargjoslu ārpus pilsētām un ciemiem) mērķis ir, reizē ierobežojot zemesgabalu platību un uz katra zemesgabala pieļaujamo būvniecības apjomu, ierobežot būvniecību Baltijas jūras piekrastes aizsargjoslā un tādējādi vides aizsardzības nolūkā ierobežot antropogēno slodzi. Normas mērķa sasniegšana ir iespējama, vienlaicīgi piemērojot konkrētās redakcijas abus teikumus. Jaunās redakcijas pirmais teikums par pieļaujamību uz katra zemesgabala būvēt vienu

viensētu ir pamats apbūves (un attiecīgas zemes transformācijas) atļaušanai tikai tad, ja šis zemesgabals ir izveidots atbilstoši otrā teikuma prasībām, proti, nav mazāks par 3 hektāriem.

Turklāt būtiski ir nevis tas, kad izveidots zemesgabals, bet gan tas, kad šis zemesgabals ir kļuvis par patstāvīgu zemes īpašumu (nekustamo īpašumu), un kā tāds reģistrēts zemesgrāmatā. Atskaites brīdis, no kura tiek vērtēts, vai attiecīgais īpašums ir jaunizveidots īpašums, ir 2003.gada 23.jūlijs.

[32] Atbilstoši Aizsargjoslu likuma 36.panta otrās daļas 1.punktam [ārpus pilsētām un ciemiem jauna būvniecība ir aizliegta, taču] esošas ēkas vai būves rekonstrukcija ir atļauta, ja nepārsniedz esošo būvobjektu un veikta likumā paredzētā saskaņošanā. Dabā konstatējami pamati nav uzskatāmi par esošu būvi, bet gan par iepriekšēju apbūvi. Tāpēc būves būvniecība uz esošiem pamatiem nav uzskatāma par rekonstrukciju, bet gan par jaunu būvniecību, kas šajā teritorijā ir aizliegta.

[33] No Aizsargjoslu likuma 36.panta otrās daļas 4.punkta izriet, ka jauna būvniecība šīs normas izpratnē ir iespējama arī gadījumā, kad pastāvējusi iepriekšējā apbūve – likumīgi uzbūvētas būves vai ēkas (vai to pamati), kuras konstatējamās dabā. Līdz ar to ēkas vai būves atjaunošana gadījumā, kad par iepriekšējo apbūvi var spriest pēc likumīgi uzbūvētiem būves vai ēkas pamatiem, ir jaunas ēkas vai būves celtniecība Aizsargjoslu likuma 36.panta otrās daļas 4.punkta izpratnē.

[34] Ministru kabineta lēmums (rikojums) daļā par atļauju krasta kāpu aizsargjoslā veikt meža zemes transformāciju ir administratīvs akts. Administratīvo aktu izdošana Ministru kabinetam pati par sevi ir neraksturīga funkcija un ja tāda ar likumu Ministru kabinetam ir nodota, tad parasti administratīvā akta izdošana ir saistīta ar lietderības apsvērumu izdarīšanu. Tādējādi, izmantojot tam piešķirto rīcības brīvību, Ministru kabinetam nav paredzēts izmantot formālu pieeju. Konkrētajā gadījumā lietderības apsvērumu izdarīšanu paredz gan tiesību norma (Aizsargjoslu likuma 36.panta ceturtais daļas 2.punkts), gan nepieciešamība izvērtēt un sabalansēt valstiski nozīmīgas iesaistītās intereses.

[35] Aizsargjoslu likuma 37.pants pieļauj noteikta veida būvju būvniecību aizsargjoslās applūstošajās teritorijās, kā arī teritorijas uzbēršanu šādu būvju būvniecībai. Minētais attiecas arī uz elīņiem. Tomēr norma (37.panta pirmās daļas 4.punkta apakšpunkts) tiecas izslēgt jaunu kapitālu būvju būvniecību. Ar elīņiem citastarp mēdz saprast arī būvi laivas glabāšanai. Taču nav pieļaujams, ka ar „elīņu” tiek apzīmēta kapitāla būve, kuras funkcijas ir plašākas un/vai kompleksas un kurā peldlidzekļu remonts, būvēšana un novietošana ir tikai viena no funkcijām.

[36] Teritorijas plānojums nav vienīgais normatīvais akts, kas regulē apbūvi aizsargjoslās. Līdz ar to teritorijas plānojums nevar radīt tiesisku palāvību, ka persona savā īpašumā, kas atrodas aizsargjoslā, varēs veikt būvniecību. Būvniecības ierobežojumi, kas paredzēti Aizsargjoslu likumā, jāievēro neatkarīgi no tā, vai tie paredzēti pašvaldības teritorijas plānojumā.

[37] Izlemjot jautājumu par paredzētās darbības akceptēšanu, reģionālai vides pārvaldei ir pienākums vispusīgi izvērtēt atļaujas izdošanas iespējas, tostarp konkrētās piesārņojošās darbības pieļaujamību konkrētā vietā. Tomēr iestāde nevar atļaujas nosacījumos iekļaut stingrākas prasības kā tās, kas attiecībā uz smakas mērķlielumu ir paredzētas ārējā normatīvajā aktā. Ministru kabineta noteikumi precīzē, kāds smaku sliekšnis ir uzskatāms par traucējošu visos gadījumos, kad piesārņojoša darbība, tātad arī darbība ar atkritumiem, rada smaku piesārņojumu. Tādēļ Atkritumu apsaimniekošanas

likuma norma, kas paredz, ka atkritumu apsaimniekošana (piesārņojošā darbība) nedrīkst radīt traucējošas smakas, nav uzskatāma par patstāvīgu atšķirīgu tiesisko pamatu noteikt citas, augstākas prasības piesārņojošai darbībai ar atkritumiem.

DISKUSIJAS

[1] Precizējošs komentārs attiecībā uz jaunas būvniecības pieļaujamību krasta kāpu aizsargjoslā ciemu robežās un pilsētās. Proti, atbilstoši Aizsargjoslu likuma 36.panta otrās daļas 4.punktam, kas attiecas uz teritorijām ciema robežās, jauna būvniecība ir atļauta, ja ievēroti visi šajā normā minētie priekšnoteikumi, tostarp būvniecība paredzēta vietā, kur bijusi iepriekšējā apbūve. Neraugoties uz to, ka būvniecība uz dabā konstatējamiem pamatiem (t.i., iepriekšējās apbūves) ir atzīstama par jaunu būvniecību, ciema robežās tā tomēr ir atļauta (t.i., atšķirībā no jaunas būvniecības ārpus pilsētām un ciemiem). Taču kritērijs „iepriekšēja apbūve” nav attiecināms uz jaunu būvniecību pilsētās (sal. sk. Senāta 2009.gada 30.decembra spriedumu lietā Nr. SKA-268/2009). Pilsētās jaunas būvniecības pieļaujamības kritēriji noteikti 36.panta otrās daļas 3.punktā.

[2] Diskutējams ir jautājums, vai būtu pieļaujams ar individuālu lēmumu izlemt par publiska ceļa ierīkošanu vai slēgšanu ārpus plānošanas procesa, pat ja tas tiek aplūkots kā izņēmuma gadījums (sk. Senāta 2007.gada 14. maija spriedumu lietā Nr. SKA-193/2007; 2011.gada 1.jūlija spriedumu lietā Nr. SKA-216/2011).

Pašvaldības administratīvais akts, piemēram, par publiskā ceļa slēgšanu, automātiski būtiski skartu citu personu (sabiedrības) intereses publiskā ceļa izmantošanā un pats par sevi nenodrošinātu nekādu alternatīvu risinājumu (sal. sk. Ministru kabineta 2013.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi” 14.punktu).

Iespējams, ka tajos izņēmuma gadījumos, kas pamatā varēja rasties vienīgi zemes reformas laikā, pašvaldībai savā bilancē

uzņemot faktiski izveidojušos ceļus un reģistrējot tos kā publiskus ceļus, lai novērstu personas pamattiesību nesamērīgu ierobežojumu, persona varētu pārsūdzēt pašvaldības prettiesisko rīcību, kas izpaužas bezdarbībā (t.i., neizstrādājot alternatīvus publiskā ceļa pārvietošanas risinājumus (sal. sk. Senāta atziņu, ka detālplānojuma kā normatīva akta izstrādes procesa norises ietekmi uz būvatļaujas procesu, t.i., pašvaldības rīcības tiesiskumu iespējams vērtēt arī administratīvā procesa ietvaros (Senāta 2012.gada 14.decembra lēmums lietā Nr.SKA-919/2012; arī 2011.gada 1.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-215/2011)).

[3] Attiecībā uz Vides aizsardzības likuma 9.panta trešo daļu tiesu praksē nostiprinājusies atziņa, ka šī norma ir viens no Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajā daļā paredzētajiem izņēmumiem, kad pieteikumu tiesā var iesniegt, aizsargājot nevis savas, bet gan citu personu tiesības vai tiesiskās intereses (sk. Senāta 2010.gada 31.marta lēmumu lietā Nr.SKA-325/2010; 2012.gada 30.oktobra spriedumu lietā Nr.SKA-139/2012). Pret izpratni, ka šajā gadījumā persona vērsas tiesā nevis savās, bet citu personu interesēs, iebilstams vairāku apsvērumu dēļ. Pirmkārt, vismaz ciktāl tas attiecas uz fiziskām personām, Latvijā netiek apšaubīts, ka tām ir tiesības dzīvot labvēlīgā vidē. Tātad fiziskās personas šādos gadījumos vērsas tiesā, lai būtībā aizsargātu savas tiesības. Otrkārt, ciktāl tas attiecas uz personu apvienībām (t.i., vides biedrībām, par kurām kā par Satversmes 115.panta tiesību subjektiem domas dalās), pēc Orhūsas konvencijas tās pašas par sevi ir šīs konvencijas garantēto procesuālo vides tiesību subjekti. Līdz ar to drīzāk varētu teikt, ka tās vērsas tiesā vispārējās vides aizsardzības interesēs, nevis lai aizsargātu citu personu tiesības. Taču, kā zināms, 9. panta trešā daļa ir vēl plašāka, jo tā paredz, ka ikviens (ne tikai fiziskās personas un vides biedrības) var vērsties tiesā vispārējās vides aizsardzības interesēs.

Pētījums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā
www.at.gov.lv Judikatūras sadaļā pie

Tiesu prakses apkopojumiem administratīvajās tiesībās

TIESU PRAKSE PAR TIESĪBĀM UZ KRIMINĀLPROCESA PABEIGŠANU SAPRĀTĪGĀ TERMIŅĀ UN SODA NOTEIKŠANĀ, JA NAV IEVĒROTAS TIESĪBAS UZ KRIMINĀLPROCESA PABEIGŠANU SAPRĀTĪGĀ TERMIŅĀ

Latvijas tiesu prakse par tiesību pārkāpuma atzīšanu uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un rīcības variantiem, konstatējot šo pārkāpumu, nav vienveidīga – secināts Augstākās tiesas pētījumā par saprātīgiem kriminālprocesa termiņiem un to neievērošanas sekām.

Konstatēts, ka salīdzināmos apstākļos saprātīgu termiņu pārkāpumi tiek gan atzīti, gan noliegti, turklāt pārkāpuma konstatēšanas gadījumā piemēroti dažādi tiesiskie risinājumi. 77 % no visiem konstatētajiem gadījumiem, kad tikušas pārkāptas personas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tiesas rīcības variants ir bijusi vai nu atbrīvošana no soda vai soda „mikstināšana”. Lielākajā daļā

gadījumu tiesas izvēlas piemērot vieglāku sodu sankcijas ietvaros. Daudzos gadījumos tiesu nolēmumos konstatējamas argumentācijas nepilnības par to, vai tiesību pārkāpums uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā ir vai nav atzīts, un, ja ir atzīts, kāpēc piemērots konkrētais tiesas rīcības modelis.

Tiesu prakses apkopojumu sagatavojušās Latvijas Universitātes Krimināltiesisko zinātņu katedras profesores juridisko zinātņu doktores Ārija Meikališa un Kristīne Strada-Rozenberga, no tā izrietošie secinājumi un priekšlikumi akceptēti Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta senatoru sapulcē.

SECINĀJUMI

1. Kopumā vērojamas pozitīvas tendences kriminālietu izskatīšanas ilguma samazināšanā Latvijas tiesās. Atsevišķie izņēmumi, kā piemēram, Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palātas darba rādītāji, nedod pamatu uzskatīt, ka situācija pasliktinās kopumā. Apstākļi, kas liek pievērst uzmanību, ir joprojām salīdzinoši liels atlikto un nenotikušo tiesas sežu skaits, kam pēdējos gados nav tendences samazināties. Šī problēma prasa kompleksu risinājumu, kas pamatā saistāms ar tiesas sežu darba organizācijas pilnveidi.

2. Latvijas tiesu prakse par tiesību pārkāpuma atzīšanu uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un rīcības variantiem, konstatējot šo pārkāpumu, nav vienveidīga. Salīdzināmos apstākļos pārkāpumi tiek gan atzīti, gan noliegti, turklāt pārkāpuma konstatēšanas gadījumā piemēroti dažādi tiesiskie risinājumi. Lielākajā daļā gadījumu tiesas izvēlas piemērot vieglāku sodu sankcijas ietvaros.

3. Tiesu praksē sastopamas nepilnības atbrīvošanas no kriminālatbildības un kriminālprocesa izbeigšanas izpratnē un piemērošanā.

4. Daudzos gadījumos tiesu nolēmumos konstatējamas argumentācijas nepilnības par to, vai tiesību pārkāpums uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā ir vai nav atzīts, un, ja ir atzīts, kāpēc piemērots konkrētais tiesas rīcības modelis.

5. Tiesas maz izmanto blakus lēmumu institūtu kā iespēju reaģēt ne tikai uz konkrēto pārkāpumu, bet arī mazināt pārkāpumus nākotnē.

PRIEKŠLIKUMI

1. Ikvienā lietā, kurā rodas nepieciešamība izvērtēt jaūtājumu, vai ir noticis personas tiesību pārkāpums uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, nepieciešams ņemt vērā Kriminālprocesa likuma 14.panta pirmajā daļā norādītos apstākļus, Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumos ietvertās atziņas un pamatot atzinumu par pārkāpuma esamību vai neesamību un izvēlēto rīcības veidu.

2. Izvērtējumu, vai ir noticis personas tiesību pārkāpums uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tiesai jāsniedz, kad to lūdz tiesīgā procesā iesaistītā persona. Tiesa to var darīt arī pēc savas iniciatīvas.

3. Ja tiesa iztiesāšanas laikā konstatē tiesību pārkāpumu uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tiesai jāsniedz šā pārkāpuma nozīmīguma izvērtējums un precīzi jānorāda tā tiesiskās sekas, tas ir, jāatzīst pārkāpums par nozīmīgu un kuram nav samērīgi piemērot Krimināllikumā paredzētās labvēlīgās sekas, vai arī jāatzīst pārkāpums par tādu, kurš var būt pamatā konkrētu Krimināllikumā paredzēto tiesisko seku piemērošanai.

4. Atteikšanās izvērtēt konstatētā pārkāpuma tiesiskās sekas, tāpat arī pārkāpuma nekonstatēšana situācijā, kurā tas ir pieļauts, atzīstams par būtisku Kriminālprocesa likuma normu pārkāpumu un Krimināllikuma Vispārīgās daļas pantu nepareizu piemērošanu.

5. Konstatējot nozīmīgu tiesību pārkāpumu uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, piemērojamas viena no sekām:

- atbrīvošana no kriminālatbildības (Krimināllikuma 58.panta piektā daļa);
- atbrīvošana no soda (Krimināllikuma 59.panta trešā daļa, 58.panta piektā daļa);
- soda mīkstināšana panta sankcijas ietvaros (Krimināllikuma 49.¹panta pirmās daļas 1.punkts);
- soda noteikšana, kas ir zemāks par minimālo robežu, kāda paredzēta panta sankcijā (Krimināllikuma 49.¹panta pirmās daļas 2.punkts), tostarp brīvības atņemšanas noteikšana uz 20 gadiem mūža ieslodzījuma vietā (Krimināllikuma 49.¹panta pirmās daļas 3.punkts).

6. Tiesa var izlemt, vai atbrīvot personu no kriminālatbildības un procesu izbeigt (Krimināllikuma 58.panta piektā daļa – materiālā norma; Kriminālprocesa likuma 481.panta otrā daļa, 379.panta ceturtnā daļa – procesuālā norma) vai arī taisīt notiesājošu spriedumu un atbrīvot personu no soda (Krimināllikuma 59.panta otrā daļa, 58.panta piektā daļa – materiālā norma; Kriminālprocesa likuma 520.pants – procesuālā norma).

7. Visos nolēmumos, kuros tiek konstatēts tiesību pārkāpums uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, ietverams izvērtēt, ar konkrētiem faktiem motivēts atzinums par pārkāpuma esamību, kā arī motivēti atzinumi par konkrētu labvēlīgu seku veida piemērošanu vai nepiemērošanu.

8. Lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības sakarā ar tiesību pārkāpumu uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, ietverams arī personas vainīguma pamatojums.

9. Ikvienā gadījumā, kad tiek konstatēts tiesību pārkāpums uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, nepieciešams izvērtēt amatpersonas rīcību, kuras dēļ pārkāpums noticis. Tiesas blakus lēmuma pieņemšana atzīstama par efektīvu veidu, kā ne tikai reaģēt uz konkrēto situāciju, bet arī ietekmēt šādu situāciju samazinājumu nākotnē.

*Pētījums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā
www.at.gov.lv Judikatūras sadaļā pie
Tiesu prakses apkopojumiem krimināltiesībās*

VIII

PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2013. GADĀ

IEVADS	71
Ivars Bičkovičs. Augstākās tiesas aktualitāte – reorganizācija un kasācijas instances stiprināšana	72
AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, STRUKTŪRA, FUNKCIJAS, STRATĒGIJA	73
Institūcijas, kuru darbību nodrošina Augstākā tiesa	73
AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS UN VADĪBA	74
AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI	74
Tiesnešu sastāva izmaiņas 2013.gadā	74
Augstākās tiesas tiesneši pašpārvaldes institūcijās	75
Tiesnešu papildu pienākumi un aktivitātes	75
Tiesnešu devums juridiskās literatūras laukā	75
STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS	76
Senāta Civillietu departaments	77
Senāta Krimināllietu departaments	80
Senāta Administratīvo lietu departaments	83
Civillietu tiesu palāta	85
Krimināllietu tiesu palāta	86
Judikatūras nodaļa	88
Administrācija	89
Atzinības 2013. gadā	92

2013.gads

Augstākajai tiesai raksturīgs ar divām svarīgākajām aktualitātēm – tiesā saņemto lietu skaita un arī neizskatīto lietu uzkrājuma palielināšanos, kā arī ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu”, kas iezīmē Augstākās tiesas reorganizācijas sākumu. Šīm tēmām Augstākās tiesas gada pārskata plēnumā, kas notika 2014.gada 21.februārī, savos ziņojumos pieskāra visu tiesas struktūrvienību vadītāji, analizējot iemeslus, kādēļ darba apjoms nemazinās, kā arī izsakot savu redzējumu, ko varētu mainīt, lai tiesas darbu efektīvizētu.

Publiskajā pārskatā apkopota informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja un struktūrvienību vadītāju ziņojumiem plēnumā, statistikas dati un cita Augstākās tiesas informācija.

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā www.at.gov.lv.

Tā kā šis ir pārskats par Augstākās tiesas darbu 2013.gadā, tajā kasācijas instances struktūrvienību nosaukumos lietots vārds „Senāts” un Senāta tiesneši saukti par senatoriem, kā tas bija līdz 2014.gada 1.janvārim. Saskaņā ar 2013.gada 13.jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” turpmāk kasācijas instance ir Augstākās tiesas trīs departamenti, kuros strādā tiesneši.

AUGSTĀKĀS TIESAS AKTUALITĀTE – REORGANIZĀCIJA UN KASĀCIJAS INSTANCES STIPRINĀŠANA

Ivars BIČKOVIČS, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Darba izvērtēšana Augstākās tiesas plēnumā nozīmē arī problēmu identificēšanu un risinājumu meklēšanu. Līdzšīnējā pieredze ļauj secināt, ka tāda viedokļu apmaiņa un savstarpēja komunikācija ir nesusi un, es ceru, turpinās nest savus augļus.

Ir virkne iepriekšējos plēnumos izteiktu, apspriestu un atbalstītu ideju, kuras šobrīd jau ir iedzīvinātas likumos. Piemēram, civilprocesā tā ir atteikšanās no Augstākās tiesas priekšsēdētāja un Civillietu departamenta priekšsēdētāja tiesībām iesniegt procesus uzraudzības kārtībā, tas ir rakstveida process un advokātu lomas palielināšana kasācijas instancē, kā arī pārsūdzības instanču pārskatīšana maza apmēra prasībām un citi grozījumi Civilprocesa likumā, par ko Augstākās tiesas plēnumos jau vairākus gadus tika runāts. Kaut varbūt problēmas nerisinās tik ātri, kā gribētos un būtu nepieciešams, plēnumos izteiktās domas nepaliek nesadzirdētas un tās ir kā vadlīnijas tiesas pārstāvjiem, piedaloties dažādu darba grupu un komisiju darbā, pārstāvot Augstākās tiesas viedokli. Šīs pozīcijas, idejas un vērtējumi ir ārkārtīgi svarīgi. Tādēļ tāpat kā iepriekšējos gados aicinājums tiesnešiem – būt aktīvākiem. Augstākās tiesas pārstāvji ir aicināti pastāvīgajās kriminālprocesa, administratīvā un civilprocesa darba grupās, kur tiek gaidīti ar Augstākās tiesas viedokli un argumentiem. Mums tiek dota iespēja, kura jāizmanto, aizstāvojot savu viedokli un savu pozīciju.

Jau vairākus gadus runājam par aizvien pieaugošo kasācijas sūdzību skaitu, kuru izskatīšana tiek atteikta. 78% atteikto sūdzību Civillietu departamentā – tas ir ļoti daudz, arī Krimināllietu departamentam 56% ir daudz. Varbūt vērts skatīt Administratīvo lietu departamenta pieredzi, jo viņiem atteikumu skaits ir tikai 31%. Katrs atteikums prasa tiesnešu laiku iedziļināties lietā, kaut gan tas zināmā mērā ir tiesnešu darbs tukšgaitā. Pozitīvi vērtējams, ka likums tagad arī civilīetās, tāpat kā

krimināllietās, ļauj kasācijas atteikumu noformēt rezolūcijas formā. Bet varbūt varam mēģināt iet vēl tālāk, proti, saglabājot tiesneša juridisko atbildību, šo lietu „sašķirošanu” uzticēt tiesnešu palīgiem, tādējādi atslogojot tiesnešus.

Tiesneši savās struktūrvienībās vislabāk redz vajadzību un iespējas darba organizācijas uzlabošanai, nodrošinot cilvēkresursu efektīvāku izmantošanu, un jāinformē likumdevēju par tiesas priekšlikumiem likumu grozījumiem. Kā jau norādīju, līdz šim Tieslietu ministrijā un Saeimā lielākā daļa tiesnešu priekšlikumu procesuālajiem likumiem ir akceptēta.

Augstākās tiesas turpmāko gadu mērķi, uzdevumi un prioritātes ir noteikti darbības stratēģijā 2014.–2016. gadam. Kā viens no stratēģiskajiem mērķiem tajā paredzēta Augstākās tiesas reorganizācija un kasācijas instances stiprināšana.

Tuvākās strukturālās pārmaiņas notiks jau 2014.gada beigās, kad beigs pastāvēt Krimināllietu tiesu palāta un paplašināsies kasācijas instance. Mums jādomā gan par tiesnešu tālāko karjeru, gan par darbinieku pārkvalificēšanu un to skaitu, gan arī par telpu optimālu izmantošanu, nodrošinot katras struktūrvienības izvietošanu vienkopus.

Pēdējā Tieslietu padomes sēdē Tieslietu ministrija pieteica jaunus grozījumus likumā „Par tiesu varu”, kuros tiek plānots risināt arī jautājumu par tiem Augstākās tiesas tiesu palātu tiesnešiem, kuri neturpinās darbu kasācijas instancē. Risinājums varētu būt, piemēram, pirmstermiņa pensionēšanās iespēja vai pabalstu sistēma līdz pensijas vecuma sasniegšanai. Pozitīvi vērtējams, ka beidzot tiek domāts par juridiski korektu darba attiecību pārtraukšanu ar tiem tiesnešiem, kuri neizmantos nevienu no piedāvātajām iespējām – saglabājot darba algu, pāriet uz zemākas instances tiesu vai izmantot pirmstermiņa pensionēšanās iespēju. Tieslietu padome deleģējusi savu pārstāvi šo grozījumu sagatavošanas darba grupā.

Augstākā tiesa kā savu mērķi tiesu sistēmas reorganizācijā saskata kasācijas instances kapacitātes stiprināšanu un kasācijas instances uzdevumiem un noslodzei atbilstošas struktūras veidošanu. Reorganizācijas procesā, stiprinot kasācijas instanci, katrā ziņā būtu racionāli jāizmanto tiesu palātu cilvēkresursus un intelektuālo potenciālu. Plēnumā pamatoti aktualizēts viens no stratēģijā izvirzītajiem uzdevumiem – analītiskās struktūrvienības izveidošana Augstākajā tiesā.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, FUNKCIJAS, STRUKTŪRA, STRATĒGIJA

Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā Augstākā tiesa ir trešā, augstākā līmeņa tiesa, kas izskata lietas gan otrajā (apelācijas), gan trešajā (kasācijas) instancē.

Augstākās tiesas darbības pamats ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē. Augstākās tiesas izveidošanu, struktūru un kompetenci nosaka likums „Par tiesu varu”. Procesuālie likumi – Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums un Administratīvā procesa likums – nosaka lietu izskatīšanas procesu apelācijas un kasācijas kārtībā.

AUGSTĀKĀS TIESAS PAMATFUNKCIJAS:

- tiesas spriešana kasācijas un apelācijas instancē;
- vienotas tiesu prakses veidošana un juridiskās domas attīstība;
- lietu izskatīšana Disciplinārtiesā.

PAPILDFUNKCIJA – pamatojoties uz Operatīvās darbības likumu, sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu akceptēšana un Kredītiestāžu likumā noteikto kredītiestāžu rīcībā esošo ziņu pieprasījumu akceptēšana.

AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRU VEIDO:

- trīs Senāta departamenti, kuros lietas izskata kasācijas kārtībā;
- divas tiesu palātas, kas darbojas kā apelācijas instances tiesas;
- Administrācija, kuras mērķis ir nodrošināt Augstākās tiesas darbību;
- Judikatūras nodaļa, kas apkopo un pēta tiesu praksi;
- Slepības režīma nodrošināšanas nodaļa.

AUGSTĀKĀS TIESAS STRATĒGIJA

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2011.–2013.gadam bija noteikti vidēja termiņa stratēģiskie mērķi četrās prioritārajās jomās:

- profesionāla un taisnīga tiesas spriešana;
- vienvērtīga tiesu prakses veidošana Latvijā;
- sabiedrības uzticēšanās un izpratnes par tiesu varu veicināšana;
- labas pārvaldības principa pilnveidošana.

Augstākās tiesas prioritārie darbības virzieni 2013.gadā tika saskaņoti ar darbības stratēģijā noteiktajiem uzdevumiem un budžetā piešķirtajiem līdzekļiem. 2013.gadā pēc piecu gadu pārtraukuma bija piešķirts finansējums vienveidīgas tiesu prakses veidošanai, līdz ar to bija iespējams sekīgāk darboties šī stratēģiskā mērķa sasniegšanai.

2013.gada 18.oktobrī apstiprināta Augstākās tiesas stratēģija nākamajam periodam – 2014.–2016.gadam. Tajā formulēta Augstākās tiesas misija – taisnīga un efektīva tiesas spriešana un tiesu sistēmas neatkarības stiprināšana, kā arī stratēģiskā vizija – būt par taisnīguma garantu.

Četri stratēģiskie mērķi palikuši tādi, kā bija arī iepriekšējo gadu stratēģijā, bet aktualizēti uzdevumi to sasniegšanai. Klāt nācis vēl piektais stratēģiskais mērķis – Augstākās tiesas reorganizācija, kas turpmākajos trīs gados būs īpaši aktuāls saistībā ar Latvijas tiesu sistēmas reformu, pārejot uz tā saukto „tiro” trīspakāpju tiesu sistēmu. Līdzās tām pamatfunkcijām un palīgfunkcijām, kas noteiktas likumos un bija arī iepriekšējā darbības stratēģijā, kā savas darbības papildfunkciju Augstākā tiesa noteikusi arī sabiedrības informēšanu un tiesisko izglītošanu.

INSTITŪCIJAS, KURU DARBĪBU NODROŠINA AUGSTĀKĀ TIESA

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.⁷ pantu Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada **Tieslietu padomes** darbu un Augstākās tiesas Administrācija nodrošina Tieslietu padomes darbu. Tieslietu padome ir tiesu varas koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. 2013. gadā notikušas 23 Tieslietu padomes sēdes (no tām 15 rakstveida procesā), pieņemti 99 lēmumi. Augstākās tiesas Administrācija piedalījās Tieslietu padomei nepieciešamo dokumentu projektu izstrādē, kā arī organizēja sadarbību ar Eiropas Tieslietu padomju asociāciju. Tā kā Tieslietu padome sasauca Tiesnešu konferences un nosaka to darba kārtību, Augstākā tiesa iesaistījās Tiesnešu konferenču organizēšanā.

Augstākā tiesa nodrošina arī tiesnešu pašpārvaldes institūcijas – **Tiesnešu disciplinārkolēģijas** – darbu. Disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs ir Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks. Tā kā saskaņā ar 2013.gada 13.jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” Augstākās tiesas priekšsēdētājam, sākot no 2014.gada 1.janvāra, vairs nav vietnieku, ar 2013.gada 28.septembra grozījumiem likumā „Par tiesu varu” noteikts, ka bijušais Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks, kas saskaņā ar Tiesnešu disciplinārās atbildības likumu pilda Tiesnešu disciplinārkolēģijas kolēģijas priekšsēdētāja pienākumus, turpina tos pildīt līdz Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā noteiktā četru gadu pilnvaru termiņa beigām.

Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumi ir pārsūdzami un to tiesiskuma izvērtēšanai Augstākās tiesas Senātā tiek sasaukta **Disciplinārtiesā**, kuras sastāvā ir seši senatori. Disciplinārtiesas kompetence ir arī pārbaudīt pārsūdzēto tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sniegto negatīvo atzinumu tiesiskumu un ar 2014.gada 1.janvāri – izskatīt arī pārsūdzētos ģenerālprokurora lēmumus par disciplinārsodu piemērošanu prokuroriem.

2013.gadā Tiesnešu disciplinārkolēģijā izskatītas 9 tiesnešu disciplinārlietas, bet Disciplinārtiesā divas lietas – viena par Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu, otra par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sniegto negatīvo atzinumu.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS UN VADĪBA

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Likumā „Par tiesu varu” noteikto un citu aktuālu jautājumu izlemšanai tiek sasaukts Augstākais tiesas plēnums jeb visu tiesnešu kopsapulce. 2013. gadā notika viena plēnuma sēde, kurā izvērtēts iepriekšējā gada darbības pārskats.

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma apstiprina Saeima uz 7 gadiem. Saskaņā ar 2013.gada 13.jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” no 2014.gada 1.janvāra Augstākās tiesas priekšsēdētāju apstiprinās uz 5 gadiem un amatā varēs būt ne ilgāk kā divus termiņus.

No 2008. gada 16. jūnija Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir Ivars Bičkovičs.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetence noteikta likuma „Par tiesu varu” 50. un 50.¹ pantā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir arī Tieslietu padomes priekšsēdētājs.

Saskaņā ar Advokatūras likumu, Tiesu izpildītāju likumu un Notariāta likumu Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņem šo tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu zvērestu, stājoties amatā. 2013. gadā Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņēma 50 advokātu un 1 tiesu izpildītāja zvērestu.

PRIEKŠSĒDĒTĀJA VIETNIEKI

Augstākās tiesas priekšsēdētājam bija divi vietnieki, kuru plēnumus ievēlēja uz septiņiem gadiem no Senāta departamentu priekšsēdētāju un tiesu palātu priekšsēdētāju vidus. Atkārtoti Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieka amatā 2009.gadā ievēlēts Gunārs Aigars, par otru Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku 2011.gadā ievēlēts Pēteris Dzalbe. Saskaņā ar 2013.gada 13.jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un viņa vietnieki Pēteris Dzalbe un Gunārs Aigars tiesnešu konferencē

varu” no 2014.gada 1.janvāra Augstākās tiesas priekšsēdētājam nav vietnieku, pagaidu prombūtnes laikā priekšsēdētāju pēc viņa rīkojuma aizstāj viens no departamentu priekšsēdētājiem.

ADMINISTRĀCIJA

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija. Tā ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā „Par tiesu varu” noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru ieceļ priekšsēdētājs. Kopš 2008.gada Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

Augstākās tiesas pamatfunkciju – profesionālu un taisnīgu tiesas spriešanu, izskatot konkrētas civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas augstākajā instancē, nodrošina Augstākās tiesas tiesneši, kas ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam.

Augstākās tiesas tiesnešu kopskaitu nosaka Saeima pēc Tieslietu padomes priekšlikuma. Tiesnešu skaitu Senātā un tiesu palātās nosaka Tieslietu padome. Saeimas noteiktais Augstākās tiesas tiesnešu kopskaits ir 53.

2013. gadā faktiskais Augstākajā tiesā strādājošo tiesnešu skaits bija 50 – 28 senatori un 22 tiesu palātu tiesneši. Pieci no tiesu palātu tiesnešiem bija apgabaltiesu tiesneši, kas saskaņā ar Tieslietu padomes lēmumu pilda Augstākās tiesas tiesneša pienākumus vakances laikā.

TIESNEŠU SASTĀVA IZMAIŅAS 2013. GADĀ

Pēc 41 tieslietu sistēmā nostrādāta gada 30.aprīli pensijā devās Senāta Civillietu departamenta senatore Skaidrite Lozīņa. Ar departamenta senatoru kopsapulces lēmumu par Civillietu departamenta senatoru ar 2.maiju iecelts Civillietu

Senators Valerij Maksimovs

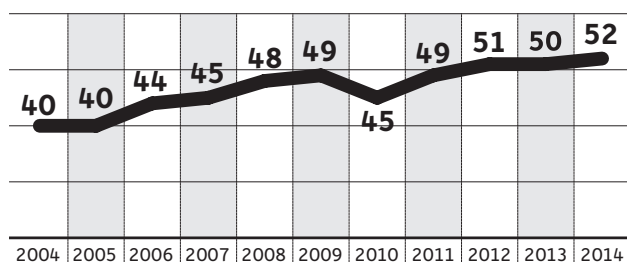
tiesu palātas tiesnesis Valerijs Maksimovs.

Civillietu tiesu palātas tiesnešu pienākumus uz tiesneša vakances laiku Tieslietu padome uzdeva pildīt divām apgabaltiesas tiesnesēm – ar 3.jūniju Zanei Pētersonei, kura jau iepriekš divus gadus pildīja palātas tiesneses pienākumus, un ar 2.maiju – Inesei Graudai.

Pēc pašas vēlēšanās darbā uz rajona tiesu aprīli pārcelta Krimināllietu tiesu palātas tiesnese Daina Treija.

Turpināt pildīt Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu pienākumus vakances laikā Tieslietu padome uzdeva diviem apgabaltiesas tiesnešiem – no 8.februāra Vilim Donānam un no 19.februāra Aivaram Uminskim.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU SKAITS

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

TIESLIETU PADOME – Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs (Tieslietu padomes priekšsēdētājs), Senāta Civillietu departamenta senatore Ināra Garda (Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece).

DISCIPLINĀRTIESA – Senāta Civillietu departamenta senatori Māriete Zāgere (Disciplinārtiesas priekšsēdētāja) un Aldis Laviņš, Senāta Krimināllietu departamenta senatore Anita Nusberga un Inguna Radzeviča, Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori Andris Guļāns un Vēsma Kakste.

TIESNEŠU DISCIPLINĀRKOLĒĢIJA – Senāta Krimināllietu departamenta senators Pēteris Dzalbe (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Senāta Civillietu departamenta senators Valerijans Jonikāns, Senāta Krimināllietu departamenta senators Artūrs Freibergs, Civillietu tiesu palātas tiesnesis Raimonds Grāvelsiņš, Krimināllietu tiesu palātas tiesnese Anita Poļakova.

TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒĢIJA – Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars (kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētājs), Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervīns Kušķis (kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētāja vietnieks), Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa.

TIESNEŠU ĒTIKAS KOMISIJA – Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Dace Mita un Civillietu tiesu palātas tiesnese Marika Senkāne.

TIESNEŠU PAPILDU PIENĀKUMI

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un tiesnešu pašpārvaldes institūcijās tiesneši veic arī citus pienākumus.

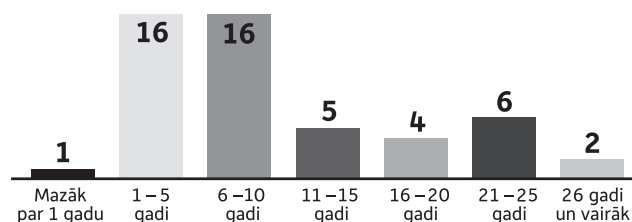
Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe ir Augstākās tiesas plēnuma ievēlēts tiesnešu pārstāvis Centrālajā vēlēšanu komisijā.

Dr.habil.iur. Kalvis Torgāns un Dr.iur. Jautriete Briede tiesneša darbu apvieno ar profesora amatu Latvijas Universitātē, Dr.iur. Jānis Neimanis ir LU asociētais profesors.

Senatori Veronika Krūmiņa, Jānis Neimanis, Dace Mita, Valerijans Jonikāns, Kalvis Torgāns, Edite Vernuša, Pēteris Dzalbe, Māriete Zāgere, Aldis Laviņš, Jautriete Briede, Pēteris Opincāns un tiesneši Gunārs Aigars, Zane Pētersone un Intars Bisters 2013. gadā bijuši lektori Latvijas Tiesnešu mācību centrā. LTMC centrs Tiesnešu konferencē pasniedza Atzinības rakstus tiesnešiem, kas snieguši īpašu ieguldījumu, tostarp Augstākās tiesas senatoriem Valerijānam Jonikānam un Veronikai Krūmiņai.

Tiesneši piedalās darba grupās likumprojektu un likumu grozījumu izstrādāšanai. Civilprocesa likuma grozījumu izstrādāšanas darba grupā piedalījās Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars un senatori Kalvis Torgāns un Aldis Laviņš, Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervīns Kušķis – Kriminālprocesa grozījumu izstrādāšanas

SENATORU UN TIESNEŠU SADALĪJUMS PĒC AUGSTĀKAJĀ TIESĀ NOSTRĀDĀTO GADU SKAITA

darba grupā. Administratīvo lietu departamenta senators Jānis Neimanis strādāja Tieslietu ministrijas darba grupā vienotas tiesu varas amatpersonu disciplinārkolēģijas sistēmas modeļa izstrādei, senators Voldemārs Čiževskis – preventīvo piespiedu līdzekļu likumprojekta izstrādes darba grupā. Tiesnese Ludmila Poļakova darbojas Probācijas dienesta konsultatīvajā padomē.

Senatore Edite Vernuša, Anita Nusberga un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles, tiesnesis Arnis Dundurs – zvērinātu tiesu izpildītāju disciplinārkolēģijas sastāvā.

Senāta Krimināllietu departamenta senatoriem un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešiem papildu slodze ir sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu akceptēšana atbilstoši Operatīvās darbības likuma 7.pantam un Kredītiestāžu likuma 69.pantam.

Senāta Administratīvo lietu departamenta tiesneses Jautriete Briede un Dace Mita ir Ministru kabineta apstiprinātas *ad hoc* tiesneses no Latvijas Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Savukārt Civillietu tiesu palātas tiesnese. Zane Pētersone ir Eiropas tiesnešu asociācijas mediācijai (*GEMME*) valdē un Latvijas pārstāve Eiropas Padomes Eiropas Tiesiskās sadarbības padomes (*CDCJ*) ekspertu darba grupā.

Latvijas Administratīvo tiesnešu biedrības sapulcē par biedrības priekšsēdētāju nākamajiem diviem gadiem ievēlēts Senāta Administratīvo lietu departamenta senators Jānis Neimanis, kurš biedrību vada kopš tās dibināšanas 2009.gadā.

TIESNEŠU DEVUMS JURIDISKĀS LITERATŪRAS LAUKĀ

Latvijas Republikas Satversmes pieņemšanas 91.gadadienā 2013.gada 15.februārī Augstākajā tiesā notika unikāla izdevuma – „Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole” – atvēršana. Komentāru ievada autore ir Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, atsevišķas komentāru nodaļas rakstījuši senatori Jānis Neimanis un Jautriete Briede.

Oktoberi atvēršanas svētkus svinēja vēl viens nozīmīgs izdevums – desmit gadus pēc Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās izdoti pirmie likuma komentāri. Tos sagatavoja divdesmit divu autoru kolektīvs juridisko zinātņu doktoru senatore Jautriete Briedes zinātniskajā redakcijā. Viena no juridiskajām redaktorēm un arī vairāku nodaļu komentētāja ir Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa. Komentāru autoru kolektīvā arī Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Dace Mita un senatoru palīgi Kristīne Aperāne, Gatis Bārdiņš un Inga Bērtaite.

2013.gadā izdoti divi Augstākās tiesas tiesnešu juridiskie izdevumi – Kalvja Torgāna grāmata „Līgumu un deliktu tiesību problēmas” un Zanes Pētersones grāmata „Intelektuālā īpašuma civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi”, kas ir unikāli izdevumi, jo tajos skartās tēmas Latvijas juridiskajā literatūrā aplūkotas pirmoreiz.

STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS

Augstākās tiesas vadība gada pārskata plēnumā: (no kreisās) Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervīns Kušķis, Civillietu departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs, Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, plēnuma sekretāre Ināra Garda

AUGSTĀKĀS TIESAS RĀDĪTĀJU KOPSAVILKUMS 2009.–2013. GADĀ

	Šķērtas lietas	Izskatītas lietas	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2009. gads	4581	4219	2470
2010. gads	4970	4518	2922
2011. gads	4986	4844	3064
2012. gads	5282	5194	3152
2013. gads	5521	5073	3600

LIETU SKAITS UN TIESNEŠU SLODZE AUGSTĀKAJĀ TIESĀ 2013. GADĀ

	Neizskatīto lietu atlikums gada sākumā	Šķērtas lietas skaits	Izskatīto lietu skaits	Lietas nosūtītas atpakaļ/ citai tiesai/ pievienota citai lietai	Nepabeigto lietu skaits	Vidējais tiesnešu skaits*	Izskatītas lietas uz 1 tiesnesi
SENĀTS							
Civillietu departaments	1455	1770	1342	31	1852	11,9	113
Kriminālietu departaments	98	762	690	17	153	6	115
Administratīvo lietu departaments	272	1001	952	3	318	9	106
TIESU PALĀTAS							
Civillietu tiesu palāta	1100	1694	1631	25	1138	15	109
Kriminālietu tiesu palāta	227	294	381	1	139	6,8	56
Kopā Senātā	1825	3533	2984	51	2323	26,9	111
Kopā Tiesu palātās	1327	1988	2012	26	1277	21,8	92
Kopā Augstākajā tiesā	3152	5521	4996	77	3600	48,7	103
2012.gadā	3064	5282	5071	123	3152	49,2	103

*Aprēķinot vidējo tiesnešu skaitu, ņemti vērā bezalgas atvaļinājumi un darba nespējas lapas

KASĀCIJAS UN APĒLĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS VEIDS 2013.GADĀ

	Izskatītas lietas	Mutvārdu procesā	Rakstveida procesā	Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību/ pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu/ atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību
Senāta Civillietu departaments	1270	45	313	910 (72%)
Senāta Kriminālietu departaments	656	4	278	374 (56%)
Senāta Administratīvo lietu departaments	935	56	587	292 (31%)
Kopā kasācijas kārtībā	2861	105	1178	1578 (55%)
Civillietu tiesu palāta	1593	534	1059	35 (2%)
Kriminālietu tiesu palāta	147	143	4	-
Kopā apelācijas kārtībā	1740	677	1063	35 (2%)

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTS

Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs
Zigmants GENCS

Senatori Anda BRIEDE, Vanda CĪRULE,
Ināra GARDA, Valerijans JONIKĀNS,
Aldis LAVIŅŠ, Skaidrite LODZIŅA (līdz 30.03.2013.),
Valērijs MAKSIMOVŠ (no 01.02.2014.),
Normunds SALENIEKS, Kalvis TORGĀNS,
Edite VERNUŠA, Anda VĪTOLA, Mārite ZĀĢERE

2013. GADĀ TIESVEDĪBĀ 3225 LIETAS

Izskatītas 1373 lietas – 43%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 1295
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību pārkāpumiem (protestiem) – 57
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 21

Tāpat kā iepriekšējos gados Senāta Civillietu departamenta galvenais uzdevums bija kvalitatīvi izskatīt civillietas, lai Senāta nolēmumi būtu taisnīgi un pēc iespējas lietas tiktu izskatītas isākos termiņos, jo tikai tādā veidā var veicināt sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

Palielinās saņemto lietu skaits, spējam izskatīt mazāk lietu nekā saņemam, līdz ar to palielinās nepabeigto lietu atlikums. Palielinājies arī lietu izskatīšanas vidējais ilgums.

Tomēr jāatzīst, ka neliels progress ir bijis. Gribu pievērst uzmanību dažiem apstākļiem, kas nedaudz atviegloja Civillietu departamenta darbu. Tie galvenokārt ir grozījumi Civilprocesa likumā un citos likumos.

PAR LIKUMU IZMAIŅĀM

Priecē tas, ka beidzot tika atrisināts gadiem ilgi vilcinātais jautājums, lai Augstākās tiesas priekšsēdētāju un Civillietu departamenta priekšsēdētāju atbrīvotu no protestu iesniegšanas funkcijas par spēkā esošiem pirmās instances tiesu nolēmumiem. Situācija, kad tiesa pati protestē un pēc tam izskata protestu, patiešām bija nevēlama. Tā ir labota un no 2013.gada 1.janvāra protestu iesniegšana ir nodota Ģenerālprokuratūrai.

Arī citi uzlabojumi likumos atzīstami par vērtīgiem un tuvinājuši mūs Eiropas praksei.

Rīcības sēdes lēmumiem vairs nav jāraksta plaši argumenti par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Lēmumu var sastādīt arī rezolūcijas veidā. Šie Civilprocesa likuma grozījumi izgājuši pārbaudi arī Satversmes tiesā un atzīti par atbilstošiem Satversmei.

Darbu atviegloja arī tas, ka lietu izskatīšana kasācijas kārtībā var notikt rakstveida procesā, ja iespējams pieņemt lēmumu pēc lietā esošiem materiāliem. Arī šis grozījums Civilprocesa likumā (spēkā no 01.04.2012.) tiek plaši piemērots. Tas dod laika ietaupījumu un iespēju vairāk koncentrēties uz nolēmumu kvalitāti.

Pieņemti grozījumi Civillikumā, kas paredz līgumsodu ierobežojumus civiltiesiskajos darījumos, tostarp neļaujot tā dēvēto ātro kredītu izsniedzējiem pieprasīt nesamērīgas atmaksas summas. Šo grozījumu nepieciešamība izrietēja no tiesu prakses. Projektu sagatavoja un palīdzēja realizēt senators Kalvis Torgāns.

Senatora Torgāna atzītā autoritāte deva iespēju arī labot neveiksmīgo noteikumu par maza apmēra prasību (līdz 2100 eiro) nodošanu izskatīšanai kasācijas kārtībā, apejot apelācijas instanci. No 2014.gada 1.aprīļa tiesas spriedums lietās par maza apmēra prasībām būs pārsūdzams tikai apelācijas kārtībā. Tas nākotnē atslagos Civillietu departamentu vairāk

LIETU SKAITS CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ 2009.–2013. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2009	1216	1065	63	618
2010	1393	1136	56	875
2011	1358	1031*	46	1202
2012	1635	1382*	49	1455
2013	1770	1373*	43	1852

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas vai pēc piekritības (2011.-11, 2012.-44; 2013.-31)

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	625	49
2.	Lietas, kas izriet no darba līguma attiecībām	142	11
3.	Lietas, kurās ir strids par nekustamā īpašuma tiesībām	128	10
4.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	107	8
5.	Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	49	4
6.	Morālā kaitējuma atlīdzināšana	32	3
7.	Sūdzības par zemesgrāmatu nodalījumu tiesnešu lēmumiem	25	2
8.	Sevišķā tiesāšanas kārtībā izskatāmās lietas	18	2
9.	Godu un cieņu aizsārošu un nepatiesu ziņu atsaukšana	16	1
10.	Mantojuma lietas	15	1
11.	Lietas par servitūta nodalīšanu, atcelšanu	14	1
12.	Mantiskās kompensācijas piedziņa	11	1
13.	Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	6	1
14.	Pilsonības atņemšana	5	0
15.	Ārvalsts tiesas nolēmumu izpilde un izpildes nodrošināšana	5	0
16.	Pārējās	72	6
	Kopā	1270	100

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaitis	Procenti
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	909	78
Spriedums atstāts negrozīts	89	8
Spriedums atcelts pilnībā vai daļā	158	14
Spriedums grozīts	6	0
Kasācijas tiesvedība izbeigta	2	0
Kopā	1164	100

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaitis	Procenti
Atteikts ierosināt tiesvedību	1	1
Lēmums atstāts negrozīts	79	75
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā, nododot jaunai izskatīšanai	14	13
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā un jautājums izņemts pēc būtības	10	9
Lēmums grozīts	1	1
Lietā atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	1	1
Kopā	106	100

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesa	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Lietā atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Civillietu tiesu palāta	312	77	43	1	1	190	14
Rīgas apgabaltiesa	591	56	98	3	2	432	17
Kurzemes apgabaltiesa	93	9	13	0	0	71	14
Latgales apgabaltiesa	77	10	6	0	0	61	8
Vidzemes apgabaltiesa	68	6	6	0	0	56	9
Zemgales apgabaltiesa	60	5	7	0	0	48	12
Kopā apelācijas instances	1201	163	173	4	3	858	15
Rajonu (pilsētu) tiesas	69	5	9	3	0	52	17

kā no 200 lietu izskatīšanas gadā, jo tieši maza apmēra prasības palielināja neizskatīto lietu daudzumu. Ilgtermiņā tas varētu jūtami samazināt lietu pieplūdumu. To varētu atzīt par pēdējā laika pozitīvāko notikumu.

Akceptēta arī ideja, ka atsevišķiem notariālajiem aktiem būs izpilddokumenta spēks. Pieņemtie grozījumi Notariāta likumā stājās spēkā no 2013.gada 1.novembra. Arī tas var nedaudz atslogot tiesas un līdz ar to arī Civillietu departamentu.

Pirms gada plēnumā runājām, ka viens no veidiem, kā paātrināt civilprocesu, ir zvērinātu advokātu lomas palielināšana, nosakot advokātam ekskluzīvas tiesības pārstāvēt personas civilprocesā, īpaši kasācijas instancē. Šobrīd ir izdarīts tikai pussolis šajā virzienā – no 2014.gada 4.janvāra spēkā Civilprocesa likuma noteikums, ka lietas kasācijas instancē ved pašas fiziskās personas vai ar advokāta starpniecību, bet juridisko personu lietas kasācijas instances tiesā ved to amatpersonas, kas darbojas likumā, statūtos vai nolikumā piešķirtā pilnvaru ietvaros, vai arī tās tiek vestas ar advokāta starpniecību.

Ir arī citi būtiski grozījumi Civilprocesa likumā, kas stājušies spēkā, bet tieši neietekmēs Civillietu departamenta darbu.

PAR CIVILLIETU IZSKATĪŠANU

Jāatzīmē, ka drošības naudas apmēra palielināšana, iesniedzot kasācijas sūdzības, nav samazinājusi kasācijas kārtībā izskatāmo lietu skaitu. 2013.gadā Civillietu departamentā saņemtas 1770 civillietas, tas ir, par 135 lietām vairāk nekā iepriekšējā gadā.

Pabeigto lietu daudzums atbilst iepriekšējā gada līmenim, starpība nav būtiska. Pie pabeigtām netiek skaitītas lietas, kuras izskatītas rīcības sēdē un ir ierosināta kasācijas tiesvedība, tādas gada beigās bija 396 lietas. Nepabeigto lietu skaits palielinājies gandrīz tādā pašā apmērā – par 397 lietām – un kopā ir 1852 lietas. Tas ir vairāk nekā jebkad bijis. Departamenta tiesvedībā pavisam bijušas 3225 lietas, tas ir, saņemtās lietas kopā ar iepriekšējā gada atlikumu.

Ņemot vērā izskatāmo lietu lielo apjomu, pastiprinātu uzmanību veltījām tam, lai vairāk lietas tiktu izskatītas rīcības sēdēs un plauktos negulētu lietas, kurās kasācijas tiesvedības ierosināšana būtu atsakāma, un kasācijas tiesvedība tiktu ierosināta tikai gadījumos, kad ir pamatotas šaubas par apelācijas instances tiesas spriedumu tiesiskumu un lietām ir nozīme judikatūras veidošanā. Tā rezultātā esam atteikuši kasācijas tiesvedības ierosināšanu 910 lietās, kas ir 72% no visām kasācijas kārtībā izskatītajām lietām (78% – no pārsūdzētajiem spriedumiem). Tādējādi pēdējos gados atteikto kasācijas tiesvedību skaits palielinās: 2011.gadā – 45%, 2012.gadā – 63%. Atteikumu procents arī turpmāk varētu būt apmēram 70.

Līdzīga tendence vērojama arī Lietuvā. Arī tur saņemto lietu skaits pieaug un arī atteikumu skaits pieaug – 2012.gadā atteikta kasācijas tiesvedība 69,33%, bet 2013.gadā – 73,79%.

Manuprāt, pozitīvi vērtējams, ka samazinās to lietu skaits, kurās kasācijas tiesvedība bijusi ierosināta un pēc tam spriedumi atstāti negrozīti, kas varētu liecināt par to, ka kasācijas tiesvedības ierosināšana, varbūt ar dažiem

**CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ CPL 483.-485.PANTA
KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA
(SPRIEDUMI UN LĒMUMI)**

Nr.	Lietu kategorija	Skaits	% no izskatītajām lietām
1.	Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana	12	21
2.	Izpildu raksta izsniegšana šķirējtiesas nolēmuma izpildei	9	16
3.	Lietas par uzņēmumu un uzņēmējdarbību maksātnespēju	7	12
4.	Ārpustiesas tiesiskās aizsardzības process	6	10
5.	Nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izsolē	5	9
6.	Fiziskas personas maksātnespēja	5	9
7.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	4	7
8.	Sevišķās tiesāšanas kārtībā izskatāmās lietas	4	7
9.	Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā	2	3
10.	Par akcionāru sapulces atzišanu par spēkā neesošu	1	2
11.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	1	2
12.	Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	1	2
Kopā		57	100

**CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ CPL 483.-485.PANTA
KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI
(SPRIEDUMI UN LĒMUMI)**

Rezultāts	Skaits	Procenti
Nolēmums atstāts negrozīts	9	16
Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	42	74
Kasācijas tiesvedība izbeigta	6	10
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	0	0
Kopā	57	100

izņēmumiem, tiešām ir bijusi nepieciešama (2012.gadā negrozīts 151 spriedums, 2013.gadā – 89 spriedumi).

Domājams, ka šādā virzienā būtu jāiet arī turpmāk. Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis Egils Levits par tiesāšanas ir rakstījis, ka tiesa ir nevis patiesības atrašanas, bet konflikta izbeigšanas un likuma interpretācijas instance. Ar patiesības un taisnības meklēšanu nodarbojas filozofija (*Levits E. Par tiesāšanu// Diena, 30.12.2003, 2.lpp*). Tam var piekrist, jo nav jēgas ierosināt kasācijas tiesvedību, ja ir konstatēti tādi trūkumi un nepilnības lietas izskatīšanā, kas būtiski nevar ietekmēt lietas iznākumu.

Civillietu departamenta senatori strādājuši intensīvi un darba kvalitāte nav mazinājusies. Viena tiesneša slodze Civillietu departamentā ir bijusi 113 lietas gadā, t.i., 9,4 lietas mēnesī (2012.gadā – 113 lietas). Kā jau iepriekš minēts, šis

ir tikai pabeigtās lietas, bet netiek ieskaitītas lietas, kurās kasācijas tiesvedība ir ierosināta rīcības sēdē, taču vēl nav pieņemts galīgais nolēmums. Tātad senatoru slodze bijusi vēl lielāka.

Salīdzinot Latvijas un Lietuvas Augstāko tiesu statistikas datus, mūsu departamenta tiesnešu slodze attiecībā uz motīvotiem nolēmumiem atbilst Lietuvas Augstākās tiesas tiesnešu slodzei civillietās 2012.gadā, bet ir nedaudz mazāka kā Lietuvas kolēģiem 2013.gadā.

PAR TURPMĀK DARĀMO

Lai saīsinātu lietu izskatīšanas termiņus, 2014.gadā ir palielināts Civillietu departamenta tiesnešu skaits – klāt nākušas divas tiesneses ar lielu darba pieredzi. Ar nākamo gadu paredzēts vēl viens tiesnesis, tātad kopā būs 15 tiesneši, bet pēc Civillietu tiesu palātas darbības pilnīgas izbeigšanas 2016.gada 31.decembrī klāt nāks vēl 2 tiesneši. Tādējādi departamentā būtu 17 tiesneši. Protams, šiem tiesnešiem vajadzēs arī palīgus.

2013.gada darba rezultātus esam pārrunājuši tiesnešu sanāksmē. Bija iebildumi par pārlieku lielu darba slodzi, izteikts viedoklis, ka tiesnešu skaitu departamentā vajadzētu palielināt agrāk, negaidot Civillietu tiesu palātas likvidāciju. Par to būtu vērts padomāt.

Nemot vērā, ka turpmāk maza apmēra prasību lietās spriedumi kasācijas kārtībā nebūs pārsūdzami, varētu domāt, ka 2014.gadā departamentā saņemto lietu daudzums nepieaugs, bet turpmākajos gados samazināsies. Vērojama tendence samazināties darba strīdu skaitam. Joprojām daudz lietu, kas izriet no saistību tiesībām, taču daudzas no tām ir maza apmēra prasības. Strīdi par saistību neizpildi, iespējams, samazināsies sakarā ar līgumsodu apmēra ierobežojumiem civiltiesiskajos darījumos, un ietekmēs arī tas, ka atsevišķiem notariālajiem aktiem būs izpilddokumentu spēks.

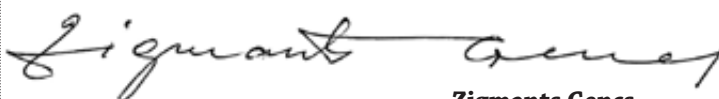
Nemot vērā šos apstākļus un to, ka palielināts departamenta tiesnešu skaits, varētu prognozēt, ka neizskatīto lietu daudzumam vajadzētu samazināties.

Līdz ar to samazināsies arī lietu izskatīšanas termiņi. 2013.gadā lietas izskatīšanas vidējais ilgums palielinājies un bija 14,5 mēneši (2012.gadā – 11,5 mēneši). Pēc apmēram četriem gadiem problēmām par civillietu izskatīšanas termiņiem kasācijas instancē vairs nevajadzētu būt. Ceru, ka šīs optimistiskās, bet, manuprāt, reālās prognozes par lietu izskatīšanas termiņu samazināšanos piepildīsies.

Lietu pieplūdumu kasācijas instancē varētu samazināt arī pirmās un otrās instances tiesu spriedumu kvalitātes uzlabošana. Ja spriedumi būs likumīgi un pamatoti, tie tiks mazāk pārsūdzēti. To var panākt tikai ar tiesnešu kvalifikācijas paaugstināšanu. Arī Tieslietu ministrija deklarējusi, ka nepieciešams uzlabot tiesnešu mācību procesa kvalitāti.

Nekādā gadījumā nevajadzētu piesārņot Civilprocesa likumu ar grozījumiem, kas varētu palielināt Civillietu departamenta noslodzi.

Lai atslogotu tiesu sistēmu, jāatbalsta strīdu alternatīva izskatīšana, piemēram, šķirējtiesās, pilnveidojot tiesisko regulējumu. Domājams, ka nozīme būs arī Mediācijas likumam, kas atrodas likumdošanas procesā.

Zigmants Gencs,

Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs

SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris DZALBE

Senatori
Voldemārs ČIŽEVSKIS,
Artūrs FREIBERGS,
Anita NUSBERGA,
Pēteris OPINCĀNS,
Inguna RADZEVIČA

2013. GADĀ TIESVEDĪBĀ **860** LIETAS

Izskatītas 707 lietas – 82%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 673
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem un jaunatklātiem apstākļiem – 24
- piekritības noteikšanas lietas – 7
- sūdzības Kriminālprocesa likuma 25.nodaļas kārtībā (par ģenerālprokurora lēmumiem) – 1
- lietas Kriminālprocesa likuma 16.sadaļas kārtībā (ārvalstu spriedumu atzišana un sodu izpildīšana) – 2

Gads bijis nozīmīgs ne vien ar to, ka pēc ievērojamas jubilejas svīnībām pilnībā tika likvidēts Augstākās tiesas Senāts, bet arī ar to, ka būtībā tika pārrakstīts Krimināllikums, kas ietekmēja tiesu, tostarp Augstākās tiesas, darba apjomu. Senāta Krimināllietu departamentā palielinājās kasācijas sūdzību skaits, kurās netika atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu, bet lietas tika skatītas rakstveida procesā, jo tiesu nolēmumi daudzos gadījumos bija atceļami sakarā ar grozījumiem Krimināllikumā (2013.gadā no izskatītajām lietām 56% lietu atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā, savukārt 2012.gadā – 63% lietu, 2011.gadā – 65% lietu, 2010.gadā – 67% lietu). Līdz ar to 2013.gadā palielinājās arī departamentā neizskatīto lietu skaits.

Senāta Krimināllietu departaments 2013.gadā izskatītajās lietās izteicis vairākas svarīgas atziņas Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma piemērošanā:

1. *Par izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas norobežošanu no krāpšanas.* Senāts norādīja, ka būtiska atšķirība, kas norobežo šos divus noziedzīgos nodarījumus, ir tā, ka, izdarot krāpšanu, vainīgā persona iegūst svešu mantu. Savukārt izvairoties no nodokļu nomaksas, vainīgās personas darbība vai bezdarbība vērsta uz to, lai nemaksātu nodokļus, iegūtu tiesības uz nodokļu samazināšanu, pārmaksātā nodokļa izmantošanu, sedzot nākamajos taksācijas periodos valsts budžetā maksājamo nodokļu summas vai citu nokavēto maksājumu veikšanai, tas ir, savu mantu nenodotu citam;

2. *Par dokumenta viltošanu Krimināllikuma izpratnē.* Senāts izskaidroja, ka ar viltošanu Krimināllikuma atsevišķu pantu izpratnē jāsaprot ne tikai neista dokumenta sastādīšana, parakstot zem teksta svešu vārdu bez attiecīga pilnvarojuma vai ierakstot nepatiesu tekstu virs īsta paraksta, vai īsta dokumenta falsifikācija, izdzēšot, izkasinot vai labojot esošo

LIETU SKAITS KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ 2009.–2013. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2009	734	732	95	38
2010	660	644	92	54
2011	726	725*	93	55
2012	798	755*	89	98
2013	762	707*	82	153

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas (2011.-10, 2012.-13, 2013.-17)

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA PĒC NOZIEDZĪGĀ NODARĪJUMA VEIDIEM

Nr	Noziedzīgā nodarījuma veids	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu	282	43
2.	Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un kārtību	115	17
3.	Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību	46	7
4.	Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību	41	6
5.	Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā	40	6
6.	Nonāvēšana	40	6
7.	Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību	28	4
8.	Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā	19	3
9.	Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju	12	2
10.	Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi	11	2
11.	Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu	8	1
12.	Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgo	4	1
13.	Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām	4	1
14.	Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldes kārtību	4	1
15.	Pēc LKK pantiem	1	0
16.	Noziegumi pret valsti	1	0
	Kopā	656	100

* pie nozieguma kopības uzrādīts Krimināllikuma pants par smagāko noziedzīgo nodarījumu

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā	365	56
Nolēmums atstāts negrozīts	58	9
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai	194	30
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, izbeidzot kriminālprocesu	10	1
Nolēmums grozīts	20	3
Kasācijas tiesvedība izbeigta	9	1
Kopā	656	100

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KPL 62. UN 63. NODAĻAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Nolēmums atstāts negrozīts	5	21
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai	8	33
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, izbeidzot kriminālprocesu	9	38
Nolēmums grozīts	2	8
Kopā	24	100

tekstu, bet arī apzināta patiesībai neatbilstošu ziņu ietveršana dokumentā, ko izdarījusi valsts amatpersona vai cits speciālais subjekts;

3. *Par jēdziena „noziedzīga nodarījuma rīks” nošķiršanu no „lietas, kura bija paredzēta vai tika izmantota noziedzīga nodarījuma izdarīšanai”;*

4. *Par operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu pieļaujamības vērtēšanu kriminālprocesā par kriminālpārkāpumu;*

5. *Par apsūdzētā tiesībām noprotināt apsūdzības liecinieku, cietušo saistībā ar tiesībām uz taisnīgu tiesu, kā arī vairākos citos likumu piemērošanas jautājumos.*

Senāts 2013.gada 1.oktobrī izskatīja Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras virsprokurora atzinumu par jaunatklātiem apstākļiem kriminālprocesā sakarā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedumu lietā „Baltiņš pret Latviju” un nolēma atcelt Augstākās tiesas Senāta 2007.gada 19.marta lēmumu un Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2006.gada 15.septembra lēmumu, atjaunot kriminālprocesu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai. Kā pamats minēto tiesu nolēmumu atcelšanai, kriminālprocesā atjaunošanai un lietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai bija Eiropas Cilvēktiesību tiesas konstatējums, ka pret Baltiņu uzsāktā kriminālprocesa iztiesāšanas laikā Latvijas tiesas pienācīgā kārtā nav pārbaudījušas viņa sūdzības par iespējamo provokāciju no tiesībsargājošo iestāžu puses.

Nenoliedzami, ka tiesas spriešanu ietekmē arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi, cilvēktiesību izpratne nemitīgi attīstās un pilnveidojas, cilvēktiesības aptver arvien jaunus sociālos fenomenus, un tiesnesis ir svarīgākais bastions taisnīguma nodrošināšanā. Krimināllietu departaments arvien vairāk lēmumos analizē ECT spriedumos paustās atziņas un vērsi tiesu uzmanību uz nepieciešamību tās izmantot konkrētu tiesisku jautājumu izlemšanā.

2013.gadā Krimināllietu departaments sadarbībā ar Judikatūras nodaļu un vadošajiem krimināltiesību zinātniekiem veica šādus tiesu prakses apkopojumus:

1. *Tiesu prakse lietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas;*

2. *Tiesu prakses noziedzīgu nodarījumu kvalificēšanā, ja lieta iztiesāta bez pierādījumu pārbaudes;*

3. *Tiesu prakse par tiesībām uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un soda noteikšanā, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā.*

Tiesu prakses izpētes rezultātā tika izstrādāti priekšlikumi par prakses pilnveidošanu un likumu piemērošanu. Vēlreiz akcentēta uzmanība uz pašreizējā Kriminālprocesa likuma regulējumā tiesu ierobežotām iespējām apsūdzību grozīšanā. Turklāt tika konstatēti arī trūkumi tiesu praksē – lietās, kuras iztiesātas vienošanās procesā vai neizdarot pierādījumu pārbaudi un kurās lielākoties tiesu nolēmumi nav pārsūdzēti vai protestēti, atsevišķos gadījumos ir diskutabli noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas jautājumi, piemēroto sodu atbilstība Krimināllikuma prasībām.

Tiesu prakses apkopojumi izraisīja arī publiskas diskusijas, it īpaši par piemērotajiem sodiem. Diskusijās iezīmējās šādas galvenās atziņas:

- sodu piemērošanas politika ir mīksta un pārkāpējus saudzējoša, tā bijusi nemainīga jau daudzus gadus;
- sodu noteikšanā prevelē ziņas par personību un atbildību mīkstinošais apstāklis – vainas atzišana un izdarītā nožēlošana;
- tiesu nolēmumi par piemērotajiem sodiem netiek noprotēti un šādus maigus sodus valsts apsūdzība arī pieprasa;
- likumdevējs Krimināllikuma pantu sankcijas veidojis ārpus jebkādas sistēmas, un noteikt kritērijus dažkārt ir neiespējami, netiek ņemtas vērā apdraudētās intereses un līdz ar to arī noziedzīgā nodarījuma kaitīgums, plašais alternatīvo sodu klāsts par vienu un to pašu nodarījumu apliecina likumdevēja nespēju noteikt nodarījuma patieso kaitīgumu.

KLŪDAS UN TRŪKUMI TIEK KONSTATĒTI KATRU GADU. KO DARĪT, LAI KLŪDĪŠANOS MAZINĀTU?

Lasot viena no bijušajiem tieslietu ministriem sapni par tiesisku valsti, uzzinām, ka „daudziem no mums nācies piedzimt un juridisko izglītību iegūt ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotajā Pēterā Stučkas Latvijas Valsts universitātē. Tā ražoja padomju juristus padomju valsts vajadzībām. Toreizējā sociālistiskā likumība bija vien valdošās elites grības paklausības pārbaude”.

Kaut kur jau dzirdēti vārdi. It īpaši, ja nepareizā laikā dzimušiem un izglītību ieguvušiem jau tolaik tika pārņemts, ka nepareizās domāšanas pamatā ir pagātnes paliekas cilvēka apziņā.

Kā liels sasniegums tiesu darba uzlabošanā tiek minēts ieraksts likumā „Par tiesu varu” par lietu izskatīšanas

**PĀRSŪDZĒTO UN NOPROTESTĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM
(KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ UN KPL 62. UN 63.NODAĻAS KĀRTĪBĀ)**

Tiesa	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu / kasācijas tiesvedība izbeigta	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Kriminālietu tiesu palāta	84	9	35	9	31	52
Rīgas apgabaltiesa	269	19	86	9	155	35
Kurzemes apgabaltiesa	66	8	22	0	36	33
Latgales apgabaltiesa	69	8	19	1	41	29
Vidzemes apgabaltiesa	61	6	12	0	43	20
Zemgales apgabaltiesa	95	7	27	0	61	28
Kopā apelācijas instancē	644	57	201	19	367	34
Rajonu (pilsētu) tiesas	36	6	20	3	7	64

standartu un tiesas priekšsēdētāja atbildību par tā ievērošanu, kaut gan jau no likuma pieņemšanas brīža bija saprotams, ka tiesas darbu vada, organizē un kontrolē tiesas priekšsēdētājs.

Vēl jau nav isti apjausts tas „efekts”, ko dos, manuprāt, saitegtā audioierakstu ieviešana lietu iztiesāšanā. Iespējams, līdzās anonimizētājiem būs vajadzīgi arī speciālisti trokšņu atšifrēšanā, jo var izrādīties, ka tieši tajā vietā, kur ierakstā ir troksnis, pēc procesā iesaistīto personu ieskata ir noticis liktenīgs pagrieziena strīda izšķiršanās. Līdz ar to liels laiks, spēks, enerģija, līdzekļi tiek tērēti lietām, kurām ir maza saistība ar tiesas spriešanu.

Mēs plūcam un vēl plūksim augļus tam, ka tika likvidēta Policijas akadēmija kā mācību iestāde, kas gatavoja kadrus izmeklētāja darbam, kā arī zemajam policijas darbinieku darba atalgojumam. Tāpat pārdomas izraisa kadru atlase darbam tiesu sistēmā, kur akcentam vajadzētu būt uz lietišķajām īpašībām, spējām strādāt konkrētā kolektīvā, mazāk izšķirošu nozīmi dodot testiem un esejām. Tāpēc nav jābrīnās, ka dažkārt saņemam esejas apsūdzību, spriedumu, sūdzību, protestu veidā.

Domāju, ka nopietni vajadzētu izturēties pret tālākizglītību. Tālākizglītība nozīmē sistemātisku, nopietnu darbu. Tiesnešiem vajadzētu periodiski sagatavot rakstus, lekcijas, kuras nodot publiskai izvērtēšanai.

Neizpratni izraisa tas, ka par daudziem jautājumiem vairākkārt ir runāts, rakstīts, bet kļūdas atkārtojas. Tas, manuprāt, ir attieksmes pret darbu jautājums. Acimredzot ir nepieciešama „sapurināšana”, lai mēs izrautos no pašpārliecinātības un pašapmierinātības. Nedrīkst slēpt savu vienaldzību aiz tiesneša neatkarības un patstāvības aizkara. Šī „sapurināšana” ir jāveic tiesu priekšsēdētājiem, jo viņi labāk pārzina reālo situāciju katrā konkrētā tiesā. Viens no iedarbiem līdzekļiem ir disciplinārlieta, ja tai ir pamats. Un ja rajona tiesas priekšsēdētājs ir vienaldzīgs vadītājs, tad ir apgabaltiesas priekšsēdētājs, nav jāgaida tieslietu ministra rīkojums vai Augstākās tiesas priekšsēdētāja lēmums.

UZDEVUMI 2014.GADAM

2014.gadā Kriminālietu departaments sadarbībā ar Judikatūras nodaļu un tiesību zinātniekiem veiks tiesu prakses apkopojumus lietās par mantas bojāšanu un iznīcināšanu ar mērķi noskaidrot arī tādu svarīgu jautājumu, vai visos gadījumos nodarījuma kaitīgums sasniedz tādu līmeni, lai iestātos smagākais juridiskās atbildības veids – kriminālatbildība. Tāpat tiks apkopota tiesu prakse par spriedumu struktūru un saturu lietās par vairākiem vienveidīgiem noziedzīgiem nodarījumiem, lai šajā jautājumā rekomendētu vienveidīgu tiesu praksi.

Kriminālietu departamenta tiesneši iespēju robežās piedalīsies Tiesnešu mācību centra rīkotajās mācībās, diskusijās gan kā lektori, gan kā klausītāji. Uzmanību pievērsīsim arī cilvēktiesību jautājumiem kriminālprocesā, būtiska kaitējuma kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes skaidrošanai, tā saucamo kibernoziogumu izpratnes padziļināšanai. Dosimies arī uz tiesu apgabaliem, lai tieši tiktos ar tiesnešiem un pārrunātu neskaidros un problemātiskos jautājumus. Ja šajās sarunās ieinteresēti būs arī prokurori un advokāti, tiksimies arī ar viņiem. Ceru, ka tādā veidā „sapurināsim” tiesnešus, un pozitīvi rezultāti neizpaliks.

Ar lielām cerībām gaidām tiesu sistēmas reformas pirmā posma noslēgumu un ticam, ka Kriminālietu departamentā tiks palielināts tiesnešu un darbinieku skaits, kas dos iespēju kvalitatīvāk veikt darbu.

Pēteris Dzalbe,

Senāta Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika KRŪMIŅA

Senatori Jaurīte BRIEDE, Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE, Dace MITA, Jānis NEIMANIS, Ilze SKULTĀNE, Līvija SLICA, Rudīte VĪDUŠA

2013. GADĀ TIESVEDĪBĀ **1273** LIETAS

Izskatītas 955 lietas – 75%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 937
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 14
- lietas pirmajā instancē – 4

Grozījumi Administratīvā procesa likumā, kuru ietekmi uz administratīvo procesu mēs sākām redzēt tieši pagājušajā – 2013.gadā, tika pieņemti 2012.gada 1.novembrī. Raugoties uz šo grozījumu ietekmi no administratīvo tiesu sistēmas kopumā, jāatzīst, ka ir jūtami uzlabojumi, proti, lietu izskatīšanas termiņi kopumā administratīvajās tiesās ir būtiski samazinājušies. Taču kasācijas instancei ar grozījumiem tika uzlikta papildu slodze, kas palielināja lietu skaitu, kā arī paildzināja vidējo lietu izskatīšanas termiņu Administratīvo lietu departamentā.

Saskaņā ar minētajiem grozījumiem departaments administratīvajā procesā izlemj, piemēram, arī tādus procesuālus jautājumus kā kasācijas sūdzību un blakus sūdzību atstāšanu bez virzības.

Līdz ar to salīdzinoši ar iepriekšējo gadu 2013.gadā Administratīvo lietu departamentā izskatīšanā esošo lietu skaits palielinājies par 9%, izskatīto lietu skaits – par 5%, savukārt neizskatīto lietu skaits – par 15%. 2013.gadā departaments izskatīja 75% no tiesvedībā esošajām lietām. Tas ir par 2% mazāk nekā iepriekšējā gadā.

Saskaņā ar statistikas datiem 2013.gadā departaments visvairāk izskatīja lietas, kas ierosinātas, pārsūdzot Valsts ieņēmumu dienesta (24%), ministriju (18%) un pašvaldību (16%) lēmumus.

Analizējot statistikas datus par atbildētājiestādēm, uzskatāmi varam redzēt vienu no problēmām – Tiesu informatīvās sistēmas nepilnības –, par kurām gadu no gada tiek runāts, bet uzlabojumi notiek salīdzinoši lēni.

Piemēram, atbilstoši statistikas datiem lietās par ministriju lēmumiem 49% gadījumu kā atbildētājiestāde norādīta Tieslietu ministrija, taču šie dati nav pareizi. Neprecizitātes šajā rādītājā veidojas tādēļ, ka Tiesu informatīvajā sistēmā tiek ievadīti nepareizi dati. Nepareizie dati tiek iekopēti no citām datubāzēm, kurās tie tiek nepareizi uzturēti, piemēram, Tieslietu ministrijas gadījumā tiek nepareizi uzturēti Ieslodzījuma vietu pārvaldes nosaukums, proti, attiecīgajā datubāzē šīs iestādes nosaukums ir norādīts kā Tieslietu ministrijas Ieslodzījuma vietu pārvalde. Līdz ar to arī lietās, kurās atbildētājiestāde ir Ieslodzījuma vietu pārvalde, statistiski dati tiek pieskaitīti Tieslietu ministrijai. Tādējādi dati par lietām, kurās tiek pārsūdzēti ministriju lēmumi, nav precīzi.

Salīdzinot ar 2012.gadu, par 4% ir samazinājies ar departamenta spriedumu atcelto zemāko instanču tiesu spriedumu skaits (31%). Savukārt par 3% palielinājies atcelto zemāko instanču tiesu lēmumu skaits. Kopumā mēs nevaram būt apmierināti ar zemāko instanču nolēmumu stabilitāti.

Lietu izskatīšanas vidējais ilgums departamentā 2013.gadā bija 2,7 mēneši, salīdzinoši 2012.gadā – 2,3 mēneši.

LIETU SKAITS ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ 2009.–2013.GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2009	786	805	76	256
2010	956	911	75	301
2011	929	963	78	267
2012	917	912	77	272
2013	1001	955*	75	318

* Tai skaitā lieta nosūtīta atpakaļ tiesai bez izskatīšanas pēc būtības-2; nosūtīts pēc piekritības-1

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU ATBILDĒTĀJIESTĀŽU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Atbildētājiestāde	Lietu skaits	% no kopējā skaita
1.	Valsts ieņēmumu dienests	242	24
2.	Ministrijas	187	18
3.	Pašvaldības	167	16
4.	Ieslodzījuma vietu pārvalde un cietumi	77	8
5.	Valsts policija	25	2
6.	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra	23	2
7.	Bāriņtiesas	23	2
8.	Konkurences padome	19	2
9.	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija	19	2
10.	Iepirkumu uzraudzības birojs	17	2
11.	Ministru kabinets, Ministru prezidents un Valsts kanceleja	15	2
12.	Lauku atbalsta dienests	15	2
13.	Valsts zemes dienests	13	1
14.	Veselības inspekcija	12	1
15.	Uzņēmumu reģistrs	12	1
16.	Valsts kapitālsabiedrības	11	1
17.	Finanšu un kapitāla tirgus komisija	11	1
18.	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs	10	1
19.	Privatizācijas aģentūra	9	1
20.	Prokuratūra	9	1
21.	Citas institūcijas	99	10
Kopā 1015 atbildētājiestādes 935 lietās		1015	100

MINISTRIJAS KĀ ATBILDĒTĀJĪESTĀDES KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTĀJĀS LIETĀS

Nr.	Ministrija	Lietu skaits
1.	Tieslietu ministrija	87
2.	Aizsardzības ministrija	22
3.	Iekšlietu ministrija	20
4.	Ekonomikas ministrija	18
5.	Finanšu ministrija	9
6.	VARAM	7
7.	Satiksmes ministrija	6
8.	Veselības ministrija	6
9.	Zemkopības ministrija	5
10.	Izglītības un zinātnes ministrija	5
11.	Labklājības ministrija	2
Kopā		187

ADMINISTRĀTĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	227	43
Spriedums atstāts negrozīts	119	23
Spriedums atcelts pilnībā vai tā daļā, t.sk. -lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai – 152 -tiesvedība izbeigta – 9	161	31
Atteikts pieņemt pieteikumu	16	3
Kasācijas tiesvedība izbeigta	1	0
Kopā		524 100

Lietu izskatīšanas termiņa pieaugums ir sekas tam, ka pašlaik departaments lemj arī par blakus sūdzību un kasācijas sūdzību virzību, proti, konstatējot trūkumus, sūdzības tiek atstātas bez virzības, kas paildzina kopējo lietu izskatīšanas ilgumu.

Viens departamenta tiesnesis 2013.gadā vidēji izskatījis 106 lietas (2012.gadā – 104). Kasācijas instancei tas ir liels skaits.

2013.gadā vienā lietā departaments vērsās ar prejudiciāliem jautājumiem Eiropas Savienības Tiesā. Šajā lietā jautājums bija par zaļu ražotāju subjektīvajām tiesībām pārsūdzēt iestādes lēmumu, ar kuru reģistrētas cita zaļu ražotāja zāles (SKA-76/2013).

Savukārt vairākās citās lietās tiesvedība tika apturēta saistībā ar departamenta vērsanos ar pieteikumu Satversmes tiesā saistībā ar grozījumiem Pilsonības likumā (*sk., piem., SA-1/2013*).

CITAS AKTIVITĀTES

Departamentam līdzdarbojoties sabiedrības informēšanas jomā, 2013.gadā tika turpināta sadarbība ar skolām. Vairākas klases apmeklēja Augstāko tiesu un tām tika novadīta tiesību zinību stunda.

2013.gadā tika izdota pirmā Administratīvā procesa likuma komentāru grāmata. Tā tika sagatavota tiesneses Jautrites Briedes zinātniskajā redakcijā un tās tapšanā piedalījās arī vairāki departamenta tiesneši un tiesnešu palīgi.

2013.gadā Administratīvo lietu departaments aizsāka projektu, kura ietveros aicinājām studentus sešus mēnešu ilgā praksē. Pagājušajā gadā šādi prakses līgumi tika noslēgti ar pieciem studentiem. Jāatzīst gan, ka tā ir papildu slodze. Vienlaikus mēs raugāmies uz praktiskajiem kā uz iespējamiem tiesas konsultantiem vai tiesnešu palīgiem. Noslēdzoties iepriekšējai praksei, viena praktikante uzsāka darbu par tiesneša palīgu apgabaltiesā, bet viena praktikante – Augstākajā tiesā.

PAŠVALDĪBAS KĀ ATBILDĒTĀJĪESTĀDES KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTĀJĀS LIETĀS

Nr.	Pašvaldība	Lietu skaits
1.	Rīgas dome	98
2.	Jūrmalas pilsētas dome	11
3.	Rēzeknes pilsētas dome	8
4.	Liepājas pilsētas dome	4
5.	Siguldas novada dome	4
6.	Daugavpils pilsētas dome	3
7.	Grobiņas novada dome	3
8.	Mārupes novada dome	3
9.	Ogres novada dome	3
10.	Preiļu novada dome	3
11.	Ventspils novada dome	3
12.	Citas pašvaldības	24
Kopā		167

ADMINISTRĀTĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts pieņemt pieteikumu	49	12
Lēmums atstāts negrozīts	266	65
Lēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nododot jaunai izskatīšanai, t.sk. -nododot jaunai izskatīšanai – 64 -jautājums izlemts pēc būtības – 23	87	21
Kasācijas tiesvedība izbeigta/ Lieta izbeigta	9	2
Kopā		411 100

AKTUĀLIE VIRZIENI 2014.GADĀ

1) 2013.gadā ir apstiprināta Augstākās tiesas stratēģija 2014.–2016.gadam. Atzinīgi vērtējams stratēģijā ietvertais uzdevums atbilstoši Satversmes tiesas paraugam izveidot departamentu analitiskās struktūrvienības. Tiesu prakses vienveidībai „akūti” nepieciešama ir plašāka judikatūras analīze, ko varētu veikt minētās departamentu analitiskās struktūrvienības. Šogad būtu jāveic visi plānošanas un sagatavošanas darbi, lai šīs struktūrvienības 2015.gadā uzsāktu darbu.

2) Mums būtu jāiesaistās procesos, lai vienotajā atalgojumu sistēmā tiesnešu palīgiem tiktu noteikts konkurētspējīgs atalgojums.

Var piekrist bijušajai tieslietu ministrei, tagadējai Eiropas Savienības Tiesas Vispārējās tiesas tiesnesei Ingridai Labuckai, kura, žurnālā „Jurista Vārds” daloties pārdomās saistībā ar administratīvo tiesu desmitgadi, attiecībā uz tiesas kapacitātes palielināšanu norādīja, ka būtu jādomā par tiesas personāla, jo īpaši tiesnešu palīgu korpusa, nostiprināšanu. Būtu jādomā gan par tiesas personāla atlases kritērijiem (tos departaments nesēn pārskatīja, „paceļot latiņu” vēl augstāk), gan par adekvātu atalgojumu, gan par viņu iespējamo karjeru tiesu sistēmā. Kvalificēti un motivēti tiesnešu palīgi ir gan labs resurss lietu izskatīšanas termiņu samazināšanai un nolēmumu kvalitātes paaugstināšanai, gan labs „rezervistu soliņš” tiesnešu korpusam.

3) Tiesnesim šobrīd nākas veikt daudz tehnisku un vienkāršu darbu. Ne visos gadījumos būtu vajadzīgs tiesneša lēmums. Tādēļ atsevišķu procesuālu jautājumu izšķiršanu par formālo likuma prasību ievērošanu varētu uzticēt pat ne tiesneša palīgam, bet tiesas kancelejai, piemēram, attiecībā uz valsts nodevas vai drošības naudas samaksu, norakstu pievienošanu, dokumentu parakstīšanu.

4) Līdztekus pasākumiem, kuru ietekmi var novērtēt salīdzinoši īsā laika posmā, būtu nepieciešams turpināt strādāt arī pie tādiem jautājumiem, kuri ir vērsti uz tiesiskuma stiprināšanu kopumā.

Tāpēc, atzīmējot administratīvo tiesu desmito gadadienu, šogad 14. aprīlī ir iecerēta konference „Tiesas juridiskās kultūras telpā”. Man nav šaubu, ka vairākums tiesnešu strādā godprātīgi un pēc labākās sirdsapziņas, taču tiesas arvien ir to institūciju vidū, kurām sabiedrības uzticēšanās ir zema. Var jau teikt, ka tas ir pašsaprotami, jo tiesa vienmēr kādam būs spriedusi par sliktu. Taču, manuprāt, šis nav vienīgais apsvēruma, kas būtu ņemams vērā. Šajā sakarā būtu nepiecie-

šama diskusija, kāda ir mūsu kā sabiedrības tiesiskā kultūra, kas veido un ietekmē sabiedrības priekšstatus par tiesu darbu un ko mēs varētu darīt, lai situācija uzlabotos.

Veronika Krūmiņa,

Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

CIVILLIETU TIESU PALĀTA

Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs AIGARS

Tiesneši Intars BISTERS, Anita ČERŅAVSKA, Arnis DUNDURS, Raimonds GRĀVELSIŅŠ, Dace JANSONE, Māra KATLAPA, Aivars KEIŠS, Ļubova KUŠNIRE, Inta LAUKA, Valerijs MAKSIMOVŠ (līdz 02.05.2014.), Ineta OZOLA, Marika SENKĀNE, tiesu palātas tiesnešu pienākumu izpildītāji uz laiku Inese GRAUDA (no 02.05.2014.), Sandra KRŪMIŅA, Zane PĒTERSONE

2013. GADĀ TIESVEDĪBĀ 2794 LIETAS

Izskatītas 1656 lietas – 59%

Tai skaitā

- apelācijas kārtībā – 1618
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 38

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ir apelācijas instances tiesa. Tās darbību nosaka likuma „Par tiesu varu” 45. pants un Civilprocesa likums. Civillietu tiesu palāta izskata:

- civillietas pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzībām par apgabaltiesu Civillietu tiesas kolēģiju kā pirmās instances tiesu spriedumiem. Lietu kategorijas saskaņā ar Civilprocesa likuma 25. pantu: strīdi par īpašuma tiesībām uz nekustamu īpašumu, saistību tiesību strīdi (līdz 01.01.2014.), lietas par preču zīmju un patenttiesību aizsardzību, lietas par kredītiestāžu maksātnespēju un likvidāciju, lietas par pilsonības atņemšanu (līdz 01.10.2013.), lietas, kuru materiālos ir iekļauts valsts noslēpuma objekts;
- civillietas sakarā ar blakus sūdzībām par lēmumiem, ko pieņēmušas apgabaltiesas kā pirmās un otrās instances tiesas un zemesgrāmatu nodaļu tiesneši;
- pieteikumus par apgabaltiesas nolēmumu atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem;
- pieteikumus prasības nodrošināšanas jautājumos, pieteikumus par sprieduma izpildes atlikšanu, sprieduma izskaidrošanu, procesuālā termiņa atjaunošanu.

2013. gadā Civillietu tiesu palātā strādāja 15 tiesneši, ieskaitot priekšsēdētāju, tātad kopā 5 sastāvi. Tiesu palātā bija 15 tiesnešu palīgi, ieskaitot priekšsēdētāja palīgu.

Civillietu tiesu palāta 2013. gadu beidza ar 1138 lietu atlikumu, kas ir tikai nedaudz lielāks par iepriekšējo gadu (1100 lietas). Samazinājies izskatīto lietu skaits, kas saistīts ar izskatāmo lietu sarežģītību un tiesnešu slimošanu. Civillietu tiesu palātas spriedumu stabilitātes rādītājs: 2013. gadā kasācijas kārtībā izskatīti 312 palātas nolēmumi, atcelti pilnībā vai daļēji 43.

LIETU SKAITS CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ

2009.–2013. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2009	1419	1275	52	1187
2010	1644	1514	54	1317
2011	1724	1827*	60	1214
2012	1766	1880*	63	1100
2013	1694	1656*	59	1138

* Tai skaitā lietas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas pēc būtības vai citai tiesai pēc piekritības (2011.-25, 2012.-62, 2013.-25)

CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APPELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Prasība apmierināta pilnībā	132	25
Prasība apmierināta daļā	96	18
Prasība noraidīta	213	40
Spriedums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai	2	0
Tiesvedība lietā izbeigta vai apelācijas sūdzība atstāta bez izskatīšanas	69	13
Apelācijas tiesvedība izbeigta	22	4
Atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību	1	0
Kopā	535	100

CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APPELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Lēmums atstāts negrozīts	714	68
Lēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nododot lietu jaunai izskatīšanai	225	21
Lēmums atcelts pilnībā vai tā daļā un jautājums izņemts pēc būtības	43	4
Lēmums grozīts	15	1
Blakus sūdzība atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	27	3
Atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību	34	3
Kopā	1058	100

APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesā	Pārsūdzēti (noprotestēti) nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums grozīts	Prētsprindums/Lēmums atcelts pilnībā vai daļā	Sūdzība atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību	Atcelti, grozīti nolēmumi %
Rīgas apgabaltiesa	1124	665	79	264	91	25	31
Kurzemes apgabaltiesa	68	37	4	22	3	2	38
Latgales apgabaltiesa	61	33	8	11	8	1	31
Vidzemes apgabaltiesa	107	80	10	12	4	1	21
Zemgales apgabaltiesa	100	61	8	20	9	2	28
Zemesgrāmatu nodaļas	133	99	0	27	3	4	20
Kopā	1593	975	109	356	118	35	29

CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APPELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	648	41
2.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	580	37
3.	Sūdzības par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem	133	8
4.	Morālā un fiziskā kaitējuma atlīdzināšana	48	3
5.	Sūdzības par zvērinātu notāru, zvērinātu tiesu izpildītāju rīcību	37	2
6.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	36	2
7.	Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	22	1
8.	Mantojuma lietas	20	1
9.	Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	17	1
10.	Pilsonības atņemšana	10	1
11.	Lietas, kas izriet no darba līguma attiecībām	9	1
12.	Pārējās	33	2
	Kopā	1593	100

Visas apgabaltiesas kopā apelācijas kārtībā izskatīja 4817 lietas (2012.gadā – 5447), Civillietu tiesu palāta – 1656 lietas (2012.gadā – 1880). Tātad kopējā tendence – izskatīto lietu skaits samazinās, kas skaidrojams, iespējams, ar lietu sarežģītību. Lietu sarežģītība aizvien pieaug, līdz ar to izskatīšana un noformēšana prasa vairāk laika un piepūles.

Civillietu tiesu palātas tiesneši 2013.gadā strādājuši ne vien lielā slodzē, bet arī stresa apstākļos, ko rada neziņa par nākotni pēc tiesu palātas likvidācijas 2016.gadā.

Lietu izskatīšanas termiņi ir saistīti ar tiesnešu slodzi. Līdz ar to par ilgiem lietu izskatīšanas termiņiem tiesnešiem nav jātaisojas, jo nodrošināt normālus tiesu darba apstākļus ir valsts uzdevums. Diemžēl grozījumi procesuālajos likumos, kas vērsti it kā uz tiesu darba efektivizēšanu, pieņemti procesā, kas ir ārkārtīgi paviršs, sasteigts, nerūpīgs, domājot vien par kādiem subjektīviem mērķiem. Piemērs tam ir grozījumi Civilprocesa likumā, kas noteikuši tiesas sēdes rakstveida protokola aizstāšanu ar audioierakstu. Likums pieņemts, process sācies, bet tiesām un lietu dalībniekiem nav skaidrs – vai šāds ieraksts ir pierādījuma līdzeklis civilprocesā, kāda ir tā ticamība un kā rīkoties, ja ieraksts tehniskas kļūdas pēc nenotiek.

Gunārs Aigars,
 Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs

KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTA

Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs **Ervīns KUŠKIS**

Tiesneši Andrejs LEPSE, Anita POĻAKOVA, Ludmila POĻAKOVA, Jānis TILTIŅŠ, Daina TREIJA (līdz 12.04.2013.), tiesu palātas tiesnešu pienākumu izpildītāji uz laiku Vilis DONĀNS, Aivars UMINSKIS

2013. GADĀ TIESVEDĪBĀ 521 LIETA

Izskatītas 382 lietas – 73%

Tai skaitā

- apelācijas kārtībā – 148
- sūdzības par ģenerālprokurora lēmumiem par personu izdošanu ārvalstij – 4
- drošības līdzekļa – apcietinājuma – pagarināšana – 2
- materiāli par sprieduma izpildi, termiņa pagarinājumu, drošības līdzekli, sūdzības – 228

Savas kompetences ietvaros 2013.gadā Krimināllietu tiesu palāta apelācijas kārtībā turpināja izskatīt tās krimināllietas, kuras līdz 2012.gada jūlijam bija piekritīgas apgabaltiesām kā pirmās instances tiesām.

Kopš 2013.gada pavasara, kad tiesnese Daina Treija darbu turpināja rajona tiesā, Krimināllietu tiesu palātā strādā 7 tiesneši. Palātā ir 5 tiesnešu palīgi, 3 tiesas sēžu sekretāri, 2 tulki un 2 kancelejas darbinieki.

Nu jau var droši teikt, ka Krimināllietu tiesu palāta veiksmīgi virzās pretim nospraustajam finiša karodziņam jeb 2014.gada 31.decembrim, kad palāta beigs pastāvēt.

Taču 2013.gadā darba bija vairāk nekā iepriekšējā gadā, jo saņemtas 294 lietas, kas ir par 128 lietām vairāk nekā 2012.gadā. Izskatītas 382 lietas. Lietu atlikums gada beigās – 139 lietas. Salīdzinot ar 2012.gadu, kad lietu atlikums bija 227 lietas, atlikums samazināts par 88 lietām, kas arī ir pats būtiskākais.

LIETU SKAITS KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTĀ 2009.–2013. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmā lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2009	424	342	48	371
2010	317	313	45	375
2011	249	298*	48	326
2012	166	265*	54	227
2013	294	382*	73	139

* Tai skaitā lietas nosūtītas atpakaļ tiesībai bez izskatīšanas - trūkumu novēršanai (2011.-15, 2012.- 4, 2013.-1)

KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZTIESĀTO KRIMINĀLLIETU STRUKTŪRA PĒC NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA VEIDIEM

Noziedzīga nodarījuma veids (KL pants)*	Lietu skaits	% no kopējā lietu skaita
Ar narkotiskām un psihotropām vielām saistītie noziedzīgie nodarījumi (249.-256.p.)	42	29
Slepkavība (116., 117. 118.p.)	31	21
Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaižskaramību (159., 160., 161., 162., 166.p.)	25	17
Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu – laupīšana, krāpšana, piesavināšanās, izspiešana (176.-184.p.)	23	16
Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā (190.-223.p.)	6	4
Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju darbībā – valsts amatpersonu bezdarbība, kukuļošana (319., 320.-323.p.)	6	4
Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību (225., 228.p.)	5	3
Tišs smags miesas bojājums (125.p.)	4	3
Noziegumi pret cilvēci, mieru, kara noziegumi, genocīds (78.p.)	2	1
Noziegumi pret valsti (90., 94.p.)	2	1
Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju (300.p.)	1	1
Kopā	147	100

* Pie nozieguma kopības uzrādīts Krimināllikuma pants par smagāko noziedzīgo nodarījumu

APELĀCIJĀ PĀRSŪDZĒTO PIRMĀS INSTANCES LIETU IZTIESĀŠANAS REZULTĀTI APGABALTIESĀM

Apgabaltiesa	Iztiesātas lietas	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, taisot jaunu spriedumu	Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nododot lietu jaunai izskatīšanai	Tiesvedība izbeigta	Apelācijas sūdzība/ protests atstāts bez izskatīšanas	Atcelti nolēmumi %
Rīgas apgabaltiesa	101	9	90	1	0	1	90
Kurzemes apgabaltiesa	11	2	9	0	0	0	82
Latgales apgabaltiesa	9	0	9	0	0	0	100
Vidzemes apgabaltiesa	9	3	5	0	0	1	56
Zemgales apgabaltiesa	17	2	14	0	1	0	82
Kopā	147	16	127	1	1	2	87

Jo kas tad Krimināllietu tiesu palātai palicis izdarīt 2014. gadā? – ir jāizskata atlikušās lietas.

Matemātiski rēķinot, tās gada laikā ir iespējams izskatīt, turklāt jaunas lietas palāta vairs nesaņem. Taču jārēķinās ar joprojām lielo atlikto lietu skaitu. 2013.gadā lietu izskatīšanu palāta atlikusi 172 reizes (2012.gadā – 196). Principā darbu aizvadītā gada palāta pilnībā uzsāka tikai pēc 1.aprīļa, kad stājās spēkā apjomīgie grozījumi Krimināllikumā, kas mainīja sodu politiku. Līdz tam lietu izskatīšana no dalībnieku puses tika iespējami novilcināta.

2013.gada 19.decembrī pieņemti grozījumi Kriminālprocesa likumā, ar kuriem noteikta kārtība, kas notiks ar tām lietām, ko Krimināllietu tiesu palāta nespēs pabeigt – tās lietas, kuras nodotas izskatīšanai palātā līdz 2013.gada 31.decembrim, bet

KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZTIESĀTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Pirmās instances tiesas nolēmums atstāts negrozīts	16	11
Pirmās instances tiesas spriedums atcelts pilnībā vai tā daļā, taisot jaunu spriedumu; tai skaitā	128	87
Sakarā ar nepamatotu attaisnošanu vai kriminālprocesa izbeigšanu - taisot notiesājošu spriedumu	9	
Sakarā ar nepamatotu notiesāšanu - taisot attaisnojošu spriedumu	12	
Sakarā ar nepamatotu notiesāšanu – pieņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu	4	
Kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc cita KL panta:		
- atstājot negrozītu pirmās instances tiesas noteikto sodu	2	
- nosakot vieglāku sodu nekā pirmās instances tiesa	27	
- nosakot smagāku sodu nekā pirmās instances tiesa	1	
Atstājot negrozītu pirmās instances tiesas noteikto noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju:		
- nosakot vieglāku sodu	57	
- nosakot smagāku sodu	0	
Izdarot nolēmumā citus grozījumus	15	
Nododot lietu jaunai izskatīšanai	1	
Tiesvedība izbeigta	1	1
Apelācijas sūdzība vai protests atstāts bez izskatīšanas	2	1
Kopā	147	100

kurās tiesās izmeklēšana nav uzsākta līdz 2014.gada 30.jūnijam, nodos izskatīšanai apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai. Arī tās lietas, kuru izskatīšana netiks pabeigta līdz 31.decembrim, nodos izskatīšanai apgabaltiesai kā apelācijas instancei.

Šie likuma grozījumi dos iespēju palātai šogad atliktās lietas nozīmēt izskatīšanai nevis pēc 5–6 mēnešiem, bet, iespējams, pēc nedēļas, kas viennozīmīgi paātrinās palātā esošo atlikušo lietu izskatīšanas termiņus.

Ervins Kušķis,
Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs

JUDIKATŪRAS NODAĻA

Judikatūra nodaļas vadītājs Pāvels GRUZIŅŠ

Konsultanti: Zinaida INDRŪNA – likumu piemērošanas jautājumos,
Juris KALNIŅŠ – administratīvajās tiesībās, Anda KRASTIŅA – civiltiesībās,
Nora MAGONE – krimināltiesībās (apvienojot ar departamenta priekšsēdētāja palīga amatu)

JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI SENĀTA NOLĒMUMI 2009.-2013. GADĀ (AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ)

Gads	Civillietas	Krimināllietas	Administratīvās lietas
2009	60	49	70
2010	57	61	88
2011	57	53	73
2012	102	68	106
2013	63	63	73

Likuma „Par tiesu varu” 28.⁶ panta ceturtajā daļā noteikts, ka Augstākā tiesa Tiesu informācijas sistēmas ietvaros veido judikatūras datubāzi. Savukārt šā panta piektā daļa uzdevusi Augstākās tiesas priekšsēdētājam pēc saskaņošanas ar Tieslietu ministriju noteikt judikatūras datubāzē iekļaujamās informācijas atlases un apstrādes kārtību.

Ja likuma „Par tiesu varu” 33.panta trešajā daļā un 40.panta 3.daļā noteikts, ka rajona tiesas priekšsēdētājs un apgabaltiesas priekšsēdētājs veicina vienotu tiesu praksi tiesā, organizē aktuālu normatīvo aktu piemērošanas jautājumu apspriešanu un tiesu prakses analīzi, tad neko līdzīgu neatradisim minētā likuma 6. nodaļā par Augstāko tiesu.

Judikatūras nodaļas kompetenci, struktūru un darba organizāciju nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētāja parakstītais nodaļas nolikums. Struktūrvienība darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā.

Nolikums varētu būt izdots, ņemot vērā, ka likums nav noteicis uzņemties priekšsēdētājam atbildību ne tikai saskaņā ar likuma 50.panta pirmo daļu, bet arī saskaņā ar likuma 49.pantu „Plēnums un tā kompetence” un 49¹. pantu „Augstākās tiesas departamenta tiesnešu kopsapulce”. Likuma 49.panta 2.daļā atrunāts, ka plēnums apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus. Savukārt 49¹.panta otrajā daļā likumdevējs noteicis, ka Augstākās tiesas departamentu tiesnešu kopsapulce arī apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus, lai nodrošinātu vienveidību tiesību normu piemērošanā. Iepriekš lēmumus pieņēma Tiesu palātu un departamenta tiesnešu kopsapulce. Tagad departamenta tiesnešu kopsapulce savu viedokli par tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumiem formālās kā lēmumu, kuru jāpublicē mājaslapā internetā. Pirms tam bija noteikts, ka lēmumu publicē, nenorādot konkrētu veidu, kā to darīt.

Ir jātiek skaidrībā – kas darāms plēnumā, kas departamenta tiesnešu kopsapulcē. Tad nākotnē Judikatūras nodaļa varētu strādāt sekmīgāk.

Protams, svarīgi ir saglabāt un celt Augstākās tiesas lomu vienotas tiesu prakses veidošanā valstī. Lai kā likumdevējs likumos ir samudžinājis tiesu iekārtas jautājumus, ir jāatzīst, ka viena no Augstākās tiesas pamatfunkcijām tomēr ir vienveidīgas un prognozējamas tiesu prakses veidošana.

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

Judikatūras nodaļa turpinājusi apkopot un pētīt tiesu praksi atsevišķos tiesību normu piemērošanas jautājumos, atlasīt, apstrādāt un publicēt judikatūras datubāzē Senāta nolēmumus, kuriem varētu būt nozīme vienveidīgas tiesu prakses veicināšanā valstī.

Pabeigts iepriekšējā gadā iesāktais tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse krimināllietās, izskatot prokurora protestus apelācijas un kasācijas kārtībā” un veikti jauni pētījumi.

Administratīvajās tiesībās divi pētījumi pabeigti, viens iesākts:

- Tiesu prakse valsts dienesta lietās (E.Danovskis);
- Par tiesu praksi būvniecības, teritorijas plānojuma un vides lietās (S.Meiere);
- Tiesu prakse lietās par sociālās drošības jautājumiem (pensijas, pabalsti, palīdzība dzīvokļu jautājumu risināšanā) (A.Kovaļevska).

Civiltiesībās divi pētījumi:

- Tiesu prakse līgumodu piemērošanā (K.Torgāns, G.Davidovičs);
- Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesa ietvaros (H.Jauja).

Krimināltiesībās trīs pētījumi:

- Tiesu prakse krimināllietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas (V.Liholaja);
- Tiesu prakse par tiesībām uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un soda noteikšanā, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā (Ā.Meikališa, K.Strada-Rozenberga);
- Tiesu prakse noziedzīgu nodarījumu kvalificēšanā, ja lieta izskatīta bez pierādījumu pārbaudes (V.Liholaja).

Pētījumu sagatavošanā iesaistīti Latvijas Universitātes zinātnieki, profesori, pasniedzēji, kā arī citi savas jomas speciālisti, atzīti eksperti.

Pēc vispusīgas pētījumu apspriešanas attiecīgajos departamentos visi pētījumi tiek publicēti Augstākās tiesas mājaslapā.

2014.gadā plānoti 8 tiesu prakses apkopojumi – pētījumi, tai skaitā 4 Administratīvo lietu departamentā, 2 Civillietu departamentā, 2 Krimināllietu departamentā.

Tiek gatavots trīspusējas sadarbības līgums starp Tiesnešu mācību centru, Augstāko tiesu un konkrētu autoru par tiesu prakses analīzi organizētās noziedzības lietās.

JUDIKATŪRAS DATUBĀZE

Lai izceltu un izvirzītu tiesību attīstībai nozīmīgas atziņas, veidotu vienotu tiesu praksi, liela nozīme ir tiesu nolēmumu apstrādei. Judikatūras nodaļas konsultanti nolēmumu publicēšanu, attiecīgās tēzes noformulējumu saskaņo ar tiesnesi un departamenta priekšsēdētāju. 2013.gadā kopumā atlasīti 199 Senāta nolēmumi, kuri publicēti Augstākās tiesas

mājaslapā un TIS (Tiesu informācijas sistēmā). No tiem 73 nolēmumi administratīvajās lietās, 63 nolēmumi civillietās un 63 krimināllietās.

Tas ir mazāk kā 2012.gadā, kad bija publicēti 276 nolēmumi ar judikatūras nozīmi un kas bija par 34% vairāk nekā 2011.gadā. Tas skaidrojams ar to, ka ne visiem Senāta nolēmumiem ir bijusi nozīme judikatūras veidošanā, kas savukārt vedina domāt, ka kasācijas instancei striktāk būtu vērtējama kasācijas sūdzību izskatīšanas nepieciešamība tiesas sēdēs un jāveido papildu filtri sūdzību pieļaujamībai.

Judikatūras nodaļas konsultanti turpināja pilnveidot nolēmumu klasifikatorus pēc lietu kategorijām vai tiesību normām, sastādīja tiesību aktu rādītājus, kārtoja judikatūras nolēmumu arhīvu, piedalījās Senāta 2012.gada spriedumu un lēmumu krājuma sagatavošanā.

LASĪTAVA

Piešķirtā finansējuma ietvaros pilnveidota Augstākās tiesas lasītava. 2013.gadā iegādāta 191 grāmata (2012.gadā – 131).

Konsultante likumu piemērošanas jautājumos turpināja sastādīt 1920.–1940.gada Senāta Civilās kasācijas departamenta nolēmumu rādītāju, izveidoja 1919.–1940.gada spriedumu oficiālo publikāciju un F.Konradi sastādīto spriedumu izvilkmumu salīdzinošās tabulas un turpināja sagatavot 1919.–1940.gada nolēmumos izmantoto Civillikuma pantu rādītāju.

ATBALSTS TIESNEŠIEM

Pēc tiesnešu pieprasījuma tiek atlasīti un apkopoti nolēmumi, kuri nepieciešami lietas izskatīšanai, kā arī juridiskā literatūra nolēmumu vai publikāciju sagatavošanai.

PAVISAM JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI SENĀTA NOLĒMUMI (AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ 2002. – 2013.GADĀ)

Civillietas	615
Krimināllietas	505
Administratīvās lietas	639
Kopā	1759

Veiksmīga sadarbība izveidojās ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja palīdzi Eiropas Savienības tiesību jautājumos Anitu Zikmani, kura sagatavoja apkopojumus par EST izskatītajām lietām un par Eiropas Savienības un starptautisko tiesību regulējumu un šo tiesību piemērošanu konkrētās lietās Augstākajā tiesā.

Tiesu iekārtu regulējošajos normatīvajos aktos šobrīd tiesu prakses apkopošana un analīze ir decentralizēta. Vienotas prakses veidošana vēl vairāk aktualizēsies, kad tiks likvidētas Krimināllietu un Civillietu tiesu palātas kā apelācijas instances Augstākajā tiesā. Kā piecas apgabaltiesas kā apelācijas instances tiesas veidos vienotu tiesu praksi?

Varbūt tiesu prakses apkopošana un analīze būtu jāorganizē vienuviet un centralizēti kā atsevišķa institūcija? Vai arī jāveido krietni lielāka struktūrvienība Augstākajā tiesā, kas nostiprināta likumā.

Pāvils Gruziņš,
Judikatūras nodaļas vadītājs

ADMINISTRĀCIJA

Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA

Nodaļu vadītāji:

Finanšu un saimniecības nodaļa – Uldis ČUMA-ZVIRBULIS
Dokumentu pārvaldības nodaļa – Jana ČAŠA
Personāla nodaļa – Gunita ĀRGALE
Komunikācijas nodaļa – Rasma ZVEJNIECE
Informātikas nodaļa – Pāvils VEĻECKIS

ADMINISTRĀCIJAS STRUKTŪRA UN FUNKCIJAS

Administrācija ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus Augstākās tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi. Administrācijā ir piecas nodaļas: Personāla nodaļa, Finanšu un saimniecības nodaļa, Komunikācijas nodaļa, Informātikas nodaļa (no 01.01.2014. Informācijas tehnoloģiju nodaļa), Dokumentu pārvaldības nodaļa. No 2014.gada 1.janvāra Administrācijas pakļautībā ir arī Augstākās tiesas kanceleja.

Administrācijas darbību regulē likums „Par tiesu varu”, Administrācijas nolikums un Administrācijas nodaļu nolikumi. Administrācijas darbu vada Administrācijas vadītājs.

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 50.¹ pantu Augstākās tiesas Administrācijai ir šādas funkcijas:

- veikt finanšu vadību;
- gādāt par materiāltehnisko nodrošinājumu;
- kārtot lietvedību;

- organizēt personālvadību un mācības;
- nodrošināt saziņu ar sabiedrību;
- veikt starptautisko sadarbību.

Kopš 2010.gada Augstākās tiesas Administrācijai nākusi klāt jauna funkcija – Tieslietu padomes darba nodrošināšana, kas ievērojami palielinājusi darba apjomu.

ADMINISTRĀCIJAS DARBĪBA 2013.GADĀ

2013.gadā Administrācija strādāja 23 darbinieki.

Administrācija 2013.gadā turpināja darbu visās likuma „Par tiesu varu” noteiktajās darbības jomās saskaņā ar Augstākās tiesas stratēģiju un darba plānu 2013.gadam.

FINANŠU VADĪBA UN MATERIĀLTEHNISKAIS NODROŠINĀJUMS

Budžets. Likumā „Par valsts budžetu 2013.gadam” Augstākajai tiesai tika piešķirts budžets 3 185 191 Ls, kas, salīdzinot ar 2012.gadu, bija par 9 % vairāk. 2013.gadā piešķirts

finansējums 252 521 Ls jaunajām politikas iniciatīvām šādā apmērā: tiesu prakses pētījumu veikšana – 10 000 Ls, darbinieku veselības apdrošināšana – 17 000 Ls, Tieslietu padomes darba nodrošināšana – 25 986 Ls, darbinieku atalgojums un atvaļinājuma pabalsti – 179 435 Ls, tālākizglītība un starptautiskā sadarbība – 20 000 Ls.

Augstākās tiesas budžets 2014.gadam ir 4 823 940 euro (3 390 284 Ls) – salīdzinot ar 2013.gadu, tas ir par 6 % vairāk. Galvenās prioritātes 2014.gada budžetā: informācijas tehnoloģiju attīstība – 130 264 euro (91 550 Ls); tiesas infrastruktūras attīstība (remonti) – 46 695 euro (32 817 Ls); tiesas procesa un lēmumu tulkpojumu nodrošināšana – 31 145 euro (21 889 Ls); mēnešalgas izlīdzināšana darbiniekiem, minimālās darba algas paaugstināšana – 57 198 euro (40 199 Ls); tiesas spriedumu un gala nolēmumu anonimizēšana – 23 519 euro (16 529 Ls).

Telpas un materiāltehniskais nodrošinājums. 2013.gadā veikti divi publiskie iepirkumi – logu piegādei un uzstādīšanai un telpu uzkopšanas pakalpojumiem.

Būtiskākie darbi: logu nomaiņa 3. un 4.stāva gaitenī, sanitāri tehniskajos mezglos un trīs kabinetos; remonts telpās, kur uzstādīti jaunie logi; radiatoru nomaiņa 3.stāva gaitenī un iegādāti radiatoru 1. un 4.stāva gaitenim un sanitāri tehniskajiem mezgliem; restaurēti apmeklētāju krēsli un iegādātas jaunas biroja mēbeles.

IEKŠĒJĀS KONTROLES SISTĒMA

Turpināta iekšējās kontroles sistēmas pilnveidošana un regulāra tās uzraudzība. Iekšējās kontroles sistēmas plāns tiek apstiprināts katram gadam.

LIETVEDĪBA

Nodrošināta vienota lietvedības politika un turpināta lietvedības sistēmas attīstība.

2013.gadā no fiziskām un juridiskām personām Augstākajā tiesā saņemti 3168 dokumenti (2012.gadā – 3969), nosūtīti 2527 dokumenti (2012.gadā – 3269). Dokumentu skaits ir samazinājies, jo no 2013.gada Augstākajā tiesā vairs netiek iesniegti lūgumi par protesta iesniegšanu civillietās un daļa dokumentu tiek saņemta un nosūtīta elektroniski.

Saņemtas 13 962 tieslietas un ar tiesvedības procesu saistītie dokumenti (2012.gadā – 12 807).

2013.gadā pieņemti jauni Ministru kabineta noteikumi „Noteikumi par tiesas sniegtajiem maksas pakalpojumiem”, kas sākārtoja dokumentu iesniegšanas procesu elektroniskajā formātā, nosakot maksu par elektronisko dokumentu apstrādi.

Saņemts 521 elektronisks pasta sūtījums ar drošu parakstu, kas ir par 57% vairāk nekā 2012.gadā.

PERSONĀLVADĪBA

Turpināta personāla politikas pilnveidošana, budžeta iespēju robežās atbalstīta tiesnešu un darbinieku profesionālā izaugsme.

Personāls. Augstākajā tiesā strādāja 117 darbinieki un 50 tiesneši. Augstākajā tiesā 2013.gadā amata pienākumus uzsākuši pildīt 4 tiesneši (tiesneša pienākumu izpildītāji uz laiku), 5 atbrīvoti no amata pienākumu pildīšanas (3 no tiem pienākumu izpildītāji uz laiku, kas pēc atbrīvošanas atkārtoti uzsāka pienākumu pildīšanu).

Darbinieku atlase. Personāla kustība, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir samazinājusies – kopējais personāla mainības indekss 2012.gadā bija 22 %, 2013.gadā – 17 %. Vislielākā personāla mainība joprojām bija Civillietu tiesu palātas kancelejā – 54% (2012.gadā – 64 %), kas būtiski ietekmēja darba efektivitāti.

Darbinieku atlasē noteicošās prasības ir izglītība, darba spējas un praktiskā pieredze. Augstākās tiesas personāla politikas mērķis ir nodrošināt tādu darbinieku piesaisti, kas sekmētu darba efektivitāti un stratēģisko mērķu sasniegšanu.

Organizēti 7 iekšējie un 7 ārējie amatu konkursi. Personāla atlasē veiksmīgi izmantota praktiskā zināšanu pārbaude – testi un kāzusi.

Sagatavots „Ceļvedis jaunajiem darbiniekiem”, kurā apkopota nepieciešamā informācija, lai darbinieks veiksmīgi adaptētos kolektīvā. Ceļvedi jaunie darbinieki vērtē atzinīgi un uzskata par noderīgu.

Tālākizglītība. Saskaņā ar Augstākās tiesas 2013.gada Tālākizglītības plānu, sadarbojoties ar Tiesnešu mācību centru un citiem mācību pakalpojumu sniedzējiem, kopumā tika organizēti 63 dažādi kursi un semināri (Tiesnešu mācību centrs – 25, citi – 38), kuros tiesneši un darbinieki uzlaboja savas profesionālās zināšanas, pilnveidoja prasmes un iemaņas. Tiesnešu un darbinieku profesionālā kompetence tika pilnveidota arī ārzemēs, piedaloties semināros un citos pieredzes apmaiņas pasākumos. 2013.gadā tiesneši un darbinieki bijuši 53 komandējumos. Tiesneši un palīgi apmeklēja Eiropas Cilvēktiesību tiesu un Eiropas Savienības tiesu.

2013.gadā 30 augstskolu studenti izgāja mācību prakses programmu Augstākajā tiesā.

Motivācijas sistēma. 2013.gadā jau trešo reizi veikta visu darbinieku novērtēšana, kas dod iespēju novērtēt kompetences, darba pienākumu izpildi un apzināt darbu veicinošos un kavējošos faktorus. Darbinieku novērtēšanas rezultāti 2013.gadā: A kategorija – 54, B kategorija – 56, C kategorija – 4 darbiniekiem.

2013.gadā piešķirti 17 Augstākās tiesas apbalvojumi. 4 tiesneši un 11 darbinieki saņēma Augstākās tiesas Atzinības rakstu, 1 tiesnesis saņēma Augstākās tiesas Divdesmit gadu Izdienas nozīmi, 1 darbinieks – Augstākās tiesas Piecpadsmit gadu Izdienas nozīmi. 2 tiesneši un 1 darbinieks izvirzīti un apbalvoti ar Tieslietu sistēmas Goda zīmi – to saņēma Senāta Civillietu departamenta senatore Ināra Garda, Krimināllietu departamenta senatore Inguna Radzeviča un Krimināllietu tiesu palātas kancelejas vadītāja Daina Zomerfelde.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

Budžeta iespēju robežās turpinājās Augstākās tiesas datorsistēmas attīstība, pilnveidojot to ar musdienīgām tehnoloģijām.

Uzstādīta jauna datortehnika tiesnešiem – ātri kompaktie printeri, kas ietaupa laiku un vietu uz darba galda, un lielāki monitori ar redzei saudzīgāku attēlošanas tehnoloģiju.

Nodrošināta datortehnika un moblais tehniskais risinājums Tieslietu padomes sēžu procesa audio ierakstīšanai.

Kancelejā uzstādīts POS termināls bezskaidras naudas norēķiniem ar bankas kartēm. Iegādāts jauns krāsainais kopētājs.

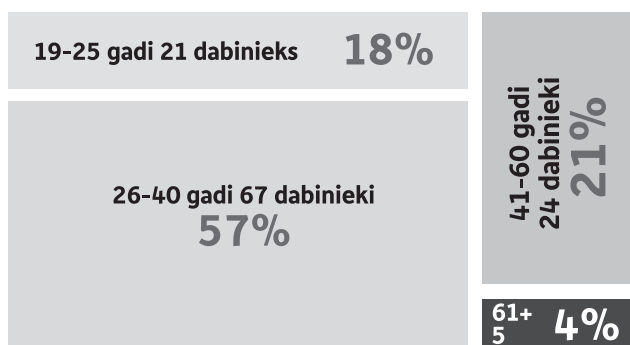
2013.gadā pieaugusi videokonferences un sēžu audio ierakstu izmantošana Krimināllietu tiesu palātā.

KOMUNIKĀCIJA UN STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Stratēģiskie mērķi Augstākās tiesas komunikācijai ir: atklātības principa pilnveidošana tiesas darbā; tiesas nolēmumu pieejamības nodrošināšana; līdzdalība sabiedrības tiesiskajā izglītošanā; tiesas darba organizācijas pilnveidošana.

Ziņas un mediju jautājumi. 2013.gadā uzrakstīti 130 paziņojumi par notikumiem, disciplinārlietām un Tieslietu padomes darbību, 182 – par tiesas sēdēm. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, mazāk bijis paziņojumu par disciplinārlietām, jo mainījies informēšanas kārtība: Disciplinārkolēģijas informācija publicēta tiesu portālā, Disciplinārtiesas informācija – Augstākās tiesas

DARBINIEKU VECUMA STRUKTŪRA

mājaslapā. Ziņām par tiesu lietām izveidots pārskatāmāks risinājums – tās strukturētas kasācijai un apelācijai.

Visvairāk mediju jautājumu uzdots saistībā ar Tieslietu padomes darbu, sēdēm, lēmumiem, par tiesnešu disciplinārlietām, par grozījumiem likumos – jautāti viedokļi un skaidrojumi, par tiesu lietu statistiku, par ECT lietām un par jauno tiesnešu novērtēšanas sistēmu.

Jauna mājaslapa. Jaunā mājaslapa, kurā integrēta arī visa iepriekšējā informācija, darbojas kopš septembra. Būtiskākais ieguvums no administrēšanas viedokļa – automātiska TIS datu integrēšana tiesas kalendārā. Būtiskākie uzlabojumi lietotājiem – izveidota atsevišķa Judikatūras sadaļa ar daudzveidīgiem nolēmumu klasifikatoriem, līdz ar to plašāka un pārskatāmāka judikatūras pieejamība, kā arī atsevišķa Tieslietu padomes sadaļa. Strukturētāka informācija visā mājaslapā. Informācija par svarīgākajiem jaunumiem Augstākās tiesas mājaslapā tiek nosūtīta e-pastā visiem Augstākās tiesas tiesnešiem un darbiniekiem, caur Tiesu administrācijas kanaleju – arī citu tiesu tiesnešiem.

Sagatavots „Ceļvedis www.at.gov.lv lietotājiem” – drukāts informatīvais materiāls, kas pieejams tiesas apmeklētājiem.

Drukātie materiāli. Sagatavoti un izdoti „Augstākās tiesas biļetena” divi numuri, katrs 300 eksemplāru tirāžā. Tie nosūtīti visām tiesām, tiesu sistēmas iestādēm, bibliotēkām, augstskolu juridiskajām fakultātēm, ievietoti mājaslapā. Biļetenā publicēti arī publiskais pārskats par Augstākās tiesas darbu 2012.gadā.

Senāta 2012.gada nolēmumu krājuma izdevējs bija Tiesu namu aģentūra. Nolēmumu atlasī un apstrādi veica Senāta departamenti un Judikatūras nodaļa, krājuma sastādīšanu, rediģēšanu, korektūru – Komunikācijas nodaļa.

Vizītes, konferences. Nozīmīgs notikums bija Valsts prezidenta vizīte Augstākajā tiesā 2013.gada februārī, kas noslēdzās ar Satversmes komentāru grāmatas atvēršanas pasākumu.

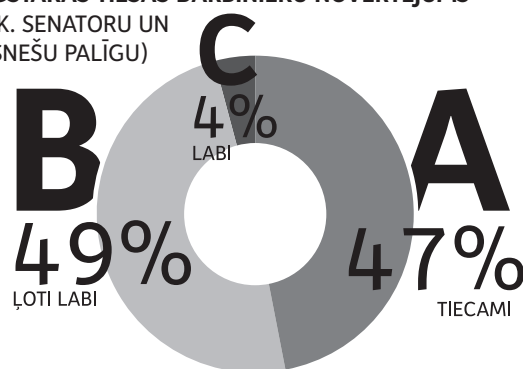
Sadarbībā ar Latvijas Universitātes Juridisko fakultāti Augstākā tiesa organizēja Latvijas tiesnešu konferenci. Saņemtas pozitīvas tiesnešu atsauksmes par praktiskajām ievirzēm – psiholoģiju, komunikāciju ar medijiem, latviešu valodu un latīņu valodu. Atzīmējot Latvijas Senāta 95.gadadienu, rikota svinīgā sēde, kurā piedalījās Augstākās tiesas tiesneši, darbinieki, bijušie tiesneši, Latvijas Senāta senatoru pēcteči, Prezidenta kanceleja, tieslietu ministrs, Tieslietu padomes locekļi. Uzņemta videofilma „Latvijas Senātam – 95. Vakar un šodien”.

Sadarbība ar izglītības iestādēm. Turpinot tradīciju, augstskolu juridisko fakultāšu studenti Pirmkursnieku dienās tikās ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju un iepazīs ar tiesas vēsturi – Augstāko tiesu apmeklēja 420 studenti no 8 augstskolām un koledžām.

Tāpat turpinātas Senatoru stundas skolēniem – astoņām skolēnu grupām vadītas tiesību pamatu stundas. Ēnu dienā Augstākajā tiesā bija 10 „ēnas”.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBINIEKU NOVĒRTĒJUMS

(T.SK. SENATORU UN TIESNEŠU PALĪGU)

Starptautiskā sadarbība. Augstāko tiesu apmeklēja 13 ārvalstu delegācijas. Nozīmīgākās vizītes: Slovākijas Augstākās tiesas delegācija, Eiropas Cilvēktiesības tiesas tiesnešu delegācija, Moldovas Tieslietu ministrijas un Tieslietu padomes delegācija, Centrālāzijas tieslietu sistēmas delegācija, Austrijas administratīvo tiesu tiesneši. Dažādu programmu ietvaros Augstāko tiesu apmeklēja vairākas ārzemju studentu grupas no Vācijas, Nīderlandes, Erasmus programmas, ELSA.

Augstākās tiesas vēsture. Augstākās tiesas muzejā novadīta 51 ekskursija (2012.gadā – 32) – ārvalstu delegācijām un viesiem, skolēnu un studentu grupām, tiesu un prokuratūras darbiniekiem, Jauno tiesnešu mācību dienas dalībniekiem, Augstākās tiesas jauniešiem darbiniekiem un citiem interesentiem. Muzeja materiāli izmantoti Senāta 95.gadadienas svinībām un videofilmas veidošanai.

Sagatavota publikācija „Jurista Vārdam” par Latvijas Senāta senatoru Vladimīru Bukovski. Muzeja materiāli prezentēti Valsts kancelejas publiskajā lekcijā par bijušo Ministru prezidentu un Latvijas Senāta senatoru Voldemāru Zāmuēlu.

SECINĀJUMI

Augstākās tiesas Administrācija stratēģijā 2011.–2013.gadam noteiktos uzdevumus kopumā pildījusi sekmīgi. Būtiskākie sasniegumi 2013.gadā:

- pozitīvs Valsts kontroles atzinums par 2012.gadu – finanšu vadības sistēma nodrošina skaidru un patiesu informāciju par Augstākās tiesas finansiālo stāvokli, iekšējā kontroles sistēma nodrošina valsts budžeta līdzekļu izlietošanas efektīvu kontroli;
- tiesā ir sakārtota darba vide, 2014.gadā uzsākta datortehnikas nomaina tiesnešiem un palīgiem;
- īstenojot Augstākās tiesas mērķiem atbilstošu personāla politiku, tiesnešiem atbalstu sniedz izglītoti, profesionāli un motivēti darbinieki, 2013.gadā samazinājusies personāla mainība;
- lietvedības sistēma nodrošina ātru un kvalitatīvu dokumentu apstrādi;
- regulāra un kvalitatīva komunikācija, izmantojot gan sadarbību ar medijiem, gan mājaslapu, nodrošina izpratnes par tiesu varu veicināšanu sabiedrībā;
- sagatavots nozīmīgs vēstījums vēsturei – videofilma „Latvijas Senātam – 95. Vakar un šodien”.

Sandra Lapīna,
Administrācijas vadītāja

ATZINĪBAS 2013. GADĀ

TRĪS TEMĪDAS BALVAS CIVILLIETU DEPARTAMENTAM

Temīdas balvas saņēmēji 2013.gadā: (no kreisās) Gada darbinieks – Inta Ķirse, Gada cilvēks – Kalvis Torgāns, Gada tiesneša palīgs – Linda Vīgante, Gada tiesnesis – Mārīte Zāgere

Kolektīva balsojums noteicis, ka trīs tradicionālās Augstākās tiesas Temīdas balvas 2013.gadā nonāca Civillietu departamentā.

Par Augstākās tiesas Gada cilvēku-2013 kolektīvs nominējis Civillietu departamenta tiesnesi profesoru Kalvi Torgānu. Temīdas balvu nominācijā Gada tiesnesis-2013 saņēma Civillietu departamenta tiesnese Mārīte Zāgere, bet Gada tiesneša palīgs-2013 – Civillietu departamenta tiesneša palīdze Linda Vīgante.

Ceturta balva piešķirta Gada darbiniekam-2013, un tā ir Dokumentu pārvaldības nodaļas vecākā konsultante Inta Ķirse, darbiniece ar visilgāko stāžu Augstākajā tiesā – tai vēltijusi 33 savas dzīves gadus.

Temīdas balvas Augstākajā tiesā tika pasniegtas jau deviņo gadu. Balsošana notiek aizklāti divās kārtās, un ikvienam tiesnesim un darbiniekam 1.kārtā ir iespēja pieteikt tos kolēģus, kas viņuprāt pelnījuši šos titulus. Otrajā kārtā balso par trīs kandidātiem katrā nominācijā, kuru izvirzīšanai bija visvairāk balsu.

TIESLIETU SISTĒMAS GODA ZĪMES 2013.GADĀ

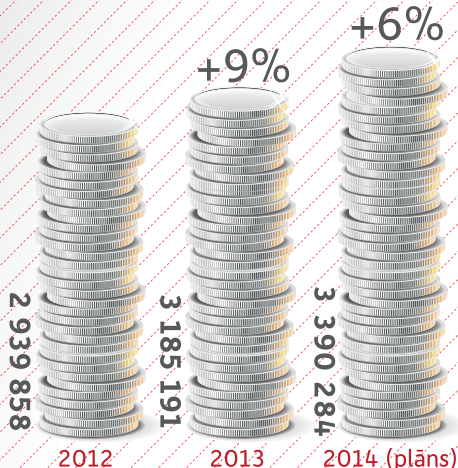
Goda zīmes saņēma Senāta Civillietu departamenta senatore Ināra Garda, Senāta Krimināllietu departamenta senatore Inguna Radzeviča un Krimināllietu tiesu palātas kancelejas vadītāja Daina Zomerfelde

AUGSTĀKĀ TIESA | 2013

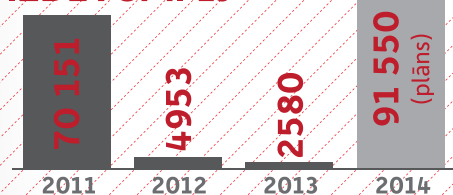
PIEŠKIRTĀIS FINANSĒJUMS Ls

(dotācijas no vispārējiem
ieņēmumiem)

2014.gadam Augstākajai tiesai piešķirts
budžets 4 823 940 euro (3 390 284 Ls)
apmērā, salīdzinot ar 2013.gadu, tas ir par
6 % vai 271 457 euro (190 781 Ls) vairāk.

KAPITĀLIE IZDEVUMI Ls

AUGSTĀKĀS TIESAS ADMINISTRĀCIJAS PRIORITĀTES 2014. GADĀ

- efektīva finanšu vadība;

- Augstākās tiesas reorganizācijas pirmais posms – Kriminālietu tiesu palātas likvidācija, personāla optimizēšana, kasācijas instances stiprināšana;

- starptautiska Tieslietu padomes konference un sadarbībā ar Administratīvo lietu departamentu – publiska konference „Tiesas juridiskās kultūras telpā”;

- darba procesu optimizēšana Augstākās tiesas kancelejā;

- personāla motivācija, tālākizglītība, kvalitatīvu un darba apjomam atbilstošu personāla resursu nodrošināšana, personāla mainības samazināšana;

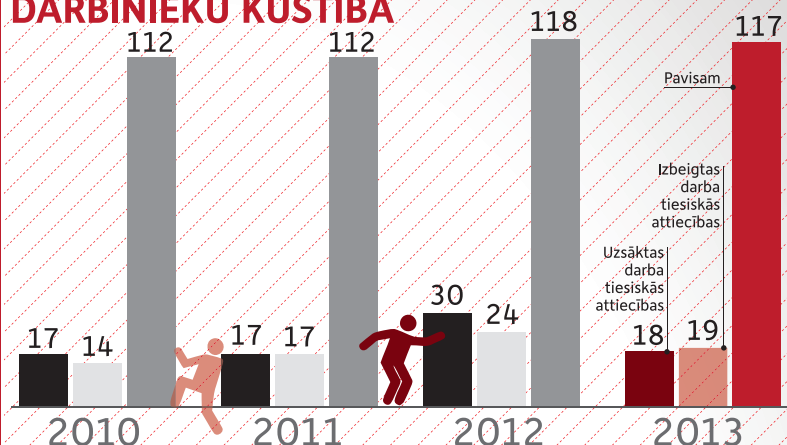
- sabiedrības informēšana un izglītošana;

- tiesnešu un darbinieku datortehnikas nomaiņa – tiesnešiem 2014.gadā jauni datori, printeri; tiesnešu datori tiks modernizēti un nodoti tiesnešu palīgiem – visiem tiesas dokumentiem viens formāts

Pārskata gada sākumā Augstākajā tiesā strādāja 118 darbinieki un 51 tiesnesis. Pārskata perioda beigās - 117 darbinieki un 50 tiesneši.

DARBINIEKU KUSTĪBA

Personāla kustība, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir samazinājusies – kopējais **personāla mainības indekss** 2012.gadā bija 22 %,

2013.gadā - 17 %.

Vislielākā personāla mainība joprojām Civillietu tiesu palātas kancelejā – 54% (2012.g. – 64 %), kas būtiski ietekmē Civillietu tiesu palātas kancelejas darba efektivitāti.

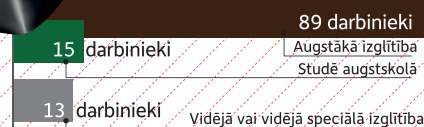
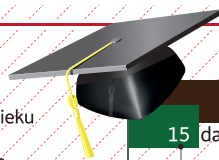
IZGLĪTĪBA

Ļoti labs rādītājs.

76 % AT strādājošo darbinieku ir augstākā izglītība,

13 % studē augstskolā un

11 % (tehniskajam personālam) ir vidējā izglītība.

Būtisks sasniegums, ar ko varam lepoties; ir tiesnešu palīgu izglītība –

augstākā izglītība ir visiem Augstākās tiesas tiesnešu palīgiem, no tiem māģistra grāds ir 73 % palīgu, bet doktorantūrā studē 3 palīgi.

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv